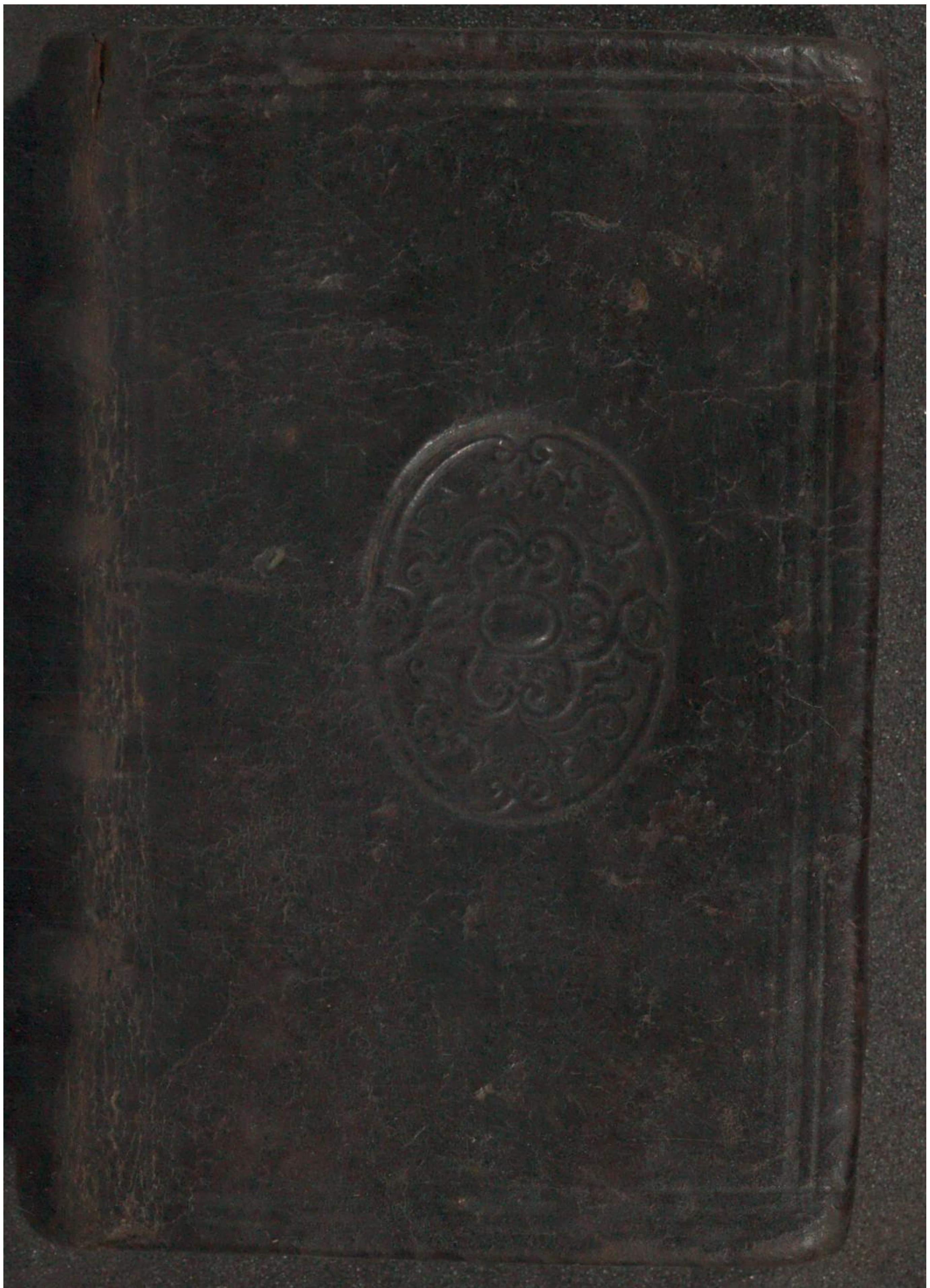
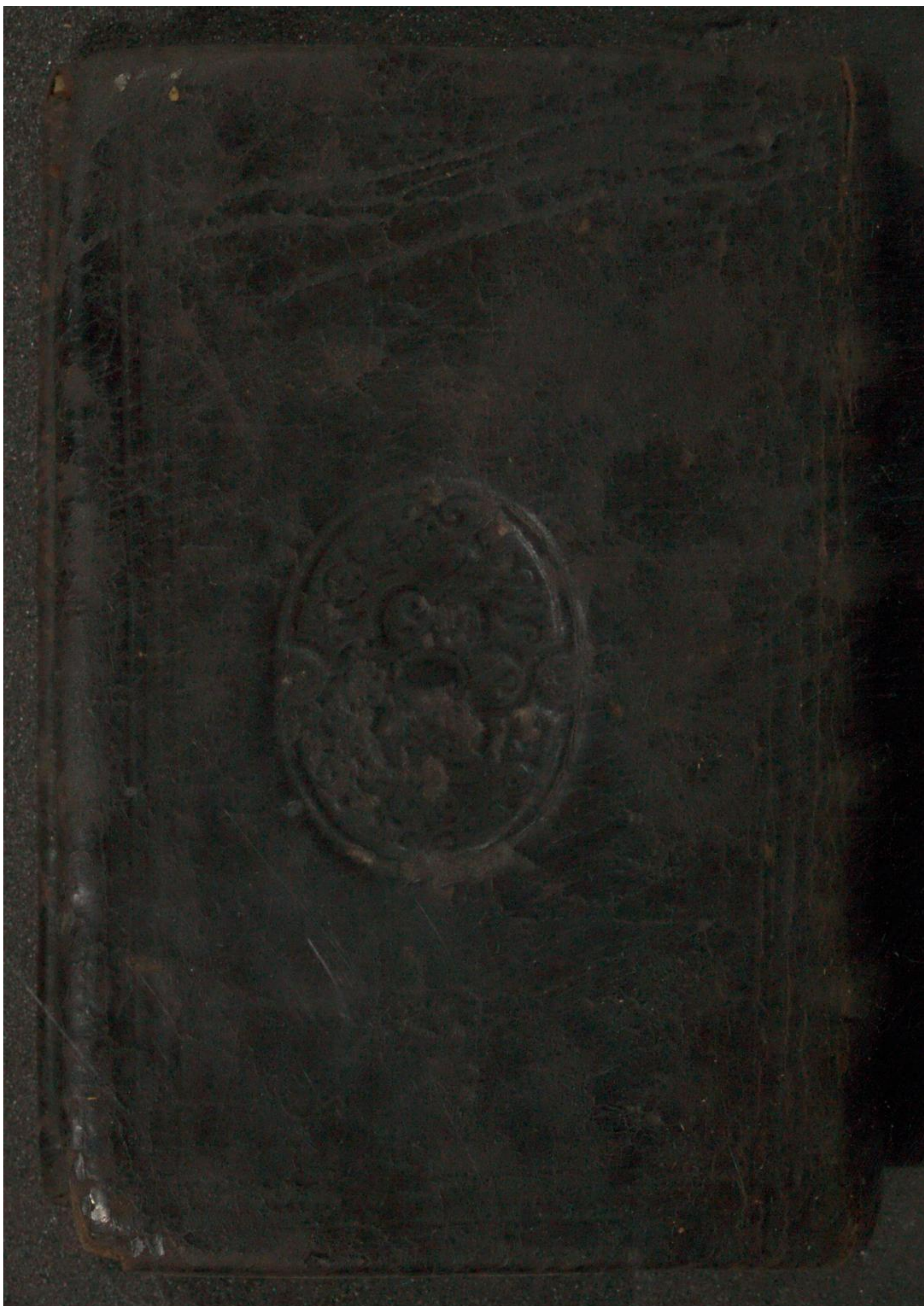
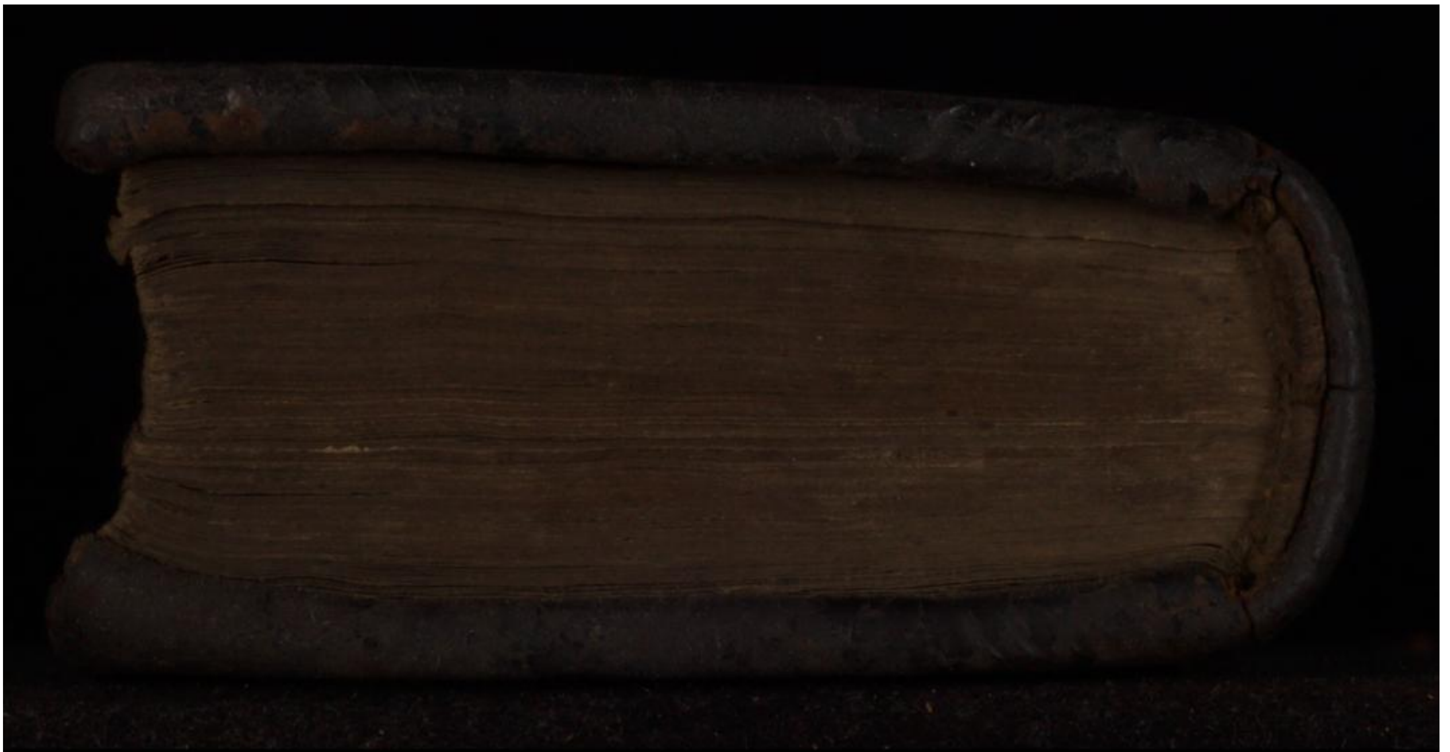

IAMBLICHVS DE MYSTERIIS ÆGYPTIORVM, Chaldæorum, Assyriorum.

*

PROCLVS *in Platonicum Alcibiadem de Anima, atque Dæmone.*

Idem de Sacrificio & magia.

PORPHYRIVS *de diuinis atq; dæmonib.*

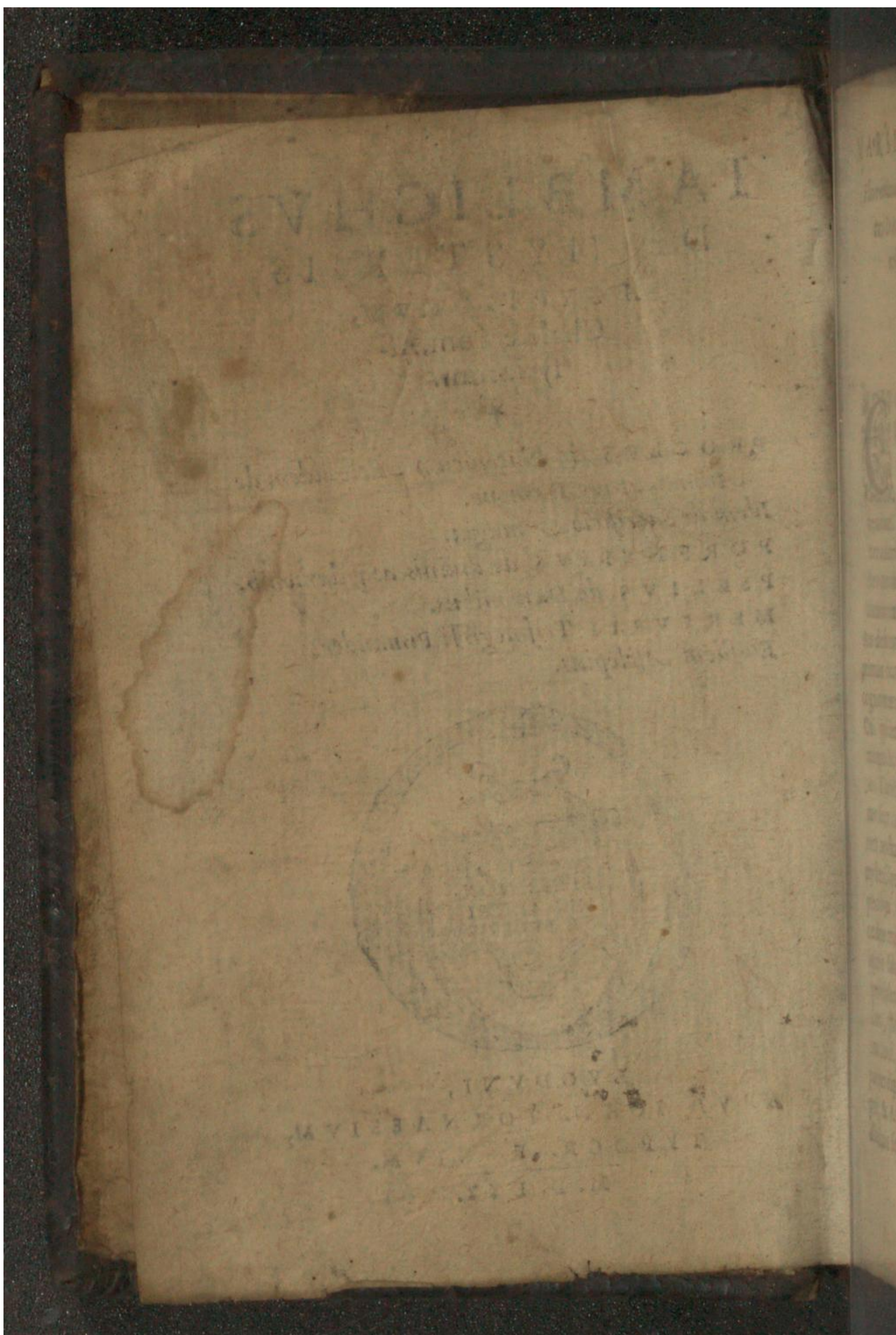
PSELLVS *de Dæmonibus.*

MERCVRII *Trismegisti Pimander.*

Eiusdem Asclepius.

LVGDVNI,
APVD IOAN. TORNAESIVM,
TYPOGR. REGIVM.
M. D. LXX.

MARSILIVS FICINVS

Florentinus Reuerendissimo in Christo Patri D. Ioanni Medici sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinali suppliciter se commendat.

*

CVM epistolam ad te scribere statuissem in Cardinea dignitate nuper tibi collatæ gratulaturam, cogitarémque cui potissimum eam darem tibi reddendam, qui congratulationem nostram efficeret admodum gratiorem, in academiam me subito contuli, sperans in eius saltem penetralibus salutatorem nobis aliquem tibi acceptissimum non defuturum. Illic ergo diuina quadam sorte, primus occurrit Iamblichus inter academicos cognomento Diuinus, & magnus ibi sacerdos. Cui quidem salue inquam Iambliche sacerdos magne. In præsentia (vt vides) Ioanni Medici, nouo Christianæ religionis antistiti congratulaturus sum: tu precor, si iusta peto, congratulationem nostram, alioquin ieiunam, diuinis verbis, mysteriísque tuis efficies pleniorem. Annuit ille precibus, atque hac ad te sententia Ioannes sacerdos magne, venit magnus ille sacerdos. Tu igitur salutatorem tantum lætus excipe, atque post salutationem primam, post lectam epistolam, quid diuinus ille loquatur, si placet attentius audi. promisit enim, vt sua, tuáque persona pariter digna diceret, se tibi breuibus, quid Ægyptii, & Assyrij sacerdotes de religione, rebúsque diuinis senserint, expressurum.

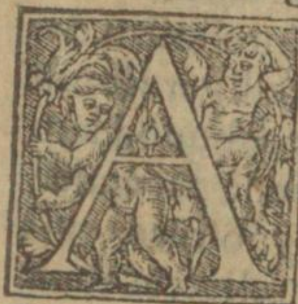
Argumentum in librum Iamblichi.

Porphyrius, qui inter Platonicos propter excellentiam philosophus appellatur, longam in Aegyptum misit epistolā ad Anebonem sacerdotem variarum, & grauiū quæstionū plenam ad omnes philosophiæ partes spectantium, præsertim ad Deum, atq; angelos, dæmonesq;, & animas, ad prouidentiam, ad fatū, vaticinia, magicen, miracula, sacrificia, vota. Porphyrij quæstionibus respondit Iamblichus eius auditor. Introducit vero Porphyrio respondētem Abamonem Aegyptium sacerdotem pro Anebone discipulo suo, ad quem Porphyrius misit epistolam. Huius ergo quæstionis totius, atque responsionis profecto diuinæ, tanquam in Plotino adhuc nimium occupatus singula fermè non verba, sed sensa traduxi, vt non mirum putari debeat, sicubi diuulsa videatur oratio, præsertim inter ipsa disputandi principia, vbi leuior iactura verborum. Iam deinceps verborum etiam cōtextus magis perpetuus apparebit. Coactus verò sum interdum in eū aliquod verbū vel continuationis, vel intelligētiæ gratia interserere. Velocioris autem editionis etiam in causa fuit Pierleonus vir omnium cupidissimus secretorum. Verum, id quod in primis admiror, hic semper affectare videtur, quæ iam possidet. Nam diuinitate quadam ingenij Philosophorum arcana, & Græcorum, & Barbarorum nondum lecta cōsequitur.

IAMBLICHVS DE MYSTERIIS.

De cognitione diuinorum.

EGYPTII ſcriptores putantes omnia inuenta eſſe à Mercurio ſuos libros Mercurio inſcribebant. Mercurius præeſt ſapientiæ, & eloquio. Pythagoras, Plato, Democritus, Eudoxus, & multi ad ſacerdotes Ægyptios acceſſerunt. Dogmata huius libri ſunt Aſſyriorum, & Ægyptiorum, & ex columnis Mercurij. Pythagoras, & Plato didicerunt philoſophiam ex columnis Mercurij in Ægypto. Columnę Mercurij plenæ doctrinis. Ante omnem rationis vſum ineſt naturaliter inſita deorum notio: imo tactus quidam diuinitatis melior, quàm notitia, ex quo incitatur naturalis appetitus boni, & ratiocinatio, atque iudicium. Eſſentialis cognitio diuinorum, quæ anima eſt perpetua, ac re vera non eſt cognitio hæc, qua Deo fruimur. In cognitione

enim est alteritas, sed contactus quidam essentialis, & simplex. Non enim possumus attingere vnitatem ipsam, nisi vnitissimo quodam, & vnitate mentis, quæ super animæ, mẽtísque proprietatem extat. Vnitas ipsa deorum vnit sibi animas ab æterno per vnitates earum secundum cõtiguitatem tam propriam, & efficacem, vt esse continuitas videatur. Intellectus diuinus dat esse animę per intelligere suum essentiale. Ergo esse animæ, est quoddam intelligere, scilicet deum, vnde dependet. Esse nostrum, est deum cognoscere, quia præcipuũ esse animæ, est intellectus suus, in quo idem est, esse quod intelligere diuina actu perpetuo. Ab illo autẽ esse præcipuo deriuantur potentię animæ discurrentes. Post deos ponimus dæmones, heroës, animas puras: hi tres ordines pedissequi sunt deorũ. Nõ possumus solitis humanæ rationis discursionibus attingere deorũ pedissequos dæmones, heroës, animos puros. Sed necesse est consurgere ad essentialem intelligentiam, & æternam. Sicut dij semper attinguntur notione innata, sic numina deorum pedissequa, tunc primùm attinguntur, quãdo anima deposuit modum cognitionis mobilem, qui ad potentiam spectat rationalem, quæ intellectu,

lectu, intelligentiáq; formatur, quem vocant intellectũ adeptũ. Nã prima notitia in agente intellectu cõsistit. Cùm cognitio per adæquationẽ fiat, sequitur vt minima sempiterna, & immobilia attingamus, notione sempiterna, immobili, simplici. Cognitio, qua cognoscimus substantias separatas, est in alia specie, quàm illa, qua cognoscimus alia. Cognitio diuinorum fuit semper in anima per simplicẽ intuitũ, vel contactũ. Aliqui putãt se assecuturos separata per quẽdam oppositionis modũ, scilicet materialia sunt, mobilia, localia, patibilia, &c. Ergo separata sunt immobilia, &c. Sic vtique cognoscitur, quid non sint, quid verò sint, adæquatione cognitionis ad illud, quod animo naturaliter per intellectũ inest: acquiritur autẽ in rationali potẽtia studio quodã, nec tã comparationis, & cõiecturæ, quàm separationis, & purificationis officio. Erat & modus disiunctionis, scilicet dij, & diuina, vel sunt temporalia, vel æterna. Non temporalia, ergo & cætera. hic etiam modus sua mobilitate non congruit immobilibus.

De proprietatibus vniuscuiusq; superiorum.

SI qua compositio cõtrà substantiis separatis, & separabilibus inest, non est

ex genere per ſe indeterminato, & differentia terminante. Illæ enim ſubſtantiæ ſunt completæ ſpecies vndiq; in actu determinato, atque completo. Si ſubſtantiæ ſeparabiles tanquã ſimplices non differunt inter ſe per differentias ſpeciales ſub eodem genere, ergo neq; per indiuiduales ſub eadem ſpecie diſcrepant. quælibet igitur eſt, quaſi vnum genus, vel ſpecies per ſe exiſtens. differunt verò ſe ipſis, & ordine graduum, & quoniam ad primum, aliter referuntur. Intelligentiæ inter ſe non conueniunt, vel differũt genere, & differentiis vllis: ſimpliciſſima enim ſunt, ſed quatenus vel eadem, vel diuerſa ratione referuntur ad primum, & aliæ in prioribus, aliæ in ſequentibus perfectionis gradibus diſpoſitæ ſunt. Differentiæ rerũ inter ſe in actionibus, paſſionibúſque reſoluẽdę vbique ſunt in iurium differentias, atque hę in differentias eſſentiarum, neque alicubi quieſcendum eſt in ſequentibus, ſed ad priora proficiſcẽdum. Neque in ſubſtantiis ſuperioribus anima noſtra, neque in hac eſt motio vlla paſſiua, ſed totum eſt actus efficax. Motus animæ, quo ex ſe mouetur, non diuiditur in motorem, & motum vel mouere, atque moueri, ſed eſt eſſentialis actus progrediens

temp

temporaliter. Compositis & formis, quæ sunt in subiecto, competunt accidentia, formis immaterialibus non conueniunt. Quicquid est in formis separabilibus, est esse, & essentiale præcipua quadã, æqualique sorte. Neque aliquid ibi accidẽs, aut consequens reperitur. Motus, & actiones, sunt differentes propter differentias naturarum, non econuerso. Si dicamus vnum esse genus separatorum, confundimus theologiam. Substantiæ separabiles non conueniunt vno quodam genere, in quo per differentias distinguantur, sed se ipsis, & ordine graduum distinguuntur: quatenus per alios perfectionis gradus referuntur ad primum. Cõueniunt autem magis inter se quæ per similiorẽ modum referũtur ad primum, atq; vltimum. Bonum duplex, quod super essentiam, quod secundum essentiam. Essentia est proprietas Deorum omnium. Ipsum verò bonum super essentiam, & dicitur causa boni, scilicet essentialis boni principiũ. proinde secundum gradus essentiæ, gradus Deorum inter se distinguuntur. Animabus rationalibus vltimis non inest essentiale bonum, sicut diis, sed participatio boni secundum pulchritudinem intellectualem, sed hæc immobiliter inest.

De ordine superiorum.

ANimæ nostræ in diuinorũ generibus computantur. Heroës sunt maiores hominibus, ergo multò grandiores sunt dæmones. Primũ diuinorũ est ipsum bonum diiq; sequentes. vltimũ particulares animæ rationales: horũ media duo sunt, scilicet heroës prope animas, & dęmones prope deos, sicut inter ignẽ, ac terram est aër, & aqua. Heroës etsi potẽtia, virtute, pulchritudine, magnitudine nobis præstant, tamẽ cum anima nostra, & vita eius multum cõgruunt. Dæmones sunt superiores heroibus, & ministri deorũ tanquã architectorum in opificio mundano. Quę sunt in diis ineffabilia, & occulta, dæmones exprimunt, atque patefaciunt. Dęmones, & heroës accommodant inferioribus vniuersales, simplices, immobiles deorũ dotes, & cõciliant omnia, atq; harmonici consensus, & compassionis omnium inuicem sunt autores. Traducunt diuina ad nos, & nostra æqualiter ad diuina perducunt. Præterea gradus in donis superiorũ, & in præparatione suscipientiũ æquè disponunt. Diuersa diuinorum genera differunt inter se per triplicem modum proprietatum scilicet quãtum ad essentias, & virtutes, & actiones pertinet. Proprietas

deor

deorum est vnitas, permanẽtia in se ipsis, immobilis motionum causa, prouidentia eminens, nihílque commune habẽs cum iis, quibus prouideat:atq; hæc proprietas in eis secundum essentiam, & virtutem, actionémq; seruatur. Animarũ proprietas est declinatio ad multitudinem, & motum, cõiunctionémq; cũ diis, atq; ad accipiendũ ab aliis aliquid, & ea motu vitali replẽda, & congruendum vbiq; cũ omnibus, partim manẽtibus, partim verò fluentibus, & ad omnia in se, & per se ipsam cõtemperãda. hæc verò proprietas in eis secundum essentiam, & virtutẽ, actionémq; seruatur. Proprietates dæmonũ sunt, continere in se dotes deorũ, inferiori quidem modo, quàm dij, sed sub idea, rationéque earum continere deteriorum cõditiones, dum scilicet multiplicatur quidẽ, sed vnitè miscetur quoq;, sed impermistè: mouetur denique, sed stabiliter. Heroës cõtrà, sub conditione multitudinis, & motus, permistionísq; vnitatẽ, identitatẽ, statũ, excellentiã habẽt. Dæmones, & heroës sunt proximi extremis. illi quidem diis, hi animabus. Differentię dæmonum ad heroës præcipuè, quoniã heroës magis aliquãdo declinãt ad particularia, mobiliáq;, quàm dæmones. Duo media, scilicet dæmones,

hero

heroësq; componũtur ex proprietatibus extremorum, scilicet deorum, atque animarum, sed in dæmonibus plus est diuini, in heroibus plus humani.

4 *Quomodo superiorum actiones inter se distinguantur.*

DIj tenent entium summũ, animæ infimum. Dij possunt omnia, momento vniti: animæ cõtrà, nec omnia, neq; momento, neque vnitæ. Dij faciunt, curantq; omnia non inclinati: animæ cum inclinatione, & conuersione quadam agunt. Dij sunt præcipuæ causæ: animæ ex illorum voluntate perpetuò pendent. Dij vigore celerrimo fines suos intimos vnà cũ principiis comprehendunt: animæ ab aliis in alia, ab imperfecto ad perfectum pergũt. Dij cõprehendi nequeunt aliqua mẽsura, vel forma: animæ inclinatione, & habitudine, & nutu detinẽtur, atq; superãtur. Et appetitu deteriorũ, familiaritateq; tangũtur, & certas inde contrahunt qualitates.

5 *De Intellectu, & Anima.*

INtellectus omniũ opifex adest semper omnibus diis plenissimè per actũ vnum in seipso manentem. Anima est particeps intellect⁹ magis partibilis, multiformisq;

ad gubernationem accõmodati, ac naturaliter in animatis prouidet aliâs aliis figuris affecta. Item, diis adest à causis superioribus ordo, ipsaq; pulchritudo, vel causæ vtriusq;: animæ verò adest ordo, intellectualisq; pulchritudo. Itẽ in diis est mensura in omnia potens: anima verò mensuram illã determinat, ac per eã agit in aliqua. Dæmones, & heroës tanquam medij inter deos, & animas, competenti proportione quo ad extrema, & seipsos pertinet, componuntur ex proprietatibus tam animarũ quàm deorum, quas in superioribus enarrauimus. Si vis ergo deorũ speciẽ apprehendere, proprietates animæ rationalis vltimæ cogita, & oppositas in perfectione diis attribue. Si speciem dæmonis componere placet, ex vtrisq; cõpone plus interim diuinitatis attribuẽs. si deniq; species herois, verũ ex ambobus, plus tamen de animæ conditionibus inserens. Carpit Porphyrium separata per habitudines ad corpora distinguentẽ, scilicet deos per habitudinem ad corpora ætheria, dæmones ad aëria, animas ad terrena: quia videlicet nõ debeant priora & causæ per posteriora effectusq; distingui. Incorporeæ substantiæ nõ sunt in corporibus: sed extrinsecus ea ducunt, dantq; eis aliquid, nõ accipiũt:
igitur

igitur nec vnà cum his cõmutantur, neq; ad eorũ distributionẽ distribuuntur. Non enim sunt habitus corporũ, vel materiales formę, sed subsistẽtes, separabilesq́;, immo iam separatæ, & ante corpora viuũt. Substantiæ separatæ separabilesq́; non tales euadũt, quia talem sortem, prouinciamq́; elegerint, vel sortitæ sint, immo vicissim, qualẽ anima ante corporis ingressum, vitam, speciemq́; in actum in se eduxit, tale corpus sortitur organicũ, talemq́; consequentẽ sibi naturã, quæ quidẽ vitæ ipsius animæ perfectiori subiicitur, anima rationalis, in corpus iam viuum venit, sed imperfectè viuum. Diuina progenerant in se ipsis naturaliter totum opus suum distinctum antè quàm pariant. Penes illa, quæ rationẽ vniuersalis principij habent, inferiora in superioribus, corporea in corporeis, opificia in opificibus producũtur, in eisq́; circulariter continentibus dirigun-tur. Circuitus ergo cœlestes ad circuitum cœlestiũ animarum redigũtur, animæ verò mundorũ, id est sphærarũ, syderumq́ue in intellectũ suum accedentes cõprehenduntur ab ipso penitus, atq; in ipso primùm progenerantur. Intellectus particularis in vniuersalem, ac ille in superiora similiter. Cùm ergo semper sequẽtia conuertãtur,

in prima,& ſuperiora tanquã exemplaria ducãt inferiora, certè à ſuperioribus producitur,adeſtq; inferiorib⁹ eſsẽtia ſimul, & ſpecies,& omnino in meliorib⁹ primo ſequẽtia producũtur.Ideoq; ab illis ordo, & mẽſura in ſequẽtibus non ecõuerſo dependet , non ſunt igitur ab his illorũ aſſignandæ proprietates , eſſentia igitur incorporea per corporea qualia quibus cum nihil habet commune, diſtingui non poteſt. Principia diuina operibus ſuis non ſolum eſſentiã tribuunt,ſed totam diſtinctionem,ordinemque formalẽ. Eſſentia, quæ adeſt corporibus non localiter, locis corporeis non diſtinguitur , & quæ non cohibetur particularibus circũſcriptionibus ſubiectorum,eadem particulariter à mundi partibus minimè continetur. Natura incorporea ſubitò vbicunque vult, adeſt,nullo alicubi prohibente.

6 *Omne,diuinum, & incorporeum vbiq;.*

MVltò magis diuinitas quo minus ſit , vbique nullo limite coërcetur. Itẽ,quę apud nos sũt,fieri formaríque nequeunt,niſi vna quędam virtus opifex,& ſpecierũ participatio per omnia diffundatur. Deniq; niſi diuina ſint , vbiq; tollitur ſacrificij virtus , quæ in quadam deorum ad homines cõmunione conſiſtit. Dij ex

hoc

hoc maximè omnia continent, quod nusquam continentur. Terrena quoniā facta sunt, & cōstant munere diuinorū, quoties paratiora ad diuina reddūtur, deos subito sortiuntur existēteis hîc etiam ante naturas proprias terrenorum: præterea, cùm in quolibet deo potentia sit infinita, & natura indiuidua, incōprehensibilisq́;, meritò certis alicubi locis cohiberi non possunt. Item non esset vera inter deos vniuersalis prouidētię vnio, nisi omnes pariter essent vbiq; præsentes. Dicitur etiam, deorū alij quidē aërij, alij verò aquei, nō quia ibi solum sint, sed quia ibi maximè regnant. Sacerdotes deos terrenos, & subterraneos aduocabant, qui certè dicuntur tales, non quia ibi sint solum, (sunt enim vbique omnes) sed quoniā alij alibi potissimū operantur. Nam & anima cuiuslibet stellæ est vbique, quamuis ibi potius agat. Statuis diuina quædam illustratio capitur.

7 *De Prouidentia & quomodo Dij sint vbique.*

QVando dij varias mundi partes, vrbes, ædes, statuas proprie sortiri dicūtur, intellige essentiā, potentiāq; illorū vbiq; in se vigentem, hoc aut illud potissimum illustrare: atq; sicut lumen in se manens,

nens, ſine miſtione, diuiſioneq́; ſui diuerſa paſsim illuminat,ita dii. Sicut lumē ſolis idem totū continuū eſt vbiq;, neq; poteſt in partes diuidi,nequē alicubi claudi, neq; à fonte proprio ſeparari,neq; miſcetur aëri,licet adſit. Quippe cùm nihil relinquat luminis,calore tamē à calefaciēte relicta,ita cuiuſq; Dei lumē,totū indiuiduè,toti mundo penitus adeſt, licet parti cuidā p̄cipuè vim ſuam maxime ſibi accōmodatæ cōcedat. Interea tamē quodāmodo implet omnia,ob potentiā perfectā,& exceſſum cauſalem prorſus immenſum. Vnde perficit omnia, vnitq́; cū extremis extrema, per media comprehendēs in ſe omnia, & ſe ad ſic reflectens ſibi prorſus vnitum. Quod quidē munus imitatur & mundus circulari motu, partiumq́; in vnū connexione, & cōciliatione quadā transferente elementa viciſsim in elemēta atq; virtutē ſuperiorum ad inferiora mittēte. Qui manifeſtā hanc ſuſcipit deorum ſtatuā vbique prorſus vnitam, vereri debet omnino de diis mūdi cauſis aliena ſentire, ſcilicet eſſe localiter (vt ita dixerim) ſeparatos. Si enim nulla eſt cōmunio mūdi ad numina quo ad eſſentiā,vim,actionē ſpectat,nullaq́; cōdiſtributio, vel conſortiū,nulla nimirū nec coëxtēſio,& con-

distributio secundũ locum, atq; determinans quãtum ad illud pertinet, specie, vel genere cogitata sunt, mutua cõprehẽsio, & permistio esse potest. Quæ verò se totis omnino differunt, reciprocã inter se condistributionem, vel mistionem, vel cõprehensionem nullam prorsus admittunt. Quãdo per diuersas mundi plagas fit numinum distributio, intellige alias plagas aliter munera deorũ pro sua proprietate suscipere. Quod quidẽ cõsiderans ars sacrorum operum propriis inuocationibus vtitur, quæ eiusmodi distributioni, proprietatiq; numinũ cõsentaneæ videantur. Quælibet mundi pars accipit aliquid à quolibet Deo: quilibet enim Deus cuilibet parti mũdi totus adest. Sed partes aliter hinc accipiunt, Aether quidẽ æthe-ria, Aër autem aëria suscipit ratione. Certis nanq; materiis, inuocationibusq; munera deorum naturaliter attrahuntur.

8 *Quod omne diuinum sit à paßionibus alienum.*

NVmina nobis superiora nihil habent in se passibile: atq; hanc (vt ita dicã) impassibilitatẽ non habent acquisita virtute, sed natura: neq; etiam anima, quæ est vltima diuinorum, passibile quicquã habet:

 9

bet:animā dico à corporibus puram, quæ neq; etiā tangitur perturbatione voluptatis eius, quæ est restitutio in naturā. Cùm sit vita supernaturalis ingenita, neq; dolore quopiā dissoluēte, cùm sit extra omne corpus, naturamq́; circa corpus diuisam, & harmoniā descendentem in corpus ab harmonia animę principali, neq; etiā passionibus sensum præcedētibus eget. Non enim corpore continetur, neq; per instrumenta exteriora corpora ꝑcipere cogitur. Iam verò cùm sit indiuidua, & vniformis essentia secundū se incorporea permanēs, cum corpore nihil cōmunicans, nimirum passiones diuisionis, vel alterationis, vel mutationis alicuius nullas admittit.

9 *Loquitur de anima separata à corpore.*

ANima neq; etiā, dum adest corpori, patitur: vel ipsa quicquam, vel rationes seminales, quas ipsa corpori tradit. Species enim sunt simplices, vniformesq́;, nullā turbationē, vel exitū, à seipsis suscipiētes. Passiones, qualescunq; sint, in animali nō sunt in anima, qualiscunq; sit, sed in corpore, quod sub anima certam possidet qualitatē, qua & patiatur, & agat. Nulla est in anima passio; vel peremptoria, vel turbatoria: Atq; hanc impassibilitatē anima non solū aquirit electione, sed possi-

det ipsa natura admodũ superiore corpo-
ribus. Dæmones, & heroës sunt impassibi
les, atq; sempiterni. Semper enim sequun-
tur deos in mũdi ordine cõseruando. vbi
verò passio est, ordo perpetuus nõ serua-
tur. Porphyrius suspicabatur dæmones
mundi rectores aliquo modo esse passibi-
les per ea, quæ adhibeantur illis in sacris.
Iamblichus negat, quia vbi est ordo per-
petuus, nõ est passio, quã essentia incorpo
rea per sempiterna nequit accipere. Forte
verò concederet dæmones infimos, ma-
losq;, & gubernatione priuatos tãgi pas-
sionibus effectiuis nõ quidẽ in anima, sed
in corpore tali per animæ presentiã cõsti-
tuto. Sicut natura ex occultis rationibus
manifesta facit, ita Sacerdos adhibet ma-
nifesta, vt occulta significet. Sacerdos ope
ratur sæpe multa, quibus aliquid simile,
propriumq; diuinis efficiat, qua quidẽ co
gnatione aliquid diuinitus attrahat. In-
terea operatur & multa, per quæ purificet
animã, ac mala nobis auertat. Dæmones,
qui sunt nobis præstãtiores, nullã natura-
lem vtilitatem à nobis accipiũt. aut enim
nõ indigẽt, aut ipsimet sibi abunde vbiq;
suppeditant. Nullã verò ex rebus corpo-
ralibus mutationẽ aliquãdo patiũtur. In-
sunt nobis perturbationũ principia quæ-
dam,

dã, quæ si violentius à principio, & subito cohibẽtur, tandẽ acriores erumpũt instar flãmæ cõpressę, risusq; cohibiti. sunt ergo remissius corrigenda. Heraclitus sacrificia medicamenta nominat, quia purgent animã à morbis in hac generatione concretis. Porphyrius suspicabatur non modò dæmones, sed etiam deos aliqua passione tangi, quoniam inuocationibus moueantur. Voluntas boni in Deo, diisq;, qui sunt bonitates, excellẽtior est. ideoq; liberior quàm vita nostra electiua circa bonum. Itaq; dij nõ quia inuocantur, mouẽtur ad bonũ hominibus adhibendum, sed spõte nos ad bonũ prouocant, nobisq; inuocando conuersi occurrunt vltro, ostenduntq; aliquid, atq; largiuntur. Putant quidẽ homines se esse liberos ad petendũ. Esto ergo, dij liberiores ad dandum. Dij propter liberã voluntatẽ boni, actionemq; perennem, atq; perfectã omnibus benefaciunt, cùm primùm ad illos sunt inuocãdo conuersi. Anima in supplicationibus ad contemplationẽ perueniẽs diuinorum, vitam priorẽ obnoxiã passionib⁹ transmutat in uitam passionis expertẽ, dum subit actionẽ vitamq; deorũ. Quomodo igitur supplicationes nostræ passionibus deos tangũt, cùm & animas antè passiuas reddant

à paſsionibus liberas? Supplicationes animum influxui deorum aptum efficiũt, qui & vltro facilè peruenit propter diuinam amicitiam omnia connectentem.

10 *De ira Deorum.*

QVando à benefica cura deorum, quaſi à lumine ſolis nos diuertimus, in tenebris ſtatim ſumus, diciturque Deus nobis iratus. Placare igitur deorum irã, eſt ad illos ſupplicãdo redire. Placatio eiuſmodi nõ affert paſsionem deo, immo & animũ à prioribus liberat paſsionibus. Dij, dæmonesq; diuini ſuppliciter adorati, cultiq;, mala multa repellunt, quæ alioqui naturaliter euenirent.

11 *De neceſsitate, & libertate Deorum.*

NEceſſe eſt deos ita ſe habere, vt ſunt, non neceſsitate extrinſecus illata, ſed naturali ſibi, optimaq; ſibi: ideoq; maximè voluntaria, quã & nollent vnquam optione propoſita aliter ſe habere. Porphyrius, multiq; philoſophi dicunt deos quidem eſſe intellectus puros, dæmones autem intellectus, vel participationes intellectus, aliquos animales. ſed Iamblichus non ita rectè poni dæmonum proprietatem obiicit. nam & animæ intelle-

ctus

ctus sunt animales, & intellectus ipsius participationes quædam, neque rursum deorum proprietatẽ rectè poni, nam puris intellectibus dij præsunt.

12 *De differentia Deorum ad Dæmonas apud Græcos, atq; deuotissimos.*

DIj non secundum rationem intellectus ipsius, sed vnitatis, & bonitatis, & intelligibilis obiecti ritè definiuntur.

Porphyrius suspicatur intellectus puros, separatósque habitudinẽ ad sensibilia non habere, neque preces audire. Principalis cultus, separatis substantiis tamẽ est adhibendus. in hoc vtique cultu excitatur animæ summũ, summísque coniungitur, supremi in vno omnia nostra comprehendunt, atque cognoscũt, actionesq; orationum religiosarum in seipsis comprehendunt. neque à se discedũt, sed in se stantes orantium intentioni prorsus intersunt. supplicare verò humillimè cõuenit. agnoscere enim vilitatem nostram, si superis conferamur, efficit vt maximè supplicemus, cõuertamúrque ad illos omnino, & assidua consuetudine similes euadamus. Apprimè verò conferunt orationes missę diuinitus, quibus diuina vis inest: hęc contra Porphyrium opinantem colendos nobis esse propriè mundanos deos, quia

ſentiant. Item ſupplicationes diuinarum mentium puritati minimè cõuenire. Iamblichus conuenire putat propter ſenſum intimum, qui ſupplicationibus ineſt, præſertim qu[illegible] tæ diuinitus. Intellectus puri [illegible] ſenſibilia noſcunt.

13 *Iteru[illegible] pplicationibus.*

PORphyrius ait, materialia quædam in ſupplicationibus adhiberi, ideo adhiberi diis tantũ illis, qui ſint animalia. Reſpõdit Iamblichus, in iis materialibus vltra corporeas qualitates latere etiam rationes, & ſpecies, & mẽſuras incorporeas, atq; diuinas, per quas quæ adhibẽtur ſunt congrua diis. Profectò quicquid admouetur quomodocunque cõſentaneum, & ſimile diis, mox dij adſunt, coniunguntur, exhibentq; munera, precesq; exaudiunt. Parua quædam congruitas rerum noſtrarum ad deos nobis ſufficit, vt aliud ab illis hauriamus. Illi enim ad hoc ſemper promptiſſimi ſunt propter bonitatem naturalem, mirabilemq; potentiam. Cauſa verò præpotens agit in materiam, vel exilitur præparatã. Porphyrius ex eo diſtinguit dæmones à diis, quòd illi ſunt incorporei, hi verò corporei. Iamblichus ait, per hæc ſubſtãtias, & proprietates eorum diſcerni non poſſe.

14 *De differentia inter deos, & dæmones, atque de cœlestibus.*

DIj cœlestes dici incorporei possunt, quoniam ad suam excellentiorem actionem, & vitæ felicitatẽ nihil à corporibus impedimenti contingit. Sed quatenus dij ad ipsum vnum tendunt, corpora sponte contẽdunt eodem, neque continẽt animas, sed excellentissimè continentur. Cæleste corpus rebus est incorporeis cognatissimum, propter naturã simplicem, indiuisam, cõstantem, & actionem vnam, id est circuitum, & vitam sibi cõgenitam, atque lucem. Non fit in cœlo compositio ex anima, & corpore, in tertiam naturam vnam, sed prorsus ad naturam animæ trahitur, atq; est quasi visibilis quædam anima, fortè cœlum est lumen ipsum sine materia, & sine dimensione. Dimensio enim ibi propter amplam præsentiam eius apparet. Vnde cœlum est anima cœli se ipsam accommodans oculis, rebusq; caducis, atque circulus ille est circuitus animæ. lumen est intellectus eiusdem. Sicut in infimo corporum forma fit materialis, sic in summo materia fit formalis: & corpus animale non anima corporalis, si qua modo est in cœlo materia. Sicut summus aër fit igneus, ita cœlestis ignis

ſit animalis. Anima illa intellectualis eua-
dit, intellectus boniformis efficitur. Cœle
ſtia animalia dici incorporea poſſunt. O-
mnes cœleſtes boni ſunt, atq; benefici, ſu-
ſpicientes tantũ ipſum bonũ, & hoc intui-
tu agentes æterno. Virtutes inęſtimabiles
cõpertæ ſunt, tum in animalibus cœleſti-
bus, tũ in earũ corporibus inſitæ, tum per
deflexus in omnia ſine impedimento vſ-
que ad infima deſcendentes, cõmunicatæ
tam diuiduis quàm in ſpeciebus, immuta
biles vbique, quãuis in materia mutabili
regẽtes generationẽ perpetuo quodã ordi
ne, ſemperq; beneficæ. perinde fluxũ cœli
in materiã diſcordibus plenã reſultat ali-
quid nobis diſſonũ. Tẽporalia tẽporaliter
ęterna capiũt. Corpora incorporea corpo-
raliter. Materialia hæc immaterialia cœ-
lorũ vires mutabiliter, & inordinatè ſuſci
piũt. Quæ ſunt in mundo diuino, figurata
non ſunt, quãuis vt figurata recipiãtur in
cœlo: ſic cœleſtia nõ ſunt mala, quamuis
hic ſuſcipiantur, vt mala. Vires cœleſtiũ o-
mnes inde bonę deſcẽdũt, in hac aũt cõtra
riorũ permiſtione mutãtur. ideoq; quali-
tas, quæ nocet in terris, alia iã eſt præter il
lã, quę cœlitus hucuſq; peruenerat. Primo
quod datur, aliud qdẽ eſt in datore, aliud
aũt extra, etiãſi in ſeipſo permaneat. præ-
terea

terea eſt & minus. Secũdo dũ in ſubiecto viliori ſuſcipiũtur, fit & vilius. Tertio propter naturã ſuſcipiẽtis diuerſam ſuſcipitur modo diuerſo. Quarto qualitatibus inter ſe differẽtibus, quæ à ſubiecto eodem pariter capiuntur. Quinto patiente ſubiecto patitur. Sexto ex omnibus ſubiecto comprehenſis aliud quiddam poſtremo reſultat. Influxus cœleſtes immateriales extendunt. Saturni quidem vis contentiua eſt. Martis verò motrix. Illa verò per accidens frequenter obeſt, quando materia frigidiore ſuſcipitur, hęc autẽ quando feruentiore. Itẽ illa nocet, quando recipitur, per modũ congelationis accipitur. hæc quando per æſtum, quod quidem ſit pro diſpoſitione materiæ, id eſt, quando videlicet materia illa, neq; ſatis calida eſt, atque eſt interea denſior. hæc autem per ſe eſt calidior, atq; ſubtilior. Lux, colorq; ſolis, quamuis offendere languidum videantur, neceſſaria tamen ſunt ad vitam, ſimiliter omnes cœleſtium influxus veniunt ſalutares quamuis ſubiecti, vel peruerſitas peruerſe recipiat, vel debilitas facile tolerare non poſſit efficaciam ſuperorum. Omnes motus conferunt, & vniuerſo, & neceſſariis partibus vniuerſi, quãuis interim inter particulas minimas ſub hoc

motu vel alia lædatur ab alia, vel tales particulæ nõ facilè motum vniuerſi ſuſtineant. Sicut in chorea, dum ſinguli harmonicè ſaltant congruuntq; geſtibus inter ſe, & toti choro digitus, & pes premitur, & offenditur. Et ſi quid debile incederit, peſſundatur.

15 *De vicinitate cœleſtium corporum ad ſpecies incorporeas.*

DIj cœleſtes principium ſuum habentes in mũdo intelligibili, dum ideas ſui cõtemplantur, in eo mouẽt cœlos hoc ipſo actu intelligẽtiæ, voluntatisq; efficaci admodum, & perpetuo. Ideoq; ſine labore regunt, quod ex ordine ſemper conſtante euidenter apparet. ita verò affectis diis ſeparatis coniuncti ſunt potius quàm corporibus. Regimen circa cœlos nõ poteſt deos ab intelligentiæ intentione diſtrahere, cùm eò potentius, faciliusq; regant, quò illic attentius ſpeculatur: ex hoc enim procedit & illud, idẽ quoque noſtris accideret animalibus, ſi cauſam ſuam cõtẽplarentur, vnde eſt, & vegetãdi facultas.

16 *Confirmatio Superiorum.*

MEns diuina per ideas ſuas deorum cœleſtiũ animas procreat, atque per eas cœleſtia corpora, & vtraque ſibi coniuncta perpetuò retinet. Dij mundani, qui

qui & intellectuales ſpecies nominantur, inter ſe vniti ſunt, tum quia cuncti idem exemplar, in quo ſunt ſpecies intelligibiles contuētur, tum quia exemplar illud in quolibet deo immūdano viget vbique totum. Non ſpatium, non ſubiecta diuerſa prohibent, quin quælibet eſſentiæ incorporeæ vbique ſibi inuicē inſint. Dij mūdani in ſe inuicē ſunt, ſuíſque ideis, tū quia ſunt ab vno, & referuntur ad vnum, tum quia diuina vnitas vbique præualens vnit eos, tum quia procedunt inter ſe, & conuertuntur, mutuóque accipiunt. In cōpoſitis naturalibus vnitas aduentitia eſt dependens à ſuperioribus, & à multitudine vincitur. In formis ſeparabilibus vnitas ſuperat multitudinem, & in diis adeo ſuperat, vt illorū eſſe ſit vnitas quędam: dico autē quædam, quia primum principiū eſt ipſa ſimpliciter vnitas. Cùm igitur vnitas in diis intrinſecus ita præualeat, meritò à prioribus exuberat in ſequentes: ita vt hi in illorum vnitate conſiſtant, qua vnitate quaſi omnibus cōmuni cuncti ſunt vnum actu quodam, ſicut corpora inter ſe potentia quadam materiali ſunt vnum. Dij cœleſtes inuiſibilibus diis penitus ſunt vniti, tum quia cœleſtes animæ ſunt extra corpora, tū quia dij ſuperiores, id eſt ideæ

vnitatem infinitam habent, prout omnes sunt in quolibet, per quam vnitatem sibi & inter se deos sequentes vniunt. Cùm enim omnes dij definiãtur per vnitatem, vna cõmunis vnitas dilatatur in omnes, per quam sunt vnum actu cũctorum vno ad vnum prorsus obiectũ, & principium, atque finem, in eodem omnes puncto simul, atque momento.

17 *De Prouidentia & de Dijs, atq; Dæmonibus.*

DEorum prouidentia vniuersalis est, dæmonum verò particularis. Deus primus dat omnibus omnia, dij sequentes omnibus aliqua largiũtur. Dęmones, atq; animæ aliquibus solum, & aliqua tãtum. Sunt dij inuisibiles, sunt & in cœlo visibiles, sunt & dæmones: dij quidem in cœlo conspicui in ipsa vnione ad deos occultos existunt, dæmones autẽ longè ab illis distant, velut à contẽplatoribus puris ipsi in agẽdo propensius occupati. Ideo & à diis cõspicuis longè distãt. Item essentia vtrorunque deorũ, & potẽtia, prouidentiáque vniuersalis est per omnia tendens: dæmonum verò natura prouidentia particularis circa res quasdã, atq prouincias. Item dij corpora sua adeo supereminent, & corpora adeo his obsequuntur, vt à corporibus separati dicantur. Dæmones verò contra-

ria ratione magis affecti ſunt, & copulati corporibus. Itē dij ſunt architecti, dæmones verò miniſtri. dæmones, quòd occulti ſunt ſenſibus, dij rationi quoq; humanæ: quòd ſi fortè aliquando dij appareant, circa terrā adhuc dæmonibus aëris erūt pręſtantiores. Mutatio enim loci, vel officij, naturā nō mutat diuinā. Denique dij à potentiis fluentibus in generationem liberi ſunt, dæmones verò nequaquam. Confutat quæ ex hiſtoria Porphyrius adduxerat, ſcilicet fieri multa ad deos quaſi paſſibiles eſſent. Quia lex ſacrorum iubet à paſſionibus eſſe inter ſacrificia liberum, quæ quidem lex eſt data diuinitus etiam à primo patre mundi, à quo & omnia ſymbola in ſacrificiis ſignificantia aliquid occultiſſimū. Deniq; quæ in ſacris ritè fiunt, habēt cauſam diuinā adeo à paſſione remotam, vt nec ratio eam poſſit attingere. Vulgus rationē ceremoniarum diuinitus inſtitutarum attingere nequit, verūtamen aſsignare conatur. ex ſuis igitur paſsionibus aſsignando, diis paſsiones attribuit. Vulgus erga potentes vtitur geſtibus venerationis, & donis vtitur ad deos eiſdē. Sed erga homines id agit, tum paſsionibus ſuis, tum propter paſsiones maioris. putat autē & ſimiles paſsiones diis ineſſe,

quæ

quæ hominibus potentibus inſunt, atque propter ſimiles paſſiones in ſubditis, adoratoribusq; diis talia exhiberi. Sed re vera ceremoniæ diuinitus inſtitutæ nõ paſſione aguntur vlla, ſed admiratione potius, & veneratione, & conſtante prorſus intelligentia, gaudióque perſimili.

Quo differant Dæmones, Heroës, Animæ.

SVnt in diis vires generatiuæ, opificesq;, ſunt & viuificæ, quæ & in prioribus ſublimius continentur. Primę latius diffunduntur quàm ſecũdæ. Secundæ per primas definiũtur: dæmones poſt longum earum proceſſum exordiuntur, vbi iam ad partitionẽ plurimã deriuantur, heroës definiuntur per ſecundas, id eſt, viuificas antè quàm deueniãt ad poſtremum. Nam in poſtremo earũ exordiuntur animæ: officium ergo dæmonũ eſt opificium circa naturas mũdanas, vſque ad ſingula trãſigere ſimul, atque perficere, & animas ligare corporibus. Heroum verò eſt viuificare, ratiocinariq;, & animas cuſtodire, easq; à corporibus ſoluere. Dæmonum officium latius eſt quàm heroum: illi circa vniuerſum magis, hi circa animas potius operantur. Nõ dicimus animas fieri, ſed accipere à dæmonibus, heroibusq; nonnihil, & ex ſe multa inſuper adhibere, exordiriq; ſuũ

offic

officium circa diuinorũ finem: non quia diuina non vlterius agant, ſed quoniam animæ in vltimis diuinorum officiis adſciſcuntur. Item anima ex ſe tam varias viuendi formas promere poteſt, vt pro earũ congruitate ſingulas habitet mundi plagas. Poteſt & congredi quibus vult, iterúmq; regredi in ſeipſam, & tã diis quàm inferioribus ſe coniungere, quatenus rationes diuinorum ſicut inferior promit: etſi ſæpe per dęmones, heroëſq; iungatur diis, poteſt tam per ſua quædam media ab illis differentia ſe coniungere diis. Anima nonnunquã conciliat ſe diuinis per alias harmonias eſſentiæ, actionúmq; ſuarum, quàm ſint illæ, per quas dæmones ſuperis ſe coniungunt. Etſi anima non ſeruet vitæ tenorem adeo ſimilem, tamen ſæpe benefica voluntate Deorum illuminata dæmones ſupergreditur ad vitam angelicam potius quàm animalem. Anima quanuis videatur omnes rationes, & totas in ſe ſpecies exhibere, tamen determinata ſemper eſt ſecundum aliquid vnum, id eſt, vnam ſpeciem. Atque interim ex cauſis præcedentibus aliâs aliis ſeipſum coordinat ipſa ſe mouens.

Quando alia numina aliter appareant, atque agant.

(19) OMnes ſuperi inuocati veniunt in conſpectũ, ſed alij ſub aliis formis, viribusq́; occurrunt. Animæ quoq; ſtellarum nouis quibuſdam modis aſpectũ mouent. Deorum viſa occurrũt vniformia, ſimpliciſſimaq́;, archangelorũ aliquantò minus vniformia vel ſimplicia. Angelorũ quoq; minus, dæmonũ varia iam, principatuum magis varia, ſed ordine varietatis miro, heroũ his quaſi ſimilia, principatuũ varia admodũ, ordinata parũ. Animarũ ſcilicet particularum omniformia. Cùm enim diuerſi ſunt ſuperi naturis, actionibusq́;, & modo ſuo appareant ſingulis, meritò diuerſi diuerſis modis occurrunt. Dij in aſpectũ veniũt admodũ inſalutares, archãgeli horribiles ſimul & manſueti: mitiores angeli: dæmones metuẽdi: heroës verendi minus: principatus ſtupendi: principes noxij & infeſti: animæ ſimiles heroibus, quamuis inferiores. Deorũ imagines apparent penitus immutabiles, magnitudine, forma, figura, actione: archãgelorũ, & angelorũ gradatim minus immutabiles, ſed prope Deos: dæmonum mutabiles quidẽ magnitudine, atq; forma, his enim aliâs aliter apparẽt, ſed eædem agnoſcuntur: principatuũ immutabiles: heroũ fermè ſicut dęmonũ: principũ multiformiter varian

variantur: animarum mutabiliores longè quàm dęmonum. Dij apparent cum quiete quadam, & ordine archangeli cum eisdem; sed his adhibēt efficaciā: angeli eisdem scilicet quieti, & ordini adhibēt motū ordinatū, & moderatum: dęmones cum turbatione ordinē transgrediente: principatus cū stabilitate, cōstantiaq; in seipsis: heroës cū motu, atque festinantia: principes cū tumultu: animę fermè sicut heroës, sed minori cū stabilitate, & ordine. Deorum pulchritudo occurrit inæstimabilis, incōparabilis, admiranda, supra modū delectans: archangelorū, angelorumq; consimilis, sed gradatim inæqualis. Dæmonum & heroum spiritus per se apparentes pulchritudinē in speciebus determinatis habent, sed illi secundū rationes essentiæ, hi secūdum fortitudinis actū. principatuū pulchritudo principalis est, & natiua: principum ficta, adornata, elaborata. Animarū pulchritudo in rationibus consistit determinatis quidē, sed diuisis magis quàm in heroū forma, sub vna tamen specie cōprehensis. Deorum actiones, effectusq; velociores sunt quàm intelligentia deprehendere possit, sed interea penitus stabiles Archāgelorum celeritas mista est, quodā modo efficacibus actionibus: angelorum

cum motu,neq; pariter habẽt,vt vnà cum dicto perficiant. Dæmonum actiones celeriores apparent,quàm ſint effectu,& veritate.Heroës magnificè quidem incedũt ad actionem,tardius tamen quàm dęmones peragunt:principatus cum autoritate, & imperio veniũt ad agendũ. principum conatus plurimã quidem habet emphaſim , ſed defuit ab effectu. animarũ actiones mobiliores ſunt, quàm heroũ,ſed debiliores. Deorũ apparentium magnitudo totum cœlum occupare videtur. Quã incedentẽ nec terra putatur ſuſtinere poſſe. Archangelis apparentibus partes mundi quædã commouẽtur,& lumẽ præcedit in ſe diuiſum. ipſi verò pro magnitudine dominationis ſuæ magnitudinẽ lucis , & figuræ præſeferunt. Angelica forma,& lux & minor eſt, & diuiſa magis : dæmonum magnitudo,formáq; diuiſa magis & minor:heroica rurſus anguſtior,aſpectúſque magnanimus:principatus prægrandes,& vaſti:principes inflati,ſuperbíque,& inſolentes apparent.animarũ effigies inæquales,heroibúſque minores.Deniq; quilibet pro magnitudine potẽtiæ ſuæ, & imperij latitudine magnitudinem formę,lucíſque præfert. Deorum ſpectacula prælucida nobis occurrũt, fulgentiáque ad ſummũ,

& ſplendore dearticulata mirificè, & lucidiora quàm ſint re vera: archangelorum vera, perfectáque: angelorũ effigies ſpeciem eandẽ ſeruant, præterquam quòd à notitiæ plenitudine agnitionis diſcretione deficiunt: dæmonum exilia, & quaſi caduca: heroum exiliora: principatuum perſpicua: principum obſcura, ſed vtraque imperioſa: animarum vmbroſa. Deorum imagines quamplurimo ſplendore coruſcant: archangelorum quoque præfulgidæ: fulgidæ inſuper angelorum: dæmones turbidus ignis apparent: heroës miſtum lumen ex pluribus habẽt: principatus quidem purius: principes autẽ ex diſſimilibus, contrariíſque confuſum oſtendunt: animæ ignem reddunt plenum ex multis generationis admiſtionibus, atque diuiſum. Deorũ imagines occurrunt tanquã ignis indiuiduus, ineffabilíſque implens vniuerſum mundi profundum: archangelorum ignis etiã indiuiſus, habẽs circa ſe, vel ante, vel retro quamplurimam multitudinem: angelorum diuiſus ignis, ſed in ideis abſolutiſſimis: dæmonũ magis quoque diuiſus, ſed anguſtius circunſcriptus facile exprimendus, & apud illos, qui ſuperiora viderunt, facile cõtemnendus: heroicus ignis habet, quod horum

consimilia, sed nõ æqualia. principatuum ignis apprime lucidus: principum aliquid habet opaci: animarum valde diuisus, & multiformis, atq; ex multis mundi naturis admistus. Deorum ignis omnino stabilis est aspectu: archangelorum stabilitatis particeps: angelorum stabiliter mouetur: dæmonum instabilis: heroum properantior: principatuum quietus aduenit: principum verò tumultuosus: animarum ignis multis motibus transmutatur. Dij animas perfectissimè purgant: archangeli sursum reuocant: angeli tantum soluunt à materiæ vinculis: dæmones ad naturam trahunt: heroës ad curam sensibiliũ operum deducunt: principatus quidem præsidentiam mundanorum, principes verò materialium studium exhibent: animæ, cùm apparent, contendunt, trahuntq; in generationẽ. Quicquid purum, firmumq; est in imagine nobis occurrente, superioribus attribuito generibus. Iam verò perfulgidum eius, quóduc in seipso firmiter permaneat diis attribue: quod verò fulget, atque permanet quidem, sed quasi in alio, archangelis: quod in alio permanẽs, angelis. Item quod mobile est, & vagabundum, & alienis plenum naturis, vbiq; inferioribus ordinibus attribuito. Dęmones

nes miſtos in ſe habẽt mundi vapores, feruntúrq; inſtabiliter præter vel iuxta mundi motũ: heroibus generatiuæ ſpirituum compoſitiones admiſcentur, circa quas & ipſi commouentur. Principatus eodẽ modo permanent, mundanum quod habent oſtẽdentes: principes materialibus liquoribus pleni ſunt: animæ ſuperfluis maculis, & alienis ſpiritibus ſunt repletæ, quibus cum quoties apparẽt, vnumquodque horum generum ſe oſtendit. Dij materiam repente cõſumunt: archangeli paulatim, angeli ſoluunt ab ea, & ad ſublimia reuocant, dæmones diligenter exornant eam, heroës coaptant ad eam competentibus vbiq; mẽſuris eam ſtrenue commodéq; curantes: principatus adſtant ei ſupereminentes, & hoc pacto ſeipſos oſtendunt: principes impletos ſe penitus materia monſtrant: animæ puræ quidem ſeorſum à materia veniunt: impuræ verò materia inuolutas ſe nobis oſtendunt. Exhibent inſuper alij nobis alia. Dij præſentes dant corpori ſanitatem, virtutem animæ, menti ſynceritatem, omnia noſtra impropria principia reuocant, quod in nobis eſt frigidum, letiferumq́;, delent, calorem fouent, efficacioremq́; reddunt ad vitam: faciũt quoq;, vt omnia animæ, mentiq́; con-

gruant,& menſurentur eiſdē, harmoniáq; intelligibili lumē effundunt: quódue non eſt corpus, oſtendunt tāquam corpus ipſis animæ oculis per corporis oculos. Archangeli eadem agunt, ſed nō adeo ſufficientia, vel permanētia, vel extra proportionem noſtrā: angeli bona etiam magis particularia diuiſè diſtribuūt, effectúmq; agunt valde ab intimo eorum vigore deficientem: dæmones præſentia ſua corpus grauant, morbis affligunt, aliter puniunt, animas quoq; ad naturā trahunt, & à corporibus, cognatóq; eorū ſenſu non diſcedunt: atq; eos, qui ad ignem cœleſtem, diuinúmue cōtendunt, circa locum inferiorem detinent, nec à fati vinculis ſoluunt: Heroës alia dæmonibus ſimilia faciunt, proprium verò id habent, quòd ad opera quædam generoſa, magnáq; nos ſuſcitāt: principatus apparentes bona largiuntur mundana, réſq; vitæ huius omnes ſuppeditant: principes materialia, terrenáq; bona: animæ cùm apparēt, ſi animæ ſunt puræ in ordine angelico conſtitutæ, ſurſum reuocant, ſalutem animo prębent, ſpémq; ſacram, ſacráque dona, quę ſperantur: animę impurę ad generationem detorquent, ſpem fruſtrantur eius fructus auferentes, paſſionibúſque intuentes implent animā

corp

corpori copulantibus.Ordinem quoque, quem vnuſquiſq; obtinet,in apparẽdo deſignat : dij oſtendunt Deos, vel angelos circa ſe adſtantes : archãgeli angelos præferunt,vel pręcurrentes,vel circunſtantes, vel ſequentes, ſiue aliam quãdam turbam angelorum quaſi ſtipatorum circumuallantium:angeli opera ordini ſuo congrua præferunt. Boni dæmones opificia ſua, & bona,quæ tribuunt,in conſpectum adducunt : dæmones vltores oſtendunt ſuppliciorum ſpecies.dæmones alij quomodocunq; praui occurrunt circundati feris letiferis,voracibúſque:principatus,prouincias mundi quaſdam ſecum demonſtrant: principes, conditionẽ materiæ ordine carentem,errãtémque ſecum afferũt in conſpectum. Anima quidẽ tota in nulla particularium ſpecie detenta ignem oſtendit ſine certa ſpecie circa mundũ totum, quo animæ mundanæ natura ſignificatur indiuiſa, & vna, & nulli addicta ſpeciei. Anima purificata igneam oſtendit figuram, ignem purum, & lumen micans, ſimúlq; ſtabile, & ipſa vnà cum duce ſublimi ſequitur,bona voluntate gaudens,atq; ita in operibus ſuis ordinem, quem obtinet,patefaciens.anima verò,quę deorſum labitur,occurrit trahens ſecum ſigna vin-

culorum, atque pœnarum, materialiumq; spirituum compositione se grauatã ostendit, turbationibusq; materiæ dissimilibus occupatam, seq; subdentem imperio dæmonum generationi fauentium. Singuli cùm apparent, ostendunt prouincias, sortesq;, quas sortiti inhabitãt, aërij quidem ignem aërium, terreni verò terrenũ, atque nigrum, cœlestes autẽ ignem splendidiorem. atque in his tribus terminis omnes distributi sunt eorũ ordines. Dij demonstrant omnium ordinum principia in se, cùm apparent. Angeli declarant se ab archangelis dependere: dæmones, heroësq; patefaciunt se superioribus ministrare, quamuis aliter hi quàm illi: principatus, principesq; præfecturã ostendunt. Illi circa mundũ, hi circa materiã animæ declarant se superiorum postrema tenere: vnde vnà cum seipsis primi quidem prima loca designant, secundi secũda, tertij tertia, cæteriq; deinceps eodem ordine. Dij tenuitate luminis tanta effulgent, vt corporis oculi non possint capere, atq; perinde afficiãtur, vt pisces ab aqua turbida, pinguiq; tracti in aërem tenuissimũ: qui enim diuinum spectant ignem, non potentes ignis diuini respirare subtilitatẽ, cùm primùm spectare videntur, virtute deficiunt, atque

innato

innato ſpiritu, prorſus intercludũtur. Archangeli quoq; ſplendorẽ emittunt, ſubtiliorem, purioremq;, quàm tolerari queat, non tamen adeo intolerabilem, ſicut dij. Angeli occurrẽtes tolerabilem perficiunt aëris miſtionẽ, vt ſacerdotes eam attingere poſsint. Dæmones, cùm apparent, nihil totus aër compatitur, nec eis circunfuſus aër fit ſubtilior, neq; præcurrit lumen, in quod eorum ſpecies emicat, aërem anticipans: neq; circa illos circumlucet aër vndiq;: heroibus apparentibus plagæ quædam terrę cómouentur, ſonitusq; circunſonant, totus verò aër non fit ſubtilior, neque adeò ineptus ſacerdotibus, vt ſuſtinere non poſsint. Sub principatibus circũcurrit eos viſorũ circumuolutio plurimorũ difficilis toleratu, & volumen eiuſmodi circa eos eſt mundanum: circa principes verò terrenũ: neq; tamen ſupermundana ſubtilitas, neq; ſupremorũ elemẽtorum. Animis apparentibus, aër apparens magis conatus eſt eis, earumq; deſcriptionem ſuſcipit coaptatus eis. Affectiones inuocantium animorum occurrẽtibus diis excedentẽ reportant perfectionem, actionemq;, & amorẽ diuinum, incredibilemq; lætitiam: archangelis contemplationem intellectualem ſummopere puram, im-

muta

mutabilēque potentiam:angelis rationalem cognitionē, virtutēque in ordine positam:ad summū dæmonibus appetitū generationis, atq; heroibus talia quædā, & insuper studia ciuilis gubernationis:principatibus, vel principibus motus mundanos, vel materiales agunt animo naturæ, operumq; fatalium expletionē animis, appetitus, generationis, & studia corporum curandorū. Deorum apparitio veritatem, potestatem, actiones ad summum corroborat, & bona præbet amplissima, archangelorū similia, sed particularia magis, & cognitionem, potentiāque non simpliciter, sed ad hoc, & ibi, & tunc, & hoc pacto, angelorum etiam determinata magis:dæmonū non animę bona, sed corporis, corporeāque, quādo mūdanus ordo cōcedit: heroum dona Reip. mūdanę, siue terrenę: principatuū mundana:& omnia vitæ cōmoda principū, inferiora, id est magis materialium copiam: animarum, quæ ad humanam vitam cōferunt familiari prorsus occursu. Porphyrius narrauit opinionem dicentē communem hoc est diis, angelis, dæmonibus, omnibus deniq; superis, cùm apparēt, ostentare se, & iactare mirifice, & imaginariam similitudinem ex se producere. Iamblichus vtranq; confutat. Deus,

angel

angelus, dæmon bonus, docēt hominem. cùm apparent, quæ qualis've re vera sit eorū essentia, nihil vltra, vel citra veritatē loquentes. Sicut enim lumen naturaliter, & assiduè solē sequitur, sic veritas Deum, eiusq; pedissequos, præsertim cùm perfe-cti, pleniq; sint, neq; egent, neque possunt sibi vltrà quàm sint, arrogare. Quando in theurgia, id est deifica, & sacerdotia facultate delinquitur, tunc non bona quidem numina, quæ optantur, sed deteriora, malaq; nobis occurrunt sub prætextu bonorum: mali enim spiritus in similitudinem bonorū se sæpe transformāt, iactabundiq; veniunt, & supra quàm sunt, sibi arrogāt. Nempe vbi initium primum adulteratum suboritur, mēdacium plurimū ex peruersitate procedit. Oportet sacerdotes apparitiones spirituum regula ordinis totius examinare, & meminisse arrogantiam iactabundā non esse vllo modo propriā veris spiritibus, atq; bonis. Et cauere ne à ritu sacrorū aberretur vnquā. Ac si in errore apparitionis quadā repente insolentes aduenerint, non decet ex earū conditione communem, omnemque numinum naturam, cōditionemq; perpēdere. Quæ enim multis seculis, & operoso labore in sacris cōprobata sunt, nefas est ex nonnullis re-

pente incidẽtibus temere iudicãdo muta re. Etsi falsi spiritus mentiuntur, boni tamen circa ignem veridici sunt, atq; legitimi. In omni siquidem genere principalia primùm à seipsis exordiuntur, sibiq; ipsis præbent, quod cæteris exhibẽt. idq; fit in essentia, vita, motu. similiter superi veritatem omnibus exhibẽtes, primo de seipsis vera prædicant, ipsamq; eorum essentiam præcipuè contemplationibus patefaciũt. Ideoq; ignem per se, propriaq; forma spectandum sacerdotibus rite demonstrant. Non enim est caloris frigefacere, vel luminis obtenebrare, atq; occultare, vel vllius per essentiã aliquid faciẽtis, aliquãdo cõtraria facere. Phantasma, id est simulacrum missum ab aliquo sine natura eius. sed solũ per modum idoli specularis vanè trahit animum intuentis, fallitq;, dum simulat se esse aliquid, de cuius natura nihil habet. Est igitur causa falsitatis, quod nullo modo cõpetit alicui essentiæ veræ. Ideo neq; diis, sed hi, eorumq; sectatores, non exiles, inanesq;, sed naturales, & veras sui reuelẽt imagines, non quidẽ speculares (vt dixi) vanas: cur enim eas mitterent? non vt demõstrent essentiam suam, atque potentiam. nam illæ ab hac ex tota natura deficiunt, non etiam ad intuẽtium

vtili

vtilitatem. Quæ enim vtilitas eſt ex mendacio ſimul, atq; deceptione? Non deniq; ob hoc mittunt, quia natura eorum ſit ita ex ſe idolũ mittere, nempe eſſentia firma in ſeipſa cõſiſtens, & ita reliquis eſſentiæ, veritatiſq; cauſa nullo modo in aliud mittit imitamen ſui vllum fallax, & deceptoriũ, quod ſimul & ſe eſſe aliquid, de cuius natura nihil habeat. Neq; igitur dij, neq; ſequaces eorum vel transformãt naturam ſuã in aliqua ſimulacra, neq; hæc in aliud ex ſe producunt, ſed veras ſui formas in veris animæ moribus illuſtrant, atq; demonſtrant. Nota huic ſimile illud, quòd in patria mens beata diuinã eſſentiam videt non per imaginem ab ea creatã prorſus deficientem, ſed per eãdem eſſentiam, ſicut is, qui lumen videt per lumen in lumine: non ſicut qui calorem per lumen, vel qui corpus ſpeculo. Subſtantiæ ſeparatæ, non habent vllum ſibi commune genus. Item dij, angeli, dæmones boni non apparent phantaſtico modo, ſed proprio prorſus, & vero. Spiritus verò mali phantaſtico, fallaciq;, neq; decet ex cõditione, qua hi apparent nobis, reputare modum, quo boni ſua præſentia formant animam, Porphyrius ait, cognitionem quidem diuinorum eſſe rem ſacram, ignorantiam

verò

verò profanam. hæc Iamblichus comprobat:quia cùm dij per intelligentiam agãt entia, meritò nos per intelligentiã entium placere diis, atq; probari, ſed operationẽ religioſam anteponit intelligentiæ:tanquam quæ ſola ſit efficax ad acquirẽdam animæ cum Deo deificam vnitatẽ. Tanta eſt virtus ſacrorum rite Deo factorum, vt etiam ſi hæc ignores, piè tamen obſerues, non minorem habeant efficaciam. Non enim intelligentia coniungit ſacrificatores Deo, alioquin philoſophi vnionẽ deificam reportarent.

20 *De virtute Sacramentorum.*

OBſeruantia decens præceptorũ, operumq; diuinorũ, quę omnẽ excedunt intelligentiam, atque ſymbolorum, ſacramentorumq; poteſtas mira ſolis nota numinibus, præſtat nobis deificã vnionem. Quãdo operamur in ſacris, nõ cõficimus per intelligentiã ſacramento, alioquin & actio eorũ intellectualis foret, & daretur à nobis:cõtrà verò & nobis nõ intelligẽtibus, hæc propriũ opus peragũt, & deorũ poteſtas, quò hæc referũtur, ineffabiles ex ſe ipſa proprias agnoſcit imagines non à noſtris intelligentiis excitata. Vniuerſales enim cauſæ à particularibus effectibus

non

non mouentur:vnde nec ab intelligentiis noſtris diuina principaliter mouentur ad operandum,ſed intelligentias, & affectionem optimam,puritatemq; præcedere neceſſarium eſt,tanquã concauſas quaſdam. Quæ verò principaliter diuinã prouocãt voluntatem, ipſa ſunt ſacramenta diuina: atq; ita diuina à ſeipſis incitãtur, neq; ab vllo ſubdito principiũ actionis accipiunt. Ne putes igitur totam in nobis autoritatem eſſe efficacis rationis in ſacramentis, neq; in veritate intelligentiæ noſtræ, verum eorũ opus abſolui, vel hæc ex noſtra deceptione mẽtiri. Nam nec etiã ſi nouerimus,quæ genus quodlibet propriè cõſequuntur,ſubitò cõſequimur ipſam eorum in opere veritatem. Abſque cognitione quidem nunquam aduenit efficax vnitas ad diuina, neque tamẽ idem eſt omnino. Quapropter neque diuina puritas per rectam cognitionem efficitur, ſicut corporis puritas per ſanitatem.ſed ſuper cognitionẽ vnita eſt, & purificata puritas, id eſt per poteſtatẽ cognitione ſuperiorẽ. Neq; igitur aliud quicquam in nobis humanũ ad diuinarum actionũ finem aliquid confert. Cõclude ſententiã Iamblichi Aegyptiorum,Aſſyriorum, ſicut in agricultura,medicina,arte imaginum,coitu huma-

no homo materiam opportunè coaptat. causa verò superior, vniuersalisq; adhibet formã: sic in sacrificio, quando fiunt symbola, atq; synthemata, id est signacula, & sacramenta, sacerdos adhibet materialia quædam, quo ordine decus instituit. Deus autẽ vim efficacẽ imprimit sacramentis.

21 Vaticinium quid, & vnde.

VAticiniũ ipsum nec ab arte, nec à natura, nec à naturalibus, vel animalibus rationibus motibús ve efficitur: neq; fit vllo modo, sed vtrinq; sempiternũ est missum ad nos vsq; diuinitus, totaq; potestas præsaga refertur ad deos; & omnis huius autoritas consistit in eis, atq; inde traditur, diuinisq; operibus, signis ve perficitur. spectacula quidem habet diuina, & contẽplationes vera sciẽtia præditas. Cætera verò cuncta, velut instrumenta subiiciuntur, misso diuinitus præsagij dono. quæcũq; ad animã pertinent, aut corpus, vel in totius natura sunt, siue naturis: loca verò & talia quædã ad vaticinium exigũ-tur, vice materiæ. Non decet vaticiniũ deducere sine causa, scilicet à quibusdã nullam in se habentibus præscientiam, sed à diis continentibus in se terminos totius scientiæ rerum. Contemplari decet vaticinium

nium distributum circa totum mũdum, & circa omnes diuisas in mundo naturas: sic vtiq; causa vaticinij præcipua est, & communissima, possidensq́; in se ipsa quæcũq; sui participãtibus exhibet, præcipuè præbẽs veritatem qua opus est vaticinio, & in primis essentiã, causamq́; eorũ, quæ fiunt, obtinens in se ipsa, à quibus necessario procedit, perpetua præsagij consecutio. Porphyrius ait, quãdo dormimus, aliquãdo præsentire futura, absq; vlla præsentis status animaduersione, etiam si in ecstasin minimè concitemur. Volens arbitror non tam externo influxu tũc diuinitus influẽte, quàm ex ipsa natura animę, mentisque præsagire: Iamblichus ait somnia, quæ humanis proueniũt causis, siue per naturam nostrã, siue per affectus, & cogitationes, & actus, rarò admodũ & obscurè nimiũ, & sæpius casu quodam attingere verum.

22 *De Somnijs.*

SOmnia quandoq; incitantur in nobis ab innatis intelligẽtiis, rationibús ve, vel ab imaginationibus, curisque diurnis, quæ aliquando verum assequuntur, plurimum verò falluntur, atque hæc humanis principiis oriuntur, dormientibusq́; contingunt vigiliæ nihil habentibus. Somnia verò missa diuinitus non ita contingunt,

ſed veniunt, vel inter vigiliā, atq; ſomnũ, vel inter ſomnum, atque vigiliam, vel in ipſa vigilia. Tunc breues audiũtur voces, quid agendum ſit admonẽtes, & aliquando ſpiritus quidam non corpulẽtus, non tractabilis, ſe iacentibus circunfundit: qui tamen non perſpicitur, ſed alio quodam ſenſu, & animaduerſione, quæ in conſenſu percipitur, impetu quodam ingrediens, & ſe vndiq; circunfundens abſque contactu, atq; mirificè paſsiones animi, corporisq; expellit, aliquãdo verò lumẽ ſyncerum, quietumq; fulget, ſub quo viſus clauditur anima patẽs. Sed alij ſenſus interim peruigiles ſunt, perſentiuntq; quando dij in lumine ſe oſtendunt, & quæ illi loquũtur, arguuntq;, continuata animaduerſione percipiunt. perfectius verò id totum diſcernitur, quando viſus quoq; perſpicit, atque intellectus corroboratus, quæ fiunt aſſequitur, & qui ſpectant ſimiliter commouentur. Tanta, tamq; differẽtia qualia diximus, non ſunt humana. cõtingunt verò quando ſomnus noſter eſt grauedo quædam capitis, vel inclinatio, & occupatio viſus, vel medium quiddam inter vigiliam, atq; ſomnũ, vel excitatio ſubita, vel ipſa vigilia. Quæ omnia diuina ſunt ad deos ſuſcipiendos idonea, diuinitusq; mittunt,

mittunt, atqui talia quædã pręcedũt, quasi apparitionis diuinę partes. Somnia humanis causis procedentia defectus patiuntur duos. Nam & in ipso somno omnino dormiẽtibus accidũt, & nos tũc nõ distinctè, vel plenè animaduertimus, aut quę occurrũt, aut statũ ibi nostrũ. Quãdo verò diuinitus mittuntur somnia, neq; re vera dormimus, & assequimur, animaduertimusq́; clarius quàm consueuerimus vigilantes: ideoq; in eiusmodi somniis maximè ponitur vaticiniũ. Anima duplicẽ habet vitam, vnã quidem simul cum corpore, alteram verò ab omni corpore separabilem. Quando vigilamus, vtimur plurimũ vita, quæ communis est cum corpore, præterquàm siquando penitus separamur ab eo, propterea quòd vel intelligam⁹, vel puris rationib⁹ cogitemus: sed in dormiẽdo penitus solui possumus, velut à vinculis adhibitis animo, atq; vita à generatione separata tunc vti. Quando quodãmodo dormiẽtibus animus à corpore soluitur, tunc illa vitæ species secũdum seipsam permanens separabilis, separataq; , siue intellectualis, siue etiam sit diuina, protinus expergiscitur in nobis, agitq́; quẽadmodum sua fert natura. Quoniam verò & intellectus entia contemplatur, & anima ge-

nerabilium rationes in se complectitur, meritò secundũ causam comprehendentẽ futura in præcedẽtibus sui rationibus ordinata prænoscit. Dictum est de præsagiis animæ redeuntis in se in statu simili somno. In se inquam, id est in rationes seminales, & intellectuales: sed hactenus sub forma quadam propria præsenti vitæ, id est sub forma particularis actionis huius, & vitæ: sed si mox explicet vniuersam rationum, cogitationumq; formã, secundum quam vixit aliquando, tunc reportabit præsagia pertinentia magis ad vniuersalem mundanarum rerum conditionem, sub qua & particularia passim conspicere poterit. Si rursum per formam vniuersalẽ eiusmodi suam ipsis deorũ mentibus copuletur, videbit insuper, quæ ad mundum spectant superiorem, & quæ ad hunc, itẽ per illa tanquam præcipuas causas intelliget absolutius, in quo statu nõ solũ cogitatio erit perfecta, sed imaginatio quoque habebit imaginamenta syncera de rebus corporeis, atque diuinis. Quoniã verò sunt in anima rationes generabilium penes potentiam eius, tum effectiuam, tũ etiam cognitiuã, atq; hæ rationes dependent à rationibus, quæ sunt in diis, ideò anima his coniuncta, rationes in se susci-

tat in actum. Saltem cognitionis amplissimum, & sub diuinæ prouidentiæ modo, per quem, & per quas reputat præterita, futuraq́; , & temporalia omnia, eorumq́; actiones, & passiones, passionumq́; remedia, & curationes morborum, vitiorumq́; animi, & statuta legum, & artes generi hominum necessarias: sic in Æsculapij templo accipiuntur somnia, quibus morbi curãtur, ipsaq́; ars medendi somniis est comparata diuinis. Exercitus Alexandri morbis mox deperiturus euasit discrimẽ remediis adhibitis in somno à Dionysio deo. Lisander rex Aphutim vrbẽ obsederat, & in somno iussus ab Ammone, soluit obsidionem. Multa quotidie similia fiunt supra orationem, rationemq́; humanam.

13 De inspiratione diuina, quæ fit in vigilia.

POrphyrius duas diuinas afflationes tetigit: vnam, quæ cõmuniter dicitur in somno fieri: alteram, quæ in vigilia, vbi afflati, & perciti præsagiunt, ita vigilãtes, vt etiam vtantur sensibus. Neq; tamen interim sunt humanæ rationis compotes. Iamblichus ait animos verè præsagiẽtes, afflatosq́; , & cùm dormire videntur, non dormire, & cùm vigilare, non propriè vigilare, neq; more hominum sensibus vti. Animi diuinitus afflati, percitiq́; , subie-

cerunt vitam ſuam penitus afflanti deo. Ideo ſiue vt vehiculum, ſiue vt inſtrumentum ſe ſubiecerint, priorem vitæ modum depoſuere, atque vel vitam propriam in vitam diuinam cõmutauere, vel vitam ſuam penitus ad deum agunt. Ideo neque vtuntur ſenſibus, neque ita vigilant, vt qui vigiles habẽt ſenſus, neque ipſi præſagiunt, vel mouentur humano quodam impetu, atque more, neque ſuum ſtatũ animaduertunt, neq; vllam edunt cognitionẽ, actionémque propriam, ſed totum illic agitur ſub forma, actionéque diuina.

24 *Miracula multa fiunt à Prophetis.*

QVod autem afflati diuinitus non viuant, tunc ipſa animalis vita patet, quia multi eorum admoto igne, nõ vruntur, ignem videlicet repellente deo intus afflante: vel ſi vruntur, non perſentiunt, neque pungentia percipiunt, vel radentia, vel vlla tormenta. Item quòd actiones eorum non ſint humanæ, cõſtat, quoniam per inuia vadunt, pérque ignem feruntur intacti, & flumina tranſeunt mirabiliter, quod & ipſa ſacerdos agit in Cataballis. per hæc patet illos non viuere vitam humanã, nec animalem ſenſibus, impetúque vtẽtem, ſed diuinam, quaſi anima eorum otietur, & deus ibi ſit pro anima, moue-

atq; tanquam excellentior anima. *Variæ* ſunt diuinitus inſpiratorum ſpecies tum pro varietate deorum, qui alij aliter inſpirant, tum pro differentia modorũ in ſpirationibus: hi modi ſunt tales. Aut enim deus ipſe nos occupat, aut nos ei nos addicimus, totiq; illius efficimur, aut communem agimus ad deum actionem: item vel vltimæ diuinæ potentiæ euadimus cõpotes, vel mediæ, vel ſupremę. item aliquando nuda eſt dei præſentia, aliquando vltra prę ſentiam fit communio. interdum vltra hanc conficitur vnio, rurſum inſpirationis vel anima ſola fit compos, vel etiam corpus ſubinde fit quodãmodo particeps, vel etiam commune animal ex æquo fit compos. Secundum horum diuerſitatem, differentia ſunt inſpiratorum ſigna, & effectus, & opera. Secundum prædictam inſpirantium, inſpirationíſve diuerſitatem, inſpirati alij mouentur vel toto corpore, vel quibuſdam membris: vel contrà quieſcunt. Idem choreas, cantilenaſq; concinnas agunt, aut contrà. rurſum corpus eorum vel excreſcere videtur in altum, vel in amplum, vel per ſublimia ferri, atque contrà. Item voces edunt, vel æquales, perpetuáſve, vel inæquales, & ſilentio interruptas. Et tum remittunt tonos,

tum intendunt.

Inſpiratus vacat ab actione propria, ac
25 *deum habet pro anima.*

MAximum verò afflationis diuinæ ſignum eſt, quòd ille, qui numen deducit, inſinuatq́;, proſpicit ſpiritum deſcendentem, & quãtus ſit, & qualis, atque ab eo myſticè docetur, & regitur. Quin etiam qui numen ſuſcipit, ante ſuſceptionem aſpicit quandam ignis ſpeciem. Interdum verò hæc conſpicitur, & pręſentibus, ſiue adueniente, ſiue recedente deo. Quo ex ſigno in his rebus periti veriſſimè diſcernunt, quæ ſit poteſtas numinis, quis ordo, & de quibus vera loquatur, & quę perficiat, ſed qui abſque eiuſmodi ſpectaculis clàm ſpiritus introducũt, velut in tenebris, latitantes concutiunt. Neq; quid agant intelligunt, niſi exigua quædam, id eſt ſigna nonnulla in ipſo afflati corpore. Cùm igitur ignis diuini præſtantia, & luminis ſpecies quædam, ineffabilis extrinſecus incubet occupato, impleatq́; ipſum totum, & penitus dominetur, & circùm vndique in ſe complectatur, adeo vt nec vllam queat actionẽ peragere propriam, quiſnam ſenſus, perceptióve, & animaduerſio propria poteſt adeſſe animo diuinum ignem ſuſcipienti? vel humana mo-

tio,

tio, paſſio, peruerſio phantaſiæ, & alienatio, qualem aliqui ſuſpicantur? Porphyrius afflationem diuinam definit ita, Motio mentis vnà cum inſpiratione dæmonica. Iamblichus ait, in animo afflato diuinitus, neque mentem, cogitationémve humanam ferri, ſi re vera continetur à deo. Neque dæmonum, ſed deorum fit inſpiratio, neque rurſum definiri debet exitus, & alienatio. hæc enim lapſum ſignificant in deterius, ſed potius dici debet reductio, reſtitutióq; in melius. Eſt igitur afflatio nihil aliud quàm totos à deo animos occupari, atque contineri. Hinc verò poſterius ſequitur ecſtaſis, id eſt exitus, vel alienatio quædã tanquã conſequẽs ad afflationem accidens. Plato in Phædro dicit antiquos vaticinium nominauiſſe maniam, id eſt furorẽ, quoniã ſoli diuino furore correpti, verè vaticinantur. poſteriores autem adiuncto, nominaſſe mantiam. Itẽ Sacerdotes, Sibyllas, Prophetas, quandiu prudẽtes ſunt, vel paulùm admodum, & obſcurè præſagire, vel nihil: quando verò rapiuntur deo, verè vaticinari. vnde præuidiſſe apud multas gentes pericula diuinitus imminentia, admonuiſſe populos, & per ſacrificia diuinã Nemeſim placauiſſe. item ait præſagiũ arte factum ap-

pellari putationem coniecturalem, nec vllius esse momenti, si cum diuina inspiratione, & vaticinio comparetur. Iamblichus ait, diuinum afflatum, vaticiniumq́; non esse in mente, vel anima, siue vt qualitas in subiecto, siue vt actio in agente, sed totum esse actum ipsius dei ex deo simpliciter dependentem. Actum dico à deo peractum in mente, vel anima simpliciter, vt instrumẽtis ab omni proprio motu vacãtibus, atque ita vera præsagia dari, at si quis motus ex corpore, vel anima, vel qualitas talis interim inseratur, vel præcedat, confundi visa, neque vera vaticinia fore, neque legitimã esse ibi diuinam afflationem, vbi aliquid miscetur humanum. Tres generatim opiniones erant de afflatu, vaticinioq́; diuino: prima, causam eius referebat ad animam, secunda ad corpus, tertia ad compositum. Prima ponit ipsum in eo statu, in quo anima tota est redacta in diuinum suum, vel in mentem, aut quando eius actio facta est vehementior, siue amplior, aut quando cogitatio facta est acuta, motuq́; velocissima, aut cùm mens incaluerit. Secunda ponit illius causam in corpore, quãdo certam habet complexionem, scilicet vel melancholicam, vel temperatam, siue qualitatem

quam

quandam elemẽtalem, siue præterea specialem, siue certũ spiritum. Tertia causam eius ait certam proportionem, qua corpus, & anima inuicem sunt cõpacta. Iamblichus ait, ipsum non esse opus animæ, vel corporis, vel compositi, nec causam in eis habere. Nam afflatus ille fatidicus agit tum in prædicendo, tum in efficiendo, super omnem humanæ naturæ consuetudinem. Non potest autem homo, vel aliquid hominis vltra terminos suos ad diuinos progredi terminos. Neq; possunt præstantiora à deterioribus generari. causa igitur huius est duntaxat ipsa diuinitas, quando scilicet à diis descendunt in nos lumina, spiritusq; tradũtur ab eis, adestq; nobis dominatio, potestasq; illinc absoluta comprehẽdens omnia, quæ sunt in nobis, & exterminãs penitus propriam nobis animaduersionem, & motionem, proferensq; sermones, per hominem quidem, sed non cum ipsa cogitatione hominis, imò pronuncians ipsa per os furentis extra se positi. Dum videlicet quæcunque sunt in nobis seruiunt tota numini, cedunt que soli dominanti actioni diuinæ. Porphyrius ait Musicã passiones inferre animo, iteq; sedare, & alios sonos aliis animis, & moribus cõuenire, itẽ cõplexiones,
affect

affectionesq; corporis permutare, furorē mouere, cohibere furorē. Iamblichus ista cōcedit, sed negat hæc esse causas afflatus diuini: quoniam sunt humana, partim naturalia, partim artificiosa, nec quicquam in se diuinum habent. Quod videtur suspicari Porphyrius, dicens aliquos afflari, cùm audiunt tibias, vel cymbala, aut tympana, alios verò cum alias melodias. Variis deorum ordinibus respōdent in mundo variæ motionum species, certæq; certis, ex his verò variæ profluunt melodiæ, quæ congruunt similiter per suos, quæq; motus certis ordine diis principiis motionum. hi, cùm vbique sint, & sua potissimum suis impartiant, melodiis sibi præcipuè congruentibus adsunt præcipuè, nostrisq; spiritibus per eas affectis se insinuantes occupant hominem, suaq; mox essentia, & potestate penitus implent. cuius afflationis causa est, nō tam passio hominis excitata per musicam, quàm ipsa ad deum musicæ congruentia, cui naturaliter deus adest. Quæ ad visum veniunt, nimis imaginaria sunt, & intelligibilia potius referunt. Quæ ad sensum infra auditum, materialia nimis. quæ ad auditum, media, & animę congruunt, spirituiq; insinuata cum motu, affectu, significatione

vehementer afficiũt animã quidem hinc, & inde corpus, vnde totus homo secundũ proprietates melodiarũ, euadit susceptaculum huius numinis, aut illius: & qui afflati sunt aliter, aliterq; se habent in motu, & quiete, aliisq; habitibus, pro diuersitate numinum, quibus afflantur principalius quàm pro differentia musicæ. Cessauit enim iam hic affectus soni, quando deus agit. Anima in mundo intelligibili audiuit harmoniam diuinã, cuius hic reminiscitur, quando audit melodias habentes diuinæ vestigium, reminiscẽs verò ad eam vehementer afficitur, si est è numero animarum, quæ ipsam harmoniæ ideam præcipuè contẽplatæ sunt in patria. Eiusmodi verò affectu facta familiaris deo, iam afflatur singulari quadam præsentia dei, vnde mirabilia facit. huius ergo afflationis, miraculiq; causa est non passio ex sonis illata, non animæ natura ex harmonia composita, sed similitudo ad deum, deiq; præsentia. Multò quoque minus dicendum est, afflationem in eo consistere, quòd per musicam & afflationem ipsam superflua quædam in anima, corporeq; concreta purgentur. Vaticinij ius non est ex certa complexione. deorum enim dona non variè spirãtur secundũ corpoream

variet

varietatem. Munus enim diuinum impatibile eſt, & ſuper naturæ vim datur per propriam dei actionẽ: neque aqua, neque aër, aut corporeum aliud præbet vaticinium, ſed ſacra, quæ fiunt circa hæc, imò mentis purificatio vna, cum purificatione vehiculi, intentioq́; in deũ ſuſcipit vim diuinam vbique, ſemperq́; prõptiſſimã. Cùm afflatus animus & dicat, & agat ſupra, & cõtra naturæ morẽ, cauſa afflationis eiuſmodi non eſt naturalis, vel ex corpore noſtro, vel qualitate loci, vel diſpoſitione cœleſti naſcente homine, vel operante, ſed ex dei præſentia iſta fiunt, vnde & variæ afflatorum ſpecies non ſequuntur naturales varietates in nobis, ſed differentes ſpecies, tum numinum aflantiũ, tum modorum, quibus diuinæ præſentiæ participes ſumus. Quod igitur homines afflati diuinitus alij conquieſcant, alij concitentur, alij montes & deſerta petãt, aliterq́ue alij ſe habeant, non procedit ex differentiis naturalium in nobis cauſarum, vel locorum, vel muſicarũ, quas nuper audiuerint, audiántve, ſed ex variis deorum proprietatibus, quibus afflati reguntur, atq; ex variis afflandi modis. Porphyrius tria è multis in medium adducit oracula, vnum colophonium, vbi aqua bibita, vaticini

ticinium veniebat:alterũ Delphicum, vbi ſedens ad os antri vaticinabatur : tertium Branchidicum, vbi hauriẽtes vaporem ex aqua prophetabant. Vnumquodq; ſecundum naturę ſuæ modum agit circa ſe effe-ctus,& opera. Ideo ſpiritus ipſi, qui à diis pendentes ſuſcitant homines, atq; concitãt, in hoc ipſo opere excedunt omnẽ naturalem, humanumq́; motũ. atq; hæc ipſa eorum actio nulla conditione ſimilis eſt conſuetis actionibus homini notis. Erat in Colophone ſubterraneus locus, in quo fons erat. Sacerdos igitur ſtatutis noctibus ſacrificabat, poſtea guſtabat aquã, tandem vaticinabatur ibi factus præſentibus inuiſibilis. Videri poteſt alicui ſpiritus diuinus tranſiſſe per aquam in ſacerdotem. Neq; tamen eſt ita. ipſum nanq; diuinum non ita ſecundũ diſtantiam, diuiſionemq́; tranſcurrit per ea, quæ participant, ſed extrinſecus cõprehendit, penitusq́; illuſtrat, & implet aquam virtute quadam ad vaticinium conferente, ſcilicet purgatoria. ita quòd quando ſacerdos bibit, ipſa purificat luminoſum ſpiritum nobis inſitum, & accommodat ipſum deo : qua purificatione, accommodationeq́; deum capere poſſumus. Sed extat pręterea alia dei præſentia præter virtutẽ infuſam aquæ, ac prior,

& desuper, circum, & intus illustrans, quæ à nullo abest, modò propter cõgruitatem contingere possit. Adest itaq; subitò, vtitur propheta vt instrumento, qui interim neq; sui iuris est, neq; animaduertit, quæ loquitur, sed & vbi sit ignorat, vnde & post responsum vix seipsum recipit, quinetiam ante potum aquæ, diem noctemq; cibis abstinet, & ad sacra quædam se reuocat inaccessibilia vulgo. Itaque propter sequestrationem à rebus humanis, syncerum se reddit, aptumq; ad deum suscipiendum. Ex quibus colligitur, duobus modis hic ad deum hominem præparari. vno per purgatoriam aquam factam à deo tamen, quæ purificat spiritum: altero per sobrietatem, solitudinem, separationẽ mentis à corpore, intentionemq; ad deum. Sibylla in Delphis duobus modis suscipiebat deum, vel per spiritũ quẽdam tenuem, igneumq;, qui erumpebat alicui ex ore antri cuiusdã: vel sedens in adyto super sedẽ æneã, habentẽ tres, aut quatuor pedes, & deo dicatam, & vtrobiq; exponebat se spiritui diuino, vnde radio diuini ignis illustrabatur. itaque aliquando ignis plurimus simul totus ex antro euolans, vndiq; circunfunditur ei, repletq; splendore diuino. Aliquando, dum inhæret sedi sacra-

tæ deo, per quam accommodatur deo, coaptatur ſtabili vaticinio dei. vtrobiq; verò per hæc Sibylla fit tota dei, vnde ſubito deus adeſt, ſed interim ſeparatus, exiſtens alter præter ignem & ſpiritum, ſedemq; propriam, & omnẽ eius loci apparatum, vel artificioſum, vel naturalem. Fœmina quinetiam in Brancis fatidica, vel ſedet in axe, vel manu tenet virgam ab aliquo deo datam, vel pedes, aut limbum tingit in aquam, vel ex aqua quadã vaporem haurit, & his modis impletur ſplendore diuino, deumq; nacta vaticinatur. Nam ex his omnibus fit accommodata deo, quem extrinſecus accipit. Quòd autem ex nulla virtute corporea vel animali propria, vel locorum, inſtrumentorúmue vaticinium fiat, ſed ex præſentia dei venientis extrinſecus, patet ex eo, quòd ipſa ſacerdos, antè quàm det oracula, multa rite peragit ſacrificia, obſeruat ſanctimoniã, lauatur, triduum prorſus abſtinet cibo, habitat in ſeceſſu, iamq; incipit paulatim illuminari, mirificeq; gaudere. Per quæ patet prouocari deum extrinſecus, vt adueniat, & forinſecus aduenire. & prius quàm ſacerdos ad locũ aquæ veniat, quodam modo inſpirari, & in ipſo loco, dum ſpiritus quidã ex aqua euolat fontis, conſtat aliud quid-

dam præter hæc eſſe deum ſeparatum ab his omnibus, cauſamq́; loci, & fontis eiuſmodi, totiusq́; vaticinij. Virtus, quæ inſpirat nobis vaticinium, eſt abſoluta à locis & temporibus: alioquin nō poſſet omnia ſimul loca, temporaq́; exprimere. Si enim inſeparabiliter inhæreat naturæ locorū, materiarúmue, vel procedat ſecundū motum determinatum numero, non poterit, quæ vbique, ſempérue ſunt, nec ipſa vbiq;, & ſemper æquè prænoſcere. ſin autē ab his fuerit abſoluta, tanquā præſtantioribus, quæ tempore fiunt, vel continentur loco, omnibus, vbicūq; ſint aquæ, adeſt, & iis, quæ tempore fiunt, vndiq; ſimul adeſt, atq; in vno ſimul comprehendit omnium veritatē, propter eſſentiam eius ſeparatam prorſus & omnia ſuperantem. Vis diuina vaticinij origo eſt, vbique tota & ſemper tota. Ea vis nō eſt à corpore, neq; ab animo corpori addicto, ſed abſolutis, id eſt angelis, deoq́;, qui ſunt vbiq;, vel ſaltē vis ipſa eſt, vbicunq; eſt aliquis angelorū, qui ſunt vbique: ipſaq́; ab omnibus ſeparata corporeis, præſens omnibus, nō comprehenſa loco vel corpore, vel anima, quæ in aliqua ſpecie particularium ſit addicta. ſed hæc ipſa fatidica deorum poteſtas, & ſeparata eſt ab omnibus, & ideo tota ſimul

vbiq;

vbiq; adest subitò participare potentibus, illustrans forinsecus, & omnia replens, perq; omnia elementa discurrens: nec relinquens animal aliquod, vel naturam, cui pro capacitate sua non imprimat ex se aliquid conferens ad præsagium: ipsa verò propterea implere se omnibus æquè potest, quòd pariter est ab omnibus absoluta. Porphyrius præter vaticinia publicè celebrata cõmemorat aliquod priuatum, eorum scilicet, qui profitentur per certos characteres se spiritus attracturos ad vaticiniũ, quod Iamblichus reprobat. quia, cùm totam religionem, sanctimoniamq; negligant solis confisi characteribus, nequeunt ipsam alicuius dei, boniq; numinis præsentiã adipisci, qua solent vera vaticinia dari. sed in eo falluntur, quòd per characteres quidem diis congruos, & intentionem animi, reportant imaginariam quandã à superis apparitionem exiguam, & obscuram. & quoniam interim sanctimoniam negligunt, veniũt sub malorum dæmonum potestatem, qui mentiuntur, & fallunt, & quãtulumcunq; indiciorum, apparitionumq; à diis contigerit, peruertunt, atque confundunt. Sed qui veram deorum præsentiã sortiuntur, præsagium reportant verum & immutabile, quod à

malis ſpiritibus deturbari non poſſit. Sicut enim veniente ſole,tenebræ eius præſentiam ſuſtinere non poſſunt, ſed ſubitò ſubterfugiunt, nihil ſolem impediẽtes: ſic vndiq; refulgente poteſtate deorum, quæ replet omnia bonis, perturbatio omnis, quæ ſolet à ſpiritibus malis accidere, nullum habet locum, ſed repẽte diſperditur. Bonis enim numinibus omnino præſentibus, mali ſpiritus euaneſcũt,neq; mouere ſe valent, neq; ſplendorẽ obfuſcare diuinum. Damnat eos, qui omnem contemplationẽ, ſanctimoniamq; religioſam negligũt,ſolis confiſi characteribus,qui ſperant ſe incluſuros ſubſtantiam ipſam alicuius dei,quo præſente vaticinẽtur. Horũ quoq; confidentiam Porphyrius improbabat. Qui etiam narrat præter hos,eſſe alios,in quibus phantaſia aliquando concitatur, quando certa quædam adhibuerint, etſi alioquin in aliis mentes compotes ſunt, dum ſint phãtaſia furentes in ſacris. Quando ſcilicet vel in tenebris latuerint, vel certa pocula biberint,vel cantibus, vel cõſtructionibus quibuſdam vſi ſint. Tunc ergo furentes imaginantur occulta,futuraq;,alij quidem in aqua videntes, alij in muro,alij ſub dio, id eſt ſereno aëre,alij in ſole,alij in ſtellis aliis. Lumen

hoc diuinum venit in phãtasiam propriè, ac siquid extra videmus, mirabile fit, per visum phantasię pedissequum. Dij vel pręsentia tantum sine medio mouent animum quoties volunt paratum, scilicet vel lumẽ aliquod ex se fundunt: in ætherium animæ vehiculũ, quo imaginationes mouentur in phantasia, quales ipsi volunt, & vtrobique diuinitas nusquam includitur. Cùm adhibentur prædicta vaticinio congrua, attentio quidem animi, & cogitatio animaduertit, quæ fiunt, quãdo diuinum lumen nõ attingit propriè ad hæc, scilicet ad rationales potentias, sed interim imaginatio furit alienata, quia supra morem humanum desuper incitatur. Tenent aliquãdo in tenebris hominẽ diuinandum. Nihil enim in eis obsistit venturo lumini. Aliquando tenent in lumine quando eum præparant, vt maior sit ad lumen diuinum similitudo, & tunc accipitur illud in lumine solis, vel lunæ, vel serenæ noctis, vel in aqua propter diaphanon parata, vel in pariete sacris characteribus præparato. hic enim propter soliditatẽ, quod diuinitus semel accipitur, diutius retinetur. Admouẽt præterea quædam cognata diis insinuandis, & exhibent diuinaturo potiones, & compositiones quasdam, &

cantilenas, vel excantationes conuenientes ad præparandum ſuſceptaculum & ad commodandam pręſentiã, apparentiamq́; deorum ſcilicet, quod lumen eorũ occultum alicubi pateat ſenſui, ſed ſemper pro volũtate deorũ, ſiue deducatur ex æthere, ſiue aëre, vel ſole, vel luna, vel alia ſphæra cœleſti. Quatenus placet diis, qui liberi dant, & vt præcipui autores, & mouent imaginationem, & per eam quãdoq; ſenſum in obiectis accõmodatis, & aliquando eam per ſenſum, imagines magicæ factæ ex materia ſolida diutius virtutẽ ſeruant. Superi dant dona paratis, non ſolum naturaliter, ſed per intellectum & liberam voluntatem ipſorum deorum. dij dant futurorũ oſtenta in extis, auibusq́;, & ſtellarũ nouis prodigiis, ex quibus humana ſagacitas coniicit euentus per proportionem ſignorum aduẽtus, vt ex caſu auis caſum viri, ex defectu membrorũ in extis defectioni, exiguè cadente deiectionem eorum. Dij imprimunt futurorum ſigna in rebus miniſterio naturæ vniuerſalis, & naturarũ vel obſequio dæmonum ſeruientium diis, & dominãtium elementis, animalibusq́;, ſimilibusq́; cunctis, quæ agunt facile pro voluntate deorum. Etſi ſymbolicè declarant in ſignis voluntatem

dei,

dei,& futuros euentus, vt inquit Heraclitus, repræſentant interim opificij modū. Sicut enim per imagines firmas faciunt res,& euentus præſignant, ſic & per noua oſtenta,& qualiacunque ſigna, & interim acuunt ex eadē cauſa,& occaſione ſagacitatē noſtrā. Viſcera in oſtentis trāſmutantur contra naturam in animalibus ab anima eorū,& à dæmone eis præſidente,& à motu aëris, motuq; cœli, præter naturam & pro voluntate deorum ad homines admonendos. Quod autē diuinitus fiat,patet,quia ſæpe non inueniuntur in animalibus principalia quædam membra ad vitam neceſſaria,quæ repente miraculo auferūtur, cùm neceſſe ſit ea pauloante non defuiſſe.In auguriis captandis aues miraculoſæ mouentur ab anima ſua,& dæmone præſide,motuq; aëris,atq; cœli: à quo cœlo deſcēdit virtus per totū aërem conformās, & commouens illum ad deorum ſententiam,pro ſignis efficiendis.Sententiam dico ab initio præſignatam, atq; decretam:ſic aues ſæpe ſe ipſas præcipitant, vel allidunt, vel aliter ſe necant, dum ad ſignificandum cōferunt, quod non ſponte faciunt,ſed tractæ diuinitus. Flammæ quædam ſtellarum inſtar factæ diuinitus, aliquando pro ſignis futurorum in aëre

facillimæ fiunt, ad nutũ deorũ cœlestium accenso illic aëre summo, qui ductu, formatuq́ facillimus est, presertim à diis, atq; in ignem descendunt interim in hunc aërem corporũ cœlestium influxus quidam, conducẽtes ad creandas, mouẽdasq́; stellas eiusmodi, similes cœlestibus luce, virtute, motu. Mundanum animal est adeo secum vnitũ, vt membra eius compatiantur inuicem, commoueãturq́;, etiam quæ remota inter se videntur, quasi sint proxima, tanquam eiusdem animalis membra. Atque hæc vnio, & compassio confert diis ad exhibẽda signa hominibus, primò per cœlum, subinde per aërem. Dij non immediate, sed per media instrumenta scilicet dæmones, animas, naturas, & omnia hinc dependẽtia faciũt hominibus signa, exordiẽtes secundum principium vnum: & inde diffundentes deinceps motionem ab ipsis descendentem, quocunq; volunt ipsi. Ideoq; sine habitudine, & coordinatione eorum ad generabilia, regunt eiusmodi singula: & sicut in opificio, & prouidentia, ita in exhibendis signis non deflectitur eorum intellectus ad nostra, sed, dum ille in se permanet, signa omnia, vaticiniumq́; cõuertit ad se, eaq́; animaduertit à seipso procedere. Vates omnes con-
sitent

fitētur, per deos, vel dæmones vaticinium nancisci, quia nequeant futura videre, nisi qui sint causæ, & domini futurorum, per quos & alij videant. Porphyrius admiratur, quòd dij adeo inseruiant hominibus, vt vates aliqui etiam per farinam vaticinentur. Respondet Iamblichus, deos non obsequio id præstare suo, sed excessu potestatis & bonitatis. & causa omnia in se continente, dum in seipsis manēt absq; cõuersione ad subdita, eis pro gradu præparationis dona & signa largiri, sicut sol diaphanis, oculisq́; lumen, atq; hoc calorem. Quia videmus homines subiecta curare cõuersione quadam ad opera, & distractione ad diuersa, & distrahi à seipsis, & laborare: ideo similiter suspicamur prouidere deos. qui cõtra, quatenus ad se conuertũtur, vnamq́; sui formam, quæ est inferiorũ causa, eatenus agunt, mouēt, regunt omnia, non distracti per diuersa, sed ab vno principio, nutuq́; simplici vibrantes cuncta, successione quadam inde pendentia: neq; ipsi ad subiecta flectuntur, sed statu, & plenissimè sua reddũt sibi cuncta similia. Deus diuersos suppeditat vaticinij modos, non quidem distractus ipse, sed indiuiduo nutu, formaq́; simplici suggerit omnes, & diuersis tēporibus suggerit

diuersos, non ipse per tempora varius, sed æterno, eodemq; mẽtis, & voluntatis ictu omnes inspirat, quamuis hi, tẽporibus variis explicentur, neq; in ostentis continetur, distrahitúrue, sed in vna sui forma complectens omnia signa, ex ea exprimit in se ipso consistens, dum vno voluntatis actu omnia tradit. Tanta est exuberantia prouidẽtiæ ad ostẽdenda nobis signa, vt etiã in calculis, virgis, lignis, lapidibus, frumento, farina, indicia præbeat futurorum, vbi mirabiliter inanimatis animam, immobilibus motum, ratione carentibus intelligẽtiam quandam præstare videtur, quasi hæc cognoscere videantur, vbi nobis futura portendunt. Et sicut deus sæpe per fatuos homines loquitur sapientiam, declarãs non hominẽ ibi loqui, sed deum, sic per vilissima quæq; portendit futura, his ipse admodum supereminens, & per omnia nostrũ instruẽs intellectum. Deus per infima quæq; cognitione carentia patefacit quædam cognitione superiora, vbi testatur se longè supereminere naturam. Qui dum diuersa porrigit signa, nõ coërcetur in eis, neque per illa distrahitur, sed stans in vna, indiuiduaq; sui forma cõprehendit illic omnia signa, & illinc vnico, simpliciq; nutu explicat omnia, præbetq;
nobis

nobis argumenta paſsim præteritorum, præſentium, futurorum.

26 *Non fit in ſacris opus alicuius efficaciæ, niſi per potentiam, immo & præſentiam numinis alicuius.*

IN religione non poteſt fieri opus vllum alicuius mirabilis efficaciæ, niſi adſit illic ſuperorũ aliquis ſpectator operis, & impletor. Opera quidem abſoluta ducunt dii, media angeli, tertia dæmones. Natura quidẽ humana nec rationẽ quidem, orationem've de diis ſuſcipere poteſt ſine diis, nedũ diuina opera facere valeat ſine illis. Eſt enim imbecillis, & hebes vſque-adeo, vt nullum nullitatis ſuæ remedium habeat, niſi quandam diuini luminis portionem deſuper accedentem, ſine qua nihil à nobis fit diuinum. Sicut falluntur, qui confidunt ex inanimatis animam, & ex amentibus facere mentem: ita qui ex rebus non diuinis diuina facere, & ſine diis propria deorum opera, qualia ſunt vaticinia, & miracula, & ſimilia, vt apparitiones, & expiationes.

27 *Numina inuocata, nobis adſunt, non coacta, ſed volentia.*

COnfeſſum eſt efficacia religionis opera perfici præſentia deorum, ange-

lorum,

lorum, dæmonũ. Porphyrius quidẽ ſuſpicatur numina ad hęc trahi quadam inuocationis neceſsitate. Iamblichus negat neceſsitatem inferri vel ab homine, vel à mundo numinibus, quæ, cùm ſint immaterialia, non ſuſcipiunt ordinem aduentitium aliunde. Item inuocatio, & operatio ſacra, admouet quidem ſacerdotes ad numina aſsimilatione, & familiaritate quadam non violentia ſacerdotibus illata, nedum numinibus inferatur. Deus, omnisq́; chorus numinum deo coniunctus eſt, ſupra omnem neceſsitatem extrinſecus venientem. Vaticinium perficitur, dum ſacerdos operatur ſacra. neque tunc paſsio cadit in ſacerdotem, vel in diuinantem, quando diuinitùs inſpirantur. multo minus in numina, quæ non illabũtur in animos, niſi vacuos paſsione. Neque dicendum eſt, fatidicum animum eſſe inſtrumentum medium, & efficax diuinorum, ſacerdotem verò inuocantem eſſe velut cauſam efficacem operum diuinorum. Immo deus eſt omnia, poteſt omnia, implet omnia ſemetipſo. humana verò natura nullam in his efficaciã habet. eſt enim ad diuinitatem ludus. deridemus eos, qui dicũt deum ſorte quadã aliquibus adeſſe potentia figuræ cœleſtis in geneſi. Non enim

enim decet ingenitos, & vniuersales causas mancipari alicui per generationem, eiúsve periodum, & per causas alienas. Quidam, cùm & nollent curis onerare deum, & non perciperēt modum aliquem opificij, prouidentiæq;, præter eum, qui solicitudine fit humana, negauerunt deos facere, atque prouidere. similiter negarent deos interesse vaticiniis, & miraculis, qui non viderent modum excellentem, quo dij adsunt sine labore, & mutatione sui, modus autem per hæc omnia diis proprius eisdem duntaxat est notus.

Porphyrius ait, opera diuina, qualia sunt vaticinia, & miracula, esse aliquando passiones quasdam animæ ex paruis scintillis excitatas, & animam sua virtute posse hæc imaginari, loqui, facere. Iamblichus dicit, opus diuinum neq; fortuito fieri, cùm sit ordinatum, neq; ab homine longè inferiore. Oportere enim diuinum opus à diuinitate fieri. omnia igitur opera diuinitati similia non ab humana, sed diuina pullulare natura.

Opera miraculorum, & prophetiæ, non fiunt aliqua virtute stellarum, corporis, animæ, sed mera, & libera potestate dei.

28 ANima humana & vna ſpecie comprehẽſa eſt, & à caduco corpore nimium obumbrata. Ideo nullã habet ad diuinum opus potentiam efficacem. ſiquando vero videmur tale aliquid quodãmodo poſſe, ſolum id agimus illuſtratione diuina deſuper influẽte, per quam & actionis diuinæ videmur eſſe participes. ſi opera diuina fierent ab anima ipſa natura animæ, & virtute propria, anima virtutis & prudentiæ compos , vel etiam omnis anima talia faceret. Nunc verò nec omnis anima facit, & quæ perfecta videtur anima, ad diuina adhuc eſt imperfecta. Non igitur anima, ſed diuinitas ipſa cauſa eſt operum diuinorum. Alioquin non eſſet nobis ad hæc religio neceſſaria, ſed abſq; deorum cultu compotes eſſemus operum diuinorum, ſi hæc ipſa animæ fierent poteſtate. Denique, ſi anima ſua poteſtate diuina perageret , vel omnis anima faceret, vel quę haberet virtutẽ, & perfectionẽ animę propriam ſcilicet ſcientiam , artem , prudentiam, mores, qui per prudentiã acquiruntur. nunc autem non tales hæc faciũt, ſed concitati quidam potius & abſtracti, Tria propoſuerat Porphyrius de diuinis operibus. Primum, ad hæc animam eſſe cauſam inſtrumẽtalẽ, ſecundum, animam

quand

quãdoq; esse causam principalẽ:tertium, animam posse ita esse ex æquo concausam, vt ex ea, spirituq; diuino, tertia quędam species substãtiæ, vel subsistẽtiæ fiat. Iamblichus dicit, Quando vnum aliquid fit ex pluribus, illa plura & esse cognata, & mutabilia, ex eo, quod sunt, in aliud sic commisceri in vnum quintũ quatuor elementa, & animas plures in vnam totam, forte vegetalem, sensualem, motiuã, in nobis concedere intellectuali, & in eius actũ redigi, vel forte ex illis omnibus harmoniam vitalẽ in corpore resultare, vel forte animas in patria conspirare in vnam ideam omnium animarum, diuinitas verò velut à cunctis exempla non coit in vnũ. Tertiũ, cùm anima præsertim è suo statu iam lapsa, & quia diuinitas velut longè diuersa non cadit in misturam: & quoniã immutabilis, non cõmutatur in aliud cõmune duobus. Prius quidem dictum fuerat scintillis exiguis suscitari in anima species diuinas: esto: sed hæ non traducerentur ad species simpliciter diuinas, si corporales, & naturales essent. nunc denique, vbi dicitur animã cum diuinitate in vnum tertium congredi, æquatur anima deo, & cõceditur, deũ ibi ita mutari accipereq; ab anima, sicut mutari animam, &

aliquid à deo suscipere: quod est absurdũ,
præsertim quia hinc admittitur, quòd dij
elementorum instar coibunt in effectibus
suis in vnam formã tẽporaliter factam, &
ex sempiternis, & in re temporali conti-
nebuntur. Quando dicitur ex anima, &
deo, vel ex diis inuicẽ vnum aliquid fieri
temporale, quærimus vtrum præter con-
gredientia resultet aliquid néc ne, si non
resultat, tunc non fiet vera vnio, neq; vere
vnum: sicut neq; in artificio sola arte pen-
dente. si resultat res, sempiterne è suo sta-
tu cadent, vt fiat aliquid temporale, nisi
enim mutentur, tertiu nõ resultat. omni-
no verò absurdum est, hoc ipsum, quod
generatione quadam fit temporali, po-
nere sempiternum. neque tamen decet po
nere temporale, ne sempiterna seruiant
temporali: nec decet ponere, hoc esse so-
lubile, vtrinque factum ex sempiternis. &
tamen per nouam generationem videtur
esse solubile. Illa igitur opinio est absur-
da. Porphyrius ait, animam quandoque
generare potestatem, essentiamq; dæmo-
niacam imaginantem futura, per motio-
nes eiusmodi. Generare inquam, dum cõ-
ducit in vnum materias quasdam habẽtes
in se vires eiusmodi, præcipuè verò ma-
terias acceptas ex animantibus. Iambli-
chus

chùs negat generari dęmones, & corrumpi. Negat enim ab anima ex viribus corporeis generari dæmones, corporibus, animaq; superiores. Negat & actiones animæ particularis, clausæque in corpore procedere in essentias, in se extra animam subsistẽtes. Negat vires corporũ, materiæ prorsus addictas, solui ab eis ad dæmones generandos. Præterea quærit, quænam sit potestas, quæ vires materiales à materiis soluit. rursumq; conflat in vnũ ad dæmonem gęnerandũ, vbi videtur potestas hæc esse dæmonica, atq; ita existere, dæmon etiam antè quàm generetur. Non potest ex rebus carẽtibus anima, vaticinioq; generari anima, præsertim fatidica. Nequit ex deteriori præstantius procreari. Nequit essentia vlla, substantiaq; constitui, ex motionibus animæ, viribusq; corporeis, quæ nec substantiæ sunt, neque essentiæ. Item, nullum eorum, quæ per generationem seminantur, maius aliquid habet, quàm quod ei traditur à causa principaliter generante. Cùm ergo, nec corpus, nec anima per se habeat vaticiniũ, non potest anima ex suis motibus, atque corporibus vaticinantem dæmonem procreare. Dicet forsan aliquis, non generari à nobis dæmones, sed eos animantibus ordine pręsi

dere. Itaque quando materiæ ex animalibus huic dæmoni commendatis, opportune adhibentur huc, dęmonẽ quasi compatientem ad talia ferri. Iamblichus ait, dæmones, qui vsqueadeo compatiantur, vera vaticinari non posse. Verum nanque vaticinium non esse naturæ passibilis, & aliquo corpore, loco, tempore clausæ, sed ab his omnibus absolutæ, vt queat quocunque in loco vel tempore facta, pariter, simpliciterq; prospicere.

29 *De Somnijs diuinis, & humanis.*

POrphyrius ait, præsagia somniorum partim esse ex nobis, partim ab extrinseco. Iamblichus ait, solũ extrinsecus aduenire: quia sæpe studemus, agimusque nonnulla ad hoc præsagiũ aucupandum, neq; tamen datur, & sæpe id non quærentibus datur. Quòd si somnialis effectus esset ex nostra natura, arbitrioq; humano, nobis ad hoc prouidentibus eueniret. Mittitur autem à diis pro eorum arbitrio, scilicet quando, & quomodo volunt benignitate quadam demonstrare futurum. Idem declarat Orphicus hymnus. Porphyrius ait, vaticinij causam, esse quãdam animi passionem. Iamblichus negat, dicens passionem esse suapte natura instabilem,

bilem, inordinatamq́;, atq; perturbatam. Vaticinium verò esse debere stabile prorsus, & ordinatum: ideoq́; non posse in passione versari. Item quando anima prudēs est, & constans, agitq; secūdum vires eius præstātiores, scilicet intellectuales, rationalesq́;, futura non prospicit. Quomodo igitur hæc assequetur, quando patitur secundum inordinatos motus, atq; perturbatos? Item passio nihil habet proprium ad entium, veritatisq́; contemplationem, sed affert impedimentum. Præterea si res ipsæ in mundo essent passionibus constitutæ, passio similitudine quadã has attingeret. Cùm verò rationibus, speciebusq́; cõstitutæ sint, & agantur, certè alia quædam prȩnotio est ab omnib⁹ passionibus aliena. rursum, passio præsentia tantum sentit. Cùm igitur vaticinium futurum etiam assequatur, non versatur in passione. Porphyrius ait, vaticinium esse passionem quandã phantasiæ subortam, vel ex cogitationibus nostris, vel instinctu corporalis in nobis naturæ, vel similiter incidētem, vt & phreneticis cõtingit vaticinari. Ad hoc autem adhibet signa, quòd in statu vaticinij agit quidem imaginatio vehementer, sensus autem interim occupantur, & cohibētur. Item, quòd suffu-

migationes adhibentur diuinaturo, videlicet ad phantasiam afficiendam. Item inuocationes, ad eandem affectionem incitandam. Item quòd non omnes, sed iuuenes, simplicioresq; ad hoc idonei sunt.

Iamblichus ait, occupationem sensuum esse signum, quòd phantasma tunc nullum est humanum. Vapores adhiberi ad efficiendam cum deo congruitatem, non ad afficiendam spectantis animam. Inuocationes non excitare, vel cogitationes, vel corporeas passiones in nobis. Nam nobis incognitæ sunt, soli deo, qui inuocatur, cognitæ: solos simpliciores esse expositos diuino spiritui extrinsecus venienti. Quod Porphyrius ait, vaticinium esse passionem phantasiæ talem, qualis accidit melancholicis, & desipientibus sæpe fatidicis, abutitur diuino vaticinij munere, dum alienationẽ diuinitus factam in melius cõparat alienationi à morbis, ebrietate, rabie in deterius accidẽti. alienatio animi ex passionibus nostris accidens, infra humanũ statum deiicit animũ, sed à Deo facta, attollit hominem super hominem, deoq; coniungit. Illa reddit instabilem, & in materiã prorsus immergit: hæc constantem, ordinisq; cõpotem, & à materia soluit. Nullo modo dicẽdum, afflationem diuin

diuinã habere aliquid ſimile cum alienatione facta ab humorib⁹, ebrietate, rabie, nam hæc à deo ſupra quàm cogitari poſſit, diſtantia ſunt. tantundem ergo diſtat inſania eiuſmodi ab inſpiratione diuina: nihil igitur habent ſimile, vel commune. Alienatio à cauſis facta corporeis, eſt animi deprauatio ex debilitate contingens. Facta verò diuinitus eſt ſalus animæ contingens ex plenitudine poteſtatis. In illa quidem, dum animo ſuas operationes aggreditur, eas edit peruerſas, atq; turbulentas: in hac autem, dum ſecũdum propriam vitam, intelligentiamq; vacat, ſuperiori ſe exponit vtendam. Denique, quantò diſtant diuina ab infimis naturalibus, tantò illorum actiones, effectusq; ab effectibus naturalium. Alienatio itaque inducta diuinitus nihil habet ſimile cum ea, quæ fit humanitus. Cùm igitur illam cogitas, ſepara prorſus ab illa omnes huius defect⁹, accidentia omnia. Quinetiam quando ſobrietatem, vigilantiámque ſacram acceptam diuinitus meditaris, noli cum ſobrietate hominum comparare. Et vtrobique ab imaginationibus diuinitus adhibitis animo remoue, quicquid vllo modo ſimile eſt imaginationibus vllis, quas humores, ſimilesq; cauſæ ſuſcitant. Item

ambiguum hominis ſtatũ inter ſobrium animum, alienatumq́; mediũ, ne ſimilem putes ſtatui animi ſacri, vno intuitu ſpectantis deum, nec certiſſimos intuitus diuinorum ſimiles eſſe credas, imaginationibus arte venefica ſuſcitatis. Nã quæ faſcinati imaginamur, præter imaginamenta nullam habent actionis, & eſſentiæ veritatem. Eiuſmodi nanq; magicæ finis eſt, non facere ſimpliciter aliquid, ſed vſq; ad apparendum imaginamenta porrigere. Non eſt putãdum diuinũ vatem incidere in veritatem caſu, ſicut inſani ſolent aliquando: nec etiam paſſione quadam naturali, ſicut & animalia ſolent pati ſæpe à partibus, viribusq́; quibuſdã mundi futurum aliquid inchoantibus, & iam in aëre quodammodo facientibus prius quàm in terra. Atq; ita patiendo nonnũquam futuras perſentiunt terræ concuſſiones, atque procellas, præſertim animalia, quæ vel facilè patiuntur, vel acutè perſentiunt. Prænotio enim vel caſu vel eiuſmodi paſſione proueniens, rara ſit, inordinata, non continuata, prorſus obſcura. Vaticinium verò diuinum vniuerſi ordinem cõtinuata, & firma, connexaq́; conſpicit ratione. Siqua nobis innata ſit facultas ad futurum percipiendũ, nõ eſt propterea vaticinium: hæc

hæc enim nec ſemper, ſed aliquando veridica eſt, nec in omnibus, ſed quibuſdam. vaticinium verò & ſemper, & in omnibus eſt veridicũ. Item prænotio arte facta ex ſignis aucupatur futurum nõ omnino fidelibus, quia nõ ſemper ſibi coniunctum habent euentum, ſed diuina prouidentia factum effectus à cauſis conſpicit, intuitu firmo, præſentiq́; & prorſus continuato, connectẽs omnia mutabilia, temporaliaq́; & inter ſe diſtantia, futura anticipans, vt præſentia. Dicet aliquis, poſſe prænuntiari futurum, ex quatuor donis ſimul iunctis, ſcilicet ex certa hominis natura, & ex arte huic adhibita, & ex cõmuni rerum inter ſe cõpaſſione tanquã animalis eiuſdem partium, atq; ex ea corporum diſpoſitione, qua alia aliis indicia ſubminiſtrẽt: ſed re vera quando his concurrentibus indicia manifeſtè percipiuntur, habet & hæc perceptio aliquid ſimile vaticinio, & vniuerſum veſtigia vaticinij habet vbique, ſed non vbique clara. Tametſi ſicut imago ipſius boni in omnibus deum præfert, ſic in cunctis eſt veſtigium aliquod vaticinij. Neq; tamen vaticinij ſpecies vna diuina, immiſta, definienda eſt per ſimulacra eius in generationem demiſſa, & multò minùs per imaginamenta deliran-

tium. hæc enim omnia fallacia ſunt. Vaticinium ipſum definiendum eſt, per vnam rationem, ordinemq́; vnũ, & vnã ſpeciem diuinã, vnamq́; intelligibilem, & immutabilem veritatem. contrà verò omnis perceptio mutabilis inde ſegreganda, velut indefinita, & deis, diuinisq́; nullo modo conueniens: quando fit à nobis aliquod opus nobis naturale, certè ad hoc ſunt ab initio tributa ſemina, & præparamenta ab ipſa natura, quæ eſt operis eiuſmodi cauſa. Nulla ergo ſunt data præparamenta. ſeminaq́; à natura vel communi, vel humana ad vaticinium illud, quod eſt ſupra naturam, conſuetudinemq́; humanam. natura enim & intelligentia caret, nec eſt præcipuus autor eorum, quę fiunt, præſertim quatenus in nobis eſt natura, ſed vaticinium plus quàm intellectuale eſt, & cauſas attingit euẽtuum, & vno, ſubitoq́; intuitu cõplectitur ordinem vniuerſi opus eiuſmodi: dei proprium eſt agentis hoc in nobis, nobis tunc à propria actione vacantibus. Præſagium, ſi quod nobis incidit, inſtinctu naturę, vel arte peragitur: poteſt vtiq; in noſtra natura præparationẽ, aptitudinemq́; habere: ſed hoc præſagiũ valde anguſtum eſt, & obſcurum, & magis minúsve ſuſcipit: vaticiniũ verò diuinum ampliſ

amplissimum est, & certum, & vnum, stabilemq;, id est summũ vbiq; gradum possidet, ideo nequit fuisse nobis inditum à natura. Porphyrius coniectabat affectionem quandam nostræ naturæ vel corporalem, vel animalem ad vaticinium conferre præcipuè, ex eo quòd qui aduocabãt in hominẽ vaticiniũ, gestabãt lapillos quosdam, atque herbas, ligabantq; nodos sacros, iterumq; ligata soluebãt. mutabant quoque proposita in eis, qui talia ab illis acceperant, & ex malis meliora reddebãt. Sed Iamblichus obseruationes, effectusq; eiusmodi retorquet in coniecturam, quòd inspiratio vaticinij forinsecus, desuperq; proueniat. talia enim certis numinibus consentanea, cùm adhibẽtur nobis, ad eorum inspirationem suscipiendam, nos accõmodant. Porphyrius ait, non esse contemnendam artem, quæ ex certis vaporibus ad ignẽ sub opportunis stellarum influxibus facit deorum idola in aëre protinus apparentia similia quodãmodo diis, & habentia similem aliquam efficaciam. Iamblichus ait, hæc idola paruipendi à sacerdotibus, qui veras deorum species peruiderũt: neq; posse excellens aliquod bonum reperiri in eo, quod pullulat ex materia, formisq; in ea, formarũq; eiusmodi

viribus, & arte simul humana. Nam quod sit ab homine, est deteri⁹ homine: & quod fit ita, vt idolum, est adumbratio quædam apparẽs potius quàm existens, ac dum fit, protinus euanescens: neq; fit arte opificia, quæ veras essentias fabricat, sed imitatoria potius, quæ essentiarum reddit imagines. Profectò deus mundi opifex non per cœlestes motus, non per particularem materiam, nõ per potentias ita diuisas fabricat omnia, sed intelligentiis, voluptatibusq́;, & immaterialibus speciebus, ac per animam sempiternam supermundanam, simulatq́; mundanã mũdos efficit. Factor quidẽ eiusmodi idolorũ dicitur per stellas efficere, nõ tamẽ eo modo per ipsas efficit stellas, quo fortè videtur. cùm enim innumeræ sint in diis cœlestibus vires. omnium infima est potentia naturalis. In ipsa potentia deorum cœlestium naturali sunt rationes, tum seminales, id est formarum generatiuæ, tum aliæ quædã immobiles seminalibus præcedẽtes ibidẽ, id est coordinatiuæ formarum: vtrarunq; igitur rationum autoritas generationem vniuersam præcedit. Post eas sunt in corporibus cœlestibus qualitates, vires, motus, atque ex eis defluxus dominantes sub rationibus toti rerum mũdanarum exordinationi:

nationi: infima verò poteſtas cœleſtium, quas dixi, viriũ generationẽ terrenorum ducit. Multæ artes, vt medicina, gymnaſtica, agricultura, quęcunq; videlicet in operatione ſua communicant, cum operatione naturæ vtuntur qualitatibus, viribusq́; per defluxus cœleſtes ad inferiora traiectis, atqui & idolo ficus ipſe trahit à cœleſtibus defluxibus portionẽ aliquam genitalem, quamuis exiguam, atq; debilẽ. Non enim vtitur ipſis cœlorum motibus, aut viribus ipſis, quæ illis inſunt, aut viribus, quæ naturaliter fundantur circa cœleſtes motus: nec poteſt eas attingere, ſed occupatur circa vires quaſdã, quæ ab illorum natura ad vltimum defluxerunt, prolapſæ ad infimum mundi locum. Vtitur quidem is arte quadam, ſed non pia, atque deifica. hæ quidem infimæ cœleſtium vires conſpirãtes, circa materiã quandam particularẽ, poſſunt eam tranſmutare, trãsfigurare, trãsformare alias aliter. Iã verò, & trãſpoſitionem ab aliis in alia ſuſcipiunt potentiarum earum, quæ particularibus inſunt. Quando aliquis eiuſmodi fabricat idola ex multis materiis, & ſub cœleſtibus influxibus, tunc varietas illinc quidem cœleſtium actionum, hinc verò potẽtiarum materialium cõgregata, facit quidem aliquid.

quid, ſed actio hæc longè degenerat, non ſolùm ab opificio diuino, ſed etiam ab effectione naturali. Natura enim & vno ſimul tenore, & actione ſimplici proprium peragit opus. Hæc igitur idolorum fabrica, eſt artificioſa commiſtio circa defluxum cœleſtium vltimum, & circa illa, quæ ad poſtremum à cœleſti natura mouentur, atq; recedunt. Homo, cùm ſit melior, & ex melioribus procreatus, non debet idolis fabricandis incumbere, quæ non ſunt animata, ſed oſtentamento quodam vitæ ſunt inflata. nec intima, veráque, ſed externa, fictáque harmonia continentur, prorſus ad breue manſura, nec habent verum aliquid, & legitimum, cum ſint arte ſolum humana cõficta. ſolùm verò, quod ſimplex, & vniforme eſt actionis, vel compoſitionis in eis præualet. Ideoq; valde deficiunt, quoniam ex qualitatibus longè diuerſis, contrariiſq; congeſta ſunt, neque potentiam aliquam perfectam habent, quoniã eiuſmodi defluxuum multitudo è multis captatur, & in aduentitium aliquid commiſcetur exile penitus, & infirmum: nec ſtabilitatem vllam habent hæc idola, imò velocius quàm quæ apparent in ſpeculis, euaneſcunt. Quando enim admouetur ſuffumigatio vaporibus exhalãtibus,

protinus

protinus componuntur:at cùm per totum aërem fumus, vaporq; se fundit, subitò dissoluuntur. Prodigiorum eiusmodi fabrica idolaris est omnino contemplatore veritatis indigna. qui enim hæc machinatur, siue eorum vilitatem agnoscens, delectatur tamen, similis illis euadit, siue colat, vt deos, peccati reus est factu, dictuq; nefandi: nec lux vlla in animam diuina subrutilat, circa tenebrosa idolorum phantasmata occupatam. Porphyrius ait, idolorum factores in fabrica obseruare cœlestium cursum, dicentes, quo potissimum cœlestium currente, & cũ quo, vel quibus concurrente vaticinia vera prouenĩẽt, aut falsa: item quæ ibi fiunt, vtrum significatiua sint, effectiuáve vel contra significationis efficaciȩ vacua. Quamuis ex materiis electis idola construant obseruatione syderum, nihil tamen hæc inde habent in se diuinum. nam materiæ, quæ hic mouentur cœlitus, in generatione sunt postremæ, atque ad vltimos è cœlo defluxus compatiuntur. Quæ enim tam facile permutentur eiusmodi phantasmata, vt ad minimum nutum vel inertia sint, vel contrà scilicet fatidica, siue significatiua, siue effectiua, certè passio tam facilis, & mutabilitas adeo velox declarat, ea

diui

diuinæ potentiæ nihil habere. Non sunt in materiis vllæ potẽtiæ, quæ sint elementa dæmonum: neque hi possunt ex particularibus corporibus generari, imò ab eis hæc generantur, atque custodiuntur. Neq; potest homo suis machinis formas ipsas dæmonum procreare, imò nos secundum corpus à dęmonibus formati sumus. Non est putandum ex elementorum coitu confluere aliquam multitudinem, siue compositionem in se propriam dæmonibus vim habentem. Nam ipse dæmon simpliciter, vniformiterq́;, & in se consistens, in vnũ diuersa congregat elementa, atque ex eis composita generat, & quicquid inest perseuerãtiæ, ipse largitur: neque decet idola dæmones appellare. Nam & aliud est idolorum autor, aliud dæmon magnus dux dæmonum: ipsaq́; substantia dæmonum diuersa est à phantasmatis idolorum. quibus & tu Porphyri cõfiteris, neq; deum, neq; dæmonem aliquem deorsum trahi. Igitur hæc idolorum fabrica, cùm dei, dæmonisq́; sit expers, neque vaticinium, neq; sacrum opus aliquod affert.

Chaldæorum mysteria de Sacerdotio, Deo, Dæmonibus bonis, & malis.

Porp

Porphyrius commemorat opinionem dicentium omnia vaticinia nobis à dæmonibus malis infundi, quorum natura ſit ſubdola, omniformisq́;, atq; verſatilis, qui deos, & ſublimes dæmones, & animas defunctorum ſimulent, & hac fallacia nobis occurrentes præſagia præbeāt. Horum opinionem Porphyrius, etſi non probat, commemorat tamē de hac quoq; Ægyptium conſulens. Iamblichus hoc quoq; damnat inter ſacra commemorare profana, atq; ſubinde narrat myſteria, quæ audiuit Ægyptius à prophetis Chaldæorum talia. Dij vera bona dant bonis per ſacrificia expiatis, quibuſcum & verſantur, ſuoq́; commercio prauitatem, paſſionemq́; ab eis lōgè propulſant, ſuoq́; ſplendore tenebroſos inde ſpiritus arcent. Mali enim ſpiritus intrāte deorum lumine, velut ſole tanquam tenebræ ſubterfugiunt, neq; turbare vlterius pium ſacrificatorem poſſunt, omni prauitate, & peruerſitate, paſſioneq; liberum. Qui verò pernicioſi ſunt, & interim contra ritus, ordinemq́; ſacrorum ſacra inſoléter inuadunt, hi ſanè propter actionis infirmitatem, potentiæq; defectum deos aſſequi nequeunt. Sed propter inquinamenta quædam, tum à diis arcentur, tum dæmonibus malis

accommodantur,quorũ flatu prorſus implentur peſſimo, peſſimiq́; illinc euadunt profani ſcilicet, atque diſſoluti pariter & iniqui, deſyderio diſſimili diis, atque in omnibus ſimillimi dęmonibus improbis, quibus cum verſantur aſſiduè. Hi igitur paſſionibus, & prauitate pleni, pęr ipſam cognationẽ malos ad ſe trahunt ſpiritus, quibus mox occupati, ad omnem iniquitatem inde iterũ incitantur, vbi alter alterũ ad hoc ipſum viciſſim adiuuat, & corroborat. ſicut circulus aliquis principium cum fine coaptãs,reddẽsq́; æqualẽ eodem pacto viciſſitudinem.hucuſque Chaldæi. Quando profani contra ritus tractant ſacra, fruſtratur euentus. nam & pro diis aliis alij celebrantur, & pro bonis ſpiritibus inſinuantur mali. horum ergo errata non debẽt, vbi de legitimis ſacris agitur, commemorari, neq; quæ accidũt illis pro lege putari. ſicut ſacrilegium diuino cultui contrarium eſt, ita malis dæmonibus intemperantiæ autoribus,fallacibusq́; occupati contrarij ſunt legitimis ſacerdotibus, à quibus procul abeſt ſpiritus omnis iniquus, & prauitas,atq; paſſio:adeſt verò bonorum præſentia numinum,atque deſuper ab igne diuino veritate replentur. His ergo mali ſpiritus impedimenti nihil

affer

afferunt ad animæ bona. nec inde ſuggeritur ſuperbiæ fumus, vel adulatio mollis, neque ſubfumigatione falluntur, neq; vi vlla turbantur. Sed hæc omnia mala, tunc boni præſentia numinis, velut fulguris ictu percuſſa diſperduntur ſtatim, & euaneſcunt. Talibus ergo veridicum prouenit vaticinium, cum quo nulla ex parte aliud eſt conferendum, cui ritè ſtudendum eſt, ea, qua diximus, ſanctimonia. Hac enim ratione duntaxat acquiritur & in vaticinando veritas inconcuſſa, & in anima virtus penitus abſoluta, quibus ſanè duobus ſacerdos ad ignem aſcendit intelligibilem. quod tanquam finis omni præſagio, ſacrificioq; debet eſſe propoſitum. Temere nimium ô Porphyri, vbi de diuino agitur vaticinio, opinionem eorum commemorandam exiſtimaſti, qui omne præſagium arbitrantur à malo dæmone tribui. hi nanq; in tenebris ab initio, ſemperq; verſati, nec verum à falſo diſcernere poſſunt, neque principia, quibus hæc adueniunt, intelligere.

31 *Inuocationes, & imperia hominum aduerſus ſpiritus.*

PORPHYRIUS dubitat, quare ſpiritus tum ſuppliciter inuocamus tanquam

nobis ſuperiores, tum quaſi cogimus imperando tanquam inferiores. Iamblichus ita diſtinguit: Dij quidem, & omnes noſtra natura ſuperiores plenitudine bonitatis, & voluntate bonorum, & benignitate quadam dignis animis conuenientia tribuunt: deligunt religioſos tanquam genituras ſuas, & alumnos, atq; diſcipulos, & laborantium miſerentur. Sunt pręterea media quædã genera numinũ, qui ephori, præſidesq́; ſunt diſcretionis, atq; iudicij, conſulunt, quæ facere deceat, que declinare. ad iuſta quidem adiuuant, reuocant ab iniuſtis: & ſæpe in homines iniquos iniurias, quas inferre conãtur, iuſtè retorquent, vt quæ agere moliebantur, patiantur ipſi. Eſt rurſum aliud genus ſpirituum nobis circunſtantium indiſcretum, & inconſyderatũ, quod vnam numero potentiam eſt ſortitum, propter ipſam à ſingulis vniuerſi partibus diſtributionẽ. vnde vnum vni tantũ operi eſt addictum. Sicut enim gladius ſolũ diuidit, nec aliud afficit, ſic ſpirituum in mundo diſtributorum propter ipſam partibilem naturæ neceſſitatem, hic quidem ſolũ diuidit, ille verò ſolum colligit, quæ fiunt atq; generantur. quidam igitur occulti ſpiritus, alius aliam ſortiti potentiam, illud tantum ſinguli, ad

quod

quod ordinati ſunt, peragunt. Siquis igitur accipiens illa, quæ ordine diſtributo ad totum conferunt, deflexerit aliorſum, & aliquid quaſi præuaricando tranſegerit, hoc ipſum, quod fit, ſequitur, nec ipſius malè vtẽtis eſt damnum. ſed redeamus ad quæſtionem. Vt ad quæſtionem reſpondeam, iuſſa, & imperia violenta diriguntur ad ſpiritus, nec vtentes propria ratione, nec iudicij, diſcretionisq́; principium poſſidentes. Cùm enim cogitatio noſtra habeat ratiocinandi naturam, atq; diſcernendi, qua res conditione ſe habent, multas quoq; in ſe vitæ potentias complectatur, ſpiritibus imperare ſolet, non vtentibus ratione, & ad vnam duntaxat actionem determinatis. Inuocat eos igitur tanquam ſuperiores, quoniam ab vniuerſo mundo nos continẽte, quæ ad tota conferunt, trahere conatur circa quædam, quæ in particularibus, diuiduisq; continentur. Imperat rurſum tanquã inferioribus, quia natura noſtra intellectualis præſtantior eſt, quàm intellectu carens, etſi illa latiorem in mundo habeat actionẽ. Item duplex eſt in ſacerdote figura, ſiue prætexta, vna quidem humana, altera verò diuina, quam ex ſacramentis induit, in quibus latet diuina poteſtas, ſurſum ad diuinitatem

animũ eleuans, deoq; coniungens: ideoq; figuram diuinam adhibens animo, quam indutus poteſt ſub prætextu dei, tanquam ſuperior eiuſmodi ſpiritibus imperare. tametſi tanquam homo rogare ſolet inuocans eos eatenus ſuperiores, quatenus ab vniuerſo inuocat poteſtates. Sed ita verius ſoluimus quæſtionem, Communio quædam conſentientis beneuolentię, & complexio indiſſolubilis vnitatis omnem ſaperorum expeditionẽ continet, vt hæc effectio ſit diuina, & excedens omnem expeditionis humanæ modum; ideoq; hunc omnẽ illinc auferre debemus. Non igitur ſacerdos numerum accerſit, velut abſens: nec mandat aliquid ſegregato perficiendum, quod homines inter ſe ſolent: imo vna quædam, eademq; cõmuniter diuini ignis actio ſpõte ſua per ſe prompta, præſensq; ex ſe agens refulget, agitq;. eodem modo per omnia ſimul, tum quæ deinceps inde tradunt aliis, tum quæ poſſunt accipere inde nõnihil. Diuina igitur opera, quæ in ſacris explẽtur, non per contrarietatẽ huius ad illud, vt generabilia: non per differẽtiam vocantis, mouentiſue aduocatur, atq; motum trãſiguntur, ſicut humana ſolent, ſed identitate, vnione, cõſenſione, id totum expletur: & ſublata diſcrepantia,

pantia, hoc ipſum quod agit, & cuius virtute agitur, eſt cõmune vbiq; aliquid, atq; ſimplex. Porphyrius quærit, curnam ſuperi ſæpe iubeãt ſuos cultores eſſe iuſtos: aliquãdo tamen obſecrati inferre iniuriã, inferant. Reſpõdet Iamblichus, non inferre iniurias, ſed iuſta ſupplicia. ac ſi fortè iniuſta, nõ eſſe deos, ſed dæmones improbos. Dij non partem quandam huius vitæ tantũ, ſed totam: nec hanc ſolam, ſed vniuerſam ab æuo in æuum conſpiciunt animæ vitam, atq; ita pro meritis in antecedente vita contractis, ſæpe puniunt in ſequenti, ſiue rogati punire, ſiue non rogati. Interea nos, qui nihil videmus vltra præſens, opinamur aduerſa nonnunquam nobis contingere præter meritũ, dum tamen ſæpe in hac vita patimur, quæ in alia iam intulimus, & quæ nunc facimus, aliquãdo patiemur. Præterea multa nos latent hominum peccata, quæ deos minime latent. Item nos iuſtitiã definimus, vt ſuũ quiſq; officiũ faciat, ſecundum præſentes patriæ leges. Dij verò definiũt eam latius admodum ſpectantes, videlicet ad totum ordinem vniuerſi, atq; ſpectãtes eam præcipuè rationem, qua animæ diis conducãt, iudicium inde peragũt. Tantaq; diuerſitas eſt inter iudicium diuinum de ipſo iure, atq;

noſtrum, vt ad illud attingere non poſſimus. Iam verò & ipſi dij, quid iuſtum ſit, aliter perpendunt ad vnam ſpectãtes animam, aliter ad totã animarum cognationem. Si enim eiuſdem naturæ communio exiſtens inter animas, tum in corpore viuentes, tum extra corpus poſitas, complexionem quandam eandem, atq; communem cunctis efficit ad totã mundi vitam, ordinemq; mundanũ, neceſſarium eſt expeditionẽ iudicij à totis exigere, ſcilicet ab ordine vniuerſali, & à neceſſitudine animarũ inter ſe requireretur: præſertim vbi ſcelerũ magnitudo ab vna anima cõmiſſorum excedit ſupplicium, cõſequens ex peccatis. Dij ergo nunquam obſecrati inferũt ſupplicia, niſi iuſta. Cùm enim ſecundum eſſentiam bonum habeant, mali, iniuſtiq; cauſa eſſe non poſſunt. Verum ſiquis forte cõiicerit ex imprecationibus ad ſuperos factis, aduerſa quædam aliquibus iniuſtè cõtingere, alias quaſdam præter deos, bonaq; numina cauſas inquirere compellemur: quas ſi fortè non inuenerimus, non tamen ob hoc ſuſpicari aliquid debemus de diis indignum diuina natura, eaq; ſciẽtia certa, quæ de bonitate deorum noſtris intelligentiis eſt innata, in qua proculdubio Græci omnes, barbariq;

consentiunt. Proinde cùm malorum species diuersæ sint, atque dissidentes, nõ in vnam, sed in diuersas referendæ sunt causas. Si verum est, quod de idolis dicebamus, improbisq; dæmonibus, hinc sanè exoritur multiplex origo malorũ. Simulant enim deorum præsentiã, dęmonumq; bonorum: ideoq; cultorem suum iubent esse iustum, vt ipsi videantur boni, sicut & dij. quoniam verò natura sunt mali, rogati mala inferre, libenter inferunt, atq; nobis ad iniusta conducunt. Hi sunt omnino, qui & in oraculis mentiuntur, & fallunt, & turpia consulunt, atque peragunt. Dij verò, boniq; dæmones, neque fallunt vnquam, neq; conferunt ad iniqua. Est insuper malorum natura dæmonũ sibimet inconstans, instabilis, secumq; diffidens, aliâs alia suadens. superiorum verò natura, sibi constat assiduè, eundemq; seruat semper in actione tenorem. Corporeæ mundi partes non sunt virtute vacuæ, sed quantò maiores, pulchriores, perfectiores sunt, quàm nostra corpora, tanto vires, actionesq; maiores habent. Igitur vnaquæq; earum vires seorsum differẽtes habet, & actiones diuersas edit. Item habitudine quadam inuicẽ multò plura conficere possunt. Quinetiam à totis mundi

partibus descendit in particulas quædam actio multiformis: descenditq; facillimè, propter potentiarũ similitudinem quatenus videlicet sequentes gradatim potentiæ antecedentibus correspondent: præsertim vbi patiens insuper ad agens accommodatur. Corporis ergo necessitatibus cõtingunt ex totis in particulas quasdam mala, & perniciosa quædã totis quidem salutaria, & harmoniæ vniuersi consona, quamuis interea noxia partibus, vel quia totorum actiones sustinere nõ possunt, vel propter commistionem inferius accedentem, imbecillitatemq; infimis naturalem, vel quia partes, partibus cõmensuratæ non sunt. Proinde præter ipsum mundi corpus multa potest ipsa mundi natura. Nam & similium concordia, & discordia dissimilium non pauca facit. quinetiam multorum coitus in vnum totius animal, & potentiæ vigẽtes in mundo quotcunq; sint, & quales aliud quidem in totis, aliud in partibus agunt ob ipsam partium debilitatem ad vltimum distributam, atque diuisam. Amicitia totius, & amor, atque contentio, & similia in ipsis quidem totis actiones sunt, in particulis passiones. Item quæ in intellectu diuino species sunt, rationesq; puræ, in vniuersi

natura materialẽ quandã participant indigentiã:in ſingulis tandem informitatẽ: & quæ in totis ſunt vnita, in particularibus diſſident. Corrũpuntur inſuper particulæ quædã, vt tota ſecundum naturam conſtituta ſeruẽtur, conterũtur & partes quædã, atq; premuntur, totis interea ſic inde naſcentibus paſſionis expertibus. Quando veneficus aliquis imprecationibus ſuis deducit deſuper in quempiã calamitatem, vtendo videlicet ad hoc naturalibus quibuſdã, corporeisq; potentiis: vniuerſi traditio quidẽ actionis eiuſmodi venit deſuper abſq; electione, atq; prauitate:tametſi interim maleficus hac ipſa vtẽs, traditionem deflectit ad cõtraria prorſus, atq; mala:& ipſa quidem traditio, actioq; supernè deſcendẽs compaſſione quadam propter ſimilitudinem ſub contrariorum paſſionibus commouetur. Maleficus autẽ electione trahit præter iuſtum, quod traditum eſt ad mala. iam verò ipſa traditio ſecundum vnam harmoniam mundi cõficit, vt quę diſtãtiſſima ſunt, tamen cooperentur. ſiquis interim id deprehendẽs ducere molitur iniquè partes ſortéſue, quaſdã totius in partes alias, ita lædens eiuſmodi damni non eſt cauſa vniuerſum, ſed abuſus humanus tranſgrediens ordinẽ vniũerſi, le-

gitimaq; peruertens. Non igitur dij mala nobis inferunt, sed naturæ corporaq; diuinitus dependentia. Atqui & hæc non vt malos, sed vt bonos defluxus, mūdóq; salutares ad ima demittunt, qui verò suscipiūt propria mistione, peruersitateq; trāsformant adeò, vt aliter quidem data recipiatur conditione contraria. Post hæc interrogas, cur natura superi non exaudiant inuocantem, nisi castum? ipsi verò interim obsecrati illicitos concubitus adiuuent: neq; pudeat cultores suos ad turpes libidines incitare. Quādo causis occultis incitamur ad coitum non legitimū scilicet, apud leges humanas forte legitimū, hoc est apud mūdanas leges, quando videlicet inde nascitur hominibus necessarius. Iam verò instinctus ad venerē in mūdo quidē ad amicitiā tendit, & harmoniā. in partibus autē fit vehementior, propterea quòd hæ ob complexionē suam facilè nimium, & mutuò, & toti compatiantur: denique quod cœlitus descendit ad bonū, hic sæpe transfertur ad malum. Mundus est vnum animal, in quo partes, quāuis loco distantes, tamē propter naturam vnam inuicem ad se feruntur. Atqui vis ipsa conciliatrix mūdi, & causa communis òmniū mistionis, trahit quidem partes ad se inuicem

suapte

ſuapte natura, poteſt eiuſmodi tractus & appetitus arte quadam præter ordinẽ augeri. Vis quidẽ ipſa concilians infuſa cunctis bona eſt, & cauſa vbiq; implexionis, communionis, harmoniæ, amoris mutui, vnionisq́; mundanæ, quę ſunt, fiuntq́; imperio continẽtis: in partibus autẽ propter earum diſtantiam, & inuicem, & à totis, atq; ob naturã debilem & egenam, compaſsione mutuum congreſſum conficit, vnde acrior appetitus plurimus eſt ingenitus. Ars itaque deprehendens hanc vim coaguli paſſim in natura diſperſam, contrahit eam vndiq;, colligitq́; ſimul, deriuatq́; in vnum. Atq; ita appetitum neceſſariæ vnionis naturaliter moderatũ, reddit ſuis machinis effrænatũ, dum & materiam admouet genituræ præcipuè conferentem, & vires vndique naturales inter ſe differentes, cõmiſcet in vnum: quarum commiſtione pro arbitrio regit, & conficit congreſſus ad geniturã. Proinde, cùm ſint in herbis, atq; lapidibus vires, & diſſolutiuæ, & rurſum congregatiuæ, ſintq́; multò maiores in rebus, naturisq́; maioribus, poteſt vtiq; ad coitum nixus intendi eiuſmodi rebus adhibitis, atque ab his ipſis ſine artis opera amor accendi, tractusq́; fieri. Cõpertũ habemus dæmones

impro

improbos, in generatione, rebusq; terre-
nis, humanisque poſſe quamplurimum.
Ideoq; nihil mirũ videri debet, ardorẽ ad
illicitũ coitũ in nobis freqũeter ab eis ac-
cẽdi. poſſunt & ad idẽ cõferre vires quæ-
dam animæ, tum in hoc corpore viuentis,
habentisq; vim mirabilẽ attrahendi, tum
etiam hinc abſolutæ, ſed adhuc in ſpiritu
turbido, humidoq; inuolutæ, & hoc circa
loca generationis adhuc oberrãtis, ideoq;
talia committentis. Nemo itaq; vel deos,
vel dęmones eorũ pediſſequos amoris, &
coitus non legitimi cauſas eſſe dicat, ſed
vel naturales inſtinctus apud nos depra-
uatos, vel veneficã inſuper artẽ, vel malos
dæmones, vel animas nondum puras.

De Sacrificijs vnde vim habeant, &
32 *quid conferant.*

QVęritur qua ratione ſacrificia & ſu-
peris cõueniant, & hominibus cõfe-
rant, & in mundo quid agant. Porphyrius
ait, non ſolũ Prophetas, ſed hypophetas,
id eſt omnes ſacerdotes, qui vaticinium
tradunt ab aliis acceptum, debere anima-
libus abſtinere, ne dij vaporibus illinc ex-
halantibus contaminentur. huic verò ſen-
tentiæ contrarium eſt commune dictum,
deos videlicet animaliũ nidoribus maxi-
mè

mè demulceri velut eſca, capiq́ue. Iamblichus vtrunq; dãnat, ſcilicet deos nidoribus carniũ vel infici, vel irretiri, atque inescari. Anima mundi, cœleſteſque ex eo, quod corporibus ſuis adſint, neq; paſſiones inde ſuſcipiunt, neq; ab intelligentiis diſtrahũtur: animæ verò particulares patiuntur vtrinq;. aberraret verò nimiũ, qui defectus ſimiles animabus ſuperioribus attribueret. non enim eſt vniuerſaliũ, atq; particulariũ, vel principiorũ, atq; effectuũ æqua conditio. Veſci quidem corporibus quondam coniunctis animæ onus procul dubio, inquinamentumq́; nobis infert, & procliuitatem animæ, per quam voluptatibus liqueſcat, atq; ſuccũbat, multoſque alios in anima morbos procreat, ſed vapor exhalans ab animalibus, & ſuffumigatio ſacra ritè peracta diis, mũdanisq́ue & vniuerſalibus cauſis nihil officit. Non enim ipſa cõtinet, ordinatq́; ſuperos ad ſe ipſam, ſed cõtinetur ab eis, atq; ad vniuerſum coordinatur pariter, atq; deos: ideoq́; ita poteſt illorũ imperio ſuperis coaptari, harmoniceq́; congruere. abſtinent igitur animalibus religioſi: non tamen quia dii vaporibus animalium fœdari poſſint. poteſtas nanq; deorum, prius quàm materiale aliquid eam attingat, ipſa quoque

ſine tactu diſcutit, nec ſolũ hæc abſq; propinquitate ſua corporalia, prius quàm ſibi propinquent diſperdit, & delet, ſed nec ipſa cœleſtia corpora materiale aliquid elementũ in ſe ſuſcipiũt, nec peregrinum aliquid intromittunt, nec amittunt proprium, quinetiam vapores terrenorũ vix ad quinque ſtadia progreſsi refluunt, nec immateriale, volubileq; corpus inficiunt, aut alunt. Quod nullam in ſe potentiam ad mutationem habet, nec in ſe, neq; ſibi contrariũ habet quicquam, neq; fertur à medio vel ad medium, ſed vel quieſcere debet, vel reuolui. corpora igitur infra Lunam, cùm ſint ex diſcrepãtibus potentiis, motibusq́; compoſita, & tranſmutabilia ſint, omnino & ſurſum, deorſúm ve ferantur, nihil habent commune cum cœlo, nec naturam, nec poteſtatẽ, nec actionem: nec ergo vapor ex eis, nec aliud attingit cœlum ab eis omnino ſecretum, & meritò ingenita permutationẽ ex generabilibus nullam capiunt. Nunquid ergo natura deorum à vaporibus eiuſmodi fœdari poteſt, quæ vapores materiales, vno (vt ita dicam) ictu propulſat? Talia ergo non ſuperis noxia ſunt, ſed nobis. hæc enim diuidua, materialiaq́;, & cognata nobis, aliquid erga ſimilia commune habent in

paſsio

passione, vel actione, sed aduersus cœlestia, diuinaq; in alio genere essentiæ posita, diuersisq; naturis, viribusq; prædita, & excedentia prorsus, agere quicquam, & communicare non possunt.

33 *Quæ ratio sacrificiorum, quæ vtilitas.*

PORphyrius offerri sacrificia diis hac ratione putat, vt eos veneremur eiusmodi donis, vt maiores sæpe solemus: atq; etiam, vt pro bonis acceptis diuinitus ita gratiã referamus, pro bonis bona reddentes. Iamblichus causam eiusmodi ductam inquit ex communi hominũ ad homines consuetudine, neq; conuenire naturæ deorum mores humanos supra modum exuperanti. Maximam verò sacrificiorum efficaciam tales modi, declarationesq; sacrificiorum non omnino demonstrant, efficaciam inquã, sine qua nõ liberamur à peste, fame, penuria, nec impetramus opportunos imbres, immo & per quã purificationẽ quoq;, perfectionemq; consequimur animorũ, & ab hac generationis prouincia libertatem. Itaq; aliquis ex assignatione tua nõ multum approbabit hos modos, quasi tu dignã causam ad effectus eorum assignaueris. Ac, si fortè probauerit, accipiet profectò secundo eos

loco quaſi conſequentes, & modo ſecundario coaptatos, primis, antiquiſſimíſque operũ eiuſmodi cauſis. deſyderamus itaq; rationem, ob quam ſacrificia efficaciam ad res efficiendas habeant, & vnde coaptentur diis præcipuis eorum, quæ fiunt, cauſis, atq; principiis. Dicet aliquis, quia mundus ſit animal vnum, habeatq́; vnam, eandemq́; vbiq; vitã, ideo communionẽ ipſam viriũ conſimiliũ, vel etiam diſtantiam diſsimilium, aut certè aptitudinem quandam agentis ad patiens commouere ſimilia, aptaq́; eodem modo, dum videlicet diſcurrit ſecundum compaſsionem vnam etiam à remotiſsimo ad remotiſsimum, tanquam hæc quoq; ſint proxima. Nam inter hæc quoq; ipſa vitæ communio eſt æqualis aſsignatio eiuſmodi, verũ quidem dicit, & quod ad ſacrificia neceſſariò ſequitur, non tamẽ verus ſacrificiorum modus ita monſtratur. Ipſa nanque deorum eſſentia, nec in natura, nec in neceſsitatibus naturalibus poſita eſt, ob quã obligationem ex paſsionibus naturalibus coëxcitetur, vel per totam naturam extenſis potentiis commoueatur. ſed extra hæc ſecũdum ſeipſam determinata eſt, nullum ad hæc commune habens vel in eſſentia, vel potẽtia, vel actione ſimul & paſsione,
addunt

addũt ad ſuperiorẽ aſsignationem aliqui quandã in rebus inferioribus congruentiam ſuperis. Ideoq; ad ſacrificiorũ efficaciam conferentiam, velut in Crocodilo hexagonarius numerus cũ ſole congruat: in Cane rurſum, & Cynocephalo rationes phyſicæ quædam, & vires rationes communes ſint ad Lunam: itemq; in aliis materiales quædam ſpecies, ſicut in ſacris animalibus, colores, figuræ, formæ, cuipiã conueniant ſuperiorum, vel membrorum aliquod animalis, vt cor galli, & alia quædã ſimiliter naturalia ſacrificiis adhibita operum ſint cauſæ mirabiliũ. Ex ſuperiori cauſarũ aſsignatione, nõ aſsignatur cauſa diuina, quæ ſupernaturalis eſt omnino: nec naturalibus motibus cõmouetur, ſed aſsignatur naturalis quædã potentia in materia, & corporibus comprehẽſa, ideoq; corporeis motibus, rebusque materialibus coëxcitatur, rurſumq; ſedatur, naturaliter inquã, atq; hæc ſimul, quæ ſunt circa naturam. Siquid verò tale ad ſacrificia cõſequitur, id quidem præcedentibus cauſis coaptatur, velut cõcauſa, ſine qua non eueniat opus. Præſtat itaq; dicere mirificos ſacrificiorũ effectus, tanquam à cauſa procedere ab amicitia quadam, & accõmodatione, & habitudine concilian-

te opifices ad opificia, & genitores ad genita. Quando igitur præcedente, atq; ducente hoc communi principio accipimus aliquod animal, vel aliter animatum, natumq; è terra, quod effectoris volũtatem, propositũq; syncerè, & exactè conseruet, tunc per tale quiddam propriè mouemus causam opificiã huic immistæ præfectam, cùm verò multæ sint causæ tales, & aliæ quidẽ absq; medio familiariter præsint, sicut dæmonia, aliæ verò his superiores sint ordinatæ, sicut diuinæ per ordinem causæ, atq; his omnibus vna quædã antiquissima præsit causa, certè in sacrificio perfecto, omnes per ordinẽ causæ cõmouentur. Secũdum verò ordinẽ, quem vnaquæq; sortita sunt, cognata quadam conditione sacrificio familiariter accommodantur, & (vt ita dicam) approprientur. Sin autem sacrificiũ sit imperfectum, vsq; ad aliquẽ gradũ ascendit, sed nõ transcendit vlterius, vnde multi existimant sacrificia fieri dæmonibus bonis: multi & potẽtiis deorũ vltimis: alij mũdanis, vel terrenis dæmonum potestatibus, vel deorũ: partem quidẽ re vera sacrificiorum explicantes, ignorantes tamen totam eorum potentiam, omniaq; bona ad omne diuinum se penitus dilatãtia: nos autẽ omnia
admit

admittimus, ſimulatq; comprehendimus naturalia quidē, & quæ tanquam in vno animali ſecūdum aptitudinem, vel cōpaſſionem, vel repaſſionem inuicē commouentur, accipimus, velut ſimpliciter ſubiecta, & conſequentia, ſeruientiaq; cauſæ efficaciæ in ſacrificiis apparentis. Dæmonia verò, diuinasq; circa terram, mundumque potentias acceptamus, tāquam proximos ordini noſtro præfectos. potiſſimas verò efficaciam ſacrificiorum cauſas competere iudicamus perfectiſſimis, opificiisq; poteſtatibus. Quoniam verò ſummæ illæ opificiæ poteſtates in ſe omnes ordine cauſas complectuntur, ideo vnà cum his commoueri ſimul vno quodam ictu cunctas efficientes cauſas arbitramur. Quoniam in ſacrificio perfecto commouentur vnà cū cauſis ſummis, opificiisq; cauſæ ordine conſequentes, tunc ex cunctis communis vtilitas prouenit in generationem totam: aliquando quidem per ciuitates, populosque, gentesque omnigenas, vel maiores his, vel minores circunſcriptiones: aliquando verò per domos vel hominem vnumquenque bona contingunt, abunde benefica voluntate, ſuperis largientibus non paſsione diſtributionem ſuam exhibentibus, ſed impaſ-

ſibili mente iudicantibus eſſe dandum ſe-
cundum proprietatem, familiaritatemq́;,
atq; cognationem : vna quadam interim
amicitia, quę continet omnia, hanc colli-
gationem per ineffabilem cõmunionem
quandam conficiente. Hæc vtiq; veriora
ſunt, magiſq; deorum eſſentiam, poten-
tiamq́; participant, quàm quæ tu ſuſpica-
ris, ſcilicet nidoribus animalium in ſacri-
ficio ſuperos potiſsimum ineſcari. Siquo
enim corpore dęmones inuoluũtur, quod
quidã ſacrificiis nutriti putant, illud certè
immutabile eſt, & impaſsibile, lucidumq́;
nec indigum, adeo vt nihil effluat inde,
nihilq́; neceſſarium ſit influere. Atqui etſi
fortè fuerit neceſſariũ, quidnã neceſſe eſt
per ſacrificia id influere, cùm mundus, &
aër in ipſo indeficientem ex terrenis ex-
halationem habeat vndiq; circunfuſam?
Iam verò ſi corpora dæmonum effluant,
ſacrificia tamen non æqua portione re-
ſtituent, nec quantitatem inter exceſſum
defectumq́; dæmonibus naturalem, pro-
portionemq́; ſimilẽ conſeruabunt: deniq;
cùm mũdi faber animalibus omnibus ter
renis atq; marinis abundans, paratúmque
tribuerit nutrimentum, nunquid ſuperio-
res homine nutrimento deſeruit? & cùm
viuentibus aliis ſtatuerit alimenta quoti-
diana

diana corũdem opera copiosè parari, cur dæmonibus ſolis aduentitium voluit alimentum ab hominibus adhiberi? Atqui, ſi fortè nos nutritionem eiuſmodi negligamus, exuritura ſunt, & peritura corpora ſuperorum. Proinde ſi nos dæmones nutriremus, etiam generaremus eos, & ſuperiores eſſemus. contra verò ſe res habet. nam ipſi nos nutriunt, & ſuperiora paſſim inferiora, ſic cœleſtia terreſtria nutriunt. Anima quidem ab intellectu perficitur, atq; alitur, perficitq; naturã. præterea oblatio ſacrificiorum per ignem materiam cõſumit, eamq; ſibi prorſus aſſimilat, non ſe materiæ præſtat ſimilem, reducitq; ad diuinum, atq; cœleſtem, immaterialemq; ignem, nec vllo modo deorſum ad materiam, generationemq; declinat. Si enim exhalationem vaporum à ſacrificiis fore oporteret, nutrimentum materiale oportebat & materiam integrã remanere. Sic enim abundantior illinc accepturis proueniret influxus, nunc verò materia tota comburitur, atque conſumitur, & in ipſam ignis puritatem, ſubtilitatemq; penitus permutatur. quod quidem contrarium eius, quod dicebas ipſe, ſignificat. Superi nãq; ſunt paſſionis expertes, quandoquidẽ placet eis per ignem diſcuti materiam,

teriam,atq; conſumi,noſq; reddunt à paſ-
ſionibus alienos:& quæcunq; ſunt in no-
bis,diis ſimilia faciunt : quemadmodum
ignis dura omnia, & opaca, corporibus
ſubtilibus, lucidiſq; ſimilia reddit, noſq;
ſurſum eleuat per ſacrificia, eorumq; ad
ignem conſumptionẽ ad deorum ignem,
ſicut & ignis ad ignem eleuat, reducitq;
grauia ſimul & dura ad diuina ſurſum,
atq; cœleſtia. Vehiculum corporale dæ-
monibus ſubminiſtrans,neque à materia,
neq; ab elementis,neq; ab aliquo corpo-
re noto nobis exiſtit. Non poteſt igitur
ab elementali eſſentia tanquam alieniſſi-
ma fieri dæmonibus nutrimentum. ſed
quemadmodum dij igne fulmineo mate-
riam diuidunt, ac ſeparãt à materia, quæ-
cunq; ſunt immaterialia quidẽ per eſſen-
tiam, ſed alligata materiæ,atq; ex paſſibi-
libus impaſſibilia reddunt: ſic & noſter
ignis, actionẽ diuini ignis imitans, quic-
quid materiale reperit, in ſacrificio de-
ſtruit, & admota purificat, & à vinculis
materiæ ſoluit, ac propter naturæ purita-
tem ad deorum communionem idonea
facit.Atq; nos eodem pacto à vinculis ge-
nerationis abſoluit,diiſq; aſſimilat, & fa-
cit ad deorũ amicitiã aptos,noſtramq; na-
turã materialem, ad immaterialem attol-

sit naturam. Hæc quidem cõmunis sacrificiorum ratio satis, vt arbitror, facit ingeniosis, potentibus ex norma communi, vnicuiq; sacrificio propria sagaciter indagare. veruntamen tardioribus quoq; ingeniis indulgentes, propria quædã his addemus, clariora in medium adducentes. principium verò ad hæc omnium optimũ est, quod contextum sacrificiorum declarat, deorum ordini consequenter annexum. Deos alios quidẽ materiales alios immateriales ponimus. Materiales, qui materiã in se comprehendunt, atq; exornant: Immateriales autem omnino, qui à materia penitus segregati sunt. secũdum igitur sacerdotiam artem incipere sacrificia decet à diis materialibus, nõ enim aliter ad immateriales deos patet ascẽsus. hi igitur cõmunionẽ quandam ad materiam habent, quatenus ei præsident, atq; incubãt. iidem quoq;, quæ fiunt circa materiã dominantur, vt diuisioni, percussioni repercutienti, mutationi, generationi, corruptioni, corporibus materialib⁹ omnibus. Si quis igitur hos ritè vult colere, nimirum pro natura eorũ, atq; principatu cultum adhibere debet, materialibus inquã materialẽ. sic enim ad eos totos, per tota nos toti in familiaritatẽ propriam perducemur, cogna-

tionemq; ipsis in cultu congruam adhibe bimus. Corpora igitur vita priuata, & animalium cædes destructu corporum, mutatióque multiformis, atque corruptio, & omnino proiectio materiæ pręcedētis materialibus diis cõgruit, non quidem ipsis propter seipsos, sed propter materiam, cui pręsunt. Etsi enim ab hac maximè separati sint, simul tamen huic adsunt: ac si materiam in potestate immateriali cõtinent, attamen vnà cum hac existunt. Iam verò gubernata gubernatoribus non sunt aliena. similiter exornatoribus exornata. Quinetiam vtentibus, quæ subministrāt, tanquam instrumenta, facile proportionibus coaptātur. quapropter immaterialibus quidem diis, materiā in sacrificiis adhibere est alienum: materialibus autem omnibus est admodum consentaneum. Operępretium est ad hæc insuper geminum vitæ nostræ habitum cogitare. Aliquando quidem animus toti nos efficimur positi extra corpus, & eleuati mēte, vnà cum totis immaterialibus diis per sublimia nos attollimus, aliquādo verò terreno corpore colligamur, sumusq; corporei, materia videlicet cõprehensi. Similiter duplex erit cultus diuini ratio, vna quidē erit simplex incorporea ab omni generatione syncera,

ra, ſynceris competens animalibus:altera verò plena corporibus,& actione prorſus materiali cõueniens animalibus nondum puris,necdum ab omni generatione purgatis. Sacrificiorum ergo ſpecies duæ ſunt, puriſſima quidem ſacrificia hominum ſunt ſummopere purgatorum. quod quidem rarò conuenit vni, vel admodum pauciſſimis, vt inquit Heraclitus. ſacrificia verò materialia, & quæ in mutatione verſantur, animalibus adhuc occupatis corpore competunt. ciuitatibus ergo nõdũ purgatis genitali ſorte, contubernioq; corporeo niſi eiuſmodi ſacrificia dederis, ab vtriſq; pariter aberrabis ab immaterialibus ſimul atque materialibus bonis. Illa quidem nõ poſſunt accipere,his autẽ proprium, conſentaneumq; non offerũt. Accedit ad hæc quod vnuſquiſq; qua ratione eſt, non qua non eſt, agere debet eſſentiæ curam.Non oportet igitur hanc præuaricari propriam colentis menſurã,atq; naturã.complexionẽ quoq; propriè coaptatam inter curãtes homines, potentiasq; curatas,electurã iudico conueniẽtem ſibi culturæ modũ. Nam cõplexio eiuſmodi immaterialiter tẽperata immaterialẽ eligit, quatenus ipſa videlicet potentiis purè incorporeis ad ipſa purè incorporea copulatur.

latur. Complexio illiusmodi corporaliter coaptata corporibus, eligit culturam similem ad essentias corporibus præsidentes. Sæpe pro necessario corporis vsu vouemus, operamurq; aliquid erga deos gubernatores corporis, dæmonesq; bonos, dum videlicet studemus purgare corpus à maculis quibusdam, sordibusq; veteribus, vel morbis absoluere, sanitatéq; adhibere, vel grauedinẽ torporemq; remouere, & leuitatẽ, efficaciamq; adhibere, vel aliud quiddam bonũ corpori comparare. Tunc igitur nõ intellectuali quadã, & incorporea ratiõe, corpus rite tractabimus. Non enim ita natum est, vt his modis curari queat, sed cùm cognata sibi nanciscitur, tũc corporibus curatur corpus, atque purgatur. erit igitur & sacrificãdi ritus ad vsum eiusmodi necessario corporalis, atque ita superflua corporis expurgabit, supplebítque pro necessitate, quæ desunt, & quæcunq; distributa sunt, ad proportionem, ordinemq; reducet. Sacrificamus sæpe poscentes à superis aliqua ad vitam humanam accommodata, scilicet, quę vel victui necessaria sunt, vel ad illa pertinent, quæ gratia corporis affectamus. Quidnã tunc continget nobis à diis ipsis, qui ab omni humana generatiõe sunt penit⁹ segrega

gregati, quod ad penuriam, sterilitatémve fugãdam, vel copiam adducendam nobis cõferat, vel ad alia necessaria vitæ conducat? Nihil sanè. Qui enim sunt ab omnibus absoluti, eiusmodi dona non tractant. Si quis verò dicat deos illos immateriales omnino immateriales in se comprehendere deos, horumq; dona secũdum vnam causam primam in se cõplecti, dicet vtiq; copiam quãdam ita diuini muneris illinc inferius descendentem. Verum quòd illi hęc tractãtes proximè humanãvitã actionesq; peragant, nulli dicere cõcedendum est. Eiusmodi enim rerum, quæ hic sunt, dispensatio diuisa est, atq; particularis, & cũ quadã ad hęc cõuersione peragitur: neque omnino est à corporibus segregata, neq; purã, synceramq; gubernationẽ, præfecturamq; admittere potest. Modus igitur sacrificandi pro rebus eiusmodi congruus est, qui cũ corporibus habet, & generatione commercium, non qui est à materia, & corpore penitus separatus. Qui enim purus est, omnino talia supergreditur, neq; ad hæc proportionẽ habet. Qui verò corporibus, horũq; viribus vtitur, est rebus eiusmodi omniũ cognatissimus, potẽs prospera quædam vitæ suppeditare, & à diuersa nobis imminentia deuitare, ac

tempe

temperiem cõparare humano generi moderatam. Plurima hominũ turba naturæ ſubiicitur vniuerſali, eaq́; viribus naturalibus gubernatur, atq; inferius ad naturæ opera vergit, completq́; diſpenſationẽ fati, & fatalium operũ ſuſcipit ordinem, rationemq́; practicam circa naturalia ſolum exercet. Pauciſſimi ſupernaturali mentis potentia freti à natura diſcedunt, atque ad ſeparatũ, immiſtumq́; ſe conferunt intellectum, vnde naturalibus potẽtiis ſuperiores euadant. Nonnulli verò medium tenent inter purũ intellectũ, atq; naturam: & horum alij quidem viciſſim ſequuntur vtrunq;, alij miſtam ex illis vtriſq; vitam agunt; alij ſoluuntur quidem à deterioribus, & ad potiora ſe transferunt. Qui ergo natura gubernantur vniuerſali, & ipſi vitam degunt naturæ proprię mancipatam, potentiiſq; naturę fruuntur, cultum exercebunt naturę conuenientẽ, corporibusq́; natura motis congruum, eligentes ad hoc loca, qualitates, aëris materiam, materiæ vires, corpora, corporum qualitates, & habitus, motus conuenientes, mutationesq́; eorũ, quæ in generatione verſantur, atq; ſimilia tum in cæteris cultus diuini partibus, tum in ritu ſacrificãdi. Qui verò ſola mente viuunt, vinculis naturæ ſoluti, in-

tellect

tellectualem, corporumq́; expertem culturæ normam in omni religionis parte meditabuntur. Qui mediam vitam degũt inter intellectũ, atq; naturã, mediã quoque sequentur religionẽ, atq; pro vitæ mediæ differentiis differentes sectabuntur colendi per media modos. Aut enim tractabũt vtrunq; viciſſim, aut ab altero ad alterum declinabunt: aut deteriora tangent, vt per ea consequantur, & potiora, existimantes non aliter sublimiora se consequi posse. In genere eſſentiarũ, potestatumq́; diuinarum, aliæ quidem subiectam sibi animam habent, atq; naturam, subministrãtem videlicet eorum opificiis, quatenus ipſę volunt: aliæ verò ab anima, & natura sunt penitus separatæ, non inquam ab anima tantùm mũdana prorsus, atq; genitali, verùm etiã ab anima diuina, eiusq́; natura. Aliæ deniq; mediũ tenẽt, cõmunionemq́; inter extrema cõciliant, vel secũdum vnum indiſſolubile vinculum, vel secundum exuberantem maiorũ traditionem, vel secundum minorum susceptionem nõ impeditam, vel secundum colligatam amborum consensionẽ. Quando deos colimus animæ, naturæq́; dominantes, non alienum est, & naturales his vires offerre, & corpora, quæ natura reguntur, diis eiusmodi

consec

consecrare. omnia enim naturæ opera & obtemperant eis,& ad deorũ dispensationem aliquid conferunt. Sed quando deos longè secretos,& in sua vnitate collectos cupimus venerari, honoribus à materia penitus absolutis eos venerari debemus: intellectualia enim his dona debentur, incorporea vita, virtus perfecta, sapientia cõsummata, eorumq́; officia. Mediis autẽ diis,mediorũq́; bonorũ ducibus, sicut diximus, media competunt. Ab alio igitur principio exordientes, scilicet à mundo, diis mundanis, distributione, quatuor in mundo elementorum à cõmuni sortitione secundum mensuras elementorum facta, à circũferentia circa centra in ordine reuoluta, ad veritatẽ sacrificiorũ facilem habemus accessum.Si enim nos in mũdo sumus,& vt partes continemur in eo,primumq́; generamur ab eo,atq; à totis potentiis eius perficimur,& ex quatuor eius cõponimur elementis, ac portionẽ quandam vitæ, naturæq́; ab eo nacti tenemus, profectò non debemus in cultu diuino mũdum,mundanosq́; ordines prætermittere. Ponamus igitur circa quamlibet mundi partẽ esse quidem corpus aliquod, vt videmus,inesse præterea vires corporibus incorporeas ordine distributas, sacro

crorum itaq; lex similia similibus ritè distribuit, & à summis ad ima per media tota progreditur, corpora quidem corporeis adhibens, incorporeis incorporea, propria videlicet vnicuiq; reddens. Veruntamen siquis religiosus supermũdanum numen assequitur, rarissimè verò id accidit, hic vtique solus seorsum à corporibus & materia positus nimirum, & talem prosequitur cultum, supermundana potentia, diis supermundanis vnitus. Quod autem vni vix tandẽ in sacerdotij fine contingit, non expedit pro communi lege omnibus & in principio, & in medio religionis statuere. hi nanq; corporeum quocũq; modo cultum agunt. Quilibet igitur peritus in sacerdotio, confitebitur, oportere cultũ superis, nec ex parte, nec imperfectũ, sed cõuenientem, & integrum adhibere. Quoniam igitur antè quàm adsint dij, descendantq; ad terram, omnes præsubiacentes illis potentiæ mouentur, & vt præcursores, pompæq; præcedũt nimirum, qui non distribuit omnibus, quod cuiq; congruit, nec vnumquenq; proprio quodam honore prosequitur, ipsam deorum præsentiam non assequitur. Qui verò omnia numina sibi propitia reddit, grata offerens vnicuique, donaq; simillima, hunc sanè non

frustratur euentus, sed diuinum chorũ integra, plenaq; præsentia suscipit. Cùm igitur hæc ita se habeant, non oportet ritum religionis esse simplicẽ, ex paucisq; compositum, sed multiformẽ, & ex omni harmonia constantem, ex cunctis vbiq; mundanis (vt diximus) constitutum. Si enim simplex aliquid, & vnius duntaxat ordinis esset, id ipsum, quod in sacerdotio aduocatur, & ad nos mouetur, simplex vtiq; modus sacrificãdi sufficeret. At verò nullis notũ est, quanta virium multitudo suscitari solet, quando descendunt dij, atque mouentur, nisi sacerdotibus illis, qui opere ipso id experti iam fuerint. Soli igitur hi cognoscunt, quæ potissimũ sit perfecta plenitudo colendi, & quàm paucis prætermissis, quantum nos frustretur euẽtus. Quemadmodũ in harmonia si vna chorda frangatur, tota subitò dissonat, sic vno prętermisso numine, sine ritu communis, ipsa religio finem non habet optatũ, dum hoc vno deficiente, sacrum opus structuram suã, integritatemq; nõ habet. Quãdo diuinæ potestates palàm ad sensum descensurę sunt, manifestum nobis prouenit damnũ, siquem ex superis prętermittimus non honoratum. Similiter quando clàm veniunt in opere sacro, periculosum est, si hunc

hunc quidẽ honores, aliũ verò pro ſua dignitate, & ordine nõ honores. Qui enim aliquẽ proprio fraudat honore, totũ confundit religionis opus, dum vnã, totamq́; diſpoſitionem diſſipat. neq;, vt aliquis putaret, tunc opus ſuſcipiẽdi tantum eſt imperfectũ, ſed totius ſtructura perit. Quid vero? nónne ipſa ſanctimoniæ ſummitas, ad ſummum ipſum totius numinũ multitudinis principiũ, vnumq́; recurrit, atq; in eo diuinas omnes ſimul eſſentias dominationesq́; colit? Proculdubio. Verũ eiuſmodi ſummitas ſerò admodum aduenit, & quàm pauciſſimis: atq; optimè nobiſcũ agi putandum eſt, ſi talibus in vitæ calce contigerit. Diſputatio verò præſens non eiuſmodi viro leges ponit. hic enim eſt lege ſuperior, ſed lege aliqua indigentibus, has ſacrorũ leges in præſentia ſancit: numinũ multitudo eſt, quaſi mũdus aliquis, habẽs multos ordines in vnum ordinem conſpirãtes. Similiter ſacrificia debent habere numerorũ ordinem pariter in vnum ordinẽ conſpirantem, ita vt ſinguli numinibus ritè reſpondeant. Similiter quæ circa nos ſunt, & in nobis multiplicia ſunt, neq; debent ex aliqua parte tantũ, ſed ex cunctis cõgruè diuinis noſtrarũ rerũ cauſis reſpõdere, atq; ita ad ſupremos aſcen-

dere duces. Religiosa igitur obseruantia circa nos & in nobis agit varia. Aut enim quasi propagãdo perficit, aut amputat, aut emũdat, aut expertia ordinis ordinat, aut segregat longius ab errore mortali. Cuncta deniq; totis supernis familiaritate cõciliat. atqui quando vtrinq; congrediuntur in vnum, illinc quidem diuinæ causæ, hinc autẽ ex æquo præparationes humanæ, tunc absoluta religio peragit omnia, & ingenita ex sacrificiis bona reportat. Profectò exuberantia potestatis in causis vniuersi summis, id habet, vt quẽadmodũ in cæteris inferiora superat, ita & in hoc admodũ superet, videlicet in ipsa præsentię amplitudine, vt maximè omniũ causæ, maximè omniũ omnibus sint præsentes, adeò vt eadẽ ipsa causę vniuscuiusq; potestas, seorsum ab impedimento vbiq; tota, semperq́; sit pręsens. hac igitur ratione ipsa omniũ prima vltimis quoq; subrutilãt, ìmmaterialiaq́; principia immaterialiter materialibus adsunt. Nemo miretur, si quã materiam esse dicimus purã, atq; diuinam. nã ipsa quoq; materia, cùm ab opifice, patreq́; omniũ facta sit, meritò perfectionẽ sui q[illegible]ndã acquisisse potest aptam ad deos sus[illegible]piendos. Quinetiã nihil prohibet supe[illegible]ora lumen suum ad inferiora diffund

diffundere:neq; igitur materiam permittunt expertem fore superiorum. Quapropter quãtumcunq; materiæ perfectum, & purum est, atq; deiforme ad deorũ susceptionem non est ineptũ. Nam cùm oportuerit etiam terrena nullo modo diuinæ communionis expertia fore, ipsa quoque terra diuinam quandam portionem in se sortémue suscepit ad capiẽdos deos sufficientem. Hæc igitur sacrorum sapientia contemplata, atq; ita secundum cõgruentiam, competẽtia vnicuiq; deorum susceptacula diligẽter inueniens, sæpe componit in vnũ lapides, herbas, animalia, aromata, aliaq; similia, sacra, & perfecta, & deiformia: atque subinde ab his omnibus susceptaculum purũ, integrumq; fabricat. Neq; enim fas est omnẽ materiã detestari, sed solam, quæ à diis fuerit aliena. Propriam verò ad illos decet eligere, vtpote quæ cõsentire possit, atq; cõferre ad deorum ædificia, statuarum fundamẽta, sacrificiorum opera. Neq; enim aliter terrenis locis, & hominibus hîc habitantibus possessio, portióue vlla ex diuinis contingere potest, nisi tale quiddam prius iactum fuerit fundamentum. Arcanis sermonibus credendum est testantibus ex deis per beata spectacula quandam traditam fuisse

materiam. hæc igitur illis ipſis tradēti eſt cognata. Talis ergo materiæ ſacrificium deos excitat, vt ſe domonſtrent, atque ad comprehenſionem eos protinus aduocat. & præſentes capit, & perfectè demõſtrat. Eadem aliquis perdiſcere poteſt etiam ab ipſa, quæ ſecundum loca diſtributio diuinitus eſt effecta, atque ab ipſa præfectura, quæ per res ſingulas eſt diuiſa: quæcunq; ſecundum diuerſos ordines, ſiue maiores, ſiue minores, paſſim ſortes eiuſmodi nacta fuit. Conſtat enim deis locorum quorundam rectoribus, ſacrificium ex eiſdem rebus, quæ naſcuntur ibidem, fore admodum conſentaneũ, & gubernatoribus gubernata, & quæ ad ea pertinent, placitura: effectoribus & grata ſemper ſunt opera ſua potiſſimum: & qui primo aliqua procreāt, talia rurſus habēt in primis accepta. ſiue igitur animalia quædã, ſiue plantę, ſiue alia, quæ viſa ſuperis diſpēſantur, ſimul & præfecturã ſub eis nacta ſunt, & communionem nobis conciliant cum ſuperis indiuiduã. Horum ergo nonnulla, quatenus conſeruantur, atq; tenentur, augent, tenentium ad deos familiarem proprietatem quotcũq; videlicet ex eo, quòd integra maneāt, vim communionis inter homines, deosq; conſeruãt. Talia ſunt quædam

dam apud Ægyptios animalia, & vbique ſacer homo. quædam verò mactata, combuſtaq; familiaritatem efficiũt clariorem, quotcunq; videlicet reſolutionem in primorum elementorũ principium, efficiunt cognationem, cauſis ſuperorum, atq; pro ritu ſacratiorem. Vbique enim quo magis proprietas, familiaritasq; perficitur, eo perfectiora bona ad nos inde deſcendunt. Neq; ſunt hæc hominũ duntaxat inuenta, nec humanis moribus autoritatem nacta ſunt, ſed deus ipſe ritè inter ſacra vocatus autor eſt eiuſmodi legũ, circa quem dij, angeliq; permulti verſantur, ſub quo per quaſlibet in terra gentes, numen aliquod ſortitũ eſt præfecturã, cõmunemq; prouinciam: proprium quoq; inde tributum eſt templo vnicuiq; numen. Item ſacrorum, quæ operamur ad deos, deus aliquis ſpectator eſt, atque gubernator: quæ ad angelos, angelus: quæ ad dæmones, dæmon: atq; in aliis eodem pacto ſecundum propriũ genus perfectus cognatam ſortitus eſt præfecturam. Quoniam igitur ſub numinibus ſpeculatoribus, autoribusq; ſacrorũ ſacrificia pertractamus, vereri debemus diuinæ ſanctimoniæ leges, ſacrificiaq; legitima, & propterea in his ſperare, quòd ſub numinũ, deorumq; prin

cipatu ſacrificamus:& interea cauere ſummopere, nequid vel indignũ ſuperis offeramus, vel alienum. Deniq; ſummatim id admonemus, vt ſingula, quæ in nobis, & circa nos ſunt, circunſpiciamus diligẽter, & quæ in mundo: item deos, angelos, dæmones, gentibus diſtributos. Et hac vnicuiq; ratione amicum ſacrificium similiter offeramus. hac enim ratione duntaxat digna vnoquoque numine ſanctimonia, religioq́; ſeruatur. Votum, ſiue adoratio, & oratio omne ſacrificiorum opus perficit, & in primis ad totam confert religionem, & ſacrã, indiſſolubilemq́; animabus ad deos conflat cõmunionem. Huius verò tres ſunt ſpecies: Prima congregat, atq; contactum, notitiamq́; nobis ad diuinitatem præſtat: ſecunda, communionem ad diuinum deuincit conſentientẽ, atq; dona nobis prouocat diuinitus quoq; demiſſa, etiã antè quàm loquamur, intelligamusq́; omne noſtrum opus perficientia: Tertia conficit ineffabilem vnitatem, atq; in diis autoritatem totã collocat, animamq́; noſtram in eis perfectè ponit, atq; cõfirmat. Iam verò in tribus his terminis, quibus diuina omnia menſurãtur, amicitiam nobis ad deos harmoniæ conflat, ſacramq́; à diis vtilitatem triplicem nobis affert. Vna

quidem ad illuſtrationem pertinet,alia ad communem operum executionem, alia ad perfectã ex igne diuino plenitudinem. Item adoratio,eiusq́; virtus aliquando ſacrificia ipſa præcedit, aliquãdo mediis inſeritur ſacrificiis,aliquãdo finem complet ſacrificandi. Opus verò in ſacris nullum abſq; adorationis ſupplicationibus efficitur vnquam. Adoratio deniq; diutiſsimè frequentata noſtrum nutrit, & perficit intellectum: animam ad ſuſcipienda diuina admodum efficit ampliorẽ, diuina hominibus patefacit:ad ſplẽdores diuini luminis capiendos aſſuefacit: paulatim perficit, quæ nobis inſunt ad numina contingenda,quouſq; ad ſummum nos vſq; perducat. Atqui & mores noſtræ cogitationis humanos retrahit paulatim, moresq́; diuinos infert,perſuaſionẽ quoq; & communionem,& amicitiam procreat procul ab intermiſsione perpetuã: diuinum rurſus amorem auget, quódue in anima diuinum eſt, accendit, & eleuat, expurgat quicquid animo eſt contrarium,& aduerſum: atq; ab ipſo ſpiritu ætherio, ſplendidoq́;, qui eſt animæ circunfuſus excutit, quãtumcunq; vergit ad genituram. ſpem quinetiam præſtat bonam,& fidem perficit circa lumen. Deniq;(vt ſummatim dicam)

cam)homines frequenter orantes, adorationis virtus familiares deorum collocutores efficit, atq; diſcipulos. Cùm adoratio talis ſit, talemq́; connexionem cum ſacrificiis habeat, patet ſacrificiorum finem opificij contactus eſſe participem. Quandoquidem per opera diis accommodatur. Itaq; & bonum ipſius tãtum eſt, quantum à cauſis opificiis mittitur ad genus humanum. atq; inde rurſus apparet virtus adorationis reductiua, perfectiua, impletiua, & qua ratione ſit efficax, & vnionis effectrix, atq; à diis commune vinculum habeat: & quomodo adoratio, ſacrificiumq́; mutuò ſe confirment, potentiamq́; inuicem conferant admirabiles religionis effectus. hinc rurſus apparet ſacerdotiam diſciplinã, operationemq́; habere in partibus ſuis conſpirationem non minorem, quàm in membris habeat. animal neque poſſe partem eius aliquam abſque cunctis ſuum opus abſoluere.

34 *De ſacrificÿs animalium.*

POrphyrius ambigit, quare oporteat lege ſacrorum, eum, qui diuina ſit inſpecturus, exanime corpus eo tẽpore non attingere: veruntamen per corpora animalium mortuorum ſæpius diuinorũ inuocationes, conſecutionesq́; peragantur.

Iamb

Iamblichus ita ſoluit. vates iubẽt diuinorum ſpectatorem exanime corpus, quod ſacratum non fuerit, non attingere: permittunt verò, quod conſecratur, attingere. Præterea vetant humana corpora, quæ iam deſeruit anima, ne intuitu quidẽ tangere. Vitæ nanq; diuinæ veſtigiũ quoddam vel ſimulacrum, vel demonſtratio in corpore per mortem extinguitur: cæterorum verò animalium corpora mortua tangere religio nulla vetat. quoniam nec in vita diuiniore communicauerunt. Præterea, quatenus ad immateriales deos con ſurgimus, expedit tale corpus non attigiſſe: quatenus verò ad materiales ſtudemus accedere, tangere frequenter expediet. nam per animalia deos eiuſmodi aduocare ſolemus: qui videlicet talibus præſideant animalibus, præſertim, qui proximè, & quaſi cognata quadam conditione gubernent. Item hominibus quidem in materia comprehẽſis corpora vita priuata, maculam quandam inferunt, videlicet non viuens viuenti, & ſordidum puro, & priuatum habenti habitum: & mortuum habenti potentiã moriendi, propter cummunem quãdam inter hæc habitudinem. ſed dæmoni incorporeo penitus, atque impaſſibili, talia corpora nihil obſunt.

nam

Nam caduca maximè supereminet.

35 *De Vaticinijs per animalia.*

QVando vaticinium agitur per corpora sacrorũ animaliũ, vt asturum, non est putandum deos ad hæc accedere, videlicet vniuersales prouisores ad curam diuisam particularẽ, materialem, proportionalẽ, circa animalia singula. Sed dęmones, & hos quidẽ valde diuisos, & singulos singulis speciebus animaliũ distributos proximã curam animalium, præfecturamq; sortitos. hi nanq; principatũ nacti sunt, haud prorsus sufficientẽ, expertemq; materiæ. Ideoq; cõgruè instrumẽta eiusmodi attingere solent. Ad hoc igitur, vt eiusmodi per animalia vaticiniũ à dęmonibus cõsequamur, parare his oportet sedem talem, per quam possint inter homines obseruari, nobisq; vti: sedẽ verò hanc esse oportet incorpoream, vt incorporei dæmones per hanc nobis adsint. erit igitur hæc anima talium animaliũ à corpore iam absoluta. Quatenus enim quodãmodo & ipsa separata est à corpore, cõuenit cum dæmonibus, conuenit & nobiscũ propter quandam vitæ cognationẽ. Igitur tanquã media præsidi eius dæmoni subministrat ad præsagium homini suggerend

rendum, & ad mandata dæmonis declaranda, & cum dæmone nos cõciliat. Anima verò hæc eiusmodi vaticiniis vtens, nõ solum vaticinium audit accipít ve, sed etiã non parum ex se ipsa confert ad executionem eius ad opera pertinentem. Hęc enim commouetur, & cooperatur, & simul præuidet per quandã compatientem necessitatem. Sed eiusmodi vaticinium à diuino, veroq; longissimè distat, atque de rebus exiguis, breuibusq; habetur. Quæ in natura diuisa positæ sunt, & quotcunq; circa generationem iam simul feruntur, atq; motiones ex se ipsis exhibent potentibus eas accipere, & passiones multifariam inferunt iis, quę naturaliter ad compatiendum sunt exposita, per compassionem igitur præsagium eiusmodi prouenit. Non potest autem per pasionẽ præcognitio perfecta cõtingere. Quod enim immundæ immutabile, purum est, id præcipuè futurum assequi, cõsueuit; quod verò cum materiali, pasibiliq;, & tenebroso commercium habet, obruitur ignorantia. hanc ergo artificiosam præsagij machinam neque legitimi vaticinij nomine dignam esse censemus, neq; seriò pertractandam, neque vtenti, quasi sit veridicus, esse credendum.

Quom

36 *Quomodo obſecratores dæmonibus minabantur.*

NArrat Porphyrius ſacerdotes conſueuiſſe violentis quibuſdã minis aduerſum ſuperos vti: veluti, Niſi vos ita feceritis, vel contrà, ſi feceritis aliquid, cœlos confringã, vel occulta Iſidis patefaciã, vel arcanum in abyſſo reconditũ diuulgabo, aut ſiſtam barim, id eſt nauem quandam apud Aegyptios ſacrã, aut membra Oſiridis Typhoni diſpergam, cæteraq́; ſimilia. Iamblichus ſubdit execratores nõ cõſueuiſſe dirigere minitationes eiuſmodi, vt Porphyrius opinatur, ad Solem & Lunã, cætera ve cœleſtia, ſed eſſe in mundo genus aliquod poteſtatum valde diuiſum, & indiſcretũ inconſideratumq́;, quod accipit quidẽ ab alio rationem, ſiue ſermonẽ, exauditq́;, ſed propria intelligẽtia nequaquã: neq; verũ à falſo, neq; poſſibile diſcernit ab impoſſibili. Hoc itaq; genus minitationibus laceſsitũ, protinus irritatum, & ſtupet, vtpote quod & ipſum naturaliter dictis vehemẽtioribus agitatur, & alia ducit, trahitq; per ſtupidã quandam, & inſtabilẽ phantaſiã. Præterea ſacerdos ſæpe nõ humana virtute, ſed diuina ſacramentorum ineffabilium poteſtate mundanis numinibus imperat, atq; minitatur. ipſe tunc

in

in ſuperorũ deorum ordine cõſtitutus, & ideo grandioribus propria natura mãdatis vtitur, atq; minis: neq; tamen tanquam facturus, quę tunc aſſeuerat, ſed declarans quantam nactus fuerit poteſtatẽ propter ipſam ad deos vnionem comparatã, videlicet ex notitia, poſſeſſioneq; ineffabilium ſymbolorũ, ſiue ſignaculorum, quæ dicimus ſacramenta. Item dæmones per prouincias, partesq́; diuiſi, & partes mundi cuſtodientes, ſinguli commendatarũ ſibi partium tantam habent curã, vt nec verbum quidem illius ordini, diſpẽſationiq́; contrariũ valeant tolerare, perpetuam, videlicet, immutabilemq́; mundanorũ perſeuerantiã obnixè cuſtodiẽtes. Ordinem verò eiuſmodi ſuum ideo immutabilem ſuſceperunt, quoniã ordo deorũ immobilis permanet in eiſdem. In quo igitur eſſe habẽt dæmones vel ætherij, vel circa terram diſtributi, hoc ipſum, nec minitationibus inuadi vnquã audire poſſunt. proinde dæmones ineffabiliũ, arcanorumq́ue myſteriorũ cuſtodiã ſtudioſè procurant. tãta videlicet obſeruãtia, propterea quòd intelligunt ordinẽ, diſpenſationemq́; vniuerſi præcipuè in eiuſmodi myſteriis contineri. quatenus videlicet allegoricè per hæc verba numina deſignãtur, ordinesq́;
mund

mundani. hanc enim ob causam mundi partes in ordine permanent, quòd beneficio potestas Osiridis syncero permanet, & intacta, neq; cõtrario tumultu, & errore miscetur. Permanet insuper ipsa omniũ vita pura semper & incorrupta quatenus viuificæ, formosæq́; rationes, quę in Iside reconditæ sunt, consistunt ibidem, dum inde mundus agitur, nec ipsæ in corpus hoc descendunt oculis manifestum. atqui & omnia permanent immobilia, & simul sempiterna generationis videlicet successione, quoniã nullum solis cursum vnquã sistere potest: perseuerant insuper integra, quoniam quæ in abysso, id est profundo sunt abscondita, nunquam aperiuntur, in quibus ergo salutẽ habẽt omnia simul, & vniuersum, videlicet in eo, quod & quæ naturaliter sunt occulta, vt sunt occulta seruentur, & maneãt, & secretissima deorum essentia, nunquã sortem contrariam subeat, nec oppositis misceatur: hoc inquã circũterranei dæmones, nec ad vocẽ vsq;, auditumq́; sustinent aliter affici, verbisq́; profanari. atque propterea aduersus dæmones eiusmodi verborũ vsus habet aliquam potestatem. de his autem nullus ali cubi minitatur: nec ad illos sunt obsecrationes eiusmodi constitutæ. quapropter

Chal

Chaldæi ſacerdotes,apud quos diiudicatus,decretusq́; eſt,pur⁹ ipſe ad ſolos deos ſermo,nunquam minis vtuntur.Aegyptij verò,qui cum diuinis ſacramentis dęmonicos ſermones admiſcent,ad minas eiuſmodi aliquando ſe conuertunt.

37 *Expoſitio ſymbolorum Aegyptiæ theologiæ.*

IMitantes Aegyptij ipſam vniuerſi naturam,fabricamq́; deorum , ipſi quoque myſticarum,reconditarumq́ue notionum imagines quaſdã in ſymbolis cõficiendis oſtendunt:quemadmodũ & natura rationes occultas in apparẽtibus formis, quaſi ſymbolis exprimit,& dij veritatẽ idearum per manifeſtas imagines explicant. Cùm ergo perſpiciãt ſuperiora omnia inferiorum ſimilitudinem delectari, atq; inſuper optẽt à ſuperioribus bonitate repleri,quatenus pro viribus imitentur.meritò & ipſi conuenientẽ ſuperis modum agendi pro viribus offerunt , quando occulta myſteria ſymbolis inſerũt manifeſtis, in quibus interpretandis dimitte voces, accipe ſenſus.Quando igitur lutum in ſacris nominant, aut inducunt , hoc intellige mundi corpus,atq; materiã, genitalemq́; virtutẽ huic inſertam , & quaſi pariter agitatam,

atq; fluentem, aut etiam causam principalem, & quasi loco fundamenti præpositā elementorum, elementaliumq; virtutum. Cùm hoc igitur tale sit, deus ipse generationis, totiusq; naturæ virium omnium, quæ insitæ sunt elementis, causa vtpote, qui hæc supereemineat omnia immaterialis ipse, indiuisus, immobilis, & ingenitus, totusque ex seipso, & in seipso totus. hæc omnia perspicuus antecedit, & ducit in se cuncta complectens, atq; ex eo, quod cōplectitur omnia, ac de suo mundanis tribuit omnibus, ex ipsis eluxit. Quoniā verò supereminet omnia, effulget, vt segregatus à mūdanis omnibus secum ipse solus per sublime procedens. Confirmat & hoc, quod subinde sequitur symbolū, vbi deus inducitur sedens super loton aquaticā, scilicet arborē, vbi significatur, deum principatu suo mundanum superexcedere lutum, nec attingere gubernādo, sed principatum gerere intellectualem penitus, & empireum. Omnia enim in loto rotunda sunt tum poma, tum folia: ex quo significatur circularis actio mentis per eadē videlicet, & eodē pacto se habens. Deus igitur ipse super hanc insuper actionē in seipso consistit, superans eiusmodi principatum sanctus & venerandus, & in seipso

penit

penitus conquiescens, quod quidẽ ex actu sedendi significatur. Proinde, vbi deum introducunt nauis gubernatorem, principatum significant, mundi gubernatorem. sicut enim gubernator à naui, & gubernaculo segregatus vno quodam, faciliq; momẽto mouet vndiq;, & regit, dirigitq; nauem, ita deus ipse mundum desuper, videlicet à primis naturæ principiis præcipuas motionum causas exhibẽs. Quoniã verò partes cœli omnes, animaliaq; cœlestia, & totus vniuersi motus, ipsúmque tempus, secundũ quod mundus ipse mouetur, cuncta deniq;, quæ continentur in totis, vires à sole descendentes accipiunt, alias quidẽ commistas in ipsis, alias autem commistionẽ exuperãtes: ideo has quoq; symbolicus significandi modus adducit, verbis quidem solem designãs secundum animalia cœlestia figurari, formásque vicissim commutare per oras. Interea verò demonstrans immutabilem eius, simúlq; totam per totum mundum traditionẽ. sed quoniã quæ suspiciunt, alia quidem alibi circa impartibilẽ feruntur dei traditionẽ, atq; ipsa pro diuersitate naturarũ, motionúmq; suarũ, multiformes accipiũt à sole potentias, propterea symbolica traditio vult per donorũ multitudinẽ vnũ ingre-

di deum, atq; per potentias multiformes vnam dei adesse potentiam. Quapropter inquit ipsum vnũ, eundemq; cõsistere: vices verò formarũ, transfigurationesq; in suscipiẽtibus asserit resultare: quapropter illum secundũ animalia, & ad oras cõmutari ait, quasi circa deum mutationes eiusmodi varientur secundum diuersa suscepta cula dei eiusmodi votis vtũtur. Aegyptij non solum in ipsis deorum propriis visionibus, sed in precibus etiam leuioribus, quæ eiusmodi sensum habent, atque per talem symbolicam, mysticamq; culturam ad deos supplicandos accedunt.

38 *De nominibus diuinis.*

POrphyrius quærit, cur sacerdotes vtantur nominibus quibusdam nihil significantibus. Iamblichus respondet, omnia eiusmodi nomina significare aliqd apud deos: quãuis in quibusdam significato nobis sint ignota, esse tamen nota quædã, quorum interpretationẽ diuinitus accepimus, omnino verò modum in eis significandi ineffabilẽ esse. neq; secundum imaginationes humanas, sed secũdum intellectum qui in nobis est diuinus, vel potius simpliciore, præstantioreq; modo secundũ intellectũ diis vnitum. Auferẽdum igitur à diuinis nominibus omnes excogitat

gitationes,& rationales diſcurſus,atq; aſſimulationes naturales vocis ipſius cõgenitas,ad res poſitas in natura.& quemadmodũ character ſymbolicus diuinæ ſimilitudinis in ſe intellectualis eſt, atq; diuinus,ita hunc ipſum in omnibus ſupponere,acciperéq; debemus. quod autẽ hic nobis ſit, hoc ipſum in eo eſt maximè venerandum.præſtantius enim eſt,quàm vt in noſtram notitiam diuidatur. iam verò in quibus diuinorũ nominibus reſolutionẽ ſuam diuinitus acceperimus,in his totam habemus eſſentiæ,potentiæq́; , & ordinis diuini notitiam ipſo nomine comprehenſam, atq; etiam myſticam,& ineffabilem, ſimulq́; totam deorum imaginem in anima cuſtodiamus , animamq́; per hæc ad deos attollimus, eleuatamq́; illis pro viribus copulamus. Proinde quæritur, cur nam inter nomina diuinorum barbara cęteris anteponimus,quia videlicet ſacrarum gẽtium,velut Ægyptiorum,Aſſyriorumq́; totũ dij ſermonem approbauerunt tanquam ſacris maximè congruentẽ,propterea & communes dictiones , modosq́; loquendi arbitramur cognatæ ad deos dictioni, orationiq́; adhibẽdum præſertim, quia antiquior,primusq́; extitit mod⁹ iſte loquendi. atqui & quoniã prima nomina

diuinitus acceperunt, dum ea cũ propria lingua miſcerent tanquam cum familiari, conſentaneaq; illis voce contemperantes, ita nobis ſeruanda perpetuò tradiderunt. nosq; ita ipſam traditionis regulam ritè deincepscõſeruare debemus. Siquid enim aliud diis cõuenit, ſempiternum ipſum, & immutabile diis eſt præ cæteris cognatiſſimum. Inter hæc Porphyrius ait illũ, qui vocem audit nominũ diuinorũ, ad ſignificata reſpicere, ideoq; ſufficere notionem ipſam eandem vbiq; manentẽ, qualiſcũq; ſit dictio. Reſpondet Iamblichus hunc in modum, non eſt autem id tale, quale tu putas: ſi enim nomina ex hominũ pacto, conuentoq; poſita eſſent, nihil intereſſet alia pro aliis commutare. Sin autem naturæ rerum accõmodata fuerunt, quæ huic maximè congruunt, hæc & diis maximè ſunt amica. ex his perſpicuè patet ſacrarũ gentium vocem rationaliter cæteris eſſe præpoſitam. Neq; enim prorſus eandem mentem ſeruant nomina in aliã linguã interpretata: ſed ſunt gentibus ſingulis propria quædã, quæ gentibus aliis per vocẽ ſignificari non poſsint. Accedit ad hæc, quòd ſi ſignificationũ proprietates per aliã linguam interpretari poſsimus, non tamen eandem conſeruant permutata potẽtiam.

Habent

Habent insuper nomina barbara multam emphasim, id est insinuationis, demõstrationísque efficaciam, habent & concisam breuitatem. Minimũ verò ambiguitatis, & varietatis, multitudinísq; verborũ. propter hæc omnia superis maximè cõgruũt. Depone igitur suspiciones à veritate cadentes, quibus suspicaris Ægyptiam ibi conferre linguã duntaxat, vbi Ægyptius est, vel vsus Ægyptia lingua, qui tunc inuocatus. Potius autẽ existimato, quoniam primi omniũ Aegyptij præsentiam, participationémq; deorũ sortiti sunt, ideò deos inuocantẽ potissimum approbare, quãdo Aegyptio ritu vocantur: neq; verò dicendum est barbara hæc obscura, diuinorum nomina esse quædam præstigiatorum, fascinatorúmque machinamenta: quo enim pacto, quæ maximè coniuncta sunt diis, nos quoque coniungũt, & quasi æquales cum superis vires habent, phantastica figmẽta erunt, sine quibus nullum in sacris opus efficitur? Sed neq; prætegmina, inuolucráq; eiusmodi per nostras passiones efficiuntur, ex fama diuino tributas. Non enim exordientes ab iis, quę ipsi patimur, imò verò ab ipsis deorum propriis competentes illis secũdum naturam attribuimus dictiones: neq; contrarias de diuino

agimus notiones : contra videlicet quàm ipſum re vera ſe habeat, ſed prout naturà ſe habet:& quemadmodum veritatem de ipſo conſecuti ſunt primi,qui leges nobis de religionis ſanctimonia tradiderunt, ſic perſeueramus in eis:ſi quid enim aliud in ſacris legibus,atque ritibus deo placet, firmitas ipſa maximè placet,& pręcipuè cõgruit.Oportet igitur ritus adorationis antiquos tanquam ſacros conſeruare ſemper intactos,neque demere quicquam,neque aliũde quid addere:ferme nãq; & hoc cauſa nuper extitit, vt omnia & nomina, & vota debilitata iam ſint, propterea quòd propter ipſam præuaricationem, & innouandi cupiditatẽ permutata ſunt ſemper, & permutari non deſinunt.Græci nanque natura rerum nouarum ſtudioſi ſunt, ac præcipites vſquequaq; feruntur,inſtar nauis ſaburra carentis,nullam habentes ſtabilitatem:neq; conſeruãt,quod ab aliis acceperunt:ſed & hoc citò dimittunt, & omnia propter inſtabilitatẽ,nouæq; inuentionis elocutionem transformare ſolent. barbari verò ſicut morib⁹ graues, firmiq; ſunt, ſic & in eiſdem ſermonibus firmiter perſeuerant:ob quam ſanè ſtabilitatem,& ipſi diis ſunt amici, & orationes offerunt illis acceptas, quas nulli vlla vnquam ratione

tione fas est permutare.

39 Opinio Aegyptiorum de deo, atque dijs.

QVærit subinde Porphyrius quidnam primã Ægyptij causam esse velint. Vtrum intellectum an superintellectum. Item vtrum vnum aliquid solum, an vnà cum alio quodã, siue aliis. Rursus, vtrum incorporeũ sit, aut forsitã corporale. Præterea, nõ sit idẽ cum opifice mũdi, an opifice sit superius: & nunquid ex vno, an ex pluribus cuncta profluxerint: omnémque nunquid velint primum fundamentũ esse materiam prorsus informem, an corpora qualia. ipsamq; materiam nũquid ingenerabilẽ, aut genitam. adhæc Iamblichus ita respondit: Ego verò causam in primis tibi dicã, ob quam sacri, & antiqui Ægyptiorum scriptores de his varia senserint, & insuper huius seculi sapiẽtes nõ eadem de his ratione loquãtur. Cùm enim multæ in vniuerso sint essentiæ, ac multifariã inter se differant, meritò earum, & multa earum tradita sunt principia habentia ordines differentes, & ab aliis sacerdotibus alia. principia quidem tota vniuersalia've, vt narrat Seleucus. Mercurius ipse tradit viginti millibus voluminibus, vel, sicut Meneteus recenset, tradidit voluminibus triginta millibus, itémque sex millibus &

quingētis atque vigintiquinque, & in eis perfectè omnia demonstrauit:propria verò particulariū essentiarum principia alij antiquorum alia passim introduxerint. Oportet igitur de his omnibus veritatem breuiter declarare, atq; primum quod primò quæsisti. Primus deus ante ens, & solus, pater est primi dei, quē gignit manēs in vnitate sua solitaria, atq; id est superintelligibile.estq́; exemplar ipsius, quod dicitur, sui pater, sui filius, vni pater, & deus verè bonus. Ille enim maior & primus, & fons omnium, & radix eorum, quæ prima intelliguntur, & intelligunt, scilicet idearum. Ab hoc vtique vno deus per se sufficiens seipsum explicauit. Ideoq; dicitur per se sufficiens sui pater, per se princeps. Est enim hic principium, deus deorum. vnitas ex vno super essentiam, essentiæ principium. ab eo enim essentia. propterea pater essentiæ nominatur. Ipse enim est superenter ens intelligibilium principium. hæc sunt principia omnium antiquissima. Quæ Mercurius præponit diis ætheriis, empyreis, cœlestibus, componens de empyreis libros centum, totidémque de ætheriis, mille de cœlestibus. Secundum verò alium ordinem prępoit deum Emeph diis cœlestibus tāquam ducem,

cem, quem ait intellectũ esse seipsum intelligentem, atq; in se intelligentias conuertẽtem. huic vnum impartibile anteponit, quod appellat primum exemplar, aut expressionem, aut effigiem, quod Icthon appellat. In quo est primum intelligens, & intelligibile primum, quod solo silentio colitur: præter hos autem rerum apparentium opificio, alij duces præsunt. Nam opifex intellectus qui & veritatis est dominus: atq; sapientia, quatenus in generationem progrediens occultam latentium rationum potentiam traducit in lucem Amũ Ægyptiaca lingua vocatur. Quatenus autẽ sine mendacio peragit omnia, & artificiosè simul cum veritate Phtha nuncupatur. Græci verò hunc Vulcanum nominãt, artificiosum duntaxat considerantes. Quãtum verò effector est bonorum, appellatur Osiris, aliásq; denominationes habet propter potentias, actionésq; differentes. Est & principatus alius apud illos super elemẽta tota in generatione posita, virtutésq; eorum, quarũ quatuor quidem masculinæ, quatuor fœmininæ, quẽ principatum Soli tribuunt. Item alius principatus super naturam omnem, quæ in generatione versatur Lunæ tributis. Marsilius. Potes in his ordinem consentien-

tem

tem Proculo ita diſponere. Primum eſt ipſum vnum ſuper ens ſuper intelligibile totum. Secundum vnum ens, ſiue vnitas entis, in quo vnitas ſua ſuo enti præponitur. poteſt & intellectus intelligibilis appellari, & ſui pater. Tertiũ eſt intellectus intelligibilis, intellectualisq́; ſimul, & vnitus intellectus, & expreſſio, prima Icthon. Quartum intellectus intellectualis iam explicatus cœleſtium dux deorum Emeph. Quintum intellectus opifex proximus dux opificum mundanorum, qui ſunt dij cœleſtes, empireiq́;, & ætherij. hic forſan intellectus eſt animæ mundi, qui nominatur Amun, Phtha, Vulcanus, Oſiris. Iamblichus diuidentes verò cœlum in partes duas, vel quatuor, vel duodecim, vel ſex atq; triginta, vel harum duplas, vel aliter quomodocũq; principatus his quoque perficiunt aut pauciores, aut plures. Rurſus ducem vnũ his anteponunt, atque ita Ægyptiorum tractatus de principiis deſuper ad poſtrema progrediens ab vno deſcendit in multitudinem. ab vno videlicet gubernatam à deo vbique indefinita natura ſub quodam termino definito ſit imperioſè comprehenſa, præcipuè verò ab excelſa omnium cauſa vnitate. Materiam verò produxit deus materialitate: videlicet

delicet ab essentialitate subderiuata, quã opifex vitalem assumens, simplices, impatibilésque sphæras effecit. Ipsius verò postremum accepit ad generabilia, & corruptibilia corpora facienda. His ita discretis facilè soluuntur dubia, quæ in libris Ægyptiis, quos legisti, concepisse dicis. Qui enim sub Mercurij titulo circunferuntur, opiniones Mercuriales continent. etsi sæpe Philosophorum Græcorum stylo loquuntur, sunt enim ex lingua Ægyptia in Græcam translati à viris philosophiæ non imperitis. Optarem verò, vt quicunq; mundanarum rerum causas primas attingunt, vltima quoq; principia declararent. Item quicunq; planetas, zodiacum, decanos, horoscopos, stellas, potentes duces tractant, vt particulares principiorum distributiones traderent. Proinde dogmata, quæ in Salaminiacis sunt, breuissimam partem Mercurialium ordinationũ continent. item quæ de stellarum apparitionibus, vel latebris, aut Lunæ augmento, vel decremento tractantur, in postremis penes Ægyptios assignationẽ causarum habent. Profectò Ægyptij non omnia esse naturalia putant, sed vitam & intellectualem, & animalem à natura discernũt. non in mundo solum, sed etiã in hominibus,

bus,atque cum intellectũ,& rationem ſe-
cundum ſeipſos exiſtẽtes præfecerint. Sic
quæcunq; fiunt,fieri arbitrãtur,atq; eorũ,
quæ in generatione verſantur,primũ prę-
cipuúmve patrem eſſe opificẽ aſſerũt.Co-
gnoſcunt quoque vitalem potentiam, &
quæ in cælo eſt, & quæ ſuper cœlum ex-
tat.Item purum intellectum collocant ſu-
per mundum, & vnum impartibilem in
toto mundo,& alterum per omnes circu-
los diſtributum.Iam verò hæc nõ oratio-
ne,rationeq; nuda ſpeculari ſolẽt, ſed ad-
monent inſuper, atque docent, ad excel-
ſiora,communioraq;, & ſuperiora fato na
turam noſtram progredi ad ipſum deum,
opificemq; mundi. quatenus neque mate
riam ferat ſecũ,neq; aliud quicquam præ-
ter opportuni temporis obſeruãtiam,idq;
ſacrorũ opera nos conſequi docent, atque
ſimul efficiunt. tradidit hanc quoq; viam
nobis ipſe Mercurius. Sed interpretatus
eſt eã propheta Bitis Ammoni Regi in-
uenta in adytis templi in vrbe Sayn, Aę-
gypti, literisq; ſacris inſculptam præbuit
quoque nobis Dei nomen diſcurrens per
vniuerſum. ſunt & alij multi ordines de
eiſdem. Quapropter non rectè mihi vide-
ris Aegyptiorũ omnia ad naturales dun-
taxat reducere cauſas. ſunt enim apud il-
los

los plura, atque essentiis pluribus. sunt & potestates supermũdanę, quas & religiosa principia sanctimonia coluerunt.

De libero arbitrio, & quomodo soluamur à fato.

POst hæc ait Porphyrius, plures Aegyptiorum ipsum quoque arbitrium nostrum motui stellarum supposuisse. Respõdet Iamblichus ex Mercurialibus sententiis hunc in modum: duas homo animas habet, vt Mercuriales literæ docent. vna quidem est ab intelligibili primo, atque ipsius opificis potentiæ particeps: altera verò ex circuitu cœlestium nobis indita, in quam & anima speculatrix diuinorum irrepit. Anima igitur à mũdis in nos descẽdens, mũdorũ quoq; circuitus sequitur. quæ verò ab intelligibili veniens intelligibiliter adest geneficum circuitum supereminet: atq; per eam, & à fato soluimur, & ad intelligibiles deos ascendimus: & religionem habemus ad æterna tẽdentem. non igitur putandum est, de quo tu dubitabas, omnia insolubilibus necessitatis vinculis, quod fatum nominant, colligari. habet enim anima principium in se proprium, quo ad intelligibile sese conferat, & discedat quidem ab iis, quæ gignuntur. ad ipsum verò ens accedat, atq; diui-

num.

num. Neq; rurſus diis applicuimus fatum, quos tanquam ſoluẽtes à fato in templis, ſacríſq;, & ſtatuis veneramur. Ipſi quidem dij fatum ſoluunt: naturæ verò ab eis vltimæ deſcendentes, atq; generationi, corporíque mundi iam implicitæ fatum peragunt. Meritò igitur omnẽ diis ſanctimoniam adhibemus, vt ipſi quidem ſoli per intellectualem perſuaſionem dominãtes neceſſitati mala nobis à fato imminentia ſoluant. Non enim totum in natura fati ligatum eſt, ſed eſt & aliud principium animæ, & natura, & generatione pręſtantius, per quod & diis poſſumus copulari, & mũdanum ordinẽ ſuperare, atq; ſempiternam vitã, ſupercœleſtiúmque deorũ actionem participare. per hoc igitur nos ipſos à fato eximere poſſumus. Quando enim pręſtantiora eorum, quæ nobis inſunt, agunt, & ad præſtantiora ſui ipſius anima reuocatur, tunc ab illis, quæ eam in generatione deuinciunt, penitus ſegregatur, à deterioribúſque deſcendit, atque alteram pro altera vitam commutat, ſeq; ipſam in alium interſerit ordinem, dum priorem omnino deſerit ordinem. Quid ergo? nunquid poſſibile eſt per deos circuncurrentes à fato ſeipſum ſoluere? atq; eoſdem interim exiſtimare duces, autoresq; fato-
rum

rum, vinculisq́; insolubilibus vitas penitus alligãtes. fortè verò nihil prohibet, ita fieri. Cùm enim dii essentias, potentiasq́; multas in se cõplectãtur, quidnam prohibet illis inesse & alias nobis inęstimabiles differentias, atq; contrarietates? Iam verò & hoc licet dicere, in vnoquoq; deorum etiã apparentiũ inesse intelligibilia quædam essentiæ principia, per quę animabus à generatione mundorum fuga cõtingat, atq; libertas. Siquis autẽ duos deorũ ordines non admittat ad solutionis officium, scilicet mũdanos simul, atq; supermũdanos, saltẽ per supermũdanos fiet quãdoq; solutio. Verũ hæc in tractatu deorũ diligentius declarantur. Quinam dij potissimum sint ad supera reductores, & quando reuocent, quibúsue potẽtiis, & qua ratione fatum soluãt, & per quos præcipuè redditus sacrorũ operatione peractos, & quis ordo mũdanæ naturæ, & quo pacto intellectualis actio cõsummata huic ordini dominetur. quamobrẽ quod tu ex Homeri versibus adduxisti, scilicet deos esse flexibiles, dictu nefas esse censemus. legibus nãq; synceris, intellectualibusq́; iamdiu definita sunt sancta religionis opera, atq; ordine, potentiaq́; maiore, deteriora soluuntur. & quatenus nos in sortẽ tradu-

cimur meliorẽ, eatenus à deterioribus fit discessus: nec propterea contingit aliquid præter regulam ab initio constitutã, adeo vt dij flectantur propter sacrificium, cultumq; posterius actũ, sed à primo descensu deus animas ea cõditione demisit, vt ad eum iterum reuertãtur. Neq; inter se repugnãt adscẽsus animarũ, atq; descẽsus. sicut enim in vniuerso intellectuali vnà cum essentia generatio, immo & hoc totũ rectè cõnectitur, sic & in animarum dispositione vnà cum earũ circa generationẽ cura solutio quoq; à generatione consentit.

41 *De suo cuiq; dæmone.*

QVærebat post hæc multa Porphyrius de suo cuiq; dæmone. respondet ad hæc Iamblichus ita: Duplex est tractatus de dæmone vnicuique proprio. Alter quidem sacer, siue deificus: alter artificiosus. Ille dæmonem à supernis causis inuocat: hic à circuitibus, qui in generatione versantur. Ille quidẽ exploratione vniuscuiusq; genituræ non vtitur: hic talia diligẽter explorat. Ille vniuersalius super naturã: hic particularius secundum naturam dæmonem colit, & curat. Cùm igitur hæc ita se habeãt, absurdè tu mihi videris culturam perfectiorem ad humanam admodum transtulisse, & in hac duntaxat quæ-

stiones

ſtiones tuas exercuiſſe. Propterea vbi naturali tantum via quæris, colíſue dæmonem, videris & eiuſmodi vitę exiguã quandam particulam accepiſſe. Conſueuerunt enim qui circa naturã artificiosè perquirunt, & operãtur, ordinatè vocare dæmonem à decanis, id eſt facientibus. Atq; ab influxuũ diſpenſatoribus imaginibus cœli, ſtellisq;, Soleq;, & Luna, item à polis, totisq; elementis, atque mundo. Tu verò non rectè breuiſſimã horum partem seligẽs, ſcilicet ipſum genitalis figuræ dominum, de hoc duntaxat quæſtiones inducis & hac in parte hoc vno ſuppoſito perſcrutaris, quonam pacto dominus ipſe figuræ dæmonem tribuat. Atq; ſecundum quam, & qualem vitam, vel potentiam, vel influxũ ab illo nobis influat. vbi prorſus in genituræ exploratione moraris præſcrutans, vtrum ſubſiſtat dæmon, néc ne: & vtrum figurę dominus inueniri poſſit, aut forte non poſſit. Aſſeris deniq; hunc fore beatum, qui inuẽta generationis ſuæ figura, fatalia ſic effugerit, ita videlicet ſuum dæmonem conſpicatus. mihi verò videntur hæc inter ſe diſſentire, & à veritate deficere. Si enim ab ipſa generationis figura dæmon nobis eſt attributus, atque inde cognouimus eum, quonam pacto

fatalia fugiemus per notitiã dęmonis fato nobis addicti? atqui, etsi necessaria à nobis per dæmonẽ expellimus, vel affirmas, quãdo vlterius sunt hæc vnà cum dæmone nobis destinata per fatum.

42 *De iudicijs astrologorum, & dæmone.*

POrphyrius dicit siquis cognosceret figurã natiuitatis, dominumq; figuræ inueniret dæmonẽ suum, & per ipsum solueretur à fato natiuitatis: sed subdit, impossibile esse scire illam, & hunc inuenire: & regulas astronomiæ, & astrologiæ esse incomprehensibiles, & incertas teste etiam Cheremone. Iamblichus dicit, dæmonem neq; cognosci, neque dari ab illa figura, & dæmonio eius, alioquin nõ solueret nos à fato natiuitatis, sed dari ab antiquiori principio, & altiori, scilicet à diis superioribus, & cùm primùm anima inclinatur ad sensibilia ante conceptionẽ, & solui nos à fato non tam per dæmonem, quàm per cultũ superioris numinis. Non solùm verò illa Porphyrij dicta à seipsis, sed etiam à veritate dissentiunt. Nõ enim ab ipsa propria generationis figura omnino vnicuiq; tributus est dæmon, sed est & antiquius hoc initium. Item si hinc duntaxat dæmon agnosceretur, nõ foret propterea felix, qui geneficum cognosceret

dæmon

dæmonẽ. Et quiſnam hunc ducẽ accipiat ad effugienda fatalia? Si ad hæc explenda eſt ipſe tributus, omnino verò præcipuas prætermittis de eſſentia,& de ordine dæmonis quæſtiones, vltimas verò tãgis, vnde deſcendat. Inquis præterea innumerabiles circunferri aſtrologię regulas, dubitationesq́; de geneſi, vnde appareat ſcientiam de his haberi nõ poſſe. Ego verò cenſeo primum quidem haberi poſſe per diuinum vaticiniũ veritatẽ certiſſimam circa ſtellas: nec nos omnino regularum dinumeratione, nec artificioſis prædicationibus indigere:& inſuper addo, te nõ penitus impoſſibilem inde notitiã demonſtrare quantũ ad mathematicam ſciẽtiam pertinet, quòd diuerſæ inter illos feruntur opiniones, quódue Cheremon, & quiuis alius cõtradicit. Sic enim & in omni ſciẽtia ſimul & arte propter diſſidentes opiniones dicere nullã eſſe ſcientiam cogeremur. ſed profectò vbique non ſolùm falſa inter ſe diſſidẽt, ſed & à veris falſa diſſentiunt, vt vbiq; præter falſa veritas inueniri poſſit. Porphyrius dicit regulas etiam aſtronomiæ cõprehendi nõ poſſe, ne dum aſtrologiæ, & multas eſſe illis diſſenſiones, & à multis impugnari. Reſpondet Iamblichus, diuinũ vaticiniũ poteſt doce-

re naturam, & effectũ aſtrorum ſine arte. Aſtronomia, & aliæ artes quondam à diis datæ longo tẽpore humanis opinionibus confunduntur, exiguumq; diuinitatis, & veritatis deniq; retinẽt. in aſtronomia eſt aliquid veri, quamuis exiguũ, quod patet per effectus ſtellarum inter ſe ex menſura proueniẽtes in cœlo, ſicut prædictũ eſt de eclipſi Solis & Lunę, & aſpectibus planetarũ. Regulæ menſurarũ, magnitudinum, diſtantiarũ, progreſſionum, cometarũ, atq; ſimilium diu apud Chaldęos, & apud nos obſeruatæ teſtãtur aſtronomiæ ſcientiam eſſe veram. Porphyrius dicit, dominum figuræ, vel dominos, ſi plures ſint, deprehendi non poſſe etiã iudicio aſtronomorum, & aſtrologorũ, ſed inde propriũ dæmonem eſſe quærendum. Iamblichus dicit, aſtrologos dare regulas, alios ſcilicet quinq;, alios pauciores, alios plures ad inueniẽdos, vel diſcernẽdos dominos figurarum. Non dicit inquã haberi regulas, & inueniri, atq; diſcerni, ſed ita putari, & tradi ab illis contra dicta Porphyrij. Quidnam prohibet figuræ dominum, atq; dæmonem per aſtrologiam quidem difficile inueniri, facillimè verò per diuinum vaticinium, atq; ſacrificia? Neq; putandum eſt dæmonem à ſolo figuræ domino tribui.

ſunt enim plura hoc eius, & antiquiora principia. neq; humanis artibus, ſed diuinis propriũ dæmonẽ poſſumus inuenire. proprius cuique dæmon non à particulari quodam cœli, elementorúmue diſpoſitione diſtribuitur, ſed à tota mundi diſpoſitione, quando deſcendit anima regnante, ipſiq; dæmonem certum accommodante executorem vitæ, quã elegerit anima: hic eam cõciliat corpori, vitam corpori communicatã curat, vitam animæ propriã dirigit, cogitationi aſſiduè principia exhibet: nosq; agimus talia, qualia hic adducit in mentem, eatenusq; nos gubernat, quo ad ſacris perfecti dominum pro dæmone commutemus. Tunc dæmon deo cedens, vel vacat ab opere, vel conducit ad idem. ſors alicuius propria tribuitur animæ, dũ deſcendit ex toto mundi corpore, & vita prout tunc ſe habet ad illam, & illa ſors certo dæmone ducitur, & impletur. Ergo eſt impoſſibile iudicare certos euentus, cùm omnium cauſarum concurſum comprehendere nequeamus, niſi per inſpirationem diuinam id aſſequamur.

43 *Vnde proprius dæmon veniat, quídue agat, & vtrum ſit vnicus.*

PRoprius dæmon non à parte quadam cœli elementorúmue tribuitur, im-

mo verò à toto mundo, & à multiformi in eo vita,& à multiformibus corporibus, per quæ transit anima descẽdens in generationẽ, secernitur propriè, atque decernitur, sors in nobis quædam propria nostris secundũ præfecturam propriã distributa. hic vtique dæmon erat in exemplari antè quàm in generationẽ animæ laberentur. Quẽ cum primũ anima ducẽ accepit, adstat ipse dæmon expletor subinde vitarũ. hic animã, vt dixi, descendentẽ alligat corpori, cõmune eius animal ipse curat: vitã animæ propriã dirigit:& quodcũq; ratiocinamur, exhibet ratiocinandi principia: agimusq́; talia, qualia is adducit in mentem, gubernatq́; nos quousq; sacris operibus expiati, deum subeamus pro dæmone ducẽ. cui posthac dæmon ita cedit, vt vel vacet eo præsente, vel conducat ad idem. Quærebas deinde, vtrũ plures adsint vnicuique dæmones, alij alia gubernantes in homine. Respondemus ad hæc, dæmonẽ, non alicui parti nostrũ præesse duntaxat, sed toti simul adesse, totũ ducere, quemadmodũ à totis, quæ in mundo sunt, ordinibus, est attributus. Cõiectabas plures pro numero nostrarũ partiũ dæmones nobis adesse. Præterea quòd etiã in ipso corpore diuersi sint dæmones, alius sanitatẽ, alius

pulchritudinẽ, alij quãdam in his habitudinẽ curẽt. vnúsq; his æquè præsit in corpore. Sic & putabas aliũ dæmonẽ corpus, alium animã, alium mentẽ regere. Præstat verò eiusmodi coniectura ad hoc ipsum vti, videlicet, quòd corpus, & anima, & intellectus eodẽ dæmone gubernẽtur. Noli igitur ita diuidere, vt alius sit corporis dęmon, alius animæ, alius intellectus. absurdum est enim animal quidẽ esse vnũ, dæmonium verò animali præfectum multiforme putare. Nã quæ principatum tenẽt, vbiq; simpliciora sunt subditis. Est insuper & absurdius, si multi dæmones dominantes velut dæmonij partes, non conflati in vnum sint, sed inter se disiũcti. Introducis autẽ & in ipsis cõtrarietatẽ, tanquã dominantium dæmonum alteri boni sint, alteri verò mali. Cùm tamen nusquã mali spiritus sortem habeant præfecturæ, nec pari vel auctoritate, vel numero exaduerso bonorum distributi sint. Post hæc suspicaris dæmonem proprium esse quandã animæ partẽ, videlicet intellectũ, eumq; hominẽ esse εὐδαίμονα, id est felicẽ, qui sapientem habeat intellectum. quod si ita sit, non erit amplius alius ordo præstantior homine præfectus homini. sed inter diuisas animę partes superior inferioribus dominabitur.

vbi tamē cunctæ cognatæ ſunt, nulla verò vt abſoluta ſubditis dominatur. Inducis poſt hæc dæmonis cultū tāquam ad plura factum, partim quidē tanquā ad duos dæmones, partim etiam velut ad tres. nefas verò eſt cauſas nobis præſidentes partiri, nec ad vnum redigere præfecturā, quippe cùm vnitas in omnibus dominetur. Iam verò & qui dæmoniū ſecundū corpus, corporisq; diſpenſationē diuidit, is principatum eius in partē eiuſdē redigit anguſtiſſimā. Quapropter religioſum cultū circa dæmonium, ita diuiſum conſiderare non decet, cùm opinio ipſa, in qua fundatur, debilitate vacillet. Vnus igitur eſt ſecūdū vnumquēq; noſtrum dæmō proprius gubernator. dæmonē verò cōmunē penitus, & eundē cunctorū hominū exiſtimare nō decet, videlicet rurſum cōmunē quidē in ſe ipſo, propria verò conditione vnicuique copulatū. Ipſa enim ſecūdum ſpeciē vnāquanq; diuiſio, materiæq; alteritas ipſam rerum ſecundum ſe incorporearum communitatem, identitatemq; non ſuſcipit.

44 *Inuocatio dæmonis.*

QVæris deinde, quare communi quadam apud omnes inuocatione aduocare dæmonem ſoleamus, quoniam videlicet per deum dominū vnum dæmonum

num agitur inuocatio, qui & à principio suum cuiq; dæmonem definiuit, & in sacrificiis secundum propriam voluntatem suum cuiq; monstrat. Semper enim in sacrarum operationum ordine per superiora numina inferiora vocantur. Quare & in dæmonibus vnus quidam dux eorum, qui circa generationem obtinet principatũ, dæmonem suũ ad vnumquenq; demittit. Postquam igitur adest vnicuiq; suus, tunc & congruũ sibi cultũ pãdit, nomenq; suũ, modumq; inuocationis suę proprium patefacit, atq; hic cõueniens est ordo dæmonũ. Alius enim ordo inuocantibus est cognatus, alius ab antiquioribus causis procedit, alius conspirationẽ in eis cõficit ad idem communiter conferentem. Noli igitur diuinas inuocationes humanis similes arbitrari, & ineffabiles effabilibus comparare, & eas, quæ omnẽ terminum, omnemq; indeterminatũ modũ superant, humanis imperiis, mãdatisq; cõferre, siue definita sint hæc, siue prorsus indefinita. Quæ enim apud nos sunt, cum toto genere cõmune nihil habẽt. atq; cum his, quæ secundum totum ordinem nos excedunt, totamq; essentiam nostrã, naturamq; exuperãt. Iam hinc verò maximè errores hominibus ingentes accidunt. Quando ex
huma

humana debilitate aliquid de dominationibus dæmonicis ratiocinari solēt & paruis nihilipēdendisq;,atq; diuisis ingentia, & magnipēdenda,& perfecto perpendūt.

45 *De felicitate.*

SVspicaris, ne fortè alia quædã ad beatitudinem præter diuinum cultũ, via lateat,& quæ nam ista potissimum sit interrogas. Sed profectò si in diis bonorum omnium essentia,perfectioq; continetur, ac prima potestas, primumq; bonorũ illic est principium, meritò soli nos sacerdotes, & qui similiter superis se dediderint, atq; legitime vnionem ad illos fuerint consecuti bonorum omnium principium, atq; finem studiosè prosequimur. in hoc vtiq; statu & veritatis contēplatio adest, & intellectualis scientiæ cõsummatio. Atq; vnà cum deorũ cognitione conuersio quoq; ad nos ipsos, nostriq; agnitio comitatur. Frustra verò suspicaris, ne fortè religiosus ex opinionibus humanis, fauoribusq; dependeat. Quidnam otij esse potest animo diis dedito ad humanas laudes auscultandas?

46 *Religionem esse veram.*

SEd neq; quod sequitur rectè dubitas, ne fortè religiosus ipse fallat, vbi ais animã magna sæpe ex cõtingenti confin-

rgee.

gere. Quodnã in rebus verè existentibus figmentorum initium esse potest? Nón ne potẽtia phantastica in nobis est illa, quæ idola fingit, atq; transformat, atq; quãdo vita intellectualis perfectè agit, phantasia nulla suboritur? nón ne penes deos veritas ipsa secundũ essentiam vnà cum illis existit? Nón ne multò magis & illa, quæ secundum consonantiam in rebus intelligibilibus est fundata? Frustra igitur talia & abs te, & ab aliis diuulgãtur. Quinetiã vbi tu, & alij religiosos calumniamini, tanquam prestigiatores, atq; vanos, & iactabundos, longius à veritate disceditis. sicut enim cæteris artibus, sic & in religione sunt, qui eam falsò profiteantur. Quæ professio longius quàm aliud quicquam à religione discedit. Malũ enim bono magis quàm non bono contrariũ est.

De præsagio naturali artificioso, atq; de diuino.

47

SIqua nobis aptitudo naturaliter insit ad futuri præsagiũ, quemadmodũ animalibus terræmotuum, procellarumq;, & frigorum naturalis inest præcognitio, non videtur eiusmodi prænotio habere aliquid venerandum. Nam secundum sensus acumen, vel compassionem, vel aliã quan-

dam

dam commotionē virium naturaliū, eiuſmodi præſagiū naturale cōſequitur, neq; ſurſum ſiquis ſecundū rationis diſcurſum, vel obſeruationē ſignorū effectus aliquos præcedentiū, ſicut à contractione pulſus, atq; rigore medici febrē præuidere ſolēt, videtur eiuſmodi præſentia eſſe admodū honoranda: humana nanque, & ſuſpecta, corporeaq; cōditione progreditur. Solum igitur diuinitus aduenіens vaticinium, reuera nobis diuinam exhibet vitam, dum & præuiſionem, & diuinas intelligentias poſſidet, noſq; reddit re vera diuinos, ac bonū legitimum nobis affert. beatiſſima enim deorū intelligentia bonis omnibus abūde repletur. ſuſpicaberis ne fortè prophetę diuinitus inſpirati præuideant quæ futura, neq; tamen propterea ſint felices. nam & præuidere poſſunt, neq; tamē ſcire futuris vti, ſed contrà dicendū, omnem videlicet prænotionem diuinitus inſpiratam eſſe bonis, & bonitate refertam, ordiniſq; compotem, atq; decori, atq; vtilitatem nobis afferre: dij nanq; vnà cum pręſagio, facultatem quoq; ad cauenda, declinandaq; incōmoda nobis naturaliter imminentia ſuggerunt. Et quando virtutem oporteat exercere, ad idq; conferat ignoratio futurorum, occulunt ipſi futura, vt

animus inde ſit melior: quando verò ad hoc nihil intereſt, expedit autem animus præſentire, ad hoc videlicet, vt ſalui ad ſublimia reuertantur, tunc in mediis animarũ eſſentiis vaticiniũ penitus inſerunt.

48 *Via ad felicitatem.*

QVærebas deinde, quę ſit ad felicitatem via, quá ve in re ſit ipſa felicitas. hoc igitur audi. Contẽplabilis ipſe in ſe intellectus homo, erat quondã deorum contemplationi coniunctus. deinde verò alteram ingreſſus eſt animã, circa humanam formæ ſpeciẽ coaptatã, ſiue contemperatã: atq; propterea in ipſo neceſſitatis, fatiq; vinculo eſt alligatus. Conſyderare itaq; decet, qua præcipuè ratione ab eiuſmodi vinculis ſolui poſſit. eſt autem ſolutio nulla, pręter ipſam deorũ cognitionẽ. Idea nãq; felicitatis, eſt ipſum cognoſcere bonum. Quemadmodũ eſt & idea malorũ, ipſa quidem bonorũ obliuio, & fallacia circa malũ, notitia quidẽ illa vnà cũ diuino cõgreditur. obliuio vero hęc, atq; deceptio inſeparabilis eſt à caduco. Item illa intelligibiliũ eſſentias per ſacras ſanctimoniæ vias rite metitur. hæc autem à principiis cadens, atque repulſa, ſe ipſam proiicit ad corporalẽ ideã dimetiendam.

Illa

Illa rurſum eſt ſui parentis agnitio, hæc verò diſceſſus vnà cum obliuione ab ipſo deo patre ſuperſancto, ſeq; ipſo ſufficiēte, longè remotus. Illa veram cõſeruat vitam reuocans hanc ad patrem. hæc hominem principem geniturae vſque ad id deducit, quod permanet quidem nunquam, perpetuoq; in fluxu verſatur. hęc vtiq; prima ſit tibi ad felicitatem via, intellectualem habens vnionis diuinæ penes animas plenitudinem. Sacra verò, atq; deifica felicitatis traditio appellatur quidem porta ad ipſum omnium opificem deum, aut locus, aut aula boni. Poteſtatem verò poſſidet primam quidem caſtam, & ſobriam animæ ſanctimoniam, valde vtiliorem, ſobria corporis caſtitate. Deinde cogitationis accommodationem ad ipſam participationem, viſionemq; boni, ſimulque ad contrariorum expulſionē. Tertiò rurſum vnionem exhibet ad deos bonorum omnium largitores. Poſtquam verò ſingulatim, atque propriè, tum mundi partibus, tum diuinis poteſtatibus per partes mundi diffuſis, animam copulauerit, tunc opifici toti copulat animam, præbetque vndique cum ipſo conſenſum, atque eam extra omnem materiam ponit, cum ſola iam ſempiterna vniuerſi ratione coniunctam.

ctam. verbi gratia, in ipsa opificis potesta te per se genita, per se mobili, & omnia sustinente prorsus, & eleuante, intellectualiq;, & omnia pariter exornãte: item ad veritatem intelligibilẽ reuocante, rursumq; per se perfecta, perficienteq;, atque effectrice, cæterisq; dei viribus opificis gradatim pro cuiusq; proprietate coaptat adeo, vt in actionibus earum, intelligentiisque, & opificiis facultatibus, expiatus animus, atq; sacer perfectè firmetur. Atq; tum demum in toto opifice deo collocat animam.

49 *Conclusio Religionis, felicitatisque apud Aegyptios.*

ATque hic apud Aegyptios religiosæ, sacræque eleuationis, est finis: ipsum verò bonum aliud quidem diuinum putant, ipsum scilicet præintellectũ deum. aliud autem humanum, vnionem videlicet ad ipsum dominum, quemadmodum Bytis propheta ex libris Mercurialibus explicauit. Non igitur pars hæc apud Aegyptios prætermissa est, vt tu suspicaris, sed quemadmodum spectat ad sanctimoniam, rite nobis est tradita. Neq; rursus de rebus exiguis sacerdotes diuinam intelligentiam interpellant, sed de

iis, quæ ad purgationem, ſolutionem, ſalutem animæ pertinent, neque difficilia meditantur, eademq; hominibus inutilia. immo res animæ omnium vtiliſſimas, neque ſub dolo, & ſeductore quodam dæmone obfuſcati ſacerdotes hallucinantur, qui in omnibus fallacem, dæmonicamq; naturam prorſus excedunt, atque ad intelligibilem, diuinamq; conſcēdunt. his itaq; pertractatis, obſecro deos, vt mihi, tibiq; veram intelligentiarum cuſtodiam, obſeruantiamq; exhibeant, nullo tempore defuturam, atque in ſempiternam æternitatem æternorum præbeant veritatem, perfectiorumque circa deos intelligentiarum compotes nos efficiant, in quibus beatiſſimus bonorum finis nobis eſt propoſitus, & amicitiæ, concordiæque inter nos mutuæ, autoritas omnis, atq; firmamentum.

EXCERPTA MARSILII FICINI EX GRAECIS PROCLI

Commentarijs in Alcibiadem Platonis primum.

Rincipium dialogorũ Platonicorum, totiusq; philosophiæ præcipuum, atque firmissimum, arbitrantur naturæ nostræ cognitionem. hac enim rectè cognita, bonum quoque nobis consentaneum, malúm ve dissidens absolutius nosse poterimus. Sic vtiq; natura comparatum est, vt quemadmodum inter se rerũ essentiæ differunt, sic & proprię rerum perfectiones. Vt igitur quę sit naturæ nostræ perfectio, & quomodo cõparetur, inueniamus (essentiã nãq; nostrã in primis debemus agnoscere. quod quidem & in Alcibiade propositum est, & in tota doctrina Platonis est finis) quando rerũ consyderamus essentias, perscrutandum est, vtrum essentia rei sit ex earũ numero, quæ indiuiduæ sunt; vel earum genere, quæ circa corpora diuiduntur: vel earum, quæ in medio collocantur. Item, vtrũ essentia sit æterna, an per omne tem-

pus exiſtens, an in aliqua temporis parte fiat. Rurſum, vtrũ ſit ſimplex, & ante cõpoſitionẽ exiſtens, aut cõpoſita quidẽ ſit, ſed inſolubilibus vinculis ſit compoſita: aut poſſit viciſſim in ea, ex quibus cõponitur, quãdoq; reſolui. atqui ſi ita vnumquodq; cõſyderemus, deinde poterimus eius quoq; bonum, quale ſit, facilius iudicare. Cõſtat enim eſſentiæ prorſus indiuiſibilis, æternũ eſſe bonum, diuiſibilis verò bonũ quoq; in tempore, motuq́; verſari. mediæ denique ſecundum ſubſtantiæ ipſius menſuras perfectio quoq; perpẽditur. eiuſmodi nanque perfectio tempore quidẽ indiget, ſed tempore primo, quod ſanè in corporeos circuitus poſſit aptè metiri. Ignoramus quidẽ nos ipſos, quoniã obliuione geneſica occupati ſumus, atq; in rationaliũ ſpecierũ vitæ perturbatione perculſi. exiſtimamus autem interea cognoſcere multa, quæ ignoramus, quoniã rerũ rationes eſſentiæ noſtræ innatas habemus. Tres ſunt conuerſionis ſpecies. quicquid enim cõuertitur, vel ad aliquid vertitur, ſe deterius, dum à perfectione propria labitur: vel conſurgit ad melius propter propriæ vitæ vigorẽ, actionẽque naturalem: vel reflectitur ad ſeipſum propter cognitionẽ ſibi conſortẽ: mediamq́ue
ſpec

ſpeciem motionis. Cõuerſio quidem erga deterius, paſſio quędã eſt animę alas abiicientis, & in obliuione iam poſitæ, ſui ipſius ſimul atq; aliorum. Cõuerſio verò & ad ſe, & ad melius nõ ſolis cõpetit animabus, ſed ipſis quoq; diuinis, quẽadmodum Parmenides ipſe nos docet. Plato ſignificat in proœmio præter cætera animũ veritatis ſtudioſum cogitationes rebus cognoſcendis conſortes edere. Neq; mutabiliũ immutabilẽ, neq; neceſſariorũ, ſtabiliumq; ambiguam, atq; nutantẽ. Sed quemadmodũ Socratẽ in Rep docuit, notitia quidem ſimplici, vniformi, intellectuali intellectualia omnia cõiugatè cognoſcere, notitia verò ſcientifica, atq; cogitatiua, ſpecierũ euolutione, atq; cõpoſitione rationes rerum medias contẽplari. Tertia rurſum à veritate potẽtia ſenſuali per inſtrumenta cognobilia propria cõtingente ſenſibilia iudicare. imaginali tandẽ potẽtia imagines ſenſibiliũ apprehẽdere. Iam verò Timæus cognitiones proportione quadã ad cognoſcenda diſtinguens, iubet nos entia quidẽ intelligentia, rationeq; iudicare, opinione verò, ſenſuq; illa, quę entia quidẽ nõ ſunt, ſed fiunt iugiter, atq; pereunt. atq; eorũ, quæ verè ſunt rationes, ratas, & incõiunctas exiſtere, rerũ

verò in generatione fluentium imaginarias, atq; contingentes. vbiq; enim rationes, sermonesq; imitantur illa, quæ explicant. Atqui Socrates in Cratylo ait circa res sempiternas, nomina naturã rei magis attingere: circa verò mutabiles nomina quoq; sæpe mutari, & magis in positione versari. Aliorũ vbiq; deorũ aliæ proprietates existũt, nam alię quidẽ sunt opifices vniuersorũ, atq; speciei entium, ornatusq; substãtificæ, aliæ verò propagãtes vitã, ac varios vitæ vigores progenerantes, aliæ autẽ rerũ ordinẽ seruant incommutabilẽ, connexionemq; custodiunt insolubilem. Aliæ deniq; aliã sortitæ potentiã, omnia sua quadã beneficentia seruant. Similiter & omnis amatorius ordo causa conuersionis est rebus omnibus ad diuinam pulchritudinẽ, atq; formam, reducens quidẽ sequẽtia ad illam omnia, eiq; cõiungens, & coniuncta confirmans, atq; mox inde sequentia replens, diuiniq; luminis procedentes inde dotes per omnia radians. Hanc igitur ob causam in Symposio traditur, amorẽ magnũ existere dæmonem, quippe cùm amor primus omniũ eiusmodi medij vim in seipso demonstret, sitque medius inter ipsum appetibile, atq; appetẽs, & causa cõuersionis sequentiũ in prio

ra.

ra. vniuersa igitur amatoria cohors in vestibulo causæ pulchritudinis cōstituta ad illam omnia conuocat, mediumq; processum facit inter amabile, atque illa, quæ reuocantur amore. Quapropter totius dæmonici ordinis in se declarat exemplar, hanc in diuinis medietatē obtinēs, quam dęmones inter diuina tenēt, atq; mortalia.

Cùm igitur omnis amatoria cohors hanc inter deos proprietatē habeat, summitate eius quidem vnicam, & occultam excogitamus primæ & intelligibili pulchritudini copulatam, penes supremos deos: medium verò processum eius penes supermūdanos deos, intellectuali conditione fulgētem: tertium verò progressum eius circa mundum multifariam distributum, multosq; ordines, atque vires ex se producentem, atq; eiusmodi munera partibus mundi diuersis distribuentem. Post enim vnicum, primumq; amoris principium, atq; post tripartitam substātiam inde perfectam, varia iam turba refulget amorum, vnde chori angelorum implentur amore: turbæ quinetiam dæmonum hoc plenæ deo sectantur deos ad intelligibilem pulchritudinem reuocatos. Exercitus heroum vnà cū dæmonibus, & angelis circa pulchritudinem debacchātur.

Omnia deniq; suscitantur, reuiuiscunt, reuirescunt, incalescunt, circa pulchritudinis ipsius influxum. Iam verò animæ hominũ inspiratione eiusmodi tactæ, & naturaliter cognatæ deo, circa pulchrũ mouentur assiduè, atque in generationis prouinciam delabũtur ad beneficium animis imperfectioribus exhibendum, & ad prouidendum iis, quæ salute indigere videntur. Dij quidẽ ipsi, deorumq; pedissequi, in habitu proprio permanentes, sequentibus benefaciunt, & ad se cõuertunt: homi num verò animæ deorsum lapsæ, generationemq; tãgentes beneficam deorũ prouidentiã pro viribus prę seferũt. Quemadmodum igitur aliæ animæ secundũ alium cõstitutæ deum, syncerè prouinciis caducis præsunt, animabusq; hic oberrãtibus, atq; aliæ quidẽ imperfectioribus prosunt per vaticiniũ, aliæ per expiationes, atque sacrificia, aliæ per opẽ medendi diuinam: sic & animæ, quæ vitã amatoriam elegerunt, mouẽtur quidem à deo pulchrorum præside ad curã animorũ ingeniosorum. à pulchritudine verò sensibus apparente ad diuinam pulchritudinem rediguntur, secumq; ipsis conuocant & amatos. animæ verò, quæ ob peruersam educationẽ à superno munere decidunt, alioquin

amat

amatoriam nactæ naturã, ſimulacris pulchritudinis inſidentes, propter veræ pulchritudinis ignorantiam, corporeas formas admirantur & amant, paſſionem propriam ignorantes. Sicut enim apud Plotinũ defluxus mẽtis facit aſtutiam, atque ſapientiæ portio lapſa creat ſophiſticam, ſic munus amoris in peruerſum incidens ſuſceptaculum, vitam efficit intemperatam, atque tyrannicam.

Cauſa ſuperior agit in opere prius, poſteriúſque quàm inferior, & vnà cum illa, atque eſt præſentior operi.

QVæ perfectiora ſunt vbique, & quæ rationem exemplaris habent, actiones prorſus imaginum comprehendunt, adeo vt deteriora nulli vſquam adſint, cui perfectiora quoque non multò prius aliquid ex ſe tradiderint. Quinetiam per omnes rerũ ordines ipſum vnum alia comprehendit, atque ante illa, & poſt illa, & vnà cum illis agit.

Mali dæmones etiam in ſacris occurrunt, & fallunt ſub prætextu bonorum.

COmpertum habemus in expiationibus, atq; ſacris, vbiq; ex deterioribus aliquid induere perfectionis imaginem, per quam animas nondum perfectas alliciat ad ſe ipſum, à ſuperioribusq; diuertat.

Quemadmodum igitur in cõtemplatione physica impedimentum est vita sophistica procliuitasq; ad illam trahẽs infirmiorem ab ipsa entiũ cõtemplatione ad imaginationẽ caducis familiarem, sic in amatoria eleuatione turba popularium amatorum impedimentũ est simulans amatorem verũ, & animã iunioris à bonis cœlestibus in terrena, & tenebrosa detorquẽs: similiter in sanctissimis quibusque expiationibus, atq; sacris, antè quàm ipse deus adsit, palàm occurrunt dæmonum quorundam impetus terrenorũ, aspectus noui quoq; eos, qui expiantur, perficiunturq;, deturbantes, & à synceris bonis ad materiam deflectentes. Quamobrẽ dij iubent, ne prius in illos aspicias, quàm sacrorum potestate præstrinxeris oculos. sic enim aiunt diuina eloquia: Non expedit tibi illos aspicere prius quàm corpus expiaueris, atq; sacraueris. quoniam illi mulcentes animas à sacrificiis vbique deflectunt. Sicut igitur in sacris, tum primùm apparet diuinum, quando totum hoc dæmonium trahens animas in materiã expulerimus: sic & diuinus amator post repulsam popularium amatorum occurrit amato. Item, sicut bonus cuiusq; dæmon vnumquẽque custodit à pueritia, actionesq; omnes eius explo

explorat,& verba,& ante parentes prouidet,& post parentes adest tanquam totius vitæ gubernator assiduus,atque post obitum dux est nobis ad iudices,eodem modo ad Alcibiadem se Socrates habet. deniq;,sicut bonus dęmon nobis plurimum occultus adest clàm nobis prouidens, & silentio consulens, & ineffabiliter nos emendans,ita Socrates Alcibiadi.

Intellectus in nobis semper agit illuminando,neq; tamen semper animaduertimus.

INtellectus ipse quidem circa nos semper agit, semperq́; præbet intelligentiæ lumen. atq; etiã prius quàm in conditionem labamur irrationalem. Et quando in passionibus vitã degimus, & passionibus quandoq; sedatis,non semper animaduertimus: sed quando à quamplurimo generationis tumultu purgati sumus,atq; tranquillè viuimus (tũc enim intellectus nobis effulget) tunc quasi nobiscum loquitur,tunc suam nobis communicat vocem antea silentio præsens.

De bono dæmone,& de terrenis,materialibúsque dæmonibus. Item quomodo vnusquisque nostrum consideretur dupliciter, scilicet & vt simpliciter anima, & vt anima vtens corpore.

Socra

SOcrates quidem ad Alcibiadem ſe habet, vt bonus dæmon. amatores cæteri, vt materiales, terreniq́; dæmones, qui propellendi ſunt, vt animus bono dæmoni ſit magis expoſitus. Conſiderare poteſt dupliciter Alcibiadem, & vt ſimpliciter animam, & vt animam vtentem corpore. Nõ enim idẽ eſt vtrunque, quemadmodum nec ipſe per ſe homo, & iam gubernator homo, nec homo ſimpliciter, atq; auriga. Omnino autem, quod eſt imparticipabile ab eo, quod eſt participabile, differt. Atq; id, quod ſecũdum ſeipſum exiſtit, ab eo differt, quod cũ alio quopiã ſimul iam cẽſetur. Et deniq; quod exẽptũ eſt ab eo diſcrepat, quod coordinationem ad aliud eſt ſortitum. Quoniam igitur Alcibiades dupliciter intelligitur, & vt ſimpliciter anima, & vt anima, vtens corpore, qua quidem ratione eſt ſimpliciter anima quædam. Socrates ad eum mentis vicem gerit. qua verò ratione eſt anima vtens corpore, Socrates boni dæmonis partes agit. Atque idem ipſe & dæmon eſt, vt ad hominem, & intellectus ad animam. Iam verò & quando medietatem dæmonicam reputamus, inter deos eã & homines collocamus. Quando verò intellectum, in ſummo quidem animam ex ipſo ſuſpendimus,

dimus, & corpus ex anima. habes profectò diuiſionem alteram in ſympoſio, vbi traditur dęmonum inter deos hominesq; exiſtere medium. habes alterã in Timæo dicente, animũ inter intellectũ atq; corpus mediũ obtinere. Idem igitur eſt & intellectus, & dæmon ad animam quidem intellectus, ad animam verò humanam dæmon eſſe cenſetur.

Quomodo amor deus nec primus eſt, nec vltimus: & quomodo in diuinis eſt bonum, ſapiens, pulchrum: item fides, veritas, amor.

AMorem domini neque in primis entium, neque in vltimis collocare debemus. Nõ in primis, quoniã ipſum amabile ſuperius eſt amore. non in vltimis, quoniã amans particeps eſt amoris. Oportet igitur amorem inter amabile, amantemq; cõſtituere, & ipſo quidem pulchro poſteriorẽ, cæteris verò, quæcunq; amant, priorem aſſeuerare. Vbinam igitur extitit ab initio? Quo pacto per vniuerſa procedit, & quibus cum prodiit vnitatibus?

Cùm igitur tres ſint in diis intelligibilibus, occultisq; ſubſtantiæ, & prima quidem obſignata ſit bono, ipſum videlicet bonum ex ſe intelligens, vbi ſicut ſacra eloquia tradunt, vnitas eſt paterna: ſecunda verò per ſapiens deſignetur, vbi prima

viget

viget intelligẽtia: tertia per pulchrum de-
finiatur, vbi intelligibilium est pulcherri-
mum, vt Timæus ait. nimirum & tres se-
cundum has intelligibiles causas vnitates
existunt, secundũ causam quidem vnifor-
miter in intelligibilibus consistens, efful-
gentes verò primùm in ipso ineffabili
deorũ ordine scilicet fides, veritas, amor.
Fides quidem omnia firmat in bono: Ve-
ritas autem omnem in entibus cognitio-
nem explicat. amor denique conuertit o-
mnia, congregatq; in ipsius pulchri natu-
ram. Eiusmodi sanè trinitas hinc per o-
mnes deorũ progreditur ordines, omni-
busq; ad ipsum intelligibile irradiat vnio-
nem. Aliter autẽ per alios ordines se de-
clarat, vires vbiq; suas deorum proprieta-
tibus complicans. Alibi quidem est inef-
fabiliter, incogniteq; & vnicè: alibi conti-
nentiæ, connexionisq; ratione: alibi tan-
quam perficiens, atq; formans. hic rursum
intellectualiter, atq; paterne, ibi motiuè,
viuificeq; prorsus & effectiuè: illic tan-
quam imperans, & assimilans. ibi absolu-
tè penitus atque syncerè. illic multiplicatè
iam atque diuisim. Amor ergo supernè ab
intelligibilibus vsque ad mũdana, descen-
dit ad diuinam pulchritudinem omnia
conuocans. Procedit & per omnia veri-
tas,

tas, illustrans cognitionibus omnia. procedit fides per vniuersum in bono singulatim omnia sistens. hinc diuina eloquia, omnia tradunt tribus his gubernari, in eisq́; consistere. Quamobrem diis sacrificantes iubent deo per trinitatem eiusmodi se coniungere. Ipsa quidem intelligibilia propter inæstimabilem vnitatem medio non indigent amatorio. Vbi verò & vnitas entium est, atque discretorum discretio, ibi extat & amor. colligator enim est, & conciliator eorum, quæ sunt post ipsum, & quæ super ipsum. Conuersor sequẽtium in priora imperfectorum reductor, atque perfector.

Prouidentia percurrit per singula vsq; ad minima, & interim nullis addicta.

QVi diligentiores sunt in rerum rationibus assignandis, duo hæc elemẽta potissima diuinæ, dæmonicæq́; prouidentiæ tradunt. Primum per omnia desuper prouidentiam ad vltimũ vsq; procedere, ac ne minimũ quidem sui expers alicubi prætermittere. Secundũ nihil omnino eam ex gubernatis accipere, nec eorum natura repleri, nec eis alicubi commisceri. Non enim ex eo, quòd omnia seruet, atq; disponat, admiscetur, propterea

guber

gubernatis. nam diuinũ, atq; dæmonum naturam habet passionibus animarũ particulariũ non subiectã. Neq; tamen, dum separatim sequẽtia supereminet, propterea ex deterioribus aliquid inordinatum, incultumq́; relinquit. Imo vero ob hanc ipsam causam omnia decenter exornat, atq; à dispensatis absoluitur. Est enim beneficapariter, atque syncera, exornatrix omniũ, atq; ab excultis interim expedita, per omnia currens, præsertim quia cohibita nusquam. Viri quinetiam diuini inferioribus diligẽtissimè prouident simulatque tranquille. Quid ergo de diis ipsis, bonisq́; dæmonibus est dicẽdum? Nónne præsentes omnibus liberi sunt ab omnibus? Implentes seipsis omnia nullis alicubi permiscentur: discurrentes per vniuersum, nusquam vitã propriam addixerunt. Nónne confitebimur deos suas proles amare? Quemadmodum poëtæ fingũt, Iouem amare puellam, ipsamq́; Venerem. Nempe quoniam amor eiusmodi prouisor est, & seruator, perfectorq́;, & contemptor rerũ diuinitus amatarũ. Interea & beneficus, & syncerus, immistusq́; habitudine nulla ad res affectus externas. Dic amabo, vnde nam diuinis interdũ hominum animabus amatorium eiusmodi
priuil

priuilegium obtigiſſet, niſi prius diis ipſis ineſſet? Quicquid enim bonũ, & ſalutare cõpetit animabus, cauſam à diis definitam habet. Quamobrem & virtutũ omnium, corporaliumq; bonorum velut ſanitatis, roboris, iuſtitiæ, temperantiæ, exemplaria Plato probat præcedere penes deũ. Quantò itaq; magis amatorij muneris cauſam principalẽ apud deos eſſe fatebimur, quippe cùm amatorius hic affectus (vt Socrates in Phædro ait) diuino quodã munere ſit tributus? Dij igitur deos amant: antiquiores quidem minores, ſed prouidentię munere, minorẽ viciſſim maiores diligũt quodam, videlicet, conuerſionis officio. Perficere quidẽ deteriora, & inferioribus prouidere, animabus quoque, qua ratione ſunt animæ, cõpetit. nam & ob hoc ipſum deſcendunt, propter rerum generabilium prouidentiam, curamq; mortalium. Ita verò prouidere, vt prouidet gubernatis, nec miſceatur, nec velut addictus afficiatur, nec inde recipiat quicquam, deorum propriũ eſt, dæmonumq; bonorũ: & quoties contingit animabus humanis, diuina, vel dæmonica largitate contingit. Solent ſacerdotes in ſanctiſſimis ſacrificiis, vel per verba vel per ea, quę oculis oſtenduntur, in admirationẽ, ſtuporemq; pręſentes

adducere.ſtupor enim deo animam exponere conſueuit. Socrates nunquam amatoriam vitam vſqueadeo rectam peregiſſet, niſi afflatu quodam dæmonis elegiſſet eam, & tenuiſſet electam.

Amor eſt medius inter amabile, & amantem: eſt magnus dæmon omnia ligans, & quæcunq; appetunt. ipſe medius primo copulat appetibili.

SAcra igitur eloquia hunc amorẽ domini indicunt omnia colligantem, omnibus inſidentem. hic ſanè, ſi cõnectit omnia, copulat & nos dæmonum præfecturis. Hunc Diotima magnum dæmonẽ appellauit, quoniã mediũ implet vbique inter illa, quæ appetunt, & quæ appetuntur. Ipſum quidẽ, quod eſt amandum, gradum ſibi vendicat primum. amans autem gradum tertium ab amato. Amor deniq; vſurpat inter vtrunq; medium congregãs atq; colligans inuicem appetens, atq; appetendum, & implens meliore deterius. Iam verò apud intelligibiles deos, atque reconditos, primæ, ſecretæq; pulchritudini, intelligibilem intellectum vnit per vitam quãdam intelligentia meliorẽ. Itaq; Græcorum ipſe theologus cæcum illum appellat amorem. In illis autẽ, quæ extra

intelligibilia ſunt, nondum illuſtrat indiſſolubilem, cũctis ab ipſo perfectis. vinculum enim vnio quædã eſt, ſed vnà cum diſcretiõe permulta. Quapropter eloquia ſacra huius amoris ignẽ appellare copulatorem ſolent: ab intelligibili nanq; intellectu procedens ſequẽtia cuncta inuicem, illiq; deuincit. Conciliat igitur intelligibili quidem pulchritudini deos omnes, diis verò dæmones, nos autẽ dæmonibus, diisq; coniungit. In diis quidem ſubſiſtit primo, in dæmonibus verò ſecundò, in animabus autẽ particularibus per proceſſum quendam tertium à principiis exiſtẽtem. In diis rurſum ſuper eſſentiam: omne nanq; deorum genus eſt eiuſmodi. In dæmonibus autẽ per eſſentiam. in animabus deniq; per illuſtrationis effectum. Atqui videtur hic trinus ordo, trinę intellectus potẽtię ſimilis. Etenim intellectus alius quidẽ imparticipabilis extat ab omnibus particularibus generibus abſolutus. Alius verò participatus, cuius & deorum animæ tanquam melioris participes ſunt. Alius autem ab hoc infunditur animabus, qui ſanè eſt ipſarum perfectio animarum. Hæc autem tria de intellectu Timæus ipſe ſignificat. Intellectu igitur imparticipabili amorẽ diis inſitum

congruum intelligito. abſolutus nanq; eſt & ille ab omnibus, quę ſuſcipiunt eum, & illuminãtur ab ipſo. Intellectui verò participato amorem dæmonicum comparato. Eſſentialis enim eſt & ipſe, ſeq; ipſo perfectus tanquam præparticipatus intellectus, & proximè inſidens animabus, intellectui deniq; ſecundum habitum accepto. Tertium amorẽ illuſtratione animabus infuſum reddere debes. Nec iniuria vniuerſæ intellectuali differentiæ coniugatum conſideramus amorem, intellectu enim intelligibili primam habet, occultamq; ſubſtãtiam. Si enim prodiit inde, & ibi per cauſam eſt fundatus. atqui mihi videtur & Plato hunc deũ apud Orpheum inueniſſe, eundem & amorẽ, & magnum dæmonem illic appellatum, atq; ipſe hoc hymno videtur fuiſſe contentus. Meritò igitur Diotima magnum Dæmonem appellat amorem. Et Socrates vbi de amore diſputat, diſputat etiam de dæmonibus.

Primò de dæmonibus communiter: ſecundò de dæmonibus familiaribus: tertiò de dæmone Socratis.

DIcendum eſt deinceps primò quidem communiter de dæmonibus: deinde de illis, qui nos ſortiti gubernant: tertiò

tiò de dæmone Socratis. Dæmones igitur à prima viuifica idea ſortiti ſubſtantiam, atque inde velut ex fonte fluentes, eſſentiam nacti ſunt animalem, & hanc quidē magis intellectualem, illi, qui maiorē habent, perfectioremq; ſubſtantiam, minus verò intellectualem, potiusq; rationalem, qui media poſſident. Tertij verò, & dæmonici ordinis poſtrema tenentes, variam, magisq; rationalem habent, materialemq; naturam. Eiuſmodi igitur ſubſtantia conſtituti ad diuiſionem deorū pariter diuiduntur, vtpote qui ad deos miniſtrorum vice funguntur. Alter enim reſpondent, ſeruiuntq; diis penitus abſolutis, ante mundum cuncta exordiētibus, atque ducentibus: aliter verò mundanis, qui mundi partibus proximè præſunt, qui & ſecundū duodecim deos ſupercœleſtes diſtribuuntur. Hi autem ſecūdum omnes mūdanorum deorum proprietates diſtributi ſunt. omnis enim mūdanus deus ordini alicui dæmonum imperat, cui propinquo ſuam impartit potentiam. Deus nanq; opifex vim largitur opificem. deus inconuertibilis incontaminabilē exhibet facultatem: perfector autem ſimiliter perfectoriam: atqui circa vnumquenq; deum innumerabilis eſt dæmonum multitudo,

eademq; cum diis ducibus cognomenta reportat. gratulantur ſanè quando Apollines, Mercurij, Ioues nominantur, quippe cùm propriorum deorum proprietatē in ſeipſis exprimant. Proinde mortalia per hos dæmones diuinos nanciſcuntur influxus: atq; ita plantæ, & animalia fabricantur: hæc quidem horum, illa verò illorum deorũ imagines præferentia. His quidem è proximo dæmones ducum ſuorum munera largiuntur, eminentius verò dij deſuper dæmonibus pręſidentes, quamobrē poſtrema primis in paſſione conſentiunt. Primorum enim notæ ſunt, in poſtremis: & poſtremorum in primis cauſæ comprehenduntur. Media ſanè dęmonum genera implent omnia, ſimulq; connectunt, communionemq; ipſi omnium cõtinent, dum deorum quidem participes ſunt, à caducis autem participati. Siquis itaq; dixerit deum vniuerſi fabrum, contra totius ordinis in dæmonibus firmauiſſe, à veritate non aberrabit. Quandoquidem, & Diotima hunc eis attribuit ordinem, connectentem videlicet diuina ſimulatq; mortalia, deriuantem liquores ſupernè fluentes, in deos ſequentia omnia referentem, denique vniuerſa complentem ſecundum medietatis ipſius connexionem.

Conſtat

Confutat opiniones duas, primam dicentem non esse alios dæmonas præter animas nostras à corpore solidiore solutas, secundam Amelij putantis dæmonas esse deos aliquos oberrantes.

NOn igitur admittemus eos, qui dæmones aiũt esse nostras animas, hac vita iam functas, in aliamq; trãslatas. Non enim decet dæmonem per habitudinem quandam consyderatum in idem conferre, atq; ipsum essentia dæmonẽ, neq; medietatem mundanorũ omnium sempiternam ex vita quadam constituere multifariam permutante seipsam. Stat enim semper eodem pacto custodia ipsa dæmonica continuans vniuersa. Anima verò non ita suum retinet ordinem, vt ait Socrates in Republica: aliis nanq; temporibus vitas alias eligit. Nec illos iterum comprobabimus, qui deorum aliquos esse dæmonas arbitrantur, ceu erraticos deos, vt putat Amelius. Sed Platonẽ ipsum sectabimur, deos quidem dicẽtem dominos vniuersi, greges verò diis dæmonum subigentem: & vbique rationem Diotimæ comprobabimus, medium dæmonibus ordinem inter deos, mortalesq; tribuentem.

De dæmonibus familiaribus. Item numerat quinque genera dæmonum, diuersaq; eorum officia.

CVm igitur dæmones in medio ſint, vt diximus, conſtituti, primi quidem, atque ſummi inter eos diuini ſunt dęmones, diiq́; frequenter apparẽt ob excellentem ad deos ſimilitudinẽ. Nempe in vnoquoq; ordine primum, ſuperioris ordinis formam præfert. Etenim intellectus ex ſe tanquam deus occurrit, & animarũ antiquiſſima intellectualis exiſtit, ideoq́; dæmonum quoq; ſupremum genus, vtpote diis proximũ, vniforme eſt, atq; diuinum. Secũdi verò poſt hos ſunt dęmones intellectuali proprietate iam præditi, aſcenſionibusq́;, & deſcẽſionibus pręſidentes, atq; omnino deorum effectionem declarãtes omnibus, atq; tradentes. Tertij verò ſunt dæmones, qui animarum diuinarum effectiones diſtribuũt in ſequentia, cõplentq́; vinculum ſuſcipientium, inde defluxus ad illas. Quarti vniuerſalium naturarum vires efficaces in generabilia tranſmittunt, particularibusq́; naturis inſpirant vitã, ordinemq́;, & rationes, & vniuerſam mortalium effecturã. Quinti corporei quodammodo ſunt, corporumq́; extrema deuinciunt. Quo enim pacto corpora ſempiterna conueniẽt cum caducis? quo modo efficiẽtia cum effectibus, niſi eiuſmodi medio colligante? Natura enim eiuſmodi media

media bonis corporeis dominatur, omnibusq; copiis naturalibus prouidet. Pleriq; verò ex eorum numero versantur circa materiam, viresq; à cœlesti materia desuper in materiam descendentes continent, atque contexunt, eamq; subinde custodiunt, & varietatem, picturamq; formarum in hac ipsa conseruant.

Officia dæmonum quinque: dæmones primi animas dijs proprijs copulant.

CVm igitur multi, multiformesq; sint, vt ait Diotima, dęmones, summi quidem animas procedentes à patre diis earum ducibus copulant. Nam vnusquisque deus ducit primo quidem dæmones, deinde verò particulares animas. Sicut enim Timęus ait, deus horum opifex, alias quidem animas in Solem, alias autem in Lunam, alias in deos alios seminauit. hi vtiq; dij sunt dæmones, qui secũdum essentiam sortiti sunt animas, propriisq; eas ducibus copulant: atqui vnaquæq; anima, etsi circa suum deũ se reuoluit, indiget eiusmodi dæmonis beneficio. Secundi verò dæmones ascensus animarũ, descensusq; dispensant, atque ab his electiones animis sunt permultis. Nẽpe perfectissimę animarum, quæ sine generabilium cõmercio in ge-

 nerat

neratione vitam agunt, quemadmodum proprio deo vitam conſentaneam elegerunt, ſic & ſecũdum dæmonem diuinum viuunt, qui & manentes quondam apud ſuperos eas deo proprio coaptauerat. Quamobrem Ægyptius Plotinum eſt admiratus, tanquam diuino quodam dæmone gubernatum. Itaque circa animas, quę ita hic vitam agunt, tanquam mox ad ſublimia rediturӕ, dæmon idem hic eſt, atq; ſupernè. Circa verò minus perfectas, alius quidem eſt ipſe ſecundum eſſentiam dæmon, alius autem, qui vitam nuper editam comitatur.

Tribus modis dicitur dæmon, aut eſſentia, aut comparatione, aut habitudine quadam.

SI hæc rectè poſita ſunt, nemo iam admittet animam noſtrã rationalem dæmonem eſſe dicentes. dæmon enim aliud eſt, quàm homo, vt Diotima tradit, dæmonas inter deos, hominesq́; diſponens. Quod & hic Socrates ipſe ſignificat, vbi contra cauſam humanam cauſam dæmonicam diuidit, dicens, Non humana quidem cauſa, ſed dæmonicum obſtaculum me detinuit. homo autem eſt anima vtens corpore: non igitur dæmon idem, atque

anima rationalis eſt putandus. Iam verò & hoc manifeſtum eſt, vbi Plato in Timæo dæmonem ait, animalis in nobis rationem conſtitutam eſſe. Veruntamen hoc vſq; ad comparationẽ quandã nobis eſt admittendũ. Alius enim eſt ipſa eſſentia dæmon, alius comparatione dæmon, alius habitu, vel habitudine dæmõ. Vbiq; enim, quod proximè præeſt in quodam dæmonis ordine ad inferius ſeſe habens appellare dæmonem conſueuerunt, quo vſu Iupiter apud Orpheum, Saturnum patrem dæmonem appellauit: & ipſe Plato in Timæo dæmonas nuncupauit deos illos, qui generationem è propinquo diſponunt, vbi ait: De aliis verò dæmonibus tractare, eorumq́; generationẽ in lucem edere, maius eſt, quàm ferre humanũ poſſit ingenium. comparatione vtiq; dæmon eſt eiuſmodi, qui videlicet proximè vnicuiq; prouidet, etiam ſi deus ſit, ac etiam ſi deo ſit inferior. Habitudine verò quadam dæmon dicitur animus, qui ſimilitudine quapiam ad genus dæmonicũ mirabiliore, quàm ſecũdum hominẽ actiones edit, totamq́; vitam ſuam ſuſpendit ex dæmone. Hac arbitror ratione Socratem in republica, dæmonas animos appellaſſe, qui vitam bene tranſegerint, & in meliorem

liorem translati sint sortem, locaq́; augustiora iam colant. Ipse deniq; secundum essentiam dęmon, neq; propter habitudinem ad sequentia, neq; ob aliquã ad aliud similitudinem appellatus est dæmon, sed hanc per seipsum proprietatẽ est sortitus, atq; inexistentia quadam, viribusq́; propriis, modisq́; differentibus actionum est distinctus. omnino verò anima quidem rationalis in Timæo dæmon animalis est appellata. Nos autem ipsum hominis dæmonem perscrutamur, non dæmonẽ animalis, atq; eum, qui rationalẽ dirigat animam, non instrumentum duntaxat illius. eum rursus qui tandẽ animali solutos animam, perducat ad iudices. Quemadmodũ Socrates asserit in Phædone, quando animal quidem non est amplius, dæmon autem vnumquẽq; ducit ad iudicem: dæmõ inquam ipse, qui sortitus fuerat & viuentem. Si enim eum ipsum viuentem nactus est dæmon, quem & post obitum iudicio sistit, nimirum hominem videlicet non animal solum nactus erat. quinetiam desuper exordiens, atq; imperans, constitutionem nostram gubernat totam.

Contra dicentes dæmonem esse vel partem animæ operantem, vel partem ei præpositam.

SEd neq; etiã probandi ſunt, ſi qui anima rationali dimiſſa, dæmonẽ eſſe dicant ipſum, quod operatur in anima: ceu in viuentibus quidẽ ſecundum rationem eſſe dæmonem rationẽ, ſed ira viuentibus iraſcibile: cupiditate, concupiſcibile. Neq; rurſum audiendi, ſiqui dixerint dæmonẽ eſſe, quod in ipſa vita noſtra ei, quod operatur, proximè præſidet, ceu iracundis rationem, libidinoſis iracũdiæ poteſtatem. Principio dicere dæmonas eſſe partes animę hominũ, eſt humanam vitam nimium admirantium, neq; probãtium Socratẽ in Rep. poſt deos, & dæmonas diſponentem genus heroicum, & humanum, increpantemq́; poëtas, quòd heroas nihilò meliores hominibus introducant, ſed paſſionibus ſimilibus mancipatos. Socrates igitur talia increpans, procul admodum ab hac erit opinione, vt dæmonas, qui heroibus præſtantiores ſunt, inter animæ partes, vireſq́; cõſtituat. Ex his nanq; ſequitur ipſa per eſſentiam meliora intus accipi ad deteriora complenda. Præterea vitarũ mutationes varias, dæmonum mutationẽ adducent. Auarus nanq; in ambitioſam vitam ſæpe mutatur. ambitioſus in habitum recta opinione viuentem. hic in habitum ſcientia præditum. Dæmon igitur aliàs

ſimil

ſimiliter alius erit. Nam pars ipſa agens in anima aliàs exiſtit alia. Si igitur vel hæc ipſa pars operans, vel pars huic proximo præſidens dæmon fuerit, nimirũ vnà cũ humanæ vitæ mutationibus, dæmones pariter mutabũtur, atq; in eadem vita plures idem animus dæmones nanciſcetur, quod fieri nullo modo poteſt. Nunquam enim anima in eodem vitę curriculo mutat dæmonis præfecturam, ſed idem dæmon eſt ex ipſa genitura vſq; ad iudicis vitæ præſentiam nos gubernãs, quemadmodum Socrates aſſerit in Phædone.

Dæmon non eſt particularis intellectus, ſed ſubſtantia differens ab intellectu, poſita in latitudine animarum.

PRoinde qui intellectum particularem idem eſſe putant, atq; dæmonem nos ſortitũ, nõ rectè mihi vidẽtur intellectualem proprietatẽ cum ſubſtãtia dæmonica cõfundere. Omnes enim dæmones in animarũ latitudine cõtinentur, animiſq; diuinis poſteriores exiſtunt. Intellectualis autem ordo aliud quiddam eſt quàm anima. neq; eandem eſſentiam vel potẽtiam, vel actionem eãdem nacta ſunt. Præterea intellectu quidẽ animæ perfruũtur, tunc demum, quando ad ipſum conuerſæ fuerint, lumenq; inde ſuſceperint, ſuamq; illi

con

coniunxerint actionē.dæmonis autē prę-fectura potiuntur per omnē vitā, totumq́; victũ, atq; per omnia, quæ vel à fato proficiſcũtur, vel prouidentia. ipſe nanq; dæmon eſt, qui omnē vitã noſtram regit, electionesq́; noſtras ante generationē factas implet, donaq́; fatalia, & munera ducum fati deorũ, quinetiã illuſtrationes à prouidentia ſuggerit, atq; dimetitur. Iam verò nos tanquã animę quædã à ſolo intellectu pēdemus, vt autē animæ vtētes corpore, egemus & dæmone. Quamobrē Plato intellectũ quidem gubernatorē animæ nuncupauit in Phædro, dæmonem verò paſſim hominum ſpeculatorem, atq; curatorem. atqui nemo rectè conſiderans, aliã quandam vnam, & nobis proximam prouidentiam inueniet, ad noſtra omnia pertinentem, præter dæmonicam prouidentiam, atq; curam. Intellectus enim ab anima rationali participatur (vt diximus) à corpore verò nequaquam: natura participatur à corpore, ab intelligentia minimè. Anima rationalis iracundiæ quidem, & concupiſcentiæ dominatur: in rebus verò fortuitis non habet imperiũ. Dæmon verò ſolus omnia mouet, cuncta gubernat, noſtra omnia excolit, atq; diſponit: enimuerò rationē perficit, perturbationes tem-

perat,

perat, naturam inſpirat, corpus continet, fortuita ſubminiſtrat, fatalia cõplet, prouidentię dona largitur. Vnusq; hic exiſtit vniuerſorũ, quæ in nobis, & circa nos ſunt rector totius vitæ gubernacula tenens.

Tria de dæmone Socratis, primum, quod eſt etiam deus: ſecundum, quod per vocem apparet: tertium, quod reuocat nõ prouocat.

DE Socratis dæmone conſideranda nobis ſunt tria. Primum, quòd appellatur & Deus, vt hic, & in Apologia patet. Secundum, quòd per vocem dabat Socrati ſignum, quod in Theage apparet, & Phædro. Tertium, quòd reuocabat Socratem, non prouocabat, quod teſtatur Apologia. Principio animarum diuinarum, quæ intellectualem vitam elegerunt, dæmones ſunt diuini in dæmonum quidem genere ſummi, deorum verò participes ante omnes. ſicut enim in diis eſt dæmon, ſic & in dæmonibus eſt & Deus. ſed ibi quidem ſubſtantia eſt diuina, proportio verò dæmonica. In dæmonibus autẽ proprietas quidem dæmonica, proportio verò diuinam declarat eſſentiã. Adeo enim cæteros dæmones antecellunt, vt dij frequenter appareant. Meritò itaque Socrates

tes dæmonem ſuum appellat, & deum, tanquam ex dæmonum ordine ſummum. Quapropter perfectus Socrates erat, tali videlicet dæmone gubernatus, & ad eiuſmodi ſui dæmonis normam ſeſe dirigẽs. Proinde quantum ad illam dæmonis vocem ſpectat, attende. Socrates ſanè primò quidem per intelligentiam, ſcientiamq́ue rerum ſeparatarum inſpiratione dæmonis fruebatur ad diuinũ amorem aſſiduè reuocante. Secundò verò & in vitæ negotiis dirigebat prouidẽtiam ſuam erga deteriores, atque ſecundum ipſam dæmonis actionem non intelligentia, ſiue cogitatione tantum, neq; ſolis viribus opinantibus, lumen accepit inde procedẽs, ſed ipſo quoque ſpiritu, dum per totam eius vitam inſpiratio illa dæmonica repentè procederet, ipſumq́; ſenſum iam moueret. Conſtat enim eadem actione nobis deſuper imminente, aliter quidem rationem, aliter imaginationẽ, aliter verò ſenſum, dato munere perfrui, & vnumquodq; eorũ, quæ nobis inſunt propria quadam conditione à dæmone moueri, atque pati: non extrinſecus igitur paſſiuè vox in Socratem incidebat, ſed ex intimis inſpiratio per animam totam procedens, & vſq; ad ſenſuum inſtrumenta progrediẽs. Poſtre-

mò vox euadebat, in notitiam videlicet veniens, non tam ſenſu quopiam, quàm conſenſu. Tales enim à bonis dæmonibus, atque diis illuſtrationes contingere ſolent.

Dæmones alij ſub alijs dijs ordinati diuerſa inter ſe habent officia.

QVod autem de Socratis dæmone dictum eſt, reuocare videlicet, non prouocare, non omnibus dæmonibus noſtris eſt commune. beneficũ ergo Socratis ingenium, & charitate erga homines communiter plenũ, & vltro ad beneficia promptum, dæmonica exhortatione non indigebat, dehortabatur tamen eum dæmon, quoties vel importunè, vel ineptos ad diſciplinã ſuã aggrederetur, fræno videlicet potius quàm calcaribus indigentem. Præterea dæmonum alij purgatoriã, & incontaminabilem poſſident poteſtatem, alij verò genitricem, alij perfectoriam, alij opificem, atq; omnino ſecũdum deorum proprietates, vireſq́;, ſub quibus ordinati ſunt, diuiduntur. Iam verò ſecũdum eorum ſubſtantiam ſinguli clientibus ſuis ad beatam vitam patrocinantur, alij quidem ad deteriorũ curam nos mouentes, alij verò ab actionibus retrahentes externis. Videtur itaque Socratis dæmon

mon proprietatẽ huiusmodi nactus purgatoriam inquam & incõtaminabilis vitæ causam, at sub hanc Apollinis potentiam ordinatus præsidentẽ vniuersæ purgationi, virtute scilicet vniformi. hac ergo virtute dæmon à commercio vulgi nimio segregat, colligitq; ipsum ad animi penetralia, & actionem à deterioribus segregatam. Nempe sicut apud Orpheum Apollo præest Baccho, reuocans eum à processu in titanicam multitudinem, sic & Socratem eius dæmon, qui pedissequus est Apollinis. Intellectus enim noster est numinis Apollinei proles.

Substantias numinum & animorum cognoscere, est intellectus perfectè purgati: communiter verò per actiones eorũ cognoscimus potentias, per has auguramur essentias.

INter hæc Alcibiadi Socrates pollicetur dæmonis non substantiam, sed potentiam notam fore. Ait enim diuinus Iamblichus, substantias quidem dæmonum, & communiter omnium nobis superiorum, contemplari nobis difficilimum esse, nisi intellectum habuerimus perfectè purgatum. quandoquidẽ & ani-

mæ eſſentiam non vnicuique facile. Solus ergo Timæus omnem eius eſſentiam declarauit. Qualis enim eſt omnino, diuina, longaq́; expoſitione indiget, qua declaretur, vt Socrates ait in Phædro. potentias autem numinum facile eſt explicare: nam ab actionibus, quarum proximè matres ſunt ipſæ vires, eas ipſas potentias perſentimus. Media nãq; inter actionem, & eſſentiam potentia eſt, producta quidem ab eſſentia, actionem verò producẽs. Præterea ipſa potentia maximã cum dæmonibus familiaritatem habet. Vbique enim potentia dæmonis inſtar medium obtinet: & in rebus quidem intelligibilibus patrem, intellectumq́; coniungit. Potentia enim eſt ſimul cum patre, intellectus autem exiſtit à patre. In rebus autem intellectualibus cum eſſentiis copulat actiones: actio nanq; eſt potentiæ proles, eſſentia verò potentias ex ſe parit. Numina igitur inter nos, deosq́; media propriè per nomen potentiæ deſignantur, vbique medium poſſidentis. Vera enim eſſentia verumq́; eſſe penes deos exiſtit. Potentia verò diis rite miniſtrans in dæmonibus habet locum. Actio deniq;, & effectio per eorum potentiam progreſſa foras, verſatur in nobis.

Cognitio futurorum contingentium, est apud superos certa, atque necessaria.

DIuinus Iamblichus, atq; dux ille noster ita quærunt atq; soluunt. Quomodo non est absurdum, ex natura rerũ cognoscendarum differentias cognitionũ determinare, atq; non contrà, scilicet cognitionum, siue cognoscentium differentiis cognoscenda diuidere? Ita vt quod per essentiam æternum est, atq; diuinum, æternè, atq; diuinè cũcta cognoscat: quod humanum est, cognoscat humanè. quod sanè indiuiduum est, nimirũ & indiuiduè: vel quę diuidua sunt, anticipet: quod æternũ, super tẽpus etiã tẽporalia: quod rationale, inrationalia quoq; rationaliter. Ex his itaq; patet deos, atq; dæmonas cognoscere indefinita definitè, instabilia stabiliter, atq; firmiter. nón ne videmus, multa, inferioribus nostris incognita nobis interim esse nota? Inrationalia enim vniuersalis ipsiusnaturam apprehendere nequeũt, Nos autem colligere possumus: Quidnã igitur vlterius admiramur, quæ nos ambigua, & fallaci cognitione coniicimus, hęc superos firmiter cõprehendere? Nõ enim nostra debilitas est illorũ potẽtiæ iudex: quemadmodum neque irrationale nobis inferius, habet rationis nostræ iudicium,

quamuis irrationali, quod est in nobis, vel extra nos, nostram intelligētiam moueat.

Cur non absurdum sit coniecturalem quidem futuri præsentionem alicubi reperiri, stabilē verò, determinatamq́;, & indubiā, inueniri nusquam? Ipsa nāque natura rerum non potest ab imperfectis, ab impuris, à rebus cū contrario mistis exordia ducere. si autem futuri coniectio est ignorantiæ particeps, neq; cōstat, vbinam ipsa est per se futuri notitia? Vbi purum ipsum, à quo quidem & quod posterius est, & illius cupidum, substantiam, est sortitum, nisi apud superos?

Superi nobis bene consulunt, etsi præuideant nos non obtemperaturos eis.

APollo Pythius Laio respondit consulens ne filium generaret, alioquin dæmonum violentiæ subditum. Pręuidebat tamen interea Laium oraculo nō obtemperaturum. sed Phœbus tanquam bonus proposuit ei vitæ melioris electionē. Et Laius sanè illi quidem nō credidit, sed propter propriam ignorantiam futuris est periculis circumuentus. Omnes quidem probi viri actiones ad ipsa sui intima vergunt. Itaque si beneficè, atq; diuinè fuerit operatus, finē iam suum habet in actione

vide

videlicet propria constitutum, etiam si extra nihil fuerit inde perfectum similiter, & circa nos sæpe dæmones operantur. Proinde diuina frequẽter inferioribus videntur occurrere, atq; pręcurrere, interim è suis sedibus non discedentia, sed dum in seipsis permanent propter aptitudinem suscipientis, videntur accedere. Nam & in deorum inuocationibus, & occursibus sponte factis accedere ad nos quodammodo videtur ipsa diuinitas, nobis videlicet profectis ad ipsam. Mos Pythagoreis erat per signa in corpore constituta venientes ad eos iudicare, vtrũ ad meliorem vitam apti forent, nécne. Natura enim ipsa, quæ animis confingit corpora, instrumenta eis congrua subministrat, imaginesq; animarum in corporib⁹ indicat, per quas & animarum ingenia in hac arte periti deprehendere possunt.

Regula dialectica de propositionibus necessarijs, atq; contingentibus.

PEriti in dialecticis dicere solent, etiam si quis decies mille propositionibus necessariis vsus fuerit, vnicam verò interseruerit contingentem, conclusionem omnino deteriori similem euasuram: similiter si ipsum, quod à nobis cognoscẽdum est, habeat penes se aliquid materialis, in-

ſtabiliſq; naturæ commiſtum, proculdubio efficit, vt noſtra de hoc ipſo cognitio indefinita ſit, & ambigua. Cognitiones enim inſtabilium rerum non ſunt à redargutione ſecuræ, ſed per aſſimilationem quandam vix talia comprehenduntur. Talis autem eſt & naturalis virtus, quia vbique, quod imperfectum eſt, tãquam materiæ cognatum, facillimè permutatur. Ipſa per ſe ſufficientia primùm eſt penes deos. boni nanq; ſunt dij, atq; ſuper eſſentiales bonitates quædam, & entiũ omnium plenitudines, per quos, & cæteris omnibus ſufficientia competit intellectibus animis diuinis, dæmonibus nobis, & alia quidem participatione quadam ſufficientia ſunt, dij autem ipſa ſubſtantia. Quamobrem communis, immutabiliſq; ſentẽtia beatitudinem deſignat ſufficiẽtia. quibus enim competit habere ſe bene, eiſdem ſufficiẽter habere ſe conuenit.

Anima rationalis à primo opifice mundi, inrationalis à dijs iuuenibus. Ideo illa eſt hac nobilior.

ANimam in nobis rationalem, anima inrationali nobiliorem eſſe dicimus, quoniã illam quidem primus mundi opifex procreauit, hanc autem dij iuuenes produ

produxerũt,huius ſanè generoſitatis, ipſa familiarum nobilitas eſt imago, quæ tamen ignobilitatem habet admiſtam, viciſſimq; mutatur:ſtabilis autem,& ſempiterna generoſitas animarum à diis ducitur, circa quos olim ſatæ dicuntur, atq; à diuinis potentiis,ſub quibus ordinatę fuerunt. nobiliores enim animæ ſunt, quæ ſublimiorũ deorũ pediſſequæ ſunt, atque à maioribus potentiis dependentes ſecundum diſtributionem in vniuerſo diſpoſitam. Idẽ quoq; de ciuitatibus aſſero. Deſuper enim ſecundum ſortes differẽtia ad animas vſq; deſcendit. Atq; dicimus deos quidem alios eſſe igneos, alios cœleſtes, alios ætherios, alios poſtremo terrenos. Rurſum animarum, alias eſſe ex ſphæra ſolari, alias mercuriali, alias verò lunari. Atq; eſt eiuſmodi ſecũdum loca diſtributio animarum talis, vt ea re vera gloriari quis poſſit. Non autẽ nobilitas ſecundum terrenos genitores,& vrbes.

Perfectiores animæ, ſublimioribus dijs dæmonibus, quæ circa illos accommodatæ fuerunt, atque viciſsim.

SOcrates inter hæc deſignat differentiam bonorum dæmonum nobis ſecundum eſſentiam pręſidentium,atq; potentias, quas ſortiti ſunt in mundo. Item

animarum perfectiores quidem potẽtioribus ſubiectas eſſe dæmonibus, ab eiſq; ſeruari, atq;, vt expedit, vbiq; dirigi: imperfectiores autem inferioribus ſubeſſe dæmonib⁹. ſicut enim circa deos animæ pro dignitate ſunt ſatæ, ſic etiam ſub dæmonibus rite ſunt ordinatæ, & quemadmodum deos duces, ſic & dæmonas curatores pater ille, faberq; mundi traditur animis præfeciſſe. Quapropter Socrates curatorem ſui appellat præfectum ſibi dæmonem, atque deum. manifeſtè aſſerens Alcibiadi hunc duntaxat eſſe verum hominis curatorem, qui ſit & beatitudinis autor propter eius mirabilem poteſtatem, quod ſanè nullus hominum nobis efficere valeat.

Ordo rerum exigit, vt poſt idealem cauſam ſint res ſemper ideæ participes, ſtabileſq; omnino, deinde res ordinatæ, ſempérque mutabiles.

AMor à corporea pulchritudine pendens, mutabilis eſt. Quoniam eſt & illa mutabilis. Nefas verò eſt effectus alicubi conditionem ſupergredi cauſarum, atque meliores illis euadere. Nam & vbi cauſæ ſunt ordinatę, ſæpe effectus inordinati naſcuntur: vbi ſtabiles cauſæ, exitus ſæpe mobiles: vbi determinatæ, frequẽter indefi

indefinitæ contingunt. Igitur multò magis ex caufis ftatu, ordineq́; carentibus effectus ordinis, ftatusq́; expertes eueniunt. Series vniuerfi defuper per eiufmodi gradus deuenit ad extrema, quæ tãdem talia funt, quæ permutari poffint, fibiq́; ipfis naturalem vẽdicare mutationem: quemadmodum circa iuftum, aliud quidem eft primo iuftum, ipfumq́; iuftum neq; participatione tale, aliud autem illius primò particeps, quod & femper eft particeps: aliud denique aliquando quidem particeps, aliquando verò à participatione cadens. Neque enim fas erat ipfum iuftũ fterile permanere, nulli prorfus quicquam fuæ proprietatis impartiens: nullum fanè primorum eft eiufmodi, fed fterilitas ipfa foli materiæ tanquam rerum infimæ competit. Neq; rurfus fas erat, quod primum aliis participandum fuit, participari primo ab eis, quę folum quandoque participant. Nam ab ipfo, quod fimplex penitus, immutabileq́; confiftit, hoc certè, quod compofitum eft, atq; mutabile, nimis eft alienum. ideoq́; medio quodam vinculo indiget ad illius contactum. Nec iterũ quod participatum eft ab eis, quæ inde femper illuftrari poffunt, oportuit vfque ad hæc ipfa duntaxat fuum fiftere munus, ne in

vniuer

vniuerſo ſit extremum hoc ipſum, quòd principiis ſemper eſt ſuſpenſum. Oportet igitur triplicem, ſicut diximus, ordinem conſtituere, non ſolum circa iuſtum, ſed circa pulchrum, æquale, ſimile, & ſpecies denique rerum omnes.

QVemadmodum dij curationes morborum, id eſt peccatorum animis, & fruges opportunis tēporibus adhibentes, beneficio eas afficiunt: ſic & viri diuini opportunitatē quærunt ad diſciplinam, ſed dij quidem intellectuali, diuinaq́; forma opportunitatum menſuras ipſi determinant, homines autem eas ſciētia proſequuntur. ſunt & qui inter homines ex inſpiratione dæmonica eas aucupantur. Bonorum nanq; dæmonum præſentia, familiaritasq́; præcipuam vim habet in nobis ad opportunitatem infallibiliter vbique captandam, quod & Socrati contingebat. Iam verò quemadmodum locus vnicuiq; corpori ab ipſa natura propriè deſtinatus eſt, ſic & temporis partes aliæ aliis conueniunt actionibus. & quemadmodum totius mundi quidam circuitus ſunt fœcunditatis, ſterilitatísve cauſæ, animalium, atque plantarū: ita ſingulis actionibus aliud cōuenit, aliudq́; tempus ad actionem hāc, aut illam perficiendā. eiuſmodi verò tempus

pus eſt, actionis cuiuſlibet opportunitas, tanquam bonum, atq; finem agẽtibus afferens, & effectis. Quapropter Pythagorici primam quoque cauſam, à qua omnibus bonum adeſt, opportunitatem ipſam nominauerunt: quippe cum omnibus, vt perfecta ſint, largiatur. Tali quadam occaſione Socrates per dæmonem ad Alcibiadem fretus eſt, accedens ad eum nonnulla dicturus, quando & Alcibiades cogitabat ad eum proficiſci eadem rogaturus. Vniuerſa enim hunc in modum inuicem coaptantur, omnibusq́; ita communio bonorum vbiq; perficitur, dum videlicet cauſæ quidem perfectoriæ ad tradẽdum promptiſſimæ ſunt. Suſceptura verò ad participationem expergiſcuntur, & illæ rurſum potentiam porrigunt perfectoriam: hæ autem potentiam aptitudinis à natura ſuſceperunt. Duplex enim potẽtia eſt, altera quidem agentis, altera patiẽtis: & illa mater eſt actionis, hæc vero perfectionis eſt ſuſceptaculum. atqui oportet tum quod effecturum eſt, exuberans in ſe eſſe, atque ad agendum ita promptum, vt etiam ſi ſuſcepturũ ſubſit nullum, ipſum tamen, per ſe ſit perfectum, atq; vltro motum ſit ad dandum, tum etiam quod paſſurum eſt, ad participationem gliſcat, ſeq́;

ipſum

ipſum perfectoriæ admoueat poteſtati.atque etiamſi illa non adſit, tamen per aptitudinem ſummam ad participationẽ fuerit experrectum. Cùm enim duæ ſint cauſæ. aliæ quidem immobiles, & omnibus vbiq; præſentes, aliæ verò mobiles, & aliquando præſentes perficiendis, aliquando verò diſtantes: & intelligibilia certè ſimiliter vbiq; adſint, omnibusq; ſemper eodẽ modo ſua munera largiantur, ſenſibilia verò adeſſe participantibus, viciſsímque abeſſe poſſint, quemadmodum ſol nunc adeſt, implétque lumine, deinde diſcedit: cùm inquam ita ſe res habeant, quando aptitudo quidẽ ineſt participaturo ad aliquam immobilium cauſarum, tunc & hęc adeſt ſimul, & efficiẽtis cauſæ munus abſoluitur. In talibus enim ſola ſubiectorũ ineptitudo ſolet munera prohibere. quoniam quę traditura ſunt, & ſemper tradũt, & ſunt ſemper vbique ſimiliter. Quod igitur euaſit, aptum fit, & cauſæ ſubitò particeps, at quando ad aliquam mobilium cauſarum aliquid ſit paratum, ſæpe, etſi hoc expoſitũ eſt, quod tamen traditurum fuerat, abeſt. Oportet enim hoc & nuper adeſſe, quandoquidem locum requirit ad dandum. Omnino verò, quemadmodum diximus, neceſſe eſt, per omnes bonorum

com

communiones hæc duo præcedere, tum datoris perfectoriam potestatẽ, tum consummatam aptitudinem suscepturi, atque largitoris perfectionem, cum suscipientis præparatione cõcurrere, & vna cum eiusmodi concursu ipsam efficientem causam patienti secundum essentiam superferri. Concursum quinetiam eiusmodi non esse fortuitum, neque ab inordinatis, & rebus non coordinatis obtingere solet aliquid ordinatum: quemadmodum, quæ casu inuicem cõfluunt. sed necessum est conspirationem talem alicubi quidem per naturam fieri, alicubi verò per intellectũ. Item alibi à causa quadam dæmonica, & alibi potius à diuina. hac sanè conditione Socrates cum Alcibiade opportunè concurrit ad idem. huius autem opportuni congressus, bonus dæmon causa extitit opportunitatem Socrati conueniendi determinans. ipsa nanque opportunitas desuper à diuinis exordiens vsque ad extrema progreditur, & alia quidem opportunitas est à diis determinata: alia verò dæmonica, fatalis alia, alia vero fortuita. Fortuna enim, vt inquit, opportunitasq; omnia humana gubernant.

Quæ attentius in patria videras, eorum imagines hic ante alia sequeris.

Animæ

ANimæ noſtræ hic peruagantur circa imagines eorum, quæ in prima viderant, & ad eas imagines magis afficiũtur, quorum exemplaria illic attentius contemplatæ fuerant. aliæ nanq; animæ aliis ſunt accommodatæ ſpectaculis, ideo aliæ aliis imaginibus incumbũt. eorum enim, quæ illic inſpexerant, ſimilitudines amãt. Quæcunque vero magni Iouis inſuper pediſſequæ fuerunt, vnáque cum illo circumuiuere, ordinem habente ducalem inter duodecim principes vniuerſi, hæ profecto ſecundum ſpeciem ſui dei etiam huc profectæ imperioſam vitæ ſpeciem appetunt, & quod re vera imperiale eſt, ignorant, apparentem vero principatum inter imagines proſequuntur. atque, ſi ſapientes nactæ ſint præceptores, affectus eiuſmodi eis peruenit ad ſalutẽ per quendam ad cœleſtia reditum: ſinautem inter imagines moras traxerint, deſinunt in tyrannidem. Hinc ait in Rep. Socrates, animas nuper profectas è cœlis, imperioſas potiſſimum eligere vitas. Cùm enim paulo ante vnà cum diis cœleſtibus circumuenerint, inſpexeríntque vires eorum omnibus dominantes, affectant ipſæ quoq; vitam eorum ſimilem cæteris imperantẽ. Et plurimæ quidẽ affectu eiuſmodi abuþuntur,

tuntur, rectè verò vtuntur admodum paucæ. Præstantissimam quidem vitam Plato ponit Contemplatiuam: secundam, ambitiosam: tertiam, voluptuosam vel auaram. Contemplatiuam quidem eligunt animæ venientes cœlitus, educatæq; rectissimè: Ambitiosam quoque venientes è cœlo, sed educatæ deterius: reliquas venientes è terris.

Naturalis in cunctis sententia est, deos animarum occulta cognoscere.

OMnes homines naturaliter intimas cogitationes suas, & passiones, & appetitus ad deos loquuntur, persuasi videlicet per immutabiles anticipationes, ipsam diuinitatẽ omnia nosse, ipsa etiam animarum occulta momenta. Omnis certe copula, communioq; ratione confecta, indiget præsentia dei. Quid enim aliud & multa vnit, & congregat segregata, nisi diuinitas?

Deus prouidentia sua nostrum confirmat arbitrium.

DIj animabus vitas proponunt, & eisdem, postquam elegerint quæcunq; electæ vitæ conueniunt, certa sorte determinant. atq; ita libertas arbitrij in media

prouidentia continetur, moueturq́;, & determinatur inde, & in medio vertitur. hæc manifestè in Repub. deſcribũtur, vbi propheta vitas proponit animis ex genibus. Lacheſis ſortes accipiens, atque clamans inter animas, ô animę diurnæ, & cętera. & propoſitio quidem per medium prophetam fit à Lacheſi. Electio verò circa vitas ibi propoſitas, ipſarum iam eſt animarum. Iam verò propheta illic animarum electiones in ſe ipſo cunctas anticipans, ita demum ſortes proiicit. profectò res ipſa, quæ inſtabilis & indefinita videtur, ſemper in ſuperioribus, perfectioribusq́; ſecundum vnum terminum & ſtabiliter, & ordinatè antè comprehenditur.

Tres Platonis ſententiæ.

EX Platonis verbis hic tria colligimus: primum, ipſum malè eſſe, omnino deterius iudicandum quàm non eſſe: ſecundum, ſeparationem animæ à corpore liberare nos à malis, quæ verſantur in regione caduca, & ab impedimentis, quæ hîc conſecutionem cõuenientis finis impediunt: tertium, ipſos animarum appetitus ad vitæ formas valere quamplurimũ: neque nos eſſe tales, vt ab externis duntaxat formemur, atque moueamur. Ex nobis

bis enim ipſis electiones promimus, per quas vitam agimus.

Superi ſententia certa tenent, quæ in rebus ſunt incerta.

ACcipies hinc ſententiam admirandam, quæ videlicet præſtantiora ſunt vniformiter, vbique anticipare deteriora: at verò deteriora potentiæ ſuperiorũ non æquari. Item cognitiones ſuperiorum in ſeipſis deteriorum actiones firmiter comprehendere. Cognitiones autem inferiorum totam ſuperiorum actionem comprehendere nunquam poſſe. Quod ſuperius eſt, nihil à deterioribus in ſe accipit, quemadmodum neque cœlum ex mutatione accipit aliquam ſublimarium paſſionem: neque immobilis cauſa ex motu mundanorum mundanum aliquid intromittit: nec omnino quę ſunt æterna ex rebus agentibus, temporaliter quicquam in ſeipſis admittunt. Hæc denique quod neceſſarium eſt, dum cuncta cognoſcit, mutationem ſuſtinent in eo etiam cognoſcendo, quod eſt contingens.

Argumentatio duplex per negationem, & affirmationem, illa reſoluit, iſta componit. & vtraque cum ipſa natura animæ congruit.

SI Alcibiades aſſignare nequit tempus, in quo putauerit ſe neſcire illa, de quibus nunc conſultat, certè nec illa quæſiuit aliquãdo, nec à præceptoribus didicit vnquam. Quòd ſi neq; quæſiuit, neq; accepit ab aliis, profectò nec didicit, nec inuenit: ſi nec didicit, nec inuenit, meritò neq; nouit: ſi non nouit, non eſt bonus iudex, in quibus aſſignare nequit tempus, quãdo ſe neſcire putauerit. Vides profectò quemadmodum ſi hoc pacto diſputatio producatur, tum quidem cõpoſitione, tum verò reſolutione procedimus: affirmatiua quidẽ cõpoſitione, negatiua verò reſolutione dicentes. Hæc autem ſcilicet compoſitio, atq; reſolutio prorſus naturę animæ conuenit, quæ quidẽ à perfectioribus ad deteriora per cõpoſitionẽ rationũ & appoſitionem alienorum quorundam indumentorũ labitur, quouſq; in denſum hoc, ſolidumq; vinculum includatur. Viciſſim verò ad excelſa reſurgit, per reſolutionẽ, expulſionemq; eorũ, quæ ab ipſa eius natura diſſentiunt, donec euadens nuda, vt ſacra tradunt eloquia, ſpeciebus omnino ſeparatis à materia cõiungatur. Quamobrẽ argumentatio per affirmatiua procedens, à perfectioribus ad imperfectiora deſcendit: procedens verò per negatiua viciſſim.

Ipſum

Ipſum bonum quamuis eſſentiam intelle-lectualem ſuperemineat, ſolum tamen, ad infimum vſq; ſe porrigit.

IPſum bonum tanquam ſuper naturam intellectualem in ſe conſiſtens, ſi dictu fas eſt, vſq; ad poſtrema deſcẽdit, illuſtrans omnia, & conſeruans, exornansq́;, & interim ad ſe conuertens. Primo quidem ipſis verè exiſtentibus adeſt: ſecundò diuinis animis: tertiò numinibus humano generi præſidentibus; quartò noſtris animis, atque deinceps animalibus, & plantis, omnibusq́; corporibus. Ipſi deniq; informi materiæ infimæ rerum fæci, ipſum profectо bonum clàm, ineffabiliterq́; ante omnem ordinẽ, proprium munus exhibet omnibus. hæc autem illud vbique participant, aliter, atque aliter ſuo quælibet ordine, & quatenus vnaquæque naturaliter apta ſunt, bonum inde reportant. hęc quidem debilius, efficacius illa: hæc vniformius, illa magis conditione partibili: hæc inſuper ſempiternè, mutabiliter illa. res nanq; diuiniores quemadmodum indiuiduam habent eſſentiam, ſic & bonum indiuiſum poſſident, & vnitum. Quæ verò à principiis longius diſceſſerunt, in diſtãtia quadã, & diuiſione iam poſita bonum proprium comparant. Quapropter talia

cœtu quodam ad idem contendente, mutuáq; conſpiratione penitus indigent. Vt quandoquidem vnumquodq; non habet ſufficientiam, quod eſt elementum boni, ſaltem per communionem mutuam ſuppleat naturæ defectum. Atque ita debilitatem ſuã diuiſione factam, conſpiratione corroboret. Hac vtique ratione homines ſinguli ſeorſum debiles in commune ad conſilium congregãtur, diuiſam ita mentem inuicem copulantes, & quaſi è ſcintillis multis lumen vnum accendere contendentes. ipſa quidem multitudo nunquam per ſeipſum ſibi communiter conferens cõpararet, niſi circa vnum aliquid, in ea præualens ſimul ordinaretur. hoc enim circa omnem rerũ ordinem contemplari licet. Multitudinem ſcilicet vbiq; vni cõgenitam eſſe, atq; per cognatum vnum reuocandam ad vnitatem ipſam penitus abſolutam. Ipſum diuinum bonum, ideo cunctis ſui inſeruit appetitum, vt per hunc bona nobis impertire valeret.

Mercurius eſt autor nobis inuentionis, & diſciplinæ.

MErcurius, vt Iouis nũtius paternam animis explicat voluntatem, atque ita nobis exhibet diſciplinã, atq; iterum,

vt inquiſitionis eſt autor, inuentionẽ ſuis præſtat alumnis. Iam verò quando diſciplina à ſuperis venit in animas, eſt inuentione præſtantior: quando verò ab æqualibus ceu hominibus cognitricem in nobis potentiam ſuſcitantibus, eſt inuentione deterior. Inuentio igitur media eſt, naturę animę conueniens per ſe mobili. Per hanc enim vis ipſa in nobis per ſe viuens, & per ſe operans potiſſimum declaratur. Diſciplina verò vtrinq; ſe habet, atque ſecundum melius implet animam à cauſis eius ſuperioribus, ſecũdum verò deterius ab eis, quæ ſunt extra nos, vitalem in nobis vim ſuſcitat cõditione quadam aliunde mobili. Quòd autem etiam à ſuperis cognitio quædam rerum naſcatur in nobis, ipſi dij manifeſta ſui præſentia, expoſitionibusq́; ſatis ſæpe declarant, oſtendentes animis ordinem vniuerſi, atq; prę-currentes velut duces in ipſo itinere ad diuinum, atq; faces quaſi phanales in ſignum itineris ſuſpendentes.

Propter notiones rerum nobis innatas putamus nos omnia noſſe.

ANimæ noſtræ premuntur ignorantia duplici, putãtes quidem ſe plurima noſſe ob ingenitas ſibi rerũ ab initio

notiones, ignorantes autem propter obliuionem. Qui igitur hac duplici premitur ignorantia, nihil vltra perquirit, ſicut neq; ſapiens ipſe quærit. atque in hoc ipſo eſt quodammodo ſimilis ſapienti. Quemadmodũ & materia deo per diſſimilẽ quandam ſimilitudinem. vt rectè quidam tradit. Sicut enim materia eſt informis, ſic & Deus, & vtrunq; infinitum eſt penitus, & ignotum. Tametſi hæc omnia deo quidem ſecundum melius, conueniunt: ſecundum verò deterius, materiæ competunt.

Anima per acquiſitam ſcientiam fit menti ſimilis: per duplicem ignorantiam, ſimilis fit materiæ.

ANima per ipſam quidem ſcientiam euadit intellectui ſimilis ſecundum actum ipſum cognobile comprehẽdens, quemadmodum intellectus intelligibile: ſecundum verò duplicem ignorãtiam, fit materię ſimilis: ſicut enim materia omnia videtur habere, cùm nihil re vera poſſideat, ſic & duplici ignoratione laborans, videtur ſibi, quæ non habet, habere. Proinde duplex animarum cognitio eſt. Vna quidẽ indiſtincta, perq; intelligentiã ſimplicẽ, atq; nudam: altera verò dearticulata, & ſcientiæ compos, & ambiguitatis expers.

pers. Videmur enim, vt ipſe ait, quaſi per ſomnium omnia noſſe, eademq; per vigiliam ignorare, vtpote, qui per eſſentiã quidem rationes habemus, & quaſi cognitiones earum hinc expiramus: ſecundum verò actum, productionemq; non ſatis habemus. Notionem igitur ſpecierũ per eſſentiam nobis inſitã, atq; conſtantem tempus non antecedit, ab æuo enim hanc habuimus. Sed notitiã ſecũdum productionem, diſtinctionemq; rationum effectam præcedit tempus. Itaq; quo tempore primum hanc acceperimus, aſſignare valemus. noui enim, quòd quid ipſe ſit circulus, in hoc tempore didici, quídue iuſtitiæ ſpecies ſit in alio: ſimiliterq; de aliis, quorum ſcientias, etiam ſecundum actum habemus. Itaq; de qua quidem re, ſiue rei, de qua reminiſcamur, tempus non ſatis recolimus. Reminiſcentiæ verò ipſius, eſt tempus aliquod certè determinatum.

Ætates ſeptem, planetis ſeptem congruæ.

AEtatum ordo ſequitur ordinem vniuerſi. Prima quidem ætas lunarem ſequitur poteſtatem. Tunc enim ſecũdum nutritiuam, vegetalemq; viuimus facultatem. Secunda mercurialem, quãdo literarum, citharæq; & luctæ, ſimiliumq; ludorum, ſtudiũ exercemus. Tertia veneream,

quando turgent membra ſeminibus, & ad geniturã protinus incitamur. Quarta Solarem: tunc enim regnat vigor, ætatisq́; perfectio properat, ætasq́; media. Quinta Martiã, in qua potentias, & victorias affectamus. Sexta Iouiam, quę prudentiam & vitam actiuã, ciuilemq́; deſiderat. Septima Saturniã, in qua naturæ cõſentaneum eſt à generatione deſiſtere, ſeq́; à corporeis ſegregare, & ad alterã, incorporeamq́; vitam ſe transferre. Superiora vbiq; inferiorũ cognitiones vnicè complectuntur, atque prę̄ſtantius. Quęcunq; enim ſenſus materiali cõditione cognoſcit, eadem immaterialius imaginatio percipit: quę opinio ſine cauſa reputat, eadem per cauſam ſcientia comprehendit, atque ita deinceps præſtantiora ſemper per eminentiam abſolutam vniuerſam cognitionem in ſe cõtinent inferioribus competentem: itaq; & dæmonem præfectũ nobis nihil noſtrorum latet, non motus animi, non potentia naturalis, non fortuita permutatio: ſed ille cuncta vnicè circunſpicit, atque gubernat. In hoc vniuerſo fines omnes omniũ in eo diſpoſitorum ad ipſum finem mundi conducunt. Vt enim mundus perfectus foret, ſicut Timæus ait, animalia cuncta, tam diuina quàm caduca ſunt genita. Similiter

militer in ciuitate rectè diſpoſita partium omnium fines, fini ciuilis peritiæ ſeruiũt. Item ſicut vnumquodque eorum, quæ in generatione verſantur, ſecundum ſpeciem vnicam habet eſſe, ideoq; non eſt infinita, ipſum verò intelligibile eſt omnia, quandoquidem ſenſibilium habet cauſas: ſic & quilibet priuatus artifex plurimum eſt ignorans, ſemel verò peritus: ipſe verò ciuilis eſt abſolutè prudens. Nouit enim & finem propriũ, & aliorum fines, atq; cæteras artes ad vnam dirigit ciuitatis vitam.

Per harmoniam in cœlo regnãtem ſuperi reliqua harmonicè cuncta contemperant.

COelum concentu, motionumq; concinnitate plenũ eſt. Deinde numina nobis ſuperiora harmoniæ cœlitus præcedentis participia ſunt. Poſt hæc hominum vita rectè diſpoſita conſonantiã morum, & actionum concinnitatem ſuſcipit inde, eorundem quoq; ſuperorum munus vſque ad bruta, plantasq; deſcendit. Nam hæc quoq; harmoniæ naturaliter participia ſunt. Superi nanq; harmonica ratione mundana omnia continent, atq; perficiũt, & inuicem accommodant, & ad mũdum. Intellectui quidem corpus per mediam animam harmonica ratione concinnant.

Circ

Circuitui verò idẽtitatis ratione constanti, generationẽ per medium circuitum alteritati (vt ita dixerim) deputatum. Igni deniq; terrã per vincula media. Præterea quãlibet animam harmonicis rationibus excolunt. Et vnumquodq; corpus similibus copulant vbiq; mensuris. atque motũ quẽlibet musicis peragunt vbiq; mẽsuris. Habitus igitur in nobis musicus, munus quidem est Musarum, quãuis earum imago postrema. Habitus enim in nobis artificiosi, atq; contẽplatiui, deos præsides habent, originemq; inde deducunt.

Qui ignorat finalem causam, ignorat omnem causam.

IGnorãtia finalis causæ circa rem quamlibet efficit, vt & cæteræ causæ ad eandem pertinẽtes similiter ignorẽtur. Quoniam finis est causarũ prima, præcipuaq;, atque potentissima: huius enim gratia, & efficientes causæ faciunt, & quę fiunt efficiũtur. quapropter Timęus eiusmodi causam apud sapientes optimã arbitratur habẽdam: duplicem in sophista Plato tradit animæ prauitatem. quarum vna quidem ignorantia est in rationem cadens, altera verò discordia inrationalis partis ad rationalem. Eiusmodi quidem discordia est animę morbus: ignorantia verò deformi-

tas. Cùm enim ratio in vniuerſa anima ordinem habeat ſpeciei, meritò prauitas rationis eſt animæ turpitudo, ſicut rationis virtus eſt animæ pulchritudo. Fit enim ignorantia quidẽ propter irrationalis potentiæ dominatũ: cognitio vero propter rationalis imperium. Deformitas autẽ animæ ſuperata ratione contingit, quãdo videlicet proprias actiones inconcinnas, & incongruas edit inefficaces, & ineptas ad finẽ. Oportet in anima excolẽda, ſublatis impedimentis, animã rerum contẽplationi penitus admouere. Ineſt nanque nobis cognitio veritatis: prohibemur autẽ, quo minus animaduertamus eam propter paſſiones ex generatione nobis obſtantes: paſſiones inquam obliuionem, opinionem vnam imaginationes falſas, appetitus immoderatos, quibus expulſis, in ſeipſum eſt animus conuertendus, ita veritate ſubito fruitur.

Finis belli iuſtitia: finis pacis amicitia, quæ eſt optabilior quàm iuſtitia.

BElli quidem finis eſt iuſtitia, pacis autem aliud quiddam excellentius bonum, amicitia ſcilicet atque vnio. Finis enim vniuerſæ virtutis eſt, vt Pythagorici tradunt, Ariſtotelesq; confirmat, vt omnibus iam factis amicis, iuſtitia nõ vlte

rius

rius egeamus,quando videlicet ſublatum fuerit meum & non meũ. Atqui iuſti ſint omnes,adhuc tamen opus amicitia homines congregante. Eſſe verò bellorũ principium iniuſtitiam declarat ipſum bellũ, quod materiales formæ inter ſe committunt. Pugnat enim calidum contra frigidum:non quando loco diſiuncta ſunt, ſed quando alterum alterius ſedem occupare contendit.Cùm enim ſede illud indigeat, meritò repugnat extrinſecus venienti, conantiq́; ipſum è ſua ſede detrudere, quocirca rationes inſitæ in natura inuicem abſque ſeditione concurrunt. Nam vnaquæq; in ſeipſa conſiſtit. Formę verò materiales, cùm nequeant ſeorſum à materia permanere,meritò de communi hoſpitio inter ſe decertant,quippe cùm hoc vtraſq; formas inter ſe contrarias in ſe abſq; confuſione ſuſcipere nequeat.

Quomodo anima deſcendendo varie veſtiatur, & rurſum purgetur,redeátque viciſsim.

DEſcenſus animæ in corpus ſeiunxit quidẽ illã à diuinis animis, à quibus intelligẽtia,& poteſtate, puritateq́; implebatur.Coniunxit verò generationi, & naturæ,materialibusq́; rebus,à quibus obliuione,& errore, & ignorantia eſt imbuta.

Nam

Nam animæ deſcendenti adnatæ ſunt ex mundo multiformes vitæ, veſteſq; variæ trahentes quidẽ ipſam in compoſitionem caducam, obſtantes autem contemplationi ſeparatorũ. Oportet igitur animã hinc ad naturam illam peruigilem rectam ducendam, amputare ſecundas, tertiaſq; vires deſcẽdenti ſubortas, ſicut marino glauco, herbæ, petræ, conchæ : cohibere verò impetus extra ferentes. Reminiſci rurſum rerum ſeparatarum, eſſentiæque diuinæ, vnde eſt facta deſcẽſio, & ad quam omnẽ vitam contendere decet.

Anima per ſe mobilis eſt, corpus aliunde mobile, ſed propter mutuum commercium alter alterius conditionem ſubit.

ANima per eſſentiam eſt mobilis ex ſeipſa, ſed cõiuncta corpori quodam modo euaſit etiam mobilis aliunde. ſicut enim ipſa ſua præſentia dedit corpori vltimũ ex ſe mouendi veſtigium, ſic & ipſa propter corporeum cõtubernium conditionis notam ſubiit mobilis aliunde. Igitur ob potentiam ſe mouentẽ anima fœcunda eſt, & inuentioni propẽſior, rationeſq; parit, atq; ſcientias. Sed propter conditionem mobilem aliunde, indiget frequenter ab aliis excitari. Iam verò perfe-

ctiores animæ ad inuentionẽ ſunt promptiores, imperfectiores vero magis externis indigent adminiculis. Illæ enim magis ex ſe mobiles ſunt, minusq́; deterioris naturæ participes: hæ verò minus ipſæ ſe mouent, magis ſortem corpoream patiẽtes. Veruntamen hæ quoq; quando proficiunt, à corpore videlicet, reſurgẽtes, ſeq́; ipſas ex materia colligẽtes, fœcundiores: inuentricesq́; euadunt protinus circa illa, in quibus antea erant ſteriles & ambiguæ propter ignauiam ineptam vitæ à materia contingentem, ſordidumq́; torporem ex generatione cõtractũ. Nos igitur ita mediocritatẽ ſeruãtes rationalis naturę, conditionisq́; cauſas aſsignamus pertinentes præcipuè ad habitus eius imperfectiores, atq; perfectiores: viasq́; eiuſmodi arbitramur ad perfectiones eorũ. Quicũque vero rationes de his aſsignãtes mediocritatem minimè ſeruant, ſed vel ad melius ſurgũt, vel ad deterius deflectuntur, hi à veritate animæ procul aberrant. Neq; enim probamus eos, qui tradũt animam lapſam in corpus humidum, eiusq́; obſtaculo impeditam, ab initio eſſe dementem, humore vero paulatim propter innatum calorem exhalante, magisq́; temperato, prudentẽ animi potentiam conualeſcere. Hic enim

perf

perfectionis modus corporeus, & materialis est iudicãdus, supponitq; perfectionem animę ex contemperatione corporis proficisci. Anima verò ante elementa, generationemq; totã, suã habet substantiam, estq; vita quædam, neq; corpori, neq; naturæ permista. neque rursum admittimus eos, qui animam putant esse quandam diuinæ essentiæ partem, partem verò hanc esse toti persimilẽ, semperq; perfectam. tumultũ verò, perturbationesq; circa illud ersari, quod in nobis est animal. Qui enim hæc aiunt, animã semper perfectam fingũt, semperq; scientẽ, nec vnquã reminiscẽtia indigentẽ, semperq; passionis expertem, nec aliquãdo deprauatam, tametsi Timęus essentiã animę nostræ nõ ex primis ait omnino generibus constitutam, quemadmodum superiores animas, sed ex secundis tertiís ve compositã. Et Socrates in Phædro inquit, vires nostras esse boni cõtrario mistas, dissensionisq; mutuæ plenas. atq; hanc ob causam aliquando meliores, aliquãdo deteriores superare solere. Quid plura? nónne ipse inquit, aurigã quoq; nostrum aliquando deprauari, scribẽs videlicet prauitate ipsius aurigæ multas animas claudicare? multas item plures perdere pennas? sed quidem aurigaria po-

testate in nobis est antiquius. Hæc vtique est, quæ reminiscitur diuinorum, vtiturq; secundis, tertiisque viribus, vt ministris, quod planè docemur in Phædro. Profecto, sicut diximus, mensuras animæ conseruare debemus, rationesq; perfectionẽ, & profectum animæ assignantes, neque ex corporeis, neque ex diuinis traducere, vt ita Platonis simus interpretes: neq; ad opinionem propriam philosophi verba detorqueamus. Postquam igitur anima aliquando imperfecta est, rursumq; perficitur, & obliuionem patitur diuinorum, & iterum recordatur, cõstat & tempus ad perfectionem eius conducere. Quo enim pacto ex imprudentia ad prudentiã transfertur, & in virtutem à prauitate, nisi per tẽpus mutationes efficeret? Omnis enim mutatio spatio tẽporis agitur. Hæc vtiq; dicta sint de perfectione comuniter animarum. Ex his autem accipiamus, oportere eum, qui istum norit, ex ignorantia in cognitionẽ eius aliquando pertrãsisse, neq; semper ipsam iusti rationẽ in promptu prorsus habere. quemadmodum illi nobis superiores. imperfecti nanq; ab initio nascimur: neque rursum propter ipsam mutationem corporis, cognitionẽ quoq; iusti nobis obtingere. Nõ est enim essentia

tia nostra corporea, nec materialibus constituta. Necesse est omnes animæ mutationes tempore mensurari. Vnde & Aristoteles in anima mutationem secundum actus, & habitus, eorumq; opposita, collocat temporalem. Quòd igitur anima coniuncta corpori, & à prauitate, ignorãtiaq; transiens in opposita, interuallo temporis indiget, nemini dubium. Quidam verò animam ipsam seorsum in se manentem arbitrantur ad agendũ tempore non egere, sed contra tempus ex ipsa creari. hoc autem arbitror aliquam rationem desyderare. Duplex enim tempus est, vnũ quidem vnà cum naturali vita, corporeoque vniuersi motu natum: alterũ verò per incorpoream vitam procedens. Hoc igitur animarum quoq; diuinarum circuitus dimetitur. Rursumq; animarum nostrarum actiones perficit etiam separatas, secũdũ vero tempus vnà cum naturali vita porrectum vitam quidem nostram vnà cum corpore actam metitur, vitam autẽ ipsam animæ secum ipsa viuentis nullo modo. Est tamen aliqua in nobis scientia ante omne tempus: fit & aliqua tempore. Socrates igitur scientiam secundum actum expressam spectans, inquirit, quodnam ante hanc tempus extiterit. Alcibiades au-

tem ſcientiam ſaltem poſſidens in eſſentia poſitam, propter quam putat etiam ſcire, quæ neſcit, nequit aſſignare tempus, quo primùm acceperit eam, ab æuo enim hāc habemus. Quapropter ſi alter quidem de alia ſcientia loquitur, alter verò de alia, vera ſunt vtraq; : ſcilicet & tempus ſcientiam præceſſiſſe, & non habere in promptu tempus, quod affirmes ſcientiam prę-ceſſiſſe. ante enim ſcientiam nondū conſummatam tempus eſt nullum, ante verò ſcientiam actu perfectam tempus extitit.

Multi gradus, per quos à multitudine ad vnum aſcendimus contemplando.

PLato, & Pythagoras iubent fugere multitudinem, vt veritatem ſimpliciſſimam conſequamur. Multitudinem quidem exterioris populi, nos multifariam diſtrahentis, atque fallentis: interioris quoque populi multitudinem multò magis. hæc enim magis diſtrahit, atque fallit. Primam ergo fugito variam affectuum multitudinem: ſecundò ſenſuum: tertio imaginationum: quartò opinionū inde pendentium. omnis enim multitudo iam dicta tam in ſe diuerſa eſt, vt alia aliis in qualibet contraria ſint. vnde præſtat ad ſcientias ſe conferre, in quibus multitudo

iam

iam contrarietatẽ habet nullam. Nam etsi affectus affectibus contrarij sint, sensus quoq; sensib⁹, imaginationes imaginationibus, opiniones opinionibus, nulla tamen scientia scientiæ contraria reperitur. In hac igitur propositionum, notionumq; multitudine, cõgregemus in vnum scientiarum quoque numerum, vno quodam vinculo connectamus. Tantò enim abest, quòd inuicem contraria sint, vt etiam notio notioni seruiat, scientiæq; inferiores omnes superiori ministrent, habeantq; sua ab illis exordia. Oportet hic insuper à multis scientiis, quæ prȩsupponunt vnã, ad ipsam vnam se conferre, nullam vlterius supponentem, atque ad hanc primam omnes rite referre. Post verò scientiam, eiúsque studium expedit iam deponere compositiones, & diuisiones, multiformesq; discursus. atq; illinc ad intellectualem vitam, simplicesq; intuitus, & perceptiones eius ascẽdere. Scientia enim non est summus cognitionum apex. sed super eam est intellectus, non intellectum inquam duntaxat ab anima separatum, sed ipsam quoq; illustrationem animæ illinc infusam, de quo & Aristoteles ait, intellectũ esse, quo terminos cognoscimus. Atq; Timæus hunc ipsum inquit, in nullo vn-

quam alio præterquam in anima fieri:ad intellectum igitur hunc ascendentes vnà cum hoc intelligibilem essentiã contemplemur. Perceptionibus videlicet indiuiduis, atq; simplicibus indiuisa, simpliciaq; entium genera speculantes. At verò post venerabilẽ intellectũ, ipsam deniq; summam animæ (vt ita dixerim) existentiam, per quam vnum sumus, & sub qua vnitur multitudo nostra, suscitare fas est. Quemadmodũ enim per intellectum nostrũ diuinum tangimus intellectum, sic & primum vnũ, à quo omnibus inest vnio, per vnum, & tãquam essentiæ nostræ florem attingere licet. per quod sanè nostrũ vnũ diuino maxime iungimur. Simili nanque simile vbicunq; comprehẽdi potest: scibilia quidem scientia, intelligibilia intellectu: vnitissimæ entium mensuræ animæ vnitate. Iam verò hæc vnitas perq; ipsam actio, est actionum nostrarum summa: diuini per hanc efficimur, quando videlicet omnem multitudinem fugientes in ipsam vnitatẽ nostram confugimus, vnumq; efficimur, & vniformiter agimus. Hactenus fugiendam multitudinem admonuimus per gradus cognitionũ ordine procedentes: deinceps per gradus cognobilium ad idẽ comprobandũ similiter proceda

cedamus. Senſibilia fuge omnia, congeſta enim ſunt, & diuidua, ac penitus mutabilia. ideoq́; ſyncera notitia teneri non poſſunt. ab his igitur ad eſſentiam incorpoream te transferto. Omne nanq; ſenſibile habet aduentitiam vnitatẽ, perq́; ſeipſum eſt diſperſum, & infinitate plenũ, propterea & bonum eius eſt partibile, & aduentitium, & à ſemetipſo diſtans, atq; diſſidens, atque in ſede reſidens aliena. Cùm verò aſcenderis illuc, & inter incorporea fueris collocatus, conſpicies animalem illum ordinem ſuper corpora mobilem quidem ex ſeipſo, per ſe agentẽ, in ſe, & ex ſe ſuam ſubſtantiam poſſidentem, multiplicatum tamẽ, anticipantemq́; in ſeipſo apparitionem quandam eſſentiæ, circa corpora diuidendæ. Ibi ſanè videbis rationum plurimas habitudines, proportionesq́; varias, & vincula multa. Item tota quædam, & partes, & circulos animales, varietatem virium multiformẽ. Præterea animarũ perfectionem non æternam, non ſimul totam penitus conſiſtentem, ſed euolutam tempore, & in diſcurſionibus ſe verſantẽ. talis enim animæ natura eſt. Poſt verò multitudinẽ animis competẽtem te confer ad intellectũ, & intellectualia regna, vt rerum poſſideas vnitatem. ibi quidem

naturæ illius contemplator esto. Spectato manentem in æuo naturam, vigentem vitam, intelligentiam vigilantem, cui nihil deest vitæ, quæ ad perfectionẽ suam curricula temporis non desiderat. Vbi hæc inspexeris, & quanto interuallo animis sunt meliora, quære deinceps num aliqua ibi sit multitudo: & intellectus, cùm sit vnus, nunquid sit etiam vniuersus. Item, cùm sit vniformis, an sit insuper multiformis. Inuenies quidem ita se habere. Cùm ergo perspexeris intellectualem illic multitudinem, quamuis indiuiduam penitus, & vnitam, ad aliud rursum principium te traducito, atque superintellectuales essentias, vnitates earum considerato, ac denique vnitatẽ ab omnibus absolutam. hucusq; profectus, omnem multitudinem dereliqueris, & ad ipsius boni fontẽ iã perueneris. Cùm per hæc pateat perfectionem animæ cõparari ex eo propriè, quòd omnem, & externã, & internam, & ipsam vniuersi multitudinem fugiamus: hinc quoq; concludere possumus, animas nostras non à sensibilibus cognitiones duntaxat colligere, nec à rebus particularibus, atq; diuisis, ipsum totum vnumq; inuenire, sed ex intimis promere disciplinã, & quod in rebus apparẽtibus imperfectũ est,

est, emendare. Non enim decet existimare ea, quæ re vera non sunt, esse præcipuas causas cognitionis in anima existentis: & quæ inter seipsa dissident, indigentq; rationibus, & argumẽtis animę, ambiguaq; sunt, scientiam omnino præcedere eodem modo manentem: neque etiam quæ varie permutantur rationes in vno consistentes progenerare: neq; indeterminata determinatę intelligentiæ causas esse. Non igitur à multis, sempiternorũ veritatem accipere decet: neq; à sensibilibus vniuersalium iudiciũ, atque discrimen: neque à rebus ratione carentibus iudicium, sententiamq; bonorum: sed oportet animam se ipsam ingrediẽtem, ibi verum, bonumq;, ac veras rationes omniũ perscrutari. Plena enim est horum animæ ipsius essentia. delitescunt verò ex obliuione genefica. Quærit igitur anima verũ, exteriora spectãs, ipsum interim essentia possidens, bonumq; foris explorát, se ipsa deserta. Hinc igitur sui ipsius cognitionẽ exordiri quisque debet. Si enim in hominum multitudinem intuitũ distrahamus, nunquã vnam eorum speciem discernemus obscuratam videlicet multitudine, diuisioneq;, & discordia, mutationeq; multiplici eorum, qui speciei participes sunt. Si autẽ in nosipsos

aciem conuerterimus, hic vtique & rationem vnam, & naturam vnam hominum speculabimur à disturbatione semotã. Merito itaque Socrates longè segregat animam à multitudinis conspectu cognituram: quid re vera sit homo, opinionesq; contemplationis huius impedimenta redarguit. Multitudo nanque impedimento nobis est ad animi conuersionem in se ipsam, atque ad vnius speciei notitiam. Hic enim varietas obumbrat vnum, alteritas obscurat identitatem, dissimilitudo obfuscat similitudinem. Nam circa materiam species sunt confusæ, & meliora deterioribus sunt commista.

Vita propriè naturalis animæ, nõ est in corpore terreno, sed sublimi, ideo formæ omnes hic ægrotant, atque delirant.

NEmo mirari debet, si cùm dicamus, quod est naturale, frequentius esse eo, quod præter naturam, & hoc quidem contrahi in angustum: naturale verò per vniuersum amplificari, hominum tamen plurimos, ignorantes esse fatemur, & malos, contrarios autem quampaucissimos. Non enim naturale est animis vnà cum corporibus vitam degere, & in generatione versari: sed contrà separata, immaterialis, incorporea vita potius est animis consen

consentanea. Quando igitur in generatione versantur, similes sunt hominibus pestilentem habitãtibus regionem: quando verò extra generationẽ viuunt, vt Plato inquit, similes sunt prata colentibus. Quemadmodum igitur non est mirãdum inter eos, qui pestifera loca incolunt, languere quamplurimos, paucissimos verò naturalem valetudinem conseruare, sic & animas in generatione positas plurimas quidem obnoxias passionibus, atque prauas esse mirari non debes. Contrà verò stupendum foret, si animæ eiusmodi corporibus inuolutæ his nodis adstrictæ, tãta circunfusæ mutatione aliquando sobriæ, puræ, imperturbatæ reperiãtur, nónne stupendum est animam immaterialiter in rebus materialib⁹ viuere, & in caducis incontaminatã se alicubi cõseruare? atque cùm iam eiusmodi pocula biberit, nõ esse his pharmacis consopitam? Re enim vera obliuio, error, inscitia pharmaco cuipiam similis est, in locum dissimilitudinis animas deflectenti. Quidnam igitur admiraris, multos quidem, secundum vitam esse lupos, multos verò porcos, plurimos autem alia quadam bruti specie circunfusos? cùm terrenus locus Circes ipsius sit diuersorium: animæq; multæ ob immode
ratam

ratam concupiſcentiam venenoſis ineſcatæ ſint poculis: illud autem, illud potius admirare, ſi qui inter mortales vſquã reperiantur eiuſmodi potionibus non permulcti, non etiam irretiti, ſi qui Mercurij munere freti in rationem, ſcientiamq; ſe conferant. Quemadmodum enim mirari non debes, ſi in tartaro proſpexeris animas cruciatas: (talium enim ille locus) ſic etiam ſi in generatione viuẽtes animæ plurimæ perturbatæ, ſint ignaræ, dementes. tales enim animas deſiderat generatio. Sicut igitur in cœlo quidem bonę ſunt omnes, in tartaro autem omnes improbæ: ſic in generatione plures quidem prauæ ſunt, pauciores autem probæ. Generatio enim non ad extremorum melius, atq; diuinius declinat, ſed deterius.

Malus neque cum alijs conſentit, neque ſecum.

IMprobus ſecum ipſe conſentire non poteſt. Neceſſe enim eſt, tum propter naturam rationalem videre, quodammodo verum, tum propter imaginationem perturbatam, plurimum ignorare, ſecumq; diſſidere. Declarat hoc pœnitentia remiſſis perturbationibus veniens. Intemperatus igitur propter intelligentiam diuinitati cognatam, diuina quandoq; cogitat,

atque

atque loquitur : ſed propter concupiſcentiam,imaginationemq́; perturbatã à temperantia diuina longè diſcedit. Cúmque ſemper ſecum ipſe puguet, nimirum cum aliis conſentire non poteſt.

Quicunque ſciunt aliquid,circa illud omnino conſentiunt.

OPortet eos , qui ſciunt aliquid, circa illud eſſe concordes. Cuius quidem concordiæ cauſa prima eſt ipſa rerum determinata natura : ſecunda,quòd ipſa cognitionis iudiciaria ſunt eadem apud omnes:tertia,quòd in primis principiis,intellectus ad ſeipſum eſt vnitus. Ideóque quicquid eſt, intelligentiæ compos eſt, & particeps vnionis. Scientia quidem illuſtratio quædam eſt, ex intellectu dependens : concordia verò illuſtratio eſt , ex vnitate procedẽs. Eſt enim vnio differentium. Neceſſe eſt igitur ſcientiæ eiuſdem participes inuicem conſentire.

Quiſque noſtrum eſt anima, & hæc in ſe habet,ſpecies omnes diuinas,atq; naturales.

TOtum Platonis conſilium hoc in libro eſt, nos in ipſam noſtri reuocare cognitionem , atque demõſtrare eſſentiam noſtram in ſpeciebus,rationibúsque conſiſtere. Atq; ſcientias omnes ex ſe ipſa

producere, & in se ipsa species omnes diuinas, & naturales agnoscere. Perfecta quidem nostri cognitio foret ab essentia vires, ab his actiones diiudicare. Cognitione vero nostri communiore potimur, ex actionibus vires, ex viribus essentiam animæ cognoscentes: hęc quidem tria inuicem in anima confluunt. Nam & essentia eius est actu, & actio essentialis existit. Hæc enim intellectualis fit, secundum actum. hęc autem essentiæ fit cognata, secundum ipsius perfectionem.

Anima libero motu se ducit, sibi bonum præbet, se purgat, se erudit, etiam quando aliunde erudiri videtur.

ANimalia quidem ratione capta, impulsu gubernantur externo, & aliunde curantur, ea videlicet conditione, qua mouet ipse motor, orbata scilicet ea facultate, qua aliquid seipsum ducere valeat, atque seruare: rationalis autem anima propter ipsam per se mobilem, & per se operantem proprietatē suapte natura potest circa se ipsam agere, seq; mouere, bonumq; sibi ipsi præbere. Iam vero purificatio nobis non accidit ab externis, sed ex intimis animæ ducit originem. Omne nanq; malum ab externis accidit, atq; est animæ

animæ peregrinum, ex intimis verò bonum. anima enim naturaliter eſt boniformis. Et quanto ſit perfectior, tanto vitam ſibi vendicat ex ſe mobilem, quippe cùm fiat aliunde mobilis ob corporale commercium, & effectum. Quapropter quicquid accipit ab externis, remanet appoſitum extra ipſam, ſicut ſenſibilia, & imaginatione percepta. Sola verò illa ſunt in ipſa, quæ ab ipſa in ipſam fiunt, ab eaq́; producuntur. Purgatur igitur ex ſeipſa, quandoquidem ratio à ſeipſa incipiens, deſinit in ſeipſam. Hac igitur ratione rectè intelligitur, quod Socrates ait, ſcilicet inter diſputantes, dicentem eſſe propriè, qui reſpondet. Hic ergo ſi redarguitur, redargutus verò purgatur, certè, dum purgatur, ſe ipſum purgat, & ab ignorantia liberat, redargutionem adhibens ipſe ſibi. Quod quidem naturæ animæ ſe mouenti conſentaneum eſt. Quod ſanè dictum confirmat etiam illud, diſciplinas eſſe reminiſcentias: quod enim reſpondentes ex ſe ipſis omnia dicant, maximum eſt reminiſcentiæ ſignum, animas videlicet rationes, ſermonesq́; ex ſe ipſis promere, atque ſolo ſuſcitante quopiam indigere. Neque eſſe tabellas vacuas literarum, quæ extrinſecus figuras accipiant. ſunt enim ſemper

inſcri

inſcriptæ,& ipſe ſcriptor eſt intus. Neque tamen omnes inſcripta legere poſſunt, vel quod inſcripta ſint, cognoſcere; quippe cùm ob geneſicam obliuionē oculus earum ſit ſordidus circunfuſus, atq; ex ipſa obliuione in paſſiones inciderint. Solum igitur opus eſt auferre, quod obſtat appoſitum. non autem neceſſaria eſt extrinſecus iniecta notitia. habent enim animę in ſe ianuas veritatis, ſed terrenis, materialibusq; ſpeciebus obcluſas. Si quis igitur diligentiſſime res demonſtret, animæ incitatæ quidem aliunde, promentes autem ex ſe ipſis ſcita reſponſa, ex hoc ipſo declarant verū eſſe Platonicum illud, animam omnia noſſe, ſoloq; indigere quodam ad reſpondendum extrinſecus incitāte. Præterea, quòd aliquis, cùm eruditur, ipſe ſe ipſum purget, dæmonicæ poteſtatis eſt opus. nam dæmones non extrinſecus in nos agunt, ſed tanquam ex puppi nos intus dirigunt, & gubernant. neq; nos purgant tanquam corpora quædam aliunde mobilem nacta naturam, ſed curant tanquam mobiles ex ſe ipſis. Hac enim ratione tamen & bona præbent, & paſſiones expurgant. Socrates igitur vicem boni dæmonis agens, oſtendit adoleſcentem non tam ab alio, quàm à ſeipſo redargui.

Quare

Quare malus, & ignorans, secum & cum alijs dißideat. quare bonus consentiat, & scientes inter se sint concordes.

COntingit meritò plerisque ad se ipsos discordia frequens: quoniam aliqua quidē à sensibus intromittunt, aliqua rursum ab imaginatione, aliqua ab opinione frequenter, nonnulla ab ira, à cōcupiscentia multa. Non enim solùm ex opinionibus tales quædā passiones mouētur hominibus, sicut Stoici tradunt, sed etiā contra propter passiones quasdā, & impetus, opiniones sæpe permutant, quandoq; ex optimis pessimas sæpe reportant. Hi ergo à multis principiis, atque potentiis, & his quidem deterioribus multiformes in se motiones accipientes, nimirum animam dissidentem habēt, atq; discordem. Scientia verò præditi ab vno quodam superiore principio cognitionem suscipiunt vniuersam. intellectus enim eis principia tradit. Iam verò omnes sententiæ veræ, filiæ sunt intellectus. Cùm igitur à tali quodā principio simplicitate procedant omnes, meritò omnes inuicem sunt concordes.

Qui putant hominem esse ex anima, corporeq; compositum, consequenter vtile ab iusto seiungunt: qui verò hominem esse animam, coniungunt.

VTrum idem ſit iuſtũ, atq; vtile, cæteri quidem diſſentiunt. Platonici verò idem eſſe cenſent. Nam Epicurei ſanè, & Stoicorũ quidã, finẽ noſtrũ ponẽtes ipſum ſecundum naturã viuere, atq; Peripatetici, qui bonum noſtrũ ex neceſſariis cõplent, non facilè poſſunt idem eſſe iuſtum, atque vtile cõfirmare: ſimiliter & quicunq; hominẽ aiunt eſſe corpus animatum, vel ex corpore, animaq; compoſitum. Vulnera enim, cædesq; fugiet aliquis, vel iniuſtè, vt animal cõſeruetur. quippe cùm cuiuſlibet animalis bonũ ſit ſecundũ naturam ſe habere, & in hoc habitu cõſeruari. hic igitur vtile diſſentit à iuſto. Quicunq; vero finẽ ipſum in anima collocant corporeis non egentẽ, hominemq; ipſum eſſe putãt animam vtẽtem corpore, hi certè iuſtum, atq; vtile facile iudicãt eſſe idem. Vtrunq; enim in anima ponũt, & paſsiones inſtrumẽtorum ab ipſis vtentibus eſſe ſeiunctas intelligunt. Argumentatio verò probans iuſtũ eſſe vtile ita procedit: Omne iuſtum eſt pulchrũ, omne pulchrũ bonum. omne igitur iuſtum, bonũ. Atq; bonum & vtile idem eſt, omne igitur iuſtum eſt vtile.

Anima contrahit in ſe ſpeciem rei, cui adhæret: item de vehiculis diuinarum animarum, atq; noſtrarum.

Animæ

ANimæ, species etiam eorum sibi contrahunt, quibus ipsæ se coniungunt: nempe quando se assimilant intellectui, mox immutabilitatem secũdum opiniones, atq; vitam sibi vendicant: quando vero generationi se copulãt, nouitatem vbique sectantur, & tum in has, tum in illas feruntur opiniones: rationesq; ipsas animæ semper stabiles minimè sentiunt. Significat inter hæc Plato generosiores, & ingeniosiores animas intelligentiam habentes puritatis deorũ inuiolabilis, atq; hanc ipsam suo idolo inserentes, etiam circa apparentem puritatem quodammodo occupari solere. Quandoquidem & diuinorum indumentorum inuiolabilis essentia est, & immaterialis est puritas, quã sanè oportet animas induere, sua videlicet indumenta cognata purgantes, vestesq; suas incontaminatas à generatione seruantes, neque totum in externarum vestium puritate ponentes.

Scientia vna in se manens implet multos non diminuta, hinc coniicimus animam esse à corpore separatam.

EIusdem scientię minus est vni persuadere, atq; multis, in qua quidem Platonica sententia quasi quidam hymnus, &

celebratio ſcientię cõtinetur hunc in modum: quanta & qualis vnaquæq; ſcientia ſit, hinc apparet, quòd intellectus ipſius imitatione eadem ſcientia vnumquenque implet cognitione, cunctosq́; ſimul. eſt quidẽ indiuiſibilis, & confidens in ſeipſa, & interim omnia participãtia ſui perficit inſtar mentis, quæ quidem ex ſe tradit omnibus interim ab vnoquoque ſeorſum. Hæc vtique eſſentiam noſtram iudicant à corpore ſeparatam, & in ſeipſam manentem. ſiquidem ſcientia, quæ perfectio noſtra eſt, talem poſſidet facultatem: corporeæ nanque potentiæ quando ſe tradunt, ipſæ ſe minuunt. Scientia verò vna, eademq́; permanens indiminuta ſufficiens vni, multisq́; pariter ſeipſam exhibet. & anima igitur ſimiliter eſt toti corpori pręſens, omnibusq́; membris, quamuis alia aliter membra participent.

Propheticus eſſe aliquis ſine ſcientia poteſt. propheta verò certò ſcit, quod pronuntiat.

VBi Plato ait, vaticinatores, ſignificat illum opinione quidẽ non ſcientia, quod ibi prænũtiat præſagire: nam vaticinales quidẽ non ſcientia præditi ſunt, ſed opinione feruntur: qui verò nõ ſolum vaticinatores, ſed etiam vates ſunt, iam

ſcien

ſcientia potiuntur, potioremq́; humanam ſcientiã habent. Significat etiam generoſiorum animarũ impetus, atq; motus quodammodo à ſuperis ſuſcitari. propterea quòd etiam præter opinionem agant, ſæpe etiam ſi abſque ſcientia operentur.

Bonum, pulchrum, iuſtum, ſuperintelligibiliter intelligibile, intellectuale, eſſentia, vita, intellectus.

INter principia rerum ipſum bonum ſupereminet pulchritudinem, & pulchritudo iuſtitiam: bonum nanq; ſuper intelligibilia extat in loco inacceſſibili ſitum. pulchritudo verò occultè quidem in primis intelligibilibus permanet. Explicatius autem in ipſo ordinis illius fine. Iuſtitia deniq; vnitè quidem in primo intellectualium ordine permanet: conſequenter verò in calce intellectualis deorum proceſſionis effulget. Rurſum ipſum quidem bonũ regnat in diis, pulchritudo in mentibus. Iuſtitia regnat in animis, quapropter & iuſtum quidem pulchrum eſt. Non tamen omne pulchrum eſt & iuſtum: ſed ipſa pulchrorum cauſa iuſtitiã antecedit. item, omne pulchrum bonũ, fons autem bonorum omnium præcedit omne pulchrum. Rurſum, iuſtum quidem eſt bo-

num per mediam pulchritudinem bono coniunctum, bonum verò superius est ambobus. Sic vtique inuenies rerum etiam extrema considerãs. Materialis enim causa, quamuis bonũ aliquid sit, turpe tamen est, atq; deforme, vnius particeps quidem est, speciei tamen expers. quod verò sensibile est, pulchritudinis quidem vestigia possidet, iustitiæ vero nequaquã. Hinc in Phædro Socrates ait, inter caducas imagines nullum esse iustitiæ, temperantiæq; splendorem: pulchritudinem verò solam priuilegium id habere, vt euidentissimè pateret vbique, & desiderabilissima foret. Vbi igitur iustum est, ibi pulchrum. vbi pulchrum, ibi bonum, siue prima principia spectare volueris, siue principiorum illustrationes vsq; ad extrema porrectas. Ipsius quidẽ boni omnia participia sunt. omnium enim est principium, pulchri verò sola, quæ aliquam habent speciem. iustitiæ deniq; solæ animæ sunt participes. Iam verò in medio rerum omnium centro quale est anima, hæc omnia inuicem connectuntur: bonum, iustum, pulchrum, & bonum quidem ipsius est pulchrum, atque iustum. Iustum quoq; simul & pulchrum est, & bonum: pulchrum similiter & bonum est, & iustum. Neque solum in

eiusm

eiuſmodi trinitate eſt hic ſermo verus, verùm etiam in aliis quoq; multis. Quemadmodum inter principia ipſum ens præcedit vitam, vita mentem: ſimiliter etiam in effectibus, vbi nõ omne compos entis, compos eſt & vitæ: neque viuens omne ſtatim eſt mente præditum, ſed viciſsim intelligentia omnia viuunt, atque ſunt: viuentia verò ſunt, quoque viuendo. Cùm verò talis ſit in extremis, per trinitatem eiuſmodi differentia in anima confluunt, vbi ens quidem, & vita, & intellectus exiſtit. vita verò & intellectus eſt, & eſſentia. Intellectus autem, & eſſentia ſimiliter eſt & vita. vna enim ſimplicitas eſt in anima, vna ſubſtantia, neque eſſe, neque viuere, neque intelligere, ibi eſt aduentitium. Sed intellectus quidem eius eſt eſſentialis, & viuens. vita quoque intellectualis eſt per eſſentiam. Eſſentia deniq; intellectualis, & viuens. vbique ergo eſt omnia, & ex omnibus vnum ſimili ratione: & bonum eius pulchritudine, & iuſtitia pollet: & pulchrum eſt bonum, atque iuſtum: rurſumq; iuſtum eſt bono, pulchroq; refertum: ſubiectum ſanè vnum eſt, rationes verò diuerſæ. vbi nos neque ipſam trium horum identitatem ſecundum rationes conſideramus, nq; alteritatem ſecundum ſubie-

ctum existimamus, sed rationes quidem eorum differentes inter se conseruamus, vnum verò subiectum. quamobrem vbiq; per actiones animæ inuicem ista concurrunt, sicut enim rationes quidẽ virtutum sunt differentes, vnum verò compos est cunctarum, neq; fieri potest, vt sis iustitiæ particeps, & temperantiæ vacuus, vel duo hæc quidem habeas, cætera verò non habeas: sic & eiusmodi trinitas sibiipsa connectitur, & omne quidem bonum simul & pulchri compos est, & iusti, similiterq; de cæteris. propterea Socrates iustum bonum per pulchritudinem copulauit. Hoc enim est competẽs eorum medium simul, atq; vinculum. Timæus autẽ ait pulcherrimum esse nodum, qui & seipsum, & colligata, quammaximè conficit vnum. Memento verò ipsi quidẽ bono, malum duntaxat esse contrarium, bonum verò nequaquam. ex quo apparet concordia inuicem esse bona: malo autem & malum, & bonum pariter aduersari.

Probat omne iustum ipsa eius natura pulchrum esse atq; bonum

OMne iustum esse pulchrum sequentibus rationibus cõfirmabimus, cùm anima sit multitudo quædam, atque in ea

hoc

hoc quidem primum ſit, illud verò medium, illud autem vltimum. dic age, quando iuſtitiam in ea fieri dicimus, an quando medium, aut vltimũ ſuperioribus dominari conatur, an potius quãdo primum medio, mediũ imperat vltimo? At ſi tunc, quando deteriora melioribus præualent, non vlterius erunt deteriora natura talia. Illud enim cui cõpetit dominari, melius, eſt, honorabiliusq́; natura. ſi igitur impoſſibile eſt, idem naturaliter eſſe melius, atq; deterius: oportet iuſtum tunc in anima reperiri, quando quod in ea optimum eſt, vitæ totius habet imperium. medium verò ſubditum meliori præualet vltimo. Tunc enim vnaquæq; pars animæ, quod ſibi conuenit, habet. primum quidem regnans: ſecundum verò ſtipans: vltimum denique meliori miniſtrans. Ipſum itaque iuſtum natura diſtributiuũ eſt eius, quod conuenit parti cuilibet animæ. Et officij proprij conſeruandi vnicuiq; cauſa, propriæq́; dignitatis diſtribuendæ, atq; ita totius ordinis conſeruatio. ordo verò, moderatioq́; huiuſmodi naturæ conueniens naturaliter pulchra eſt. Eſt igitur iuſtitia cauſa pulchritudinis, atque pulchra. Eſt autem duplex iuſtum, vnum quidem in contractibus, quod arithmeticam conſer-

uat æqualitatem: alterum verò in distribuẽdo versatur in geometrica æqualitate consistens. Tum igitur arithmeticam seruat æqualitatem, ne socium suo in contractibus defraudemus, plus videlicet quàm dederimus, ipsi recipientes. Tum verò inæqualibus distribuit inęqualia pro dignitate cuiq; geometrica proportione seruata, vt quemadmodum differunt inter se personæ, sic & differant inter se distributa personis: itaq; omne iustũ, sicut diximus, est æquale: omne autẽ æquale, pulchrum. nam inæquale incompositum est, & turpe. iustum igitur omne pulchrum. Præterea tunc est in corporibus pulchritudo, quando superat forma materiã. ipsa nanq; materia deformis est, & turpis: & quando forma superatur ab ea, tunc forma informitate quadam & deformitate repletur, & quasi informe quiddam euadit, facta videlicet similis subiectæ naturæ. Si igitur & in anima, quod intellectuale nobis inest, vicem gerit formæ, inrationale verò materiæ (nam intellectus, & ratio in ordine termini computantur) inrationale verò in genere indefiniti locatur (natura enim indeterminatum est, expersq; mensuræ) necessarium est, in anima quoq; tũc pulchritudinem effulgere, quando ratio quidem

quidem regnat, species vero vitæ ratione carentes rationi subdũtur. at verò iustum ipsum rationi quidem dat imperium, irrationali deputat seruitutem. vtriq; enim, quod sibi consentaneũ est, attribuit. principali quidem principatum: inferiori verò designat obsequium. Quandoquidem in opificio mundi inrationale nobis est subditum, & rationi nobis insitæ inrationale subiicitur, vt vehiculum ipsum. itaq; iustum naturaliter pulchrum est, & pulchritudinis animæ causa. Item iustum quid perfectum est, atque definitum. nam iniustum imperfectum, indefinitumque censetur, atque infinitum vagatur, nec vsquam sistit gradum præuaricans iustitiæ terminum. ipsum ergo iustum, cuicunq; adest, mensuram, terminumq; imponit, atq; ita omnia perfecta facit. Cùm itaque tale sit, meritò pulchram efficit animam. Id enim, quod perfectum est, atque mensuratũ, naturaliter pulchritudo consequitur, sicut immensuratum, indeterminatumq; deformitas comitatur. iustum igitur est natura pulchrum. denique ipse mundi faber totum hoc per iustitiam exornauit. pulcherrimo enim nodorum omnium nodo deuinxit mundũ, indissolubilemq; effecit, propter proportionis analogicæ

logicæ poteſtatem continentem ipſum, ſibiq; amicum vndiq; facientem. quod autem eſt ſimile mundo viſibilium omnium formoſiſſimo, nimirum eſt ipſum quoque pulchrum. quod igitur iuſtum eſt, neceſſario eſt & pulchrum.

Omne pulchrum naturaliter eſt bonum, omne turpe malum, atq; viciſſim.

OMne verò pulchrum eſſe bonum, ita probamus. Conſtat pulchrum eſſe amabile ſuapte natura, quandoquidem & extrema pulchritudo diuinę pulchritudinis imaginem ferens, eſt amabilis, primoq́; aſpectu animos ad ſe mouet. Quod confirmatur in Phædro. Re enim vera καλὸν, id eſt pulchrum, ſiue dicitur διὰ τὸ καλεῖν, id eſt quia prouocat animas, ſiue διὰ τὸ κηλεῖν, id eſt quia permulcet intuentes, certè ſecundum naturam eſt amabile. Quapropter & amor ad pulchrum dicitur amantem ducere. Quicquid autẽ eſt amabile, eſt appetibile. eſt enim amor appetitus aliquis alicuius robuſtus, atque vehemens. Et quicquid amat, appetit aliquid quo & indiget. Omne verò appetibile eſt & bonum, ſiue re vera bonũ, ſiue apparẽs. Pleraq; enim non bona expetenda nobis occurrunt, quoniam appetentibus ſe offe-

runt tanquam bona. Demonſtratum eſt autem à Socrate in Memnone, manifeſtè fieri non poſſe, vt qui malum, quale ſit, nouerint, ipſum appetant. Appetibile igitur omne bonum eſt. Ac ſiquidem appetibile ſit principaliter, bonũ quoq; principaliter erit. Sin autem apparens, appetibile, tale etiam erit bonũ. omnino autem in quolibet terminorum hoc eſt apponẽdum, ſcilicet aut apparens, aut re vera. Si enim pulchrum, & apparens, certè & amabile & appetibile, bonumq́; pulchro eiuſmodi conſors. Sin autẽ natura pulchrum eſt, & amabile, bonum quoque ſimiliter. Atqui quid'nam erit appetibile, nunquid malum? At impoſſibile eſt, vbi notũ fuerit, eſſe alicui expetendum: omnia enim bonum appetunt, ad malum autem appetitio nulla fertur. ſed neque etiam appetitus fertur ad aliquid, quod neque ſit bonum, neque malum: quod enim tale eſt, gratia alterius agitur, nulluſq́; finis exiſtit. omne autem appetibile finis. atque ſiquid ex malis appetitur, quoniam apparet bonum, deſyderatur vt bonum: & ſi quid non pulchrum amatur, quoniam apparet, amatur vt pulchrum. Si igitur omne pulchrum eſt amabile, omne amabile eſt appetibile, omne appetibile bonum: conſequent

quenter omne pulchrum eſt bonum, atq; viciſſim, omne bonum appetibile, appetibile eſt amabile: ſiquidem amare eſt vehementer appetere. vnde in Sympoſio Socrates ait bonum amabile eſſe ſicut pulchrum: ſi inquam omne bonum eſt appetibile, appetibile rurſum amabile, amabile verò pulchrum, ſequitur vt bonum omne ſit pulchrum. Neque nunc nobis obiiciat aliquis, ipſum bonũ eſſe ſuperius pulchritudine, neque rurſum duplex eſſe, quod amabile dicitur: non enim nũc de primis rerum principiis diſputamus, ſed de iis, quæ nobis inſunt, pulchris, atque bonis: quod igitur in nobis eſt bonum, ſimul eſt appetibile, & amandum. Per amorem igitur id comparamus, & poſſidemus: per amorem inquã, ſtudiumq; propenſum. ac, ſi quis ſeipſum animaduerterit, planè perſpiciet, eiuſmodi bonum acriores nobis amores inferre, cognoſcet, quàm pulchra ſenſibus manifeſta: quod igitur eſt bonũ, eſt & pulchrum. Quapropter Diotima præcipit amatoribus, vt poſt occurrentem ſenſibus pulchritudinem, ſe ad pulchritudinẽ transferant actionibus, officiis, ſcientiis, inſitam, ibiq; amatorium animæ oculum vehementer exerceant. Deinceps verò ad intellectum, ibiq; præcipuam, diuinamq;

namq́; pulchritudinem dominantem, tan quam ipſum re vera pulchrum in nobis animæ vigeat. Quid enim in nobis eſt virtute,& ſcientia pulchrius? Quid cõtrà, vitio,& ignorantia turpius?

Homo eſt anima vtens corpore, vt inſtrumento. Mala ergo corporis non pertinent ad animam, hominémq;, ſicut neq; mala inſtrumentorum, ad artificẽ, atq; artem.

FAlsò pleriq; putant vulnera, mortemq́; mala, quid enim horũ nobis eſt malum? Siquidem non tranſit in animam, quæ nos ipſi ſumus. Neque enim paſſiones inſtrumentorum virtutes vtentiũ mutant, neque igitur faber obtuſa aliquando ſeca, artem amittit ſecandi. neque etiam ſi in arte fabrili conſiſteret noſtra felicitas, infelicem propterea putaremus fabrum, cui ſeca defuerit. Iam verò quemadmodum anima inſtrumentum habet, ſic & corpus inſtrumenta quædam habet, per quæ mouet externa; quorum vitium bonam non lædit corporis habitudinem, ſimiliter & corporis paſſiones in animam non pertranſeunt. quapropter & mors, etſi corporis malum eſt, non tamen eſt animæ malum. Si igitur pulchrum quidem

dem actionis est in anima, malum verò interim fit in alio, nondum ostensum est, idem aliquando pulchrum esse, simulque malum. Licet etiam dialectica ratione distinguere, aliud quidem esse aliquid secundum seipsum, aliud autem secundum accidens. Est enim actio fortis, pulchra secundum seipsam: mala verò, si quando sit mala, per accidens: quoniam accidit fortiter agentem mori. esto enim, si vis, mors è malorum numero. Non igitur officium fortè secundum hoc ipsum, quod est forte, ideoque & pulchrum, est etiam malum, sed forte per accidens. aliud igitur est pulchrum, aliud verò malum. Neque qua ratione pulchrum, eadem ostensum est esse aliquando malum, sed per accidens propter obitum. Proinde hominis ignorat essentiam, qui bonum à pulchro secernit. & hoc quidem in alio, illud autem in alio ponit, bonum in corpore, pulchrum in actionibus animæ. Sed re vera homo ipse est animus, ipse essentia à corpore segregatus, in quo quicquid est, pulchrum est, & bonũ est, etiam si inde corporis sequetur incommodum. Corpus enim non pars hominis, sed instrumentũ: instrumenti verò malum non pertinet ad vtentem.

Quom

Quomodo differant duo hæc, ſcilicet ſecundum ſeipſum, & qua ipſum.

DIctiones eiuſmodi, ſcilicet, ſecũdum ſeipſum, & qua ipſum, etiam apud Ariſtotelẽ diſtinguuntur. Quod enim ſecundum ſeipſum alicui competit, poteſt ei non competere primo. Quod autẽ qua ipſum conuenit, præter id, quod conuenit, ſecundum ſe ipſum etiam primo com petit ei, atque adæquatur. Pulchrum igitur, ſi commenſurationis animæ cauſa eſt, atque ob hoc ipſum dicitur pulchrum, efficitq́;, vt melius in anima dominetur deteriori, perficitq́; nos, & animæ deformitatem purgat: hac ipſa ratione bonum eſt, non quidem per accidens, ſed qua ratione pulchrum. ſi enim qua pulchrũ eſt commenſuratum, eſt & bonum. Bonum enim eſt mẽſura, certè qua pulchrum eſt, exiſtit & bonum. Similiter turpe, qua turpe, malum eſt. Nam qua turpe eſt, informe eſt, indeterminatum, incompoſitum, & hac ipſa ratione malum. Qua igitur eſt turpe, eſt vtique malum. eadem itaque res, & pulchra ſemper eſt, & bona atque contrà turpis pariter, atque mala. hanc tu regulam hic mẽte teneto, qua & in poſterum vſus eſt Ariſtoteles. Siqua duo conuertuntur, inuicem eorum quoque op-

posita conuertuntur. si igitur pulchrum, bonumq; cõuertũtur inter se, eorũ quoq; opposita, malum scilicet, atq; turpe, similiter inter se conuertuntur.

PROCLVS DE SACRIFICIO, ET MAGIA,

Interprete Marsilio Ficino Florentino.

Vemadmodum amatores ab ipsa pulchritudine, quæ circa sensum apparet, ad diuinam paulatim pulchritudinem ratione progrediuntur: sic & sacerdotes antiqui, cùm consyderarent in rebus naturalibus cognationem quandam, compassionemque aliorum ad alia, & manifestorum ad vires occultas, & omnia in omnibus inuenirent, sacram eorum scientiam condiderunt. agnouerunt enim & in infimis suprema, & in supremis infima: in cœlo quidem terrena secundum causam, modoque cœlesti: in terra verò cœlestia, sed modo terreno. Nam vnde putamus plantas illas, quas heliotropias nominant, id est solisequas, ad solis motum solem versus moueri? sed selinetropias, id est lunisequas ad lunã verti? Nempe

pe cuncta precantur, hymnosque concinunt ad ordinis sui duces. Sed alia quidem intellectuali modo, alia rationali, alia naturali, alia verò sensibili modo. Itaque solisequa quomodocunq; potest, mouetur ad solem: ac siquis posset audire pulsationem ab ea in aëre circuitu factam, profectò illum quendam per eiusmodi sonum erga regem suum compositum animaduerteret, qualemcunque potest planta conficere. Quamobrem in terra quidem aspicere licet solem & lunam, sed pro qualitate terrena. In cœlo autem plantas omnes, & lapides, & animalia pro cœlesti natura vitam habẽtia intellectualem. Quæ quidem veteres contemplati alia cœlestium alia terrenorum adhibuerunt, vnde diuinas virtutes in locum inferiorem ob quãdam similitudinem deduxerunt. Nempe similitudo ipsa sufficiens causa est, ad res singulas inuicem vinciendas. Siquis enim canabim, siue papyrum calefaciat, deinde subigat lucernæ proximæ, etiam si non tangat, videbit subito accensam canabim. quamuis non tetigerit ignem, accensionemq; desuper ad inferiora descendere. Comparemus igitur canabim calefactam, siue papyrum cognationi cuidam inferiorum ad superio-

ra, appropinquationem verò eius ad lucernam opportuno vſui rerum pro tempore, loco, materia. Proceſſum ignis in canabim præſentiæ diuini luminis ad id, quod poteſt capere. acceſſionem denique canabis deificationi mortalium, materialiumq́; illuſtrationi, quæ deinde feruntur ſurſum inſtar accenſæ canabis ob quandam ſeminis diuini participationē. Quid verò de Loto dicam? Lotus implicat quidem in ſe folia ante ſolis exortum, oriente verò ſole explicat paulatim: & quatenus ſol ad mediam cœli aſcendit plagam, eatenus pandit folia. Quatenus verò à medio petit occaſum, gradatim folia contrahit. Videtur hæc non minus dilatatione, contractioneq́; foliorum honorare ſolem, quàm homines genarum geſtu, motuq́; labiorum. Non ſolum verò in plantis, quæ veſtigium habent vitæ, ſed etiam in lapidibus aſpicere licet, imitationem, & participationem quandam luminum ſupernorum, quemadmodum helitis lapis radiis aureis ſolares radios imitatur. lapis autem, qui vocatur cœli oculus, vel ſolis oculus, figuram habet ſimilem pupillæ oculi, atque ex media pupilla emicat radius. lapis quoque ſelenitus, id eſt lunaris, figura lunæ corniculari ſimilis,

quad

quadam ſui mutatione lunarem ſequitur motum. Lapis deinde helioſelenus, id eſt ſolaris, lunarisq; imitatur quodammodo congreſſum ſolis, & lunæ, figuratq; colore. Sic diuinorum omnia plena ſunt, terrena quidem cœleſtium, cœleſtia verò ſupercœleſtium, proceditque quilibet ordo rerum vſq; ad vltimum. Quæ enim ſuper ordinem rerum colligũtur in vno, hæc deinceps dilatantur in deſcendendo, vbi aliæ animæ ſub numinibus aliis ordinantur. Deinde & animalia ſunt ſolaria multa, velut leones, & galli, numinis cuiuſdam ſolaris pro ſua natura participes: vnde mirum eſt, quantum inferiora in eodem ordine cedant ſuperioribus, quamuis magnitudine, potentiaq; non cedant, hinc ferunt gallum timeri à leone quamplurimum, & quaſi coli. cuius rei cauſam à materia, ſenſú ve aſſignare non poſſumus, ſed ſolum ab ordinis ſuperni contemplatione. quoniam videlicet præſentia ſolaris virtutis conuenit gallo magis quàm leoni: quod & inde apparet, quia gallus, quaſi quibuſdam hymnis applaudit ſurgenti ſoli, & quaſi aduocat, quando ex antipodum medio cœlo ad nos deflectitur, & quandoque nonnulli ſolares angeli apparuerunt formis eiuſmodi

præditi, atque cùm ipſi in ſe ſine forma eſſent, nobis tamen, qui formati ſumus, occurrere formati. Nonnunquam etiam dæmones viſi ſunt ſolares leonina fronte, quibus cùm gallus obiiceretur, repētè diſparuerunt. Quod quidem inde procedit, quòd ſemper quæ in eodem ordine conſtituta inferiora ſunt, reuerentur ſuperiora: quemadmodum plerique intuentes virorum imagines diuinorum, hoc ipſo aſpectu vereri ſolent turpe aliquid perpetrare. Vt autem ſummatim dicam, alia ad reuolutiones ſolis correuoluuntur, ſicut plantæ, quas diximus: alia figuram ſolarium radiorum quodammodo imitantur, vt palma, dactylus: alia igneam ſolis naturam, vt laurus: alia aliud quiddam, videre ſanè licet proprietates, quę colliguntur in ſole, paſſim diſtributas inſequentibus in ſolari ordine conſtitutis, ſcilicet angelis, dæmonibus, animis, animalibus, plantis, atque lapidibus. Quocirca ſacerdotij veteris autores à rebus apparentibus ſuperiorum virium cultum adinuenerunt, dum alia miſcerent, alia purificarent. Miſcebant autem plura inuicem, quia videbant ſimplicia nonnullam habere numinis proprietatem, nō tamen ſingulatim, ſufficientem ad numinis illius

aduoc

aduocationem. Quamobrem ipſa multorum commiſtione attrahebant ſuper nos influxus: atque quod ipſi componendo vnum ex multis conficiebant, aſſimilabant ipſi vni, quod eſt ſuper multa, conſtituebãtq; ſtatuas ex materiis multis permiſtas: odores quoque compoſitos colligentes: arte in vnum diuina ſymbola, reddentesq; vnum tale, quale diuinum exiſtit ſecundum eſſentiam, comprehendens, videlicet vires quamplurimas. Quorũ quidem diuiſio vnamquãque debilitauit, miſtio verò reſtituit in exemplaris ideam. Nonnunquam verò herba vna, vel lapis vnus, ad diuinum ſufficit opus. Sufficit enim Cnebiſon, id eſt carduus, ad ſubitam numinis alicuius apparitionem, ad cuſtodiam verò laurus. Raccinum, id eſt genus virgulti ſpinoſum, cepa, ſquilla, corallus, adamas, iaſpis, ſed ad præſagium cor talpæ, ad purificationem verò ſulfur, & aqua marina. Ergo ſacerdotes per mutuam rerum cognationem, compaſſionémque conducebant in vnum, per repugnantiam expellebant, purificantes, cùm oportebat, ſulfure, atque aſphalto, id eſt bitumine, aqua aſpergentes marina. purificat enim ſulfur quidẽ propter odoris acumen. aqua verò marina propter igneam

portionem, & animalia diis in deorum cultu congrua adhibebant, cæteraq; similiter. Quamobrem ab iis, atque similibus recipientes primùm potẽtias dæmonum, cognouerunt, videlicet eas esse proximas rebus, actionibusq; naturalibus: atq; per hæc naturalia, quibus propinquant in præsentiam conuocarunt. Deinde à dæmonibus ad ipsas deorũ vires, actionesq; processerunt, partim quidem docentibus dæmonibus addiscentes, partim verò industria propria interpretantes conuenientia symbola, in propriam deorum intelligentiam ascendentes, ac deniq; posthabitis naturalibus rebus, actionibusq;, ac magna ex parte dæmonibus, in deorum se consortium receperunt.

PORPHYRIVS DE OCCASIONIBVS,

siue causis ad intelligibilia nos ducentibus,

MARSILIO FICINO INTERPRETE.

*

De natura corporeorum atque incorporeorum.

MNE corpus est in loco. Nullum verò eorum, quæ secundũ se sunt incorporea, vel aliquid tale, est in loco. Quæ secundum se sunt incorporea, eo ipso, quod pręstantius est omni corpore, atq; loco, vbique sunt, non distanti quidem, sed indiuidua quadam conditione. Quæ secundum se sunt incorporea, non localiter præsentia corporibus, adsunt eis, quotiescunq; volunt, ad illa vergentia, atque declinantia, quatenus videlicet naturaliter ad ea vergunt, atque inclinantur. Sed enim cùm non adsint locali conditione corporibus, habitudine quadam eis adsunt. Quæ secundum se sunt incorporea, certè non per substantiam, & per essentiam corporibus adsunt.

Non enim corporibus commiſcentur, veruntamen ex ipſa inclinatione, quaſi momento vis quædam ſubſiſtit inde communicata iam propinqua corporibus. Ipſa nanq; inclinatio ſecundam quandam vim ſubſtituit corporibus iam propinquam.

De natura, & alligatione, & ſolutione animæ.

ANima quidem medium quiddam eſt inter eſſentiam indiuiduam, atq; eſſentiam vera corpora diuiſibilem. Intellectus autem eſſentia eſt, indiuidua ſolum. Sed qualitates, materialesq; formę, ſecundum corpora ſunt diuiſibiles. Non omne, quod agit in aliud appropinquatione, & tactu facit, quod facit, ſed etiam quæ propinquando, & tangendo faciunt aliquid ſecundum accidens, non vtuntur propinquitate. Anima corpori alligatur conuerſione quadam ad paſſiones prouenientes à corpore. Rurſumq; ſoluitur quatenus à corpore nihil patitur. Quod natura ligauit, hoc & ipſa natura ſoluit. Rurſus, quod conciliauit anima, hoc & anima dirimit. Natura quidem corpus in anima deuincit, anima verò ſeipſam in corpore. Quãobrem natura corpus ab anima ſeparat, anima verò ſeipſam à corpore ſegregat.

Omnia

Omnia quodammodo ſunt in omnibus pro conditione eorum, quibus inſunt.

NOn ſimiliter omnia in omnibus intelligimus, ſed propriè ſe habet ad omnia vniuſcuiuſque eſſentia: in intellectu quidem intellectualiter, in anima verò rationaliter: in plantis ſeminariè, in corporibus imaginariè: in eodemq; (quod his omnibus ſuperius eſt) modo quodam ſuperintellectuali, atq; ſupereſſentiali.

In ſummis eſt vnitas cum virtute: in infimis multitudo cum debilitate.

INcorporeæ ſubſtantię deſcēdentes quidem diiudicentur, atque in ſingula potentię defectu multiplicantur. adſcendentes autem vtuntur, atque ſimul recurrunt in vnum copia poteſtatis.

De ſpeciebus vitæ.

NOn ſolum in corporibus æquiuoca conditio eſt, ſed ipſa etiam vita multipliciter prædicatur. Alia eſt enim vita plantæ, animalis alia: alia rurſus intellectualis eſſentiæ, alia tandem naturæ ſuperioris, alia animæ, alia intellectualis: viuunt enim & illa: etſi nullum eorum, quæ ab ipſis exiſtunt, vitam eis ſimilem ſortiatur.

Quæ generant, partim conuertuntur ad genita, partim minimè.

OMne, quod ſua eſſentia generat, aliquid ſe deterius generat. atq; omne genitum ad genitorem natura conuertitur. eorum verò, quæ generāt, alia quidem nullo modo conuertuntur ad genita: alia verò partim quidem flectūtur ad illa, partim etiam non flectuntur. alia tandem ſolum deflectuntur ad gerituras, neq; interim ad ſe reflectuntur.

Senſus, imaginatio, memoria, intelligentia.

MEmoria non eſt imaginationum conſeruatio quædam, ἀλλὰ τῶν μελετηθέντων προβαλέσθαι ἐκνέας, προβλήματα. ſed eſt ipſas propoſitiones, ſiue productiones in actum eorum, quæ meditatus eſt animus nuper, educere. Anima quidē habet omnium rationes. Agit autem ſecundum eas, vel ab alio ad expeditionem eiuſmodi prouocata, vel ipſa ſeipſam intus conuertens ad rationes, & cùm ab alio prouocatur, tanquam ad externa committit introducere ſenſus: cùm verò ingreditur in ſeipſam, ad intelligentias peruenit: neque igitur ſenſus extra imaginationem ſunt, neq;, vt dixerit aliquis, intelligētiæ quatenus competunt animali:

li: neque rursus absque instrumentorum sensualium passione sunt sensus, sic & intelligentiæ non absque imaginatione, nisi analoga conditio sit: quemadmodum figura consequens quiddam est ad animal sensuale, sic phãtasma aliquid consequens ad intelligentiam animæ intelligentis in animali.

Anima est immortalis.

ANima est essentia inextensa, immaterialis, immortalis: in vita habẽte à seipsa viuere, atq; esse similiter possidente.

Paßio animæ, atque corporis est longè diuersa.

ALiud est pati corpora, aliud incorporea. Passio enim corporũ cum transmutatione contingit: passio verò animæ est accommodatio quædam, & affectio ad rem ipsam, & actio quędam, nullo modo similis calefactioni, frigefactioníque corporum. quamobrem si passio corporum, cum transmutatione fit, dicendum est omnia incorporea esse passionis expertia. Quæ enim à materia, corporibusq; separata sunt actu, eadem permanent: quę verò materiæ, corporibusq; propinquant, ipsa quidem non sunt passiua, sed illa, in quibus hæc apparent, patiuntur. quando enim animal sentit, anima quidem simi-

lis

lis esse videtur harmoniæ cuidam separatæ ex seipsa chordas mouenti contemperatas. Corpus autem simile harmoniæ, quæ inseparabilis inest chordis, sed causa mouendi esse videtur animal, propterea quòd sit animatum, quod quidem simile est musico, ex eo quòd sit concinnum. corpora verò, quæ per passionem sensualem pulsantur, similia contemperatis chordis apparent. Etenim ibi non harmonica quidem separata patitur, sed chorda: & mouet sanè musicus per ipsam, quæ sibi inest, harmoniam: neq; tamen chorda ratione musica moueretur etiã, si vellet musicus, nisi harmonia ipsa id dixit.

De differentijs incorporeorum.

IPsa incorporeorum appellatio non secundum communitatem vnius, eiusdemq; generis, sic cognominata est quẽadmodum corpora, sed secundum nudam ad corpora priuationem. Quamobrem nihil prohibet inter illa, alia quidem esse essentia, alia verò non essentia: & alia rursus ante corpora, alia verò vnà cum corporibus: item alia à corporibus separata, alia verò nõ separata. Præterea alia secundum se subsistentia, alia verò aliis, vt sint indigentia: alia deniq; actionibus, vitisq; ex se mobilibus eadem, sed alia vitis, &

qual

qualibus actionibus quodammodo permutata, nempe secũdum negationem eorum, quæ ipsa non sunt, non secundum assistentiam eorum, quæ sunt, appellantur.

Paßiones materiæ primæ aßignatæ similiter à Plotino.

MAteriæ propriæ apud antiquos hæc sunt incorporea quidem. diuersa enim est à corporibus. præterea vitæ expers, neq; intellectus, neq; anima, neq; aliquid secundum se viuens. Item informis, permutabilis, infinita, impotens. Quapropter neque ens, sed verum non ens, imago mollis apparens, quoniam quod primò est in mole, est ipsum impotens. Item appetitio sufibstentiæ, & stans non in statu. præterea semper in se apparens, tũ paruũ, tum magnũ, tum minus, tum magis, tum deficiens, tum excedens, quod'ue fiat semper, maneat verò nunquam, neque tamen aufugere potens, quippe cùm totius entis sit defectus. Quamobrem quicquid promittat, mentitur: ac si magnum appareat, interim euadit paruum, quasi enim ludus quidam est in non ens aufugiens. Fuga enim eius nõ fit loco, sed dum ab ente deficit: quamobrem quæ in ea sunt imagines, insunt in deteriori rursus imagine. quemadmodum in speculo id, quod alibi

situm

ſitum eſt, apparet alibi, & ipſum ſpeculum plenum eſſe videtur, nihilq́; habet, dum omnia videtur habere.

Quid patiatur, quid non.

PAſſiones circa id ſunt omnes, circa quod accidit & interitus. Via enim ad interitum eſt admiſſio paſſionis, atque huius eſt interire, cuius eſt pati. Interit autem incorporeum nullum: ſed quædam inter illa aut ſunt, aut non ſunt. quapropter nullum eorum patitur: quod enim patiens eſt, non oportet ita ſe habere, ſed eſſe tale, vt alterari queat, atque interim in qualitatibus eorum, quæ ingrediuntur, ſicq́; inferunt paſſionem. Ei nanque quod ineſt alteratio non à qualibet accidit, neq; igitur materia patitur. Nam ſecundum ſeipſam qualitatis eſt expers, neque prorſus formæ, quæ ſunt in ea, ngredientes, viciſſimq́; exeuntes, ſed paſſio fit circa compoſitum, & vnius eſſe in compoſitione conſiſtit: hoc enim in cõtrariis viribus, & qualitatibus ingredientiũ, inferentiumq́; paſſionem perſeuerare in ſubſiſtendo videtur. Quamobrem ea quorũ viuere eſt ab externis, nec à ſeipſis, nimirũ & viuere, & non viuere pati poſſunt. Sed ea, quorũ eſſe in vita conſiſtit, paſſionis experte, neceſ-

ſarium eſt permanere ſecundum vitam, quemadmodum vitæ vacuitati cōuenit & non pati, quatenus & vitæ vacuitas. Itaq; ſicut permutari, ac pati compoſito ex materia, formaq; contingit, id eſt corpori, neq; tamen id materiæ accidit, ſic viuere, atq; interire, patiq; ſecundum hoc ipſum incompoſito ex anima, corporeq; perſpicitur. neq; tamen animæ id cōtingit, quoniam anima nō eſt aliquid ex vita, & non vita conflatum, ſed vita ſolùm. conſtat quippe, cùm ſimplex eſſentia ſit, ipſaq; animæ ratio ſit natura ipſa ſe mouens.

Omnis intellectus eſt omniformis.

INtellectualis eſſentia ſic in partibus eſt conſimilis, vt & in particulari quolibet intellectu, vniuerſoq; intellectu ſint entia: ſed intellectu quidē vniuerſali entia etiam particularia vniuerſali ſint ratione: in particulari autem intellectu etiam vniuerſalia ſimul atque particularia ſint conditione quadam particulari.

Anima quia per eſſentiam eſt vita, non moritur.

CIrca eſſentiam, cuius eſſe conſiſtit in vita, & cuius paſſiones vita quædam ſunt, nimirum & mors in quali aliqua vi-

ta verſatur, non in priuatione vitæ ſimul tota. Quoniam neque paſſio, ſeu vita eſt omnino, illic ad non viuendum, ipſaq; illic accidit orbitas.

Omnis vita incorporea quocunq; mutetur, permanet immortalis.

IN vitis incorporeis proceſſus manentibus prioribus in ſe firmis efficiuntur, dum nihil ſui perdunt, neq; permutant ad ſubſtantiam inferioribus exhibendã. quapropter neq; quę inde ſubſiſtunt, cum aliqua perditione vel tranſmutatione ſubſiſtunt. neque hoc quidem efficitur, ſicut generatio interitus, permutationisq; particeps. ingenita igitur, & incorruptibilia ſunt atque ingenitæ, incorruptæq; ſecundum hoc ipſum effecta.

Quomodo intelligatur quod eſt ſuperius intellectu.

DE illo quod eſt mente ſuperius, per intelligẽtiam quidem multa dicuntur: conſiderantur autem vacuitate quadam intelligentiæ intelligentia meliore. quemadmodum de dormiente per vigilantiam multa dicuntur, ſed per ſomnum ipſum cognitio eius, peritiaq; habetur. ſimili nanq; ſimile cognoſci ſolet, quoniam omnis

omnis cognitio, aſſimilatio quædam eſt ad hoc ipſum, quod cognoſcitur.

Non ens aut eſt ſuperius ente, vt Deus, aut inferius cum materia.

QVod non ens dicitur, aut ipſi nos machinamur ab ipſo ente aliquando ſeparati, aut ſuperintelligimus, dum ens poſſidemus. quapropter ſi ſeparamur ab ente, ens ipſum non ſuperintelligimus: non ens ſuper ens ipſum, ſed iam non ens velut falſam concipimus paſſionem, contingentem videlicet illi, qui digreditur extra ſeipſum. ipſe enim quiſq; quemadmodum exiſtenter id eſt verè, atq; per ſe ipſum poteſt reduci ad ipſum non ens ente ſuperius, ſic ab ente, ſeq; ipſo digrediens iam traducitur ad non ens, quod entis ipſius eſt caſus atque ruina.

Subſtantia incorporea eſt vbicunque vult.

NAtura corporis nihil impedit, quin quod ſecundum ſe incorporeum eſt, ſit vbicũq;, & quomodocunq;. Sicut enim corpori incomprehẽſibile eſt, quod molis eſt expers, nihilq; ad ipſum pertinet: ſic incorporeo ipſum, quod mole diſtenditur, non ſit obſtaculum & quaſi non ens

iacet. neque enim quod incorporeum est locali conditione quò vult discurrit. locus enim cum mole simul existit. neque rursus corporum limitibus coërcetur. quod enim quomodocunque iacet in mole, in angustum cohiberi potest, & conditione locali transmutationem agere. quod autem est à mole, magnitudineq; prorsus exemptum, hoc ab iis, quæ sunt in mole, contineri non potest, à motuq; locali permanet liberum. Igitur quali quadam, certaq; dispositione reperitur ibi, vbicunque disponitur. loco interea tum vbique, tum nusquam simul existens. quapropter quali quadam certaq; affectione, vel super cœlum, vel in parte mundi quadam apprehenditur: quando verò in aliqua mundi parte tenetur, non oculis quidem aspicitur, sed ex operibus eius præsentia sua fit hominibus manifesta.

Substantia incorporea nullo corpore cohibetur, sed producit escam in corpore, per quam se corpori applicat.

QVod est incorporeum, siquando in corpore comprehendatur, non opus est vt ita concludatur, quemadmodum in parco feræ clauduntur: nullum nanq; corpus potest ipsum sic in se cohibere, neque

sicut

ſicut vter liquorem aliquem trahit, & cohibet, aut flatum: ſed oportet ipſum ſubſtituere vires ab ipſa in ſeipſum vnione extra manantes, quibus deſcendens corpori applicatur. copula itaq; eius ad corpus per ineffabilem quandam ſui ipſius impletur extenſionem. quamobrem non aliud quidem vllum ipſum alligat, ſed ipſum certè ſeipſum. neque igitur reſoluit ipſum corpus quando frangitur, aut interit, ſed ipſum potius ſemetipſum enodat, quando à familiari erga ſubiectum affectione diuertit.

Vniuerſales cauſæ non conuertuntur ad effectus: ſed eos ad ſe conuertunt.

NVlla ſubſtantiarum, quæ vniuerſæ ſunt, atq; perfectæ, ad ſuam conuertitur genituram. Omnes autem perfectæ ſubſtantiæ ad generantia rediguntur, & id quidem ad corpus vſque mundanum. Quod quidem cùm ſit perfectum, ad animam eſt redactum. animam inquam intellectualem, ideoq; circulo voluitur. anima verò mundi ad intellectum attollitur. intellectus autem erigitur ad principium. Omnia itaque perueniunt ad hoc ipſum ab extremis exordientia quatenus facultas ſuppetit vnicuiq;. perueniunt inquam

eleuatione ad primum, illucuſque perdu-cta: quæ quidem aut ex propinquo, aut ex longinquo effici ſolet. Hæc itaque non ſolum appetere Deum dici poſſunt, ſed etiam pro viribus aſſequi. in ſubſtantiis verò particularibus, & ad multa labi potentibus ineſt procliuitas deflectens ad genituras: ideoq; in his delictum dicitur accidiſſe, in his infidelitas eſt damnata. has igitur contaminat ipſa materia, propterea quòd ad hanc deflecti poſſint, cùm tamen interea ad diuinum ſe valeant conuertiſſe: quare perfectio quidem à prioribus ſecunda ſubſtituit conſeruans eadem ad priora conuerſa. defectus autem priora etiam ad poſteriora deflectit, efficitq;, vt hæc ipſa diligant à ſuperiore interim diuertentia.

Quomodo differenter eſt vbiq; Deus, intellectus, anima.

DEus eſt vbique, quia nuſquam intellectus eſt: vbiq; etiam, quia nuſquam anima: denique vbique eſt, quoniam eſt & nuſquam: ſed Deus quidem vbique & nuſquam eſt eorum omniū, quæ ſunt poſt ipſum. Sui verò ipſius eſt ſolum, ſicut eſt, atque vult. Intellectus autem in deo quidem vbique eſt, ſed in eis, quæ ſunt poſt ipſum.

ipſum, exiſtit nuſquam pariter, & vbique anima tandem in intellectu, atque deo, ſimiliter eſt vbique, in corpore verò vbiq; eſt ſimul & nuſquam. Corpus autem & in anima, & in intellectu, & in Deo, omnia profectò cum entia, tum non entia ex deo ſunt, & ideo neque tamen ipſe Deus eſt, cum entia, tum non entia, neque exiſtit in eis. Si enim eſſet duntaxat vbiq;, ipſe quidem omnia, & in omnibus eſſet. At quoniam eſt, & nuſquã, omnia ſanè per ipſum fiunt, fiuntq́; rurſus in ipſo, quoniam ipſe exiſtit vbiq;: diuerſa rurſus ab ipſo, quoniam ipſe nuſquam. Similiter intellectus vbique exiſtens, atque nuſquam, cauſa eſt animarum, animasq́; ſequentium: neque ipſe anima eſt, neque quæ poſt animam, neq; in eis exiſtit: quoniam videlicet non ſolum vbiq; eſt, eorumq́;, quæ ſunt poſt ipſum, ſed & nuſquam. Rurſus, anima neque corpus eſt, neq; eſt in corpore, ſed cauſa corporis, quoniam dum vbique eſt, per corpus ſimul eſt, & in corpore nuſquam. proceſſus deniq; vniuerſi in illud deſinit, quod neq; vbiq; ſimul, neque nuſquam eſſe valet, ſed alternis quibuſdam vicibus vtriuſque fit particeps.

EX PORPHYRIO DE ABSTINENTIA ANIMALIVM,

MARSILIO FICINO INTERPRETE.

Anima in hoc corpore dormit.

Bſtinere animalibus præcipimus, nõ quidẽ omnibus, ſed omni duntaxat diuina contẽplaturo, qui ſanè animaduertit huius habitaculi veneficia, in quo hic habitamus: quin etiam cognoſcit, quod in ſe eſt, naturaliter perpetuò vigilans, atq; ſomnum, quo hic opprimitur, deprehendit. Cui nos ſanè educationem, nutritionemq; trademus conſentaneam: tum huius loci naturæ, tum ſui ipſius cognitioni conuenientem.

Beatitudo non eſt diuinorum cognitio, ſed vita diuina.

Beata nobis contemplatio non eſt verborum accumulatio, diſciplinarumq; multitudo, quemadmodum aliquis fortè putauerit: neque enim ita componitur, neque pro quantitate rationum ac verbo-

rum accipit incrementum, alioqui nihil prohiberet illos, qui omnes congregauerint diſciplinas, eſſe beatos. hunc verò nedum quælibet diſciplina felicem contemplatione impleat, nec ipſæ etiam de iis, quæ veræ ſunt doctrinæ, id vnquàm efficiunt, niſi eis adſit & vita in ipſam diuinorum tranſlata naturam. profectò contemplationis finis eſt ens ipſum, verumq; aſſequi adeo ſcilicet, vt eiuſmodi aſſecutio contemplatorem pro naturæ ſuæ viribus, cum eo, quod contemplatur, conflet in vnum: non enim in aliud, ſed in ipſum verè ſeipſum fit recurſus, neque ad aliud, ſed ad ſeipſum re vera fit conſpiratio. Ipſe verò re vera eſt intellectus. Quamobrem & finis eſt intellectu viuere, atque ad hoc ipſum ſermones, diſciplinęq; foris adhibitæ, cõditionem quidẽ nobis purgatoriam adhibent, non tamen rationem ipſam qua nobis felicitas compleatur. quamobrem ſi in ſermonũ, rationumq; congerie felicitas ipſa conſiſteret, liceret hominibus educationẽ, certaq; officia contemnentibus, felicem conſequi finem. at verò quoniam hanc vitam oportet in aliam commutare, animũ per verba, & rationes, operaq; purgantes, dic agè, quínam ſermones, quæ'nã opera ſic potiſſimum nos inſtituãt? nónne

verba duntaxat, officiaq́;, quibus à rebus ſenſum mouentibus, ſenſusq́; paſſionibus ſeparemur? Atq; ad vitam intellectualem, ſuperq́; imaginationem, ac pro viribus paſſionis expertem deniq; reducamur.

De animæ deſcenſu, atq; aſcenſu.

OPortet nos, ſi modò ad illa, quæ re vera nobis propria ſunt, reuolaturi ſumus, hæc, quæ & ex natura mortali nobis adſumpſimus, omnino deponere vnà cum affectione ad hæc declinante, per quã deſcẽſio nobis cõtigit. præterea reminiſci beatæ, & æternæ ſubſtãtiæ, ac, dum ad incorporeum ſtudemus aſcendere, duo potiſſimum meditari, tum qua ratione eſſe materiale, caducumq́; deponamus, tum etiam qua via præcipuè reuertamur, contraria ſcilicet via redeuntes ad illa vię, per quam ad hæc noſtra deſcẽdimus. Eramus enim, & adhuc ſumus, intellectuales eſſentiæ puræ ab omni ſenſu, naturæq́; irrationali viuẽtes: copulati verò ſumus naturæ ſenſibili, tum per impotentiam æternæ ad intelligibile noſtrũ coniũctionis, tum per potentiã ad inferiora vergentem. Omnes enim vires cum ſenſu, corporeq́; agentes, tunc primùm pullulant ad effectum, cùm animus in ipſo intelligibili minimè perſeuer

seuerat, similes terræ iam deprauatæ, quæ, cùm triticum sæpe susceperit, reddit deniq; lolium. Idq; per quandam animæ accidit prauitatem, quæ sanè nō perdit quidem ipsius essentiā, dum irrationale pullulat germen, sed per hoc ipsum anima cōiungitur cum mortali, dum ad alienum ex proprio trahitur. Quamobrē siquando ad pristinum statum redire pro viribus affectamus; necessariū est à sensu, & imaginatione, omniq; irrationali, quæ sequitur inde, conditione, passionibusq; eiusmodi animum penitus segregare, quatenus permittit naturæ necessitas. Rite verò disponere, articulatimq; componere, quæ ad mentem pertinent, tranquillitatem, pacemq; ex hoc circa irrationale bellè constituentes, vt nō solum de ipsis intellectus intelligibilibus audiamus, sed etiā quanta potentia simus fruentes, videlicet contemplatione mentis, & in naturam incorpoream restituti. Iamq; per intellectū verè viuentes, nec vltra falsò vnà cum naturis caduco cognatis. Soluere itaq; multa nobis indumenta debemus, tum visibile hoc indumentum, tum interiores adhuc nobis vestes adhibitas. non enim vitiorum effectus tantùm deuitare debemus, sed effectus etiam ipsos radicitus extirpare.

re. discessus autem à corpore fieri quidem potest cum violentia, fieri quoq; persuasione quadam; & perfecto rite peragitur per extenuationem quandam, &, vt dixerit aliquis, per obliuionem, mortemq́; affectuum, quæ quidẽ optima discessio est, quippe cùm nihil trahat secum ipsius, ex quo animus ipse diuellitur. nam vt in rebus sensibus manifestis compertum habemus, quicquid euellitur violentia, aliquid secum, siue partem, seu vestigiũ euulsionis ipsius, eiusq́; ex quo eradicatur trahere solet.

De solutione animæ.

SApientes antiqui diligenter omnia deuitabant, quæ animam corpori affigere possent. sic Pythagorici, & similes sapientes partim se in solitudinem receperunt, partim in ciuitatum templis, lucisq́; viuebant. vnde procul turba omnis semoueretur. Plato autem elegit academiam habitandam, agrum non modo solitarium, & ab vrbe semotum, sed etiã (vt fertur) insalubrem. Alij vero oculis etiam minimè pepercerunt, quo contemplationem intimam nullis interpellatam, & perpetuam conseruarent. Philosophus quidem animum à corpore per violentiam non extrudet: nam si vim intulerit, nihilo minus

minus permanebit ibidem, vnde sic exire compulerit. neque tamen parum referre putabit, si corpore impinguando sibi carcerem confirmauerit duriorem. Cauebit enim ne sensus, eiusq; voluptas, si inualescat, animam profundius in corpus immergat. Profecto si sensuum actiones puram animi actionem non impedirent, quídnam graue foret esse in corpore, dũ motiones, quæ per corpus fiunt, minimè patiaris? quo enim modo iudicares, diceresq; quod passus fueris, nisi & patiaris, nisi & præsens his existeres, quæ patiebaris? Intellectus quidẽ penes seipsum esto, etiam si nos penes ipsum minimè simus. qui autem ab intellectu digreditur, ibi iam est, quo est transgressus, discurrensq; sursum, atque deorsum, attentiore perceptionis cuiusdam studio, illic iam adest, vbi perceptio ipsa peragitur, nedum qui ad experientiam sensibilium descendit, & per facultatem irrationalem agit, possit interea quæ secundum mentem sunt, contemplari syncere: nec illi etiam, qui duas nobis attribuunt animas, geminas quoq; nobis attentiones simul habere permittunt, alioquin duo animalium coniugia effecissent. fieri posset altero ad alia intento, vt alterum sibi alterius opera minimè

nimè

nimè vendicaret. Sed quidnam oporteret paſſiones corporeas eneruare, ab eisq; mori, idq; quotidie meditari, ſi poſſemus ſecundum intellectum agere coniuncti mortalibus abſque intellectus inſpectione, vt aliquis declarauit? Intellectus enim videt, intellectus audit. At ſi luxurioſè comedens, vinumq; ingurgitans ſuauiſſimum, potes interea diuinis incumbere, cur non frequenter es in diuinis, dum humanis inhæres, eaq; congreſſu perpetras, quæ dictu etiam honeſta non ſunt? vbique enim pueri ipſius, qui nobis ineſt, perturbationes ſunt, & quia turpes, ideo ad eas contemplator diſtrahi nequit, & interim contemplari. vbi enim ſenſus, animaduerſióque eiuſmodi, illinc ipſum abeſt intelligibile: & quo magis facultas excitatur ratione carens, eo longius abeſt intelligentia. fieri nanque non poteſt, vt aliquis huc, atque illuc delatus, hic ſimul ſit, atque ibi. non enim parte noſtrum, ſed toto attentiones efficimus.

De abſtinentia.

VIr autem cautus, & qui naturæ veneficia ſuſpicatur, cognoſcitq; naturam corporis, quemadmodũ videlicet in-

ſtrumenti more ad animi vires contem-
peratum eſt, intelligit ſanè quantũ paſſio
ſonare parata eſt velis, nolíſve, quoties
ab externis pulſatur corpus, pulſatioq́; in
perceptionem peruenit: perceptio enim
ipſa, animaduerſioq́; ſonus ipſe eſt. Fieri
verò non poteſt, vt anima ſonet quidem,
niſi tota conuerſa ſit ad ſonum, & ocu-
lum præſidentem ad hoc ipſum direxe-
rit. Quando verò ſublata multorum in-
digentiæ cauſa fuerit, liberatiq́; fuerimus
eorum copia, quæ intromittuntur in cor-
pus, & eorũ pondere iam leuati, tunc ani-
mi oculus à fumo, fluctuq́; corporeo fo-
res emicat, neque commemoratione, neq;
demonſtratione iam indiget ob naturalẽ
ſui ſolertiam otij neſciam. Præterea vſus
carnium ad ſanitatem minimè cõfert, ſed
ſanitatem potius impedit: quoniam per
quæ recuperatur ſanitas, per eadem perſe-
uerat. recuperatur autẽ per victũ tenuiſſi
mum, & carnibus abſtinentẽ, quapropter
& hoc ſanitas conſeruatur. Quòd ſi ad
Milonis robur animalium abſtinentia mi
nus confert, certè neq; roboris augumen
to opus eſt philoſopho, ſi modò contem-
platurus eſt. neque actionibus ſeipſum,
& incontinẽtiæ dediturus cõſeruare pro-
fectò ſanitatem decet, non mortis quidem
metu,

metu, sed potius ne à bonis contemplatione proficiscentibus arceamur. Conseruat autem maximè sanitatem imperturbatus animi status, cogitationisq; dispositio ad ipsum, quod verè est, exposita. Multum enim vigoris ad corpus inde redundat, quemadmodum experiẽtia nostri familiares comprobauerunt, adeo, vt dolores iuncturarum, pedum simul, manuũq; acerrimos, annosq; integros octo vectari ab alio compellentes simul expulerint, cum pecuniarum, rerumq; incuria externarum, studioque ad diuinitatem prorsus iacto, simul igitur pecunias, atque curas, morbumq; corporis expulerunt. Ex quo apparet plurimum, immo totum ad sanitatem conferre certum quondam animi habitum, atque statum: conducit & plurimum tenuis ad idem victus, & parcus. Si autem oportet nos nihil veritos veritatem liberè confiteri, non datur aliter finem consequi, nisi quandoque deo (si dictu fas est) affigamur, atque euellamur à corpore oblectamentisque corporeis: quippe cùm salus ipsa nobis non per nudum verborum rationumq auditum, sed per opera comparetur, non aliter inquam deo copulari possumus, quàm per purissimam abstinentiam; neque etiam videli-
cet

cet alicui particulariũ deo nedum ipſi deo omnibus præſidenti, ſuperq́; naturã etiam incorporeã ſimpliciter exiſtenti, qui quãtò cæteris ſimplicior eſt, & purior, ſufficientiorq́;, & à materia longè ſemotior, tantò puriorem eſſe oportet animum eo aliquando fruiturum.

EX SECVNDO LIBRO PORPHYRII, DE SAcrificijs, & dijs, atque dæmonibus.

PRimi ſacrificatores non animalia, ſed herbas primùm, floresq́;, deinde arbores ſacrificarunt, atq; aromata ſubfumigarunt. Primi, qui animalibus veſci cœperunt, penuria frugũ animalia inuaſerunt, prius enim terræ fructibus veſcebantur. Tribus de cauſis diis ſacrificandũ eſt, vt veneremur, vt gratiã referamus, vt neceſſaria ab ipſis petamus, malaq́; propellamus, ad hæc autẽ impetranda votum animi ſatis facit, cui addi poſſunt ex frugibus munuſcula quædam. Animalia verò mactare nefas eſt. Sacra profectò diis nos quoque dicabimus, ſed diuerſa, ſicut par eſt, ſacrificia offeremus, ſicut differẽtibus quoq; ſacrificabimus poteſtatibus. deo quidẽ ipſi

qui regnat in omnibus, ſicut ſapiens quidam vir inquit, nihil ſenſibile offeremus, neq; fumigantes, neq; denominantes. Nihil eſt enim materiale, quod ipſi prorſus immateriali ſubitò non ſit impurũ. quapropter neq; ſermo huic vocalis eſſe poteſt accommodatus, neq; etiã ſermo animo intimus, quando paſſione quadã animę ſit inquinatus, ſed ſilẽtio puro, puriſq; de ipſo intelligentiis ipſum rite colemus. oportet igitur coniunctos, ſimileſq; deo iam effectos noſtram hanc ad deum eleuationẽ, velut ſacram victimam, dedicare deo, quæ quidẽ & ipſamet diuina laus eſt, ſaluſq; noſtra. in ipſa igitur dei huius cõtemplatione paſſionis omnis experte ſacrificium hoc impletur. Filiis autem eius, qui & intelligibiles dij ſunt, laudem iam ex ipſo quoque ſermone adhibere debemus. Nam vnicuique numinum iuſta primitiarum fit oblatio ex iis, quæ largitur, & per quæ nos nutrit, atq; in eſſe conſeruat ad ſacrificij facultatem. ſicut igitur agricolæ primitias ex iis, quæ colligunt manipulos videlicet frugum, atque fructus arborum ad numina ferunt: ita nos dicabimus eis primitias intelligẽtiarum, ſimiliumq; munerum excellentium gratias ſcilicet pro iis agentes, quę nobis largiti

giti sunt, ipsam videlicet numinum, munerumq; suorum contemplationem, præcipuè cùm per ipsam eorũ inspectionem verè nos nutriant, præsentes vbique nobis, atque apparentes, & nostræ saluti feliciter aspirantes. Nunc verò multos etiam philosophiæ studiosos id operari piget, qui gloriam potius, quàm diuinitatẽ colentes circa statuas reuoluuntur, neq; cõsiderant, vtrum, & quomodo ad talia sit veniendum: neque discere student ab illis, qui diuina sapientia pollent, quousq;, & quantum ad hæc sit concurrendum. Nos autem cum his minimè contendemus, neq; tale aliquid dignoscere studebimus, sed sanctos, antiquósque imitabimur plurimum, videlicet velut primitiarum numinibus ex ipsa contẽplatione dicantès, quam nobis superi tribuerunt, & cuius nobis, vsus ad veram salutem est admodum necessarius. itaque Pythagorici circa numeros, lineasq; versati, ex his etiã diis plurimum dedicabant, alium quidem numerum Palladem nominantes, alium verò Dianam, alium Apollinem: rursus alium iustitiam, alium temperantiam, ac similiter in figuris, atq; ita similibus sacrificiis diis adeo placuerunt, vt vnumquẽq; deorum suis oblationibus aduocarẽt, eo-

rumq; beneficio frequenter ad vaticiniũ vterentur, & siquo ad examinandum aliquid indigerent. Diis autẽ quæ ſunt intra cælum, ſiue curſu quodammodo pererrantibus, ſiue non errantibus, quorum ducem eſſe Solem primò, deinde Lunã exiſtimandũ eſt, commodè ſacrare poſſumus ignem iam quaſi cognatũ, & quæ mandat theologus, ſeruare debemus. Inquit autẽ ille, animatum nullum ſacrificandum, ſed vſq; ad farinam, & mel, terræq; fructus, atq; flores: nouit enim virum pietatis veræ cultorem. Diis quidem animatum nullum aliquando ſacraturum, ſed dæmonibus, atque aliis ſiue bonis, ſiue malis. ſed miſſa hæc faciamus. mihi quidẽ quæ pleriq; Platonicorũ diuulgauerunt, in mediũ ingenioſis iam afferenda videntur. Tradunt verò hoc tantummodo, primus quidem deus cùm ſit incorporeus, immobilis, impartibilis in nullo, neq; etiam in ſeipſo cohibitus, nullo eget externo, neque etiã mundi anima eget externis. Poſſidet enim & continet ipſum, quod eſt trina dimenſione porrectũ, facultatemq; naturaliter ſe mouentem, & ſuapte natura decreuit bene, ordinateq; moueri, mouereque mundi corpus ſecundũ optimas rationes. excepit autem in ſeipſa corpus, atq; com-

plexa eſt, quamuis incorporea ſit, atque ab omni libera paſſione. Diis autem reliquis ac mundo & errantibus,& nõ errantibus, qui ex anima, & corpore conſtant, oculis manifeſti,ſacrificandum eſt ſacrificiis inanimatis ea,qua diximus, ratione.

De ſpeciebus dæmonum bonorum, atque malorum.

REliqua eſt inuiſibilium multitudo, quos dæmones indiſtinctos dixit Plato. horum verò alij quidem ab hominibus cognominati apud ſingulos nacti ſunt honores diis æquales, reliquumq́ue cultum:alij verò plurimum formæ nominati non ſunt, ſed à quibuſdam per vicos, aut vrbes nomẽ,& cultũ occultè quodam modo ſortiuntur. reliqua verò turba, ſic quidem communiter appellatur nomine dæmonum. Rata verò apud omnes fides eſt eiuſmodi:eos certè læſuros genus humanum,ſi iraſcantur, propterea quod negligãtur, neq; cultum legitimũ nanciſcantur:rurſusq́; benefacturos hominibus,qui eos votis,ſupplicationibusq́; & ſacrificiis, & aliis,quæ cõſequũtur, ſibi cõciliauerũt. Cùm igitur opinio hęc de dęmonibus cõfuſa ſit,multũq́; habeat in eos calũniæ, neceſſarium eſt eorũ naturã ratione diſtinguere.

guere. Forte nanq; necessarium aiunt, vnde circa illos error hominibus incidit declarare, distinguendum igitur hunc in modum. Quæcunq; igitur animæ ex tota anima pullulantes magnas sub Luna locorum partes gubernant, ἀπερειδόμεναι innitentes quidem, siue adhærentes, siue impositæ spiritui, sed ipsum secundum rationem superãtes. has vtiq; bonos dæmones iudicandum, & ad eorum, quæ fiunt, vtilitatem omnia procurare, siue quibusdam pręsint animalibus, siue certis fructibus, siue aliis horum gratia ordinatis: velut imbribus, & temperatis ventis, aeriq; sereno, temperationiq; temporum, & reliquis ad hæc omnia conferentibus: apud nos rursum artibus & musicæ disciplinæ, & medicinæ, & gymnasticæ, atq; similibus. Fieri verò non potest, vt ij, qui vtilitati rerum, commoditatiq; consulunt, rursum inferant detrimenta. inter eos adnumerandi sunt dęmones, quos Plato transferre, nuntiareq; dicit humana quidẽ diis, diuina ve hominibus, dum vota quidem nostra ad deos, velut iudices perferunt: illorum verò iussa, monitionesq; vnà cum vaticinio ad nos deducunt. Quæcunque verò animæ coniuncto spiritui minimè dominantur, sed plurimùm cedunt, hæ

sanè

ſanè per hunc ducuntur nimium & ferun tur quando iræ, concupiſcentiæq; ſpiritus inualeſcũt. hæ quidem animæ ipſæ quoq; ſunt dæmones, ſed rite malefici nominantur. Sunt autem tum hi omnes, tum quos diximus ab his diuerſi inuiſibiles, nec prorſus humanis ſenſibus manifeſti. non enim ſolido corpore veſtiuntur. Præterea nec vnam omnes formam habẽt, ſed figuris plurimis inſignitas. Et formæ quæ illorum ſpiritum obſignant, aliàs quidem apparent, aliàs verò nequaquam. aliquando verò & formas mutant illi ſcilicet, qui deteriores ſunt. Spiritus autem eorum, qua quidem ratione corporeum quiddam eſt, paſſioni obnoxium eſt, atque diſſolubile: ſed qua ab animis, ita deuinctũ ſpecies eius diu perſeuerare poteſt, neque tamen eſt æternum. Conſentaneum eſt aliquid ab eo ſemper effluere, atque nutriri. In commenſuratione quidem corpus bonorum conſiſtit, quemadmodum & corpora nobis manifeſtorum, ſed maleficorum dæmonum inconcinna ſunt, ac affectione paſſiua locum incolunt terræ vicinum. Nullum ergo malum eſt, quod non audeant perpetrare: habent enim omnino violentum, & male ſanum morem, deſertum videlicet cuſtodia dæ-

monum meliorum. ideoq; vehementes, repentinasq; insidias plurimũ machinantur, & proruunt. ac dum agunt incursiones, partim latere conantur, partim inferunt violentiam. quamobrem acutæ, velocesq; sunt passiones ab eis illatæ: curationes autem, emendationesq; à dęmonibus melioribus tardiores esse videntur. Omne enim bonum gubernatione facile, æqualeq; est, & progreditur ordine, neq; quod opportunum est, transgreditur. Si ergo sic de dæmonibus senseris, nunquam in opinionem de illis incides absurdissimam, per quam opineris, vel à bonis mala, vel à malis contingere bona. neque sic tantum absurdus est sermo, sed etiam multi concipientes inde pessimas de diis opiniones in multos homines diuulgarunt. Vnum enim hoc est inter maxima damna, quæ à maleficis dæmonibus inferuntur, quòd videlicet, cum ipsi infelicium passionum terrenis incidentium autores sint, sicut pestis, penuriæ, terræmotus, æstus, incendij, atq; similium, nobis interea persuadent illos horum effectores esse, qui contrariorum potius, id est fertilitatis, prosperitatisq; eiusmodi sunt autores: sic itaque seipsos ex ipsa calamitatum causa conantur absoluere: atque hoc ipsum machinantes,

primum quidem iniustitiam suam latere nos moliuntur. subinde verò nos flectunt ad supplicationes, & sacra beneficis cõuenientia diis, quasi illi nobis irati sint: hæc autem, similiaq; faciunt studentes à recta deorum sententia nos abducere, atque ad seipsos adducere. omnibus enim rebus sic iniquè, discorditerq; factis admodum delectantur, & tanquam aliorum deorum facies subeuntes: sicq; imprudentia nostra confici sibi turbas in societatẽ adsumunt, & propter eiusmodi concupiscentias hominum incendunt animos amoribus, cupiditatibusq; diuitiarum, & dominationum, atque voluptatum. rursus nouis, extraneisq; opinionibus nos inuoluunt, ex quibus seditiones, bellaq; nascũtur, & cætera generis eiusdẽ. Quod autẽ omnium grauissimum est, persuadent similia à superis effici à deo, vt etiam deum maximum criminationibus eiusmodi subigant, quem tradunt omnia sursum, deorsumq; turbare. Accidit autem hoc non rudibus tantum hominibus, sed multis philosophiæ etiam studiosis. Causa verò erroris mutuò procedit, atque confirmatur. Etenim philosophantes, qui à communi colluuione nunquam secesserũt, in eosdem cum plebe errores inciderũt, rur-

ſusq́; turbę opinionibus ſuis ſimiles à lau datis ſcriptoribus audientes in hac de diis ſententia ſunt magis etiam confirmatæ. Poëticum nanque artificium, ſuſpiciones inſuper eiuſmodi hominum acrius exci-tauit, propterea quòd elocutione vtitur ad ſtuporem, & attractum quaſi magicum vehementer accommodata; facileq́; po-tenti mulcere animos, & allicere, ideóq́; fidem de rebus prorſus impoſſibilibus no bis afferre: ſed profectò firmiter credendũ eſt, neq; bonũ vnquam lædere, neq; pro-deſſe malum. Non enim caloris eſt (vt in-quit Plato) frigefacere, ſed oppoſiti. ita neq; iuſti nocere. Iuſtiſſimũ autẽ omnium naturaliter eſt ipſa diuinitas. alioquin ni-hil diuinum foret. Nónne igitur ſecernen da eſt hæc potentia, ſorsq́; beneficorum dæmonum? quæ enim prompta eſt, natu-raliter admodum contraria eſt beneficæ; contraria verò circa idem nunquam natu-raliter accidunt. Cùm igitur eiuſmodi dę-mones in multis mortalem lædant na-turam, & quandoque in magnis, certè boni dæmones interim officia ſua nun-quam deſerunt, ſed imminentia paſſim à malis pericula pro facultate ſignificant, tùm in ſomniis oſtendentes, tum per ani-mos diuinitus inſpiratos, perq́; alia mul-

ta. Ac si quis posset significata discernere, omnes improborum machinas deprehenderet, atque deuitaret. hi nanque significant omnibus, sed non quiuis significata cognoscit: neq; quilibet scripta legere valet, sed qui literas antè didicerit. Per contrarios verò dæmones vniuersum efficitur veneficium. hos nanque maximè, horumq; ducem honorare solent, qui mala veneficiis inferunt, hi sanè dæmones omniformibus figuris, imaginibusq; abundant, prodigiorumq; machina strenuè fallunt, horũ opera infelices φίλτρα, amatoriaq; maleficia machinantur. omnis enim intemperantia, spesq; diuitiarum, atque gloriæ per hos inualescit, præcipuè verò deceptio: mendacium enim, proprium est eiusmodi dæmonum. Dij enim videri volunt, ac potestas ipsa eis præsidens, deus maximus vult haberi. Hi sanè sunt duntaxat, qui libamine, nidoreq; carnium oblectantur his enim spirituale corpus eorum pinguescere solet, viuit nanque hoc vaporibus, fumigationibusq;, atq; variè admodum (vt par est) per varia, nidoreq; sanguinis, & carnium vires adsumit. Vir igitur prudens, atque temperatus cauebit eiusmodi sacrificiis vti, quibus eiusmodi dæmones attrahat ad seipsum. Studebit autẽ

animum perfectè purgare. animũ nanque purum ob ipſam diſſimilitudinem nunquam aggrediuntur. Proinde ſi ciuitatibus fortè neceſſarium ſit, hos etiam dæmones ſibi conciliare, nihil ad nos vſus eiuſmodi pertinet. Nam in ciuitate diuitiæ, externaq́;, & corporea commoda tanquam bona inter ciues habentur, atq; horum cõtraria mala: neq; fermè quicquam penſi habent de animi perfectione, atque puritate. Nos autem commodis, quæ dæmones afferãt, quantum fieri poterit, non egebimus, ſed tum ex animo, tum ex externis omni ſtudio cõtendemus, deo quidem ipſi, ſibiq́; propinquis ſimiles effici, quod ſanè trãquillitate animi, veritatisq́; rerum comprehenſione diſtincta, ac vita ad hæc prorſus intenta completur: improbis autem hominibus, atque dęmonibus, omniq́; prorſus, & quod mortali, materialiq́; gaudeat, diſſimiles effici. Quamobrẽ ſecundum ea, quę tradidit Theophraſtus, ipſi quoq; ſacrificabimus, quibus & theologi conſenſerunt, cognoſcentes videlicet quatenus animam à perturbationibus purgare negligimus, eatenus poteſtati improbæ copulari. vnde meritò compellemur hanc inſuper demulcere. vt enim theologi tradunt, qui à rebus pendent externis,

ternis, neq; dum perturbationibus dominantur, hac ipſa conditione coguntur poteſtatis eiuſmodi impetum à ſe propellere, alioquin ceſſare nunquam à laboribus poterunt.

De ſacrificijs ad dæmones malos, & de abſtinentia, & cautione à malis dæmonibus.

QVapropter theologi, ſi quando permittunt dæmonibus improbis vitandorum gratia malorum, quæ illaturi ſint, animalia mactare, vetant ſimul talia ſacrificia deguſtare, interea iubent antè quàm ita ſacrifices purgare animum ieiunio, ac præcipuè animalium abſtinentia. Exiſtimant enim ſanctam animi puritatem eſſe quaſi ſymbolum, characteremq; diuinum, quo cuſtodiaris adeo, vt nihil patiaris ab illis, quibus ipſe propinquas, dum eos ſacrificando concilias: quando enim contrà ſis affectus, atque illi, quibus ſacrificia operaris, ſisq; purior, ideoq; diuinior te, & corpore & animo indemnem perſeuerare, pura ſcilicet ſanctimonia velut arce munitum. Quamobrem faſcinatoribus etiam veneficisq; neceſſaria viſa eſt eiuſmodi cautio, per quam ſint à diſcrimine tutiores. neque tamen penitus tuti eſſe poſſunt: laſciuiæ nanque genera conſueuerũt dæmones improbos compellare.

pellare.

pellare. quapropter non veneficorum, incantatorúmque propria est puritas, atque simonia, sed diuinorum certè virorum, contemplantiumq́; diuina Iam verò castitas, abstinentiaq́; suos passim obseruatores contra malos dæmones diuina familiaritate tuetur. itaque si fascinatores hac vti prorsus constituissent, certè fascinare nunquam prorsus auderēt, vtpote, qui per hanc reuocati essent ab eorum concupiscentia quorum gratia in pietate se polluunt. Itaque perturbationum pleni, atq; vix vel paululum cibis abstinentes impuris, ideoq́; ipsi prorsus impuri supplicia luunt transgressionis contra vniuersum iniquè: partim quidem sub dæmonibus, quos ipsi prouocant, partim etiam sub diuino iudicio cuncta mortalium opera, consiliaq́; prorsus inspiciente.

De vero cultu, & sacrificio, & cautione a malis dæmonibus.

Diuinus autem vir animum, tum sapientia diuina, tum abstinentia ciborum perturbationes hominibus incitantium, tum ipsa ad deum similitudine muniet, & quasi dei templum incontaminatum animum esse putabit, in hoc videlicet vniuerso dei patris templo. Proinde cum

cũ omne sensibile corpus defluxus quosdam materialium dæmonum nobis afferat, certè vna cum impuritate nutrimentĩ ex carnibus, & sanguinibus hausti adest nobis potestas dæmonica huic amica, facileq; pellecta propter similitudinẽ, proprietatemq; valde familiarẽ. Quamobrem rectè theologi omnes in primis abstinentiæ studuerunt, atq; Ægyptius nobis hæc aperuit, causam afferens maximè naturalem, quam experientia comprobauerat. Quoniam videlicet praua, irrationalisq; anima, quæ corpus violentia suum reliquit, expoliata ad hoc ipsum deinde se admouet, ibiq; moras protrahit, vnde hominum quoq; animæ violentia mortuorum immorantur, & circa corpus. idq; ipsum nos admonet ne vi à corpore animum excludamus. Cùm igitur violentæ viuentium cædes compellant animas corpora relicta diligere, nihil autem obstet, quo minus anima ibi sit quocunque cognatum aliquid allicit eam, vnde animæ passim multæ visæ sunt lamentari, hominumq; animæ carentium sepultura circa corpora immorentur. quibus sanè malefici sæpius abutuntur ad ministeriũ suum efficiendum, compellentes animas appositione corporis, vel partis cuiusdam assumptio

ſumptione: cùm hæc inquam hæc illis hiſtoria comperta ſint, compertámque habuerint improbæ naturam animæ, & cognationem eius ad corpus, voluptatemq́;, qua afficitur erga corpus, ex quo euulſa eſt, iure nutrimẽtum ex animalibus fugerunt, atque damnauerunt, ne extraneas animas auulſas violenter, atque impuras, quæ ad cognatum ſibi trahuntur, ad ſe ſic accerſirent: néve prohiberentur quominus ſoli, puriq́; deo appropinquarent, ſiquando videlicet præſentia turbantium dæmonum propellerentur à deo. Quòd natura cognati corporis incitamentum quoddam ſit ad animam trahendam, experiẽtia in pluribus theologos docuit. Qui enim vaticinantium animalium inſinuare ſibi animas optabant, præcipua illorum membra deglutientes, velut corda ceruorum, vel talparum, vel aſturum accipiebant, ſubinde præſentem animam dei ritu vaticinantẽ. quæ ſanè vnà cum ſui corporis intus aſſumptione in corpus humanum ſe penitus ingerebat. Iure igitur philoſophus, deiq́; ſacerdos omnibus dominatis, animalibus omnibus abſtinet. ſolus videlicet ſoli deo per ſeipſum ſtudens appropinquare, dum videlicet nulla comitantium inde turba diuertat, quo quidem

dem commercio ipſe, deinde & naturas rerum intelligit, & diuinat, deumq́; habet in ſemetipſo, vnde æternæ vitæ fiduciam pignusq́; poſſidet, totus tranſlatus ad deũ, atque vatis loco iam Iouis familiaris euadit. Proinde ſi qua neceſſitas inſtat, non deſunt huic diuinitatis familiari paſſim boni dæmones occurrentes ei, & per ſomnia, ſigna, voces, futura prænuntiantes, vnde diſcatur, quid ſit neceſſarium deuitare. Solum nanq; diſcedendum eſt à malo, cognoſcendumq́;, quod in vniuerſo ſit optimum ac maximè venerandum. & vniuerſum, quod eſt in toto bonũ amicum, atq; affabile. Improbitas autem, & inſcitia diuinorum compellit hominẽ deſpicere, quæ nõ nouit, eaq́; damnare. verùm apud eos, qui audire poſſunt, ipſa natura clamat. quæ, cùm intellectualis ſit, per intellectum cultores ſuos in ſacra penitus introducit. Nouit profectò vir ſapiens, dæmones quidem malos animalium victimis delectari, & in eis futura portendere. Deos autẽ huiuſmodi victimis non egere, qui ſanè adorantium mores inſpiciunt, maximũ ſacrificium exiſtimantes rectum de ipſis, atq; de rebus iudicium. nam apud deos optima eſt oblatio, pura mens, & perturbationũ vacuus animus. hinc Pla-

to bono quidem viro conuenire ait ſacrificia operari, diuiniſq; intereſſe: malum verò fruſtra in ſacrificiis laborare.

EX LIBRO TERTIO.

QVOD ANIMAE SENſuales ſint, & rationales, atq; immortales.

N libro tertio dicit ſe afferre opinionem veram, & Pythagoricam: omnem ſcilicet animã ſenſibus, & memoria præditam, eſſe rationalẽ, habereq; rationem, orationemq;, tum interiorẽ, tum exteriorem, qua inter ſe loquãtur animalia. quorum verba non diſcerni à nobis, nihil mirum ſit, cùm barbarorũ etiam multorum ſermonẽ minimè diſcernamus, neq; tam loqui quàm indiſtinctè vociferari putemus. Addit, ſi credendum ſit antiquis, atque illis, qui patrum noſtrorum, & noſtro tempore extiterunt. Sunt qui dicant ſe audire ſermonem animalium, atq; intelligere, ſicut apud antiquos Melapus, & Tireſias, atque tales. nuper verò Apollonius Theaneus, quem dicũt in amicorum cœtu, cùm audiret hirundinem aliis nunciare, aſinũ prope vrbem onuſtum tritico cecidiſſe, triticumq; humi diffuſum: contendit

tendit deinde animalia rationem habere, tum quia inter se sua significent, tum quia diligenti sibi solertia consulant, vsuiq; futuro prouideant, tum quia discant, & ad se inuicem, & ab hominibus multa, seipsaq; inuicem doceant. Subiungit Aristotelem, Platonem, Empedoclem, Democritum, aliosq;, quicũq; veritatem de animalibus perscrutati sunt, participationem rationis, orationisq; in animalibus cõperisse. Apparere autem in hac diuersitatem, vt Aristoteles quoque dixerit, in essentia minimè differẽtem: sed per magis, minúsue diuersitatem, quemadmodum pleriq; putẽt differentiam deorum in hac ad homines esse. non quidem secũdum essentiam, imo secundum perfectum, & imperfectum habitum rationis, sic & rationis naturam nobiscũ animalibus, sed per magis & minus existimamus esse communem. Animalia illa Aristoteles ait esse prudẽtiora, id est astutiora, quæ sensuũ acumine pollent. Differentiæ verò corporũ facilè quidem, vel difficilè passiuam reddunt animam, atq; magis, minusq; promptam habere rationem præstant. verũm secundum essentiam, variare animã nequeunt, quando neq; sensus, neq; passiones reddunt inter se differẽtes, neq; faciunt, vt perfectum

transgrediantur. Concedatur itaq; secundum magis & minus esse in his differentiam rationis, neq; tamen ratione animalia reliqua omnino priuentur, neq; ex eo, quod nos magis, quàm animalia intelligamus, propterea illa intellectione omnino priuemus. sicut neque volare perdices negamus, quoniam astures velocius volent. Concedere quidem poterit aliquis animam cum corpore compati, patiq; aliquid eo vel bene, vel malè affecto: permutari verò ipsam animæ naturã ex hoc, nequaquam. Si autem compatitur tãtùm, vtiturq; eo, vt instrumento, faciet quidem per ipsum multa aliter instrumẽtis dispositum, quàm nos simus, quæ quidem nos facere non valemus. Atque compatietur per ipsum certo modo dispositum, non tamen naturam propriam commutabit. Qui autem bruta dicit, quæ rationaliter agunt, natura facere non animaduertit se dicere hæc rationalia esse natura. quasi verò ratio nobis natura non insit. Ipsaq; perfectio nõ, sicut natura instituti sumus, suscipiat incrementum, veruntamen quod diuinum est, non fit disciplina rationale. non enim erat quãdo rationale non esset, sed simul & fuit, & rationale fuit. neque prohibetur esse rationale, quoniam rationem

nem

nem non acceperit per disciplinam, quanuis & in cæteris animalibus, sicut & in hominibus, multa quidem ipsa natura docuerit, alia verò disciplina præbuerat. Non absurdè quidã conati sunt ostendere multa etiam ex locis, quę sortita sunt, prudentiora esse quàm nos. vt enim habitantia ætherem rationalia sunt, sic aiunt, quæ illis proximè habitant, id est in aëre. Deinde quæ in aqua, deinde quæ in terra inter se rationis gradu differre. si enim deorum dignitatẽ quodammodo metimur etiam ex locis, sic & animalium perpendimus dignitatem. Socrates, & ante illum Rhadamanthus per animalia iurabant. Ægyptij verò animalia quædã deos existimabant, siue re vera deos arbitrarentur, siue cõsultò deorum formas vultu bouino, & auium facie, aliorumq; pingerent, vt non aliter animalibus quàm hominibus abstinerent, siue alia secretiori de causa: sic & Græci statuæ Iouis cornua arietis imposuerunt: tauri verò cornua statuæ Dionysij. at Pana ex homine, & capra composuerunt. Musas autẽ & Sirenas alauerunt, & Amorem, atque Mercurium: & Iouem tauri formam induisse ferunt, & aquilæ, atque cygni. Per hæc antiqui honoranda esse animalia testabantur. & Socrates, vbi

ait cygnos ſuos eſſe conſeruos, non eſt iocatus. Tabula verò indicat conuenire animalia nobiſcum in anima, dicens indignatione deorũ, ex hominibus animas in animalia pertranſire, cùm verò pertranſiuerint, deos deniq; miſereri. per hæc, & ſimilia ſignificatur animalia eſſe rationalia, ratione quidem in plurimis imperfecta, non tamen prorſus ab ente.

Nefas eſt animalia cædere.

INiuſtum eſt animalia cædere, quandoquidem nõ omnino à nobis ſunt aliena. Nos autem tanquam laſciui, & inſolentes ludo frequenter in theatris, venationibusq; animalia paſſim plurima interficimus, quo factum eſt, vt vis ipſa in nobis ferina, & immitis vehemẽtius inualuerit, humanitas autem, & mãſuetudo ceſſauerit. Pythagorici verò manſuetudinem, & clementiam erga feras meditati ſunt, tanquam humanitatis, & miſericordiæ ſpecimen. Omne, quod eſt inanimatum, cùm ratione, mẽteq; careat, opponitur ei, quod vnà cum anima rationem, & intelligentiam quandam habet. Omne nanque animatum ſenſuale habet etiam phantaſiam, velut rationẽ quandam. natura enim, quæ alicuius gratia, & ad aliquid omnia facit,

&

& fecit animal ſenſuale, non quidem vt ſimpliciter ſentiret, atque pateretur, ſed vt perciperet quæ ſibi commoda forent, quæ'ue incommoda, & illa quidem ſequeretur, hęc fugeret. ſenſus igitur vtrorumq; cognitionem ſingulis animalibus affert. quæ verò ſenſum ſequuntur, ſcilicet vtilium proſecutiones, apprehenſionesq;, noxiorum verò deuitationes, putandum eſt non adeſſe niſi habentibus ratiocinationem quandam, & iudicium, atque memoriam. Etſi Strato phyſicus ſenſum dicit non abſq; intelligentia quicquam agere, ſiquidem præſentia ſenſibus non percipimus, dum attentius aliud intelligimus, tamen eſto quidem ſenſum nõ egere mente ad eius actionẽ: at quando ad proprium, & alienum ſenſus agẽdo ſe confert, & inter hæc duo differentiam ponit, & illud fugit, hoc ſequitur, mediumq; ſequendi, effugiẽdiq; ſagaciter inuenit ineſſe rationem: coniicere poſſumus, & hæc quidem rationis propria ſunt, omniaq; omnibus animalibus adſunt ſcilicet progreſſiuis.

Qui paucis contentus viuit, & innocens, eſt quaſi deus.

CVm animis finis ſit deo fieri ſimilem, Deus autem nullius indigus ſit, no-

ceátue nulli, ille certè feliciſſimus eſt, deoq́; ſimillimus, qui ita ſeipſum comparat, vt quamminimè egeat alienis, quamminimè noceat. hic ergo ſolis veſcetur terræ fructibus, ne noceat hominibus, ne noceat animalibus: & quãtum fieri poterit, parcet etiam plantis & herbis: nam & hoc ipſum antiqui lamentabantur, quòd vel arborũ fructibus egeamus. huius autem egeſtatis cauſa generatio eſt, quódue in ipſa inopia per generationem cõſtituti ſumus iã remotiores à copia. inopia verò ſalutem quæritat ab externis. Qui igitur pluribus eget externis, magis cum inopia copulatur, longiusq́; à deò diſiungitur. qui enim deo ſimilis eſt, hac ipſa ſimilitudine verã poſſidet copiam. Diues autem, diuitiisq́; fruens, nullis infert iniuriam. nempe quandiu iniuriam infert, quamuis pecunias omneis habeat, totamq́; occupet terram, pauper eſt habendus, quippe cùm ſit familiaris inopiæ. Quamobrem vir iniuſtus profanus eſt, & omni prauitate pollutus. quod quidem vitium nobis intulit ruina quædã animæ in materiã diſcedentis à bono. omnia igitur nugæ ſunt, quatenus aliquis à principio deficit. omnium egenus eſt animus, quandiu ad ipſam plenitudinem minimè ſuſpicit. Cedit autem

ei,quod eſt naturæ ſuæ mortale,quatenus ipſe nõ nouit re vera ſeipſum. Qui autem tanquam deo ſimilis iam effectus, quàm minimis ad victum eſt contentus, hic illa ſeculi aurei proſperitate potitur.

Ratio quædam ineſt etiam animalibus.

RAtio quidem naturaliter ineſt. ratio verò recta,perfectaq; ex meditatione fit, atq; doctrina. Quapropter rationalis quidem facultatis participatio quædam omnibus competit animalibus. Rectitudinem verò, ſapientiamq; neq; hominem quidem adeptum reperire licet:& quemadmodum differentia viſus ipſius eſt ad viſum, volatusq; ad volatum. non enim ſimiliter cernunt aſtures,atque cicadę,neque aquilæ ſimiliter volant, atque perdices, ſic neque rationale quodlibet æque particeps eſt acuminis,& aſtutiæ.

EX QVARTO LIBRO, ANTIQVI ANIMALIbus abſtinebant.

DIcæarchus peripateticus antiquos inquit Græcos, tanquam proximè deo genitos, optimos fuiſſe natura, ac vitam optimam peregiſſe,adeo vt genus eorum

aureum ſit iudicatum. ſubdit eos nullum animal occidiſſe. Illi ſanè nihil ad ſanitatem melius probauerunt, quàm ſuperflua minimè congregare. Itaq; nutrimentum natura valentius adſumere noluerunt, ſed quo potius eſſet natura valentior. Antiqui quoque ſacerdotes Ægyptiorum ſapientiæ ſtudio dediti, de quibus Cheremon ſtoicus diligẽtiſſimè tractat, animalibus plurimum abſtinebant. Quinetiam multa, velut diuina, venerabãtur, quorum alia diis aliis accommodata dicebãt, ſicut Soli aſturem, atq; cantharum, & arietem, atque crocodilum. Comprehenderunt enim omnis animalis animam eſſe rationalem, quando à corpore fuerit ſeparata, præſagamq; futuri, nobisq; diuinantem, omniumq; effectricem, quorum & homo ſolutus à corpore. non ergo temere animalia honorabant, & ab eis ſe, quantum fieri poterat, continebant.

Sobria vita Eſſæorum.

NArrat ſubinde ex hiſtoria Ioſephi Eſſæorum vitam religioſorum apud Iudæos, atque philoſophorum omnia eos habuiſſe communia, charitatẽ mutuam, & abſtinẽtiam, & patientiam ante omnia coluiſſe diuino cultui ſemper intentos.

adeoq; fortes animo, vt necari quàm deũ negare maluerint. Atque in ipſis cruciatibus ridere palàm cõſueuerint. qui ob eam cauſam cruciati alacres animas emittebãt, tanquam iterum recepturi. hæc enim ſententia rata eſt, inquit, apud illos, animas immortales exiſtere, atque ab æthere tenuiſſimo deſcendentes corporibus applicari, ῥύμῃ, id eſt, impetu, & inſtinctu naturali tractas ad corpora: poſtquam verò è carcere corporis emigrauerint, tanquam à longa ſeruitute iam liberas exultare, perq; ſublimia ſe attollere. Abſtinebant tum animalibus multis, tum omni prorſus incontinentia. Deniq; ex ipſa vita & temperatiſſima, & veritatis ſtudioſiſſima, & deuotiſſima deo inter eos multi futura præſagiebant, ideoq; prophetæ nominabantur.

Sapientes antiqui præſentem vitam contemnebant ſpe futuræ.

SApientes Indorum nominati ſunt Gymnoſophiſtæ inter eos qui quadã generis ſucceſſione in ſtudio religionis, & ſapientiæ procedebant, Braclimanes nominati ſunt: qui verò idem electione tantum profitebantur, Samanei, quorum vitam Bardeſanes Babylonius latè deſcribit.

bit. Samanei huius vitæ tempus tanquam necessariam quandam seruitutem naturæ ministrantem inuiti ferebant, studebantq; animas è corpore soluere. & cùm prosperè corpus se habere sentirent sæpe, nihilo ad hoc vrgēte, egrediebātur è vita. hos ergo domestici obitu beatos existimabant, atque eos, qui illis superessent deflebant, vt infelices.

Sobrietas, & contemplatio mentem deo coniungit.

GYmnosophistæ, præter reliquā temperantiam, atq; sanctimoniā animalibus abstinebant. Sanctimonia quidem mortalibus abstinens æternam continet vitam. Corpus autem pinguefactum animam cogit esurire à felici vita cadentem, augetq; mortale, expellens, impediensq; vitam nobis æternam. contaminat & animam, videlicet corpoream eam reddens, & ad id, quod diuersum est, deflectens. Magnes verò lapis quasi quandam animam trahit ferro sibi aliquando propinquanti. vnde ferrum natura grauissimum euadit leue, eleuaturq; spiritu magnetis se conferens ad magnetem. Siquis ergo ad deum suspensus euaserit, incorporeum intellectualemq;, merito non debet nutriment

mentum quærere, quo pinguefiat corpus, quod iter ad mentem impedit, ſed ad minimum, ac penitus neceſſarium alimentum rediget corpus: ipſeq; nutrietur diuinitate naturalius deo coniunctus, quàm magneti ferrum. Iam verò ſi neque minimis quidem alimentis indigeremus, tantò feliciores eſſemus, quantò magis & immortales. Nunc verò in hoc mortali viuentes, adhuc etiam nos (vt ita dicam) mortaliores latenter efficimus, dum corpus adaugemus, atque (vt Theophraſtus inquit) dum ἐνοίκιον, id eſt plurimum neceſſitudinis animus familiarius habitando cum corpore contrahit, atque inſuper ſeipſum adhibet totum. Sed vtinam abſq; cibo penitus, atque potu agere vitam potuiſſemus: vt corporis cohibentes effluxũ optimis ſtatim rebus coniungeremur, in quibus & deus exiſtens ita deus exiſtit. Verum quidnam fuſtra ad homines hæc exclamamus, atque deflemus, ſic excæcatos, vt malum quidem ſuum aſſiduè foueãt, oderint verò ſeipſos primo, verumq; genitorẽ? Deinde eos etiam, qui vt quandoq; ab ebrietate expergiſcantur, admonent, & hortantur. Democrates ait, viuere imprudenter, intemperanter, impiè, non tam malè viuere eſt, quàm diu mori.

EX

EX MICHAELE PSELLO DE DAEMONIBVS,

Interpres Marsilius Ficinus.

Atura dæmonum non eſt abſque corpore, ſed habet corpus, & verſatur circa corpora. quod & venerandi patres noſtri iudicauerunt. ſunt & qui aſſerant, dęmones propria cum corporibus præſentia ſibi apparuiſſe. Atq; & Baſilius diuinus myſteriorum nobis occultorum inſpector, non ſolum dæmonibus, ſed puris etiam angelis corpora tribuit, velut ſpiritus quoſdam tenues, & aëreos, atq; puros, & teſtem affert Dauidē dicentem: Qui facit angelos eius ſpiritus, ac miniſtros eius flammeos: atq; id quidē neceſſarium eſt. oportet enim, vt diuinus aſſerit Paulus, ſpiritus miniſtros, qui mittuntur, corpus habere, quo mouentur, gradumq; ſiſtant, palamq; appareant. nouerunt enim hæc miniſteria nō aliter, quàm corpus aliud perſici poſſe. quod ſicubi legas in ſcriptura eos incorporeos appellari, reſpondeo & noſtros, & alios ſolere corpora quidem craſſiora corporea nominare,

minare, corpora verò tenuia, & quę aſpectum, tactumq́; effugiunt, incorporea frequenter cognominare. Non eſt autẽ corpus idem cognatum angelis, atq; dæmonibus. Angelicum enim corpus radios quoſdam effundens alternis oculis ſuſtineri non poteſt, eis penitus euaneſcens: dæmonicum verò ſi vnquam tale fuerit, eloqui neſcio. videtur autem tale aliquando extitiſſe, cum Iſaias nominet angelũ, qui cecidit, luciferum, nunc verò alioquin obſcurum, tenebroſumq́; exiſtit, ac ſi coniugato lumine nudatum oculis offeratur, moleſtum nobis occurrit, & angelicum quidem materiæ penitus expers, quapropter & per vniuerſum ſolidum penetrat, atq; pertranſit, minusq́; etiam quàm ſolis radius paſſionibus eſt obnoxium. Solis nanq; radium per corpora diaphana, atq; tralucida procedentem, ſiue ingredientem obſtacula terrena, & opaca obſtantia detinent adeò, vt ſuſtineat fractionem, vtpote qui ad malum cognationẽ habeat. Corpori verò angelico nihil horum obſtat, vtpote quod nullam à quoquam oppoſitionem patitur. quippe cum horum nullis in ordine congruat, vel natura. corpora verò dæmonica quamuis ob tenuitatem inuiſibilia ſint, attamen materialia
quod

quodammodo ſunt, paſſioniq; ſubiecta, præſertim quęcunq; loca ſubterranea ſub ire. Hæc enim adeo cõcreta ſunt, vt tactui ſubiiciantur, pulſataque doleant, & igni propinquantia comburantur, adeo vt horum quædam cinerem quoq; relinquant. Quod quidẽ apud Thuſcos Italiæ populos accidiſſe, hiſtoria traditur, neque ego hæc loquor quaſi poëticam fabulã, monſtraq; in mediũ afferens Cretenſiũ, Phœnicumq; more, ſed ex ipſis Saluatoris verbis perſuaſus hæc affirmo, quæ tradunt dæmones igne torqueri, vtpote qui, propterea quòd corporei ſunt, pati poſſint. Quo enim modo pati poſſent, ſi incorporei forent? quod enim incorporeum eſt pati à corpore ne fingi quidem poteſt.

Sex dæmonum ſpecies, quomodo ſe tranſforment, ſe nobis inſinuent, nos moueant.

ACcepi verò multa de his ab eis, qui ſeipſos dediderũt ſtudio eos in aſpectum prouocãdi, tametſi nil tale vnquam viderim, neque videre dæmonas optem. Verſatus verò ſum cum aliquo, qui in Cherrhoneſo Græciæ contermina ſolitariam vitam egit, Marco nomine. hic in Meſim fluuium genus ſuum referebat, ac

ſiquis

ſiquis alius in dæmonum cultu profecerat, inſpexeratq́; apparitiones dæmonum: hęc ergo antè tanquam vana, falſaq́; ſpernebat, atque deteſtabatur. deinde vero palinodiam cecinit, veriſq́; dogmatibus, & noſtris adhæſit. hic ergo multa, & mira quidem, & dæmonica nobis aperuit, atque mihi interdum interroganti, vtrum dæmones pati poſſent, & valde quidem, inquit, adeo, vt nonnulli dæmonũ ſemen iaciant, atq; in puſilla quædam animalia oriantur. Tum ego, incredibile inquam dæmonas excrementa habere, & membra genitalia. Habẽt quidẽ, inquit ille, membra, ſed non talia, excrementum verò aliquod ex illis emanat. Tum verò ſubiunxit, mihi crede, ſed ego inquam, graui in diſcrimine ſum, ſi noſtro more nutriantur. Nutriuntur ſanè, inquit Marcus, alij quidem inſpiratione, veluti in arteriis, & neruis viget ſpiritus, alij vero humore, ſed nõ ore, vt nos, immo vero ſicut ſpongiæ, atque oſtra, exugentes quidem humorem extrinſecus adiacẽtem, rurſus autem quod in humore concretius eſt ſecernentes. id vero non patiuntur omnes, ſed ſolùm genera dæmonum materiæ proxima, genusq́; dæmonum, quod odit lucem, & aquatile, atque ſubterraneum. At

hæc interrogaui, sunt'ne ô Marce multa dęmonum genera?multa, inquit,atque diuersa, tum secundum formas, tum secundum corpora,adeo,vt & aër,qui supra nos est,& qui circa nos,sit plenus dæmonum, plena & terra,mareq́;, & loca abdita, atq; profunda. nisi molestum est, inquã, enumera. Sex generaliter,inquit, sunt genera dæmonum,neque vero noui, vtrum locis diuidere oporteat dæmonas, in quibus versantur, an potius ex eo, quod vniuersum dæmonum genus amore afficiatur ad corpus. Esse vero noui senarium numerum corporeum, atq; mundanum. In eo enim circunstantię corporeæ sunt, atq; mundus per hunc cõpositus est, siue quia hic numerus primus est, qui componat triangulum scalenum. Esse verò proprium æquilateri diuinum, atq; cœleste, vtpote quod sit sibi ipsi æquale, ac difficile moueatur ad malum. propriũ vero æquicrurij genus humanũ vti.quod vno quodam ab instituto aberret, ex pœnitentia vero fiat melius. Scaleni verò proprium dęmonicum tanquam inæquale,nec vllo modo propinquans bono. siue igitur hoc, siue alio modo res se habeat, sex omnino ille genera dæmonũ enumerabat, & primum quidem prima lingua barbare nominabat
leliu

leliureon, id eſt igneum, quod circa ſublimiorem aërem peruagari dicebat. omne nanque dæmonicum ex lunaribus regionibus, velut ex templo profanum aliquid exterminari. Secundum vero genus, quod in aëre propinquo nobis oberrat, quod & à multis propriè, aëreum nominatur. Tertium, terrenum, quod plurimum circa terram verſatur, terrenisq́; aduerſatur multis rationibus, atq; machinis. Quartum, aquatile, & marinum, quod humoribus ſe immergit, ac libenter circa lacus, & fluuios habitat, multosq́; perdit aquis, & in mari fluctus excitat, ac tēpeſtates, nauigiaq́; viris onuſta funditus ſubmergit, multosq́ue obruit vndis. Quintū, ſubterraneū, quod habitat quidem ſub terra, inuadit autem qui puteos offodiunt, & metalla. efficit hiatus terræ, & fundamēta concutit. flammiuomos ventos ſuſcitat. Sextum & vltimum eſt lucifugum, imperſcrutabile, ac penitus tenebroſum, paſſionibusq́; frigidis violenter res perdens. Eſſe vero dicebat hæc omnia dæmonum genera ſic affecta, vt & deos oderint, & hominibus aduerſentur, ſed aliud alio peius. Aquatile enim, & ſubterraneum, ac etiam lucifugum ſummopere malefica, atque pernicioſa. hæc enim non phantaſijs excogita-

 tion

tionibusq; animas deprauare, atq; lædere, sed oberrantia ferarum more syluestrium ad perniciem hominũ festinare. sic aquatile quidem errantes, in aquis suffocare, atque morbo comitiali, dementiaq; vexare. Aëreos autem, atque terrestres arte quadam, & excogitatione inuadere, sicq; humanos animos fallere, & ad perturbationes turpissimas, & iniquas, perniciosasq; flectere. Tum ego, quonam pacto, & quid agentes hæc peragunt? vtrum dominantes nobis, & quocunque placet velut mancipia circunferentes? Non dominãtur ait, sed nobis clam commemorant. spiritui nãq;, qui nobis inest, phantastico propinquant, vtpote qui & ipsi spiritus sint, verba perturbationum, & voluptatum nobis insonant, non emittentes quidem vocem pulsatione quadam, ac sonitu, sed sermones suos absque sonitu immittentes. Sed quonam pacto inquam sine voce sermones nobis ingerere possunt? Quid mirũ, inquit, si modò illud animaduertas, quemadmodũ videlicet qui loquitur, si procul loquatur, vehementiore clamore eget. factus verò propinquior inaudientis aurem susurrando subloquitur: qui si posset cum ipso animæ spiritu copulari, nullo sono prorsus egeret, sed sermo eius voluntate

conc

conceptus nullo penitus ſono audienti illaberetur, quod quidem animabus etiam egreſſis corpore contingere tradunt. Has enim ſine ſtrepitu inter ſe verſari. hoc vtique modo nobiſcum dæmones cõuerſantur, clàm videlicet, adeo, vt nec vnde quidem nobis inferatur bellũ, liceat perſentire. Neque de hoc dubitabit quiſquis, quod aëri contingit, conſiderauerit. Sicut enim aër præſente lumine colores, & formas accipiens traducit in illa, quæ naturaliter accipere poſſunt, ſicut apparet in ſpeculis, rebusq́; quaſi ſpecularibus: ſic & dæmonica corpora ſuſcipientia ab ea, quæ intus eſt, eſſentia phantaſtica figuras, atque colores, & quaſcunque ipſi voluerunt formas in ipſum animalem, noſtrúmque ſpiritum tranſmittunt, multa nobis negotia præbent, voluntates, & conſilia ſuggerentes, formas ſubindicantes, ſuſcitantes memorias voluptatum, ſimulacra paſſionum frequenter concitantes vigilantibus, atque dormientibus. nonnunquam vero femora nobis, ac inguina titillantibus. incitantes inſanos, & iniquos amores ſubiiciunt, & ſubacuunt, præcipuè vero ſi humores calidos humidosq́; ad id conducentes nacti fuerint. Sed hi Plutonis galeã ſubinducentes perturbant

animas arte quadam, & ſophiſtica fraude. Reliqua verò dæmonum genera nihil excogitant ſapienter, nec quicquid facile aſtu peragunt, niſi quòd moleſta tamen, atq; valde turpia ſunt, & charonei ſpiritus more lædunt. Sicut enim ferunt ſpiritum hunc corrumpere quicquid propinquauerit ſiue quadrupes, ſiue homo, ſiue ſit auis: ſic dæmones occurſu diri quicquid occurrerit, ſubitò perdunt agitantes corpora, animosq́;, naturalesq́; habitus peruertentes. ſæpe etiam igne, aqua, præcipitio perdunt non ſolũ homines, verũ etiam bruta nonnulla. Ad hæc ego, cúr nam hi dæmones bruta rurſus inuadunt? iam verò circa Gergeſam tale aliquid accidiſſe porcis ſacra teſtantur eloquia. Ad hæc ille, cùm dæmones hominum hoſtes ſint, nihil mirum videri debet eos lædere. inſultant quinetiã aduerſus bruta nõnulla, non tam voluntate nocendi, quàm viuifici caloris auiditate. Cùm enim in locis habitẽt profundiſſimis, ad ſummum quidem frigidis, ſed humore carentibus: frigiditatem plurimam contrahunt humoris expertem, qua quidem obſtruſi in anguſtumq́; coacti calorem humidum appetunt, & vitalem, vtq́; hunc aſſequantur in animalia irruunt, & ratione carentia, &
ad

ad balnea, foueasq; aduolant. Nam calorem ignis, solisq; velut comburentem, & exsiccãtem fugiunt:calorem verò animalium quasi moderatum, suauiq; humore permistum diligũt, præsertim humanum, quia sit temperatior. quamobrem hominibus se insinuantes, non mediocriter eos perturbant oppletis videlicet meatibus, & impletis, in quibus spiritus insidet animalis, ipsoq; spiritu dæmonicorũ corporum crassitudine coacto, intusq; concusso, ex quo accidit, vt vibrentur, concutianturq; corpora, virésque principales malè in actionibus se habeãt, ac motiones stupidæ, erraticæq; proueniant. Atq; si dæmon, qui irruit, subterraneus sit, cõcutit, ac destruit occupatum, clamatq; per ipsum vtens patientis spiritu velut proprio instrumento. Sin autem lucifugorum aliquis homini se clam ingesserit, segnitiem adducit, cohibetq; vocem, hominemq; obsessum, quasi mortuum reddit. hoc enim genus tãquam inter dæmones vltimum terrestrius est, summopereq; frigidum, atque aridum, & cuicunque latẽter irrepserit, vim omnem animalem obtundit, & hebetat, obfuscat, & delet. Cùm vero ratione captum sit omnino, omniq; intellectuali speculatione prorsus orbatũ, & ductum inrationali

quadam phantaſia, more brutorũ præ cęteris indocilium, nullis rationibus auſcultat, nec redargutiones metuit. quocirca rectè apud multos mutum, ſurdumq́; vocatur: neq; diſcedit ab occupatis, niſi diuina poteſtate propulſum oratione videlicet, ieiunioq́; accedentis. Sed ego, ô Marce, inquam, retẽtiora quædam ſapere nos medicorum ſectatores adducunt, aſſerentes paſſiones eiuſmodi non eſſe effectus dæmonum, ſed humorum, vaporumq́; & venti malè ſeſe habentium. itaq; pharmacis, & diæta non carminibus incantantiũ, expiationibusq́; curare hæc aggredi ſolent. Tum ille, nihil mirum eſt hæc medicos dicere, qui nihil nouerint præter ſenſum, ſed corporibus tantum incubuerint cognoſcendis. Illa fortaſſe decebat malorum humorum putare incommoda, capitis ſomniferam grauitatem, atræ bilis anguſtias, phreneſis deliramenta, quæ lauacris, potionibusq́; vel euacuationibus, vel emplaſtris ſedare conſuerunt. Inſpirationes autem, occupationesq́;, quibus qui obſeſſus eſt, agere nihil poteſt, non intellectu, non ratione, non phantaſia, non ſenſu. Aliud verò eſt, quod mouet, atque ducit, dicitq́; inſuper, quæ non nouerit occupatus, & futura nonnunquam prędicit,

quo inquam pacto dicemus, hæc eſſe erraticas materiæ motiones?

Quomodo dæmones occupent hominem, loquantur, moueant, ſe transforment.

EGo igitur Marco fidem adhibeo, præſertim cùm memoria teneam, quæ de dæmonibus diuina nobis Euangelia tradunt. quódue viro Corinthio contigit iubente Paulo, & denique quotcunque patrum noſtrorum ſcriptis leguntur de dæmonibus multa, penitusq́; miranda. Reliquum verò eſt, ea referre, quorũ ego inſpector, & quibus velut autor interfui. Profectus ſum in Elaſoniam, vbi vir quidam act⁹ dęmone multa multis oracula fudit. Quem ego conueniens interrogaui, vnde nam ſibi facultas vaticinandi contigerit. cùm verò ille aperire nollet arcanum, tandem Laconicam paſſus neceſſitatem, tandem confeſſus eſt verum. Retulit ergo ſe initiatum fuiſſe in operibus dæmonum à quodam Aleto Liuio, qui eum nocte adduxiſſet in montem, iuſſiſſetq́; herbam quandam aſſumere, deinde in os expuiſſet, & quibuſdam vnguentis oculos illiniſſet, vnde ſibi dæmonum turbas videre cõtigerit: ex quibus ſenſerit, quaſi coruum quendam inuolantem, osq́; ſuum ingre-

dientem ex eo tempore, atq; hactenus sibi vaticiniũ adesse de quibuscũque, & quandocunque hoc ipsum vult, quod eum mouet. in diebus enim crucifixionis, & in die venerandæ apud nos resurrectionis mihi, ait, nihil etiam si studiosè contenderim, insonat. Hæc ille nuntiauit. Cùm verò quidam meorum comitum irrideret eum, percuteretq; ceruicẽ, ait, Tu quidem paulò pòst pro vna plaga multas vtiq; reportabis, & aliis multa prædixit, quæ prouenerũt. Quidam ergo eum fatidicum conspicatus tanquam musicum instrumẽtum insonantibus dæmonibus euasisse, sic obiecit, omnes insanię species passiones sunt deprauatæ materiæ, potius quàm tragicæ dæmonum passiones. Ad hunc ille, nihil mirum videri debet, inquit, si ita medicorum sectatores iudicãt, qui nihil vnquam eiusmodi viderint. Nam & ego ita putabam, quousque contigit prodigiosum aliquid prouidere, quod non importunum erit in præsentia recensere, & profectò nihil mẽtiar.* Senex quidam, qui hoc idem pallium induebatur, Frater meus natu maior habebat vxorem alioquin modestam, morbisq; vexatam frequentibus. hæc aliquando puerpera vehementer iam laborabat, vestemq; confringens barbarè loquebatur,

quebatur, ſermone præſentibus incognito. itaq; ambigebant omnes quid in re ardua faciendum foret: fœminæ verò quædam adducunt peregrinum quendam nomine Anaphalangiam valde ſenem, rugoſumq;, & exuſtum, atque nigrum, qui nudato enſe, prope lectum adſtans, ira quadam apprehendit ægrotam, linguaq; ſibi patria, id eſt Armenica, acriter conuiciatus eſt. illa huic viciſſim reſpondit Armenicè, ac primò quidem audax è lecto prorupit cũ eo protinus certatura. At barbarus ille, tum maximè adiurationibus vtebatur, & quaſi furens minabatur illam ſe percuſſurũ. Tum fœmina ſe recepit, compreſſit, contremuitq;, & humilius iam locuta, in ſomnum mox incidit. Nos autem obſtupuimus ambigentes, quonam pacto illa locuta ſit Armenicè fœmina, quæ Armenios nec vidit quidem vnquam, neque domeſticis laribus egreſſa eſt. Cùm ergo reſipuiſſet, interrogauimus eam, quid paſſa fuiſſet, & nunquid acta animaduertiſſet, vel mente teneret. Tum illa reſpondit, ſe vidiſſe dæmonum viſum tenebroſum, & ſimile mulieri, paſſos habenti crines in ſe irruere. vnde antè quàm ipſa lectum ingrederetur, extimuiſſe: quod verò deinceps ſecutũ eſt, minimè perſenſiſſe: quamobrem

obrem ego poſt hæc ita dubitare cœpi, quonam pacto dæmon mulierem perturbans mulier appareret:nec iniuria dubitabatur, vtrum dæmonum alij quidem mares, alij verò ſint fœminæ more animaliũ caducorum: præterea quomodo dæmon lingua Armenica vteretur. nam valde dubitandum eſt, num dæmones alij Græcè, alij Chaldaicè, alij Perſicè, alij Syriacè loquantur. Deinde quomodo ad magi illius minas ſeipſum dæmon compreſſerit, ſtrictumq́; timuerit enſem:quid enim patiatur ab enſe dæmon indiuiduus, atque immortalis? Tum Marcus dubitationem meam animaduertens,ait, nullus dæmon ſuapte natura mas eſt, vel fœmina. Compoſitorum enim ſunt huiuſmodi paſſiones:corpora verò dæmonũ ſimplicia ſunt ductu, flexuq́; facilia, ad omnemq́; configurationem naturaliter apta. ſicut enim nubes ſuſpicimus nunc hominum, nunc vrſorum, nunc draconũ, aliorúmue præferre figuras, ſic & corpora dæmonum: ſed hoc intereſt,quòd nubes externis agitatæ ventis figuras varias agunt, dæmones autem proprio conſilio, prout ipſi volunt, corporum formas in ſe variant, & modo in breuiorẽ molem contrahuntur, modo rurſus in longiorem ſe extendunt.

Quem

Quemadmodum lumbricis videtur accidere ob ſubſtantiam meliorem, ductúque facillimam: neque ſolum magnitudine in eis diuerſitas accidit, verùm etiam figuras, coloresq́; variant multiformes : corpus enim dæmonis ad vtrunque eſt natura paratum. qua enim ratione eſt natura facilè cedens, ſic in varias figurarum ſpecies transformatur. qua vero aëreum eſt, diuerſos aëris inſtar colores ſubit. Sed aër quidem ab extrinſeco coloratur, corpus vero dæmonis ab intima phantaſię actione ſpecies colorum accipit. quemadmodum nobis expaueſcentibus genæ palleſcunt, verecundia vero affectis rubeſcunt, anima vero prout ſic, aut ſic afficitur. paſſiones eiuſmodi in corpus, ſimiliter traducente eadem ratione de dæmonibus eſt putandum. Nam & hi ab intrinſeco in corpora ſua colorum ſpecies transferunt, quapropter vnumquodq; dæmonum corpus proprium in quam elegerit figuram transformans, ſpeciémque coloris certam ad extremum vſque corporis educens, ſic & tanquam vir apparet, & mox occurrit, vt fœmina, leonis more fremit, ſaltat vt pardalis, latrat vt canis, atque ad vtris, vaſisq́; formam ſe aliquãdo trãsfert: ac dum omnes eiuſmodi viciſſim formas mutat,

nullam

nullam earum ſtabilem retinet. Nõ enim ſolidum corpus dæmonum,quo poſſit acceptas retinere figuras. Sed ſicut in aëre & aqua cõtingere conſueuit, videlicet ſiue colorē infundas, ſiue figuram imprimas, mox diffunditur,atque diſſoluitur: ſimile quiddam dæmonibus accidit. nã & in his figura,colorq;, & ſpecies rerum quarumlibet citò dilabitur. Docuit itaque Marcus has maris, & fœminæ differentias non ineſſe dæmonibus,ſed apparere,nullamq; eiuſmodi formam in eis ſtabilem permanere. Sin autem è multis audiueris dæmonem ſub fœminę ſpecie omnibus puerperis apparere, nullámq; eiuſmodi formam, ſcito, non omnes dæmones eandem vim, voluntatémq; habere,ſed in hoc etiam illos valde differre. Nempe in proportione quadam ſimili, qua etiam cõpoſita, caducáq; animalia ſe habere. ſicut enim inter hæc homo quidem intellectualis, prudentíſq; potentiæ particeps phantaſticã inſuper vim communiorem habet ad omnia fermè ſenſibilia explicabilem, atq; diffuſam, tum ad cœleſtia, tum ad illa, quæ circa terrã ſunt, atq; in ipſa terra. Equus autē, atque bos, & reliqua ordinis eiuſdem vim eam magis particularem, atque ad nõnulla imaginabilia cognomina operantem, quæ

quę pręsepe, possessorésq; suos cognoscit. Culices autem, & mures, atq; similia angustiorē hanc habent, atq; indistinctā, neque foramen cognoscunt, ex quo emerserunt, neq; locū, quò processere, & quò quid est adducendum, sed vnicam tantū imaginationem habēt, scilicet alimenti: sic & multa, diuersaq; dæmonum genera inter se similiter differūt. nempe in his quoq; ignei quidem, aëreiq; phantasiam habent variè admodum distinctam, atq; discretā, quācunq; imaginabilē speciē elegerint. nam ad hanc ipsam seipsos formant, contra verò lucifugum dæmonum genus se habet, eius enim imaginatio valde angusta est; itaq; formas varias non commutat, vtpote quòd plures imaginabilium rerū non habeat species, neq; corpora possideat ad motum agilia, ad flexumq; accommodata. Aquatiles verò, atq; terrestres medium inter hos dæmones obtinentes, possunt quidem plures formas mutare, sed quibus maximè delectātur, in eis diutius immorantur. Quicunq; enim in humidis viuūt, molliorem q; vitæ ductum tenent, se auibus, mulieribusq; similes reddūt. Quapropter naiadas, nereidas, & dryadas fœminino sexu hos cognominant. quicunq; verò in locis habitāt siccioribus, corporaq; ha-
bent

bent subarida, quales ὀνοσκέλους esse ferũt, in viros se transformant. Nonnunquam etiam canibus, & leonibus, aliisq; animalibus similes se ostendunt: in quibus videlicet mos inest masculinus. Nihil itaq; mirum, si dæmonium inuadens puerperas fœmineam præfert formam: quippe cùm sit adulterum, humiditatibusq; se oblectetur impuris. formam enim subit vitæ sibi gratæ conuenientem.

Dæmones singularum gentium, quibus loquuntur, linguam imitantur.

QVa vero ratione Armenicè loquerentur, Marcus quidem non explicauit, neq; etiam à nobis est quæsitum. Arbitror autem hinc fore hoc manifestum, quoniam non possit lingua dæmonum propria inueniri. tametsi Hebraicam quis seruare linguam dixerit, siue Græcam, aut Syriam, aliámue barbarã. quid enim opus est voce dæmonibus? qui inter se absq; voce conuiuunt. Cùm verò sicut angeli posteriores posterioribus, alij aliis gentibus præsunt, sic dæmones alij aliis assistunt: sanè singuli singularum gentium linguas exercent: quamobrem dęmones, qui inter Græcos habitant, heroico stylo oracula ediderũt. apud Chaldæos vero Chaldaica

vteban

vtebantur lingua, quemadmodum apud Ægyptios Ægyptia voce colloquia faciebant. quinetiam dæmones incolentes Armeniam, si aliò fortè se conferant, indigenarum voce vtuntur.

Cur dæmones timeant minas, atq; patiantur.

SEd quæritur, cur dæmonia minas, ensesq; timeant: profectò omnia dæmonum genera audacia, rursusq; timiditate plena sunt, præsertim coniunctiora materiæ. Aërea enim circunspectæ cogitationis participia, siquis obiurgauit, discernere nouerunt obiurgantem, vel honorantem: neq; aliter ab obsessis discedunt, nisi obtestator erga deum sanctimonia polleat, nomenq; dei, sermonemq; horribilem incantet potestate diuina. hæc profectò sunt dæmonia materiæ proxima, formidantia ne in loca profundiora, abyssumq; demittantur. Item angelos timent, qui illuc eos præcipitāt quoties videlicet quispiam eis præcipitium minitatur, adducitq; inuocationes angelorum ad hoc institutorum. valde enim timent. nam ob ignorātiam non discernunt minitantem. Iam verò si anicula quædā, vel superbior senecium aliquis, minas eiusmodi rusticè

intentauerit, sæpe discedūt, quia discernere nequeūt. Ideo superfluis etiam quibusdam facilè mancipātur, scilicet vnguibus, & capillis à polluto magorum genere. Item plumbo, & cera, tenuiq; filo deuinciuntur, atq; nefariis adiurationibus conturbātur. venefici ergo, & nefandi dæmonia hæc subterranea mansuefaciunt. Qui verò nefariis ministeriis abstinent, aërea maximè colunt, cauentes ne dæmonium subterraneum interueniat. nā siquid tale interuenerit, præter id, quod terrores incutit, etiā saxa iacere consueuit. proprium enim subterraneorū est lapides in occurrētes iacere, sed ictibus irritis. Aërea verò dæmonia ratio dictat intrepida esse, neq; tamen boni quicquam afferunt, quoniam & superba sunt, & iactabūda, & deceptionis, phantasiæq; inanis plena. ab eis enim in cultores veniunt ignei quidam radij, quos furiati homines diuina spectacula putant. nihil tamen veri, constantisq; possident. quid enim in obscuris dæmonibus potest lucis inesse? sed hæc omnia fallaciæ sunt occultorum, atq; præstigiæ. Sunt pleriq;, qui communiter appellantur Euchetæ, quorum fraudulentum dogma ab insano quodā monente manauit. Tradūt ergo principia plura, & profectò ab ipso monen

monente duo rerum principia ſuppoſita ſunt, ita vt deo bonorum opifici Deus malorum, artifexq́; ponatur, deoq́; cœleſtium domino Deus dominus ſubcœleſtiũ. hinc Euchetæ miſeri tertiũ his principium adhibuerunt. Nẽpe apud eos vnus quidem pater eſt: filij verò duo, antiquior videlicet, atq; iunior. principia tria, ſed patri quidem ſupermundana tãtum, iuniori autem filio cœleſti, ſeniori verò ſubcœleſtia velut dominis tribuuntur. Quod quidem dogma nihilo à Græcis fabulis differre videtur iuxta poëticum illud, ternario diſtributa ſunt præmia numero. Sed inter Euchetas, alij vtrũq; filium colunt. nã etſi diſſidere eos nunc inter ſe dicant, vtrunq; tamen exiſtimant adorandum. quoniam ambo ex eodem patre naſcantur, atque in poſterum conciliandi mutuò ſint. Alij verò alterum duntaxat, id eſt iuniorem colunt, vtpote qui meliori, præſtantioriq́; prouinciæ dominetur. ſeniorem verò non ſpernunt quidem, ſed obſeruant ipſum cauentes, videlicet ne malefaciat. Deterrimi verò inter illos à cœleſti quidem numine diſiunguntur omnino. ſolũ verò terreſtrẽ ſatanã finibus ſuis excipiunt, ipſumq́; nominibus apud eos potioribus extollũt, appellantes primogenitũ, & à patre ſeiun-

ctum. Item arborum, animaliumq;, & reliquorum cōpositorum opificem, pestiferum verò, atq; hostilem. Sed qui hæc dogmata introducunt, & oculis, & auribus mentis capti sunt, neq; enim vidēt ex ipsa rerū cognatione mutua, vnū esse omnium autorē, neq; scripturā sanctam, id docentē audiunt, neq; ratione secum ipsi reputant: quòd videlicet si duo inter se dissidentes rerum opifices essent, non esset vna quædam conspiratio, vnioq; omnia ligans. Et si dæmonia diuitias nobis, & gloriā promittunt, nihil tamē ex se tradere possunt, quippe cùm imperium nullū habeant, sed visu tantum quædā inania suis cultoribus afferunt, varia prorsus, & instabilia, quæ tamē impij diuina esse spectacula putant,

Euchetæ & gnosci, vt dæmonia toto concipiant pectore, nefanda sacrificia perpetrāt. Cōueniunt die, quo passus est Saluator, vespere statutū in locum vnà cum puellis sibi notis, & post quædam sacra extinctis luminibus, mistim coëunt siue cum sorore, siue cum filia, siue cum qualibet. nono rursus mense reuertuntur, puellasq; accersunt, & infantes iam natos ab his euellunt, perq; totum corpus pueros circuncidūt, & circunfuso sanguine phialas implent, corpora cremāt, cinerem cum

sang

ſanguine miſcent. hoc condimento epulas, & pocula condiunt, tum ſua inter ſe, tum aliorum clàm quorumcũq; poſſunt. Exiſtimant enim hoc ſacrificij, & alimenti genere tanquam maximè profanos characterem diuinum nobis impreſſum, & dæmonia procul arcentem penitus aboleri, itaque dæmonia liberius ingredi.

Quomodo magi excantent, trahantq; dæmonas.

VEneficia, atq; magia non vanum nomen ſortita ſunt, ſed vim quandam poſſident. Veneficium enim ars quædam eſt circa materiales dæmones, & terreſtres, ſimulacra dæmonum prouocans in aſpectum, & alios quidem velut ab inferis excitat, alios autẽ ex alto deducit. Diſciplina enim noſtra omnẽ dæmonem exiſtimat malum, propter ſuperbiæ, & vanitatis exceſſum, ab angelico ſtatu, ordineq; delapſum. Opinio verò Græca paruam dæmonum partem iudicat malam, & hanc quidem non tanquam electione talem, ſed ex prima rerum diuiſione ſic affectam, tortoris vicem gerentem aduerſus animas delinquentes. Talem itaq; dęmonum portionẽ veneficiis præſtigiator in aſpectum imaginariũ prouocat, viſaq;

imaginalia ſpectatoribus obiicit, & aliis quidem fluenta quædam illinc exundantia adducunt in medium: aliis autem vinculorum ſolutiones, & delicias, gratiamq́; promittunt. Adducunt verò tales dæmonum poteſtates nodis, cantibusq́; quibuſdam, & in plurimis quidem mentitur, in quibuſdam vera loquitur. Magia verò facultas quædam Græcis viſa eſt poteſtatis plurimæ compos. Tradunt enim hãc eſſe extremam ſacerdotij portionem. Affert autem viſa quædam ſæpius in aſpectum falsò diuinitatem aliquã preferentia. Hæc enim facultas perſcrutatur vniuſcuiuſque rei ſub Luna genitæ, naturam, potentiam, qualitatem elementorum inquã, eorumq́; partium, animalium, omnium plantarum, & ſeminum, & pomorum, item lapidum, herbarumq́;, ac ſummatim vniuſcuiuſque rei ſubſtantiam, & virtutẽ. hinc ergo effectus ſuos agit, & ſtatuas ſanitatem adducentes, videlicet omnigenis figuris inſtructas, & alia rurſum artificia inferẽtia morbos callet, & quæ inter ſe differũt, & quæ conueniunt. multarum nãq; materiarum commiſtio vnionem illi arti affert, diſtantia verò ab vno diſcretionem infert. Iam verò aquilæ, & dracones apud illos ad ſanitatem conferre dicuntur: feles autem,

& can

& canes, & corui, conferunt ad vigiliam. Cera item, atq; lutum ab illis ad quaſdam partium conformationes aſſumi ſolent, quippe cum proprietates quaſdam ſuis viribus habeant. Apparet frequenter cœleſtis ignis hucuſq; traductio. tunc verò ſtatuæ ſubridere videtur, & lampades ſponte ignibus accenduntur. inſtructa eſt magia multum aſtronomica facultate, plurimaq; per ipſam peragit. Eſt & quædam in pelui vaticinatio, per quam ruſtici ſæpe vaticinantur. profectò quemadmodum prædictio quædam fit, id eſt per aërem, atq; per folia, ſic prædictio quædam fit in pelui apud Aſſyrios frequētata, atq; nominata, quæ profectò congruitatem quandam habet cum dæmonibus materiæ valde coniunctis. Accipiunt ergo peluim aqua plenam vaticinantes, dęmonibus congruentem in profunda repentibus. Apparet autem peluis illa aqua plena quodammodo & ſpirare, propter ſonitum, ipſaq; aqua in peluim infuſa ſecundum ſubſtātiam quidem ab externis aquis minimè differt, ſed virtute infuſa carminibus valde præcellit, atque ita facta eſt aptior ad ſuſcipiendum ſpiritum deinde fatidicum. Id verò dæmonum particulare eſt, atq; terrenum, compoſitionibusq; attractum: & cùm pri-

mùm illabitur aquæ ſonum, mox quendam exiguum, & ſignificationis expertem edit, remiſſionem eius præſentibus ſignificantē. deinde verò in aqua iam inundante exiles quidam ſoni ſuſurrāt quadam prædictione futuri. Eſt autem eiuſmodi ſpiritus paſſim pererrans, quoniam ſolarem ordinem eſt ſortitus, idq; genus dæmonum dedita opera tenuem vocem edit, vt propter indiſtinctam vocis obſcuritatem eius mendacia minus deprehendi poſſint. Sed nunquid corpora dęmonum pulſari poſſunt? poſſunt ſanè, atq; dolere ſolido quodam percuſſa corpore. verùm quónam pacto, cùm ſint ſpiritus, neq; ſolida, neq; compoſita natura, & compoſitorum eſt ſenſus? Sed profectò in iis, quæ ſentiunt, nō neruus ipſe eſt, qui ſentit, ſed qui eis ſpiritus ineſt. Quapropter ſi atteratur neruus, ſi frigeſiat, ſi quid aliter patiatur, ſpiritu videlicet in ſpiritum miſſo, fit dolor. Nempe compoſitum nunquam per ſe doleret, ſed quando participat ſpiritum, quo quidem priuatum priuatur & ſenſu. Dæmonicū itaq; corpus per totum ſe naturaliter ſenſuale ſecūdum partes ſingulas abſque medio videt, audit, tangit, patiturq; tangēdo, & diuiſum dolet, ſicut & corpora ſolida. Sed hoc intereſt, quòd

corpora quidem ſolida, diuiſa cùm ſunt, aut vix, aut nunquam reſtituuntur, corpus verò dæmonũ, vbi ſecatur, mox in ſe iterum recreatur, & coaleſcit, ſicut aquæ, aërisq; partes, quando aliquid intercidit ſolidum, ſed & dictu velocius dæmonicus ſpiritus in ſe reuertitur. Dolet tamē interea, dum diuiditur, quamobrem aciē ferri metuit, idq; animaduertentes, qui fugare dæmones moliuntur, tela, & enſes in rectum ibi conſtituunt, quò nolunt dæmones aduentare, atq; alia machinantur tum oppoſitis paſſionibus propulſantes, tum congrua quadam affectione mulcentes.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI, *in librum Mercurij Triſmegiſti, ad Coſmum Medicem, patriæ patrem.*

EO tempore, quo Moſes natus eſt, floruit Atlas aſtrologus Promethei phyſici frater, ac maternus auus maioris Mercurij, cuius nepos fuit Mercurius Triſmegiſtus. Hoc autem de illo ſcribit Auguſtinus, quanquam Cicero, atque Lactantius Mercurios quinq; per ordinem fuiſſe vo-

lunt, quintumq́; fuisse illum, qui ab Ægyptiis Theut, à Græcis autem Trismegistus appellatus est. Hunc asserunt occidisse Argum, Ægyptiis præfuisse, eisq́; leges, ac literas tradidisse. Literarum verò characteres in animalium, arborumq́; figuris instituisse. Hic in tanta hominum veneratione fuit, vt in deorum numerum relatus sit. Templa illius numinis, cõstructa quamplurima. Nomen eius proprium ob reuerentiam quandam, pronuntiare, vulgo, ac temere non licebat. Primus anni mensis apud Ægyptios nomine eius cognominatur. oppidum ab eo conditur, quod etiam nunc Græce nominatur Hermopolis, id est Mercurij ciuitas. Trismegistum verò ter maximum nũcuparunt, quoniam & philosophus maximus, & sacerdos maximus, & rex maximus extitit. Mos enim erat Ægyptiis (vt Plato scribit) ex philosophorum numero sacerdotes, ex sacerdotum cœtu regem eligere. Ille igitur quemadmodum acumine, atq; doctrina, philosophis omnibus antecesserat, sic sacerdos inde cõstitutus, sanctimonia vitæ, diuinorumq́; cultu, vniuersis sacerdotibus præstitit, ac demum adeptus regiam dignitatem, administratione legum, rebusq́; gestis superiorũ regum glo-

riam obſcurauit, vt meritò ter maximus fuerit nuncupatus. Hic inter philoſophos primus, à phyſicis, ac mathematicis ad diuinorum contemplationẽ ſe contulit: primus de maieſtate dei, dæmonum ordine, animarũ mutationibus ſapientiſſimè diſputauit. Primus igitur theologiæ appellatus eſt autor: eũ ſecutus Orpheus, ſecundas antiquæ theologiæ partes obtinuit. Orphei ſacris initiatus eſt Aglaophemus, Aglaophemo ſucceſſit in theologia Pythagoras, quem Philolaus ſectatus eſt, diui Platonis noſtri præceptor. Itaque vna priſcæ theologiæ vbiq; ſibi conſona ſecta, ex theologis ſex miro quodã ordine conflata eſt, exordia ſumens à Mercurio, à diuo Platone penitus abſoluta. Scripſit autẽ Mercurius libros ad diuinarũ rerum cognitionẽ pertinẽtes quam plurimos, in quibus, prò Deus immortalis, quâm arcana myſteria, quàm ſtupẽda pandũtur oracula! nec vt philoſophus tantũ, ſed vt propheta ſæpenumero loquitur, canitq; futura. Hic ruinã præuidit priſcæ religionis, hic ortũ nouæ fidei, hic aduentũ Chriſti, hic futurum iudicium, reſurrectionem ſeculi, beatorum gloriam, ſupplicia peccatorum. Quo factum eſt, vt Aurelius Auguſtinus dubitauerit, peritiá ne ſyderũ, an

reuelatione dæmonum, multa protulerit: Lactantius autem illum inter Sibyllas, ac Prophetas connumerare non dubitat. E multis denique Mercurij libris, duo sunt diuini præcipuè, vnus de Voluntate diuina, alter de Potestate, & sapientia dei. Ille Asclepius, hic Pimander inscribitur. Illum Apuleius Platonicus Latinum fecit, alter vsque ad hæc tempora restitit apud Græcos, at nuper ex Macedonia in Italiam aduectus diligentia Leonardi Pistoriensis docti, probiq; monachi ad nos peruenit. Ego autẽ cùm tuis exhortationibus prouocatus, è Græca lingua in Latinam conuertere statuissem, æquum fore putaui Cosme felix, vt nomini tuo opusculum dedicarem. Nam cuius ipse adiutus opibus, librisq; affatim refertus, studiis Græcis incubui, eidem studiorum Græcorum me decet offerre primitias. Neq; fas erit, opus tam sapientis philosophi, tam pij sacerdotis, tam potentis regis dicare cuiquam, nisi ipse, cui dicatur, pietate, sapientia, potentia, reliquis omnibus antecelleret. Est autem (vt ad scripta Mercurij descendamus) huius libri titulus, Pimãder, quoniã ex quatuor personis, quæ in dialogo disputant, primæ Pimandro partes attribuuntur. Edidit verò librum Ægy-

ptiis

ptiis literis, idemq; (Græcæ linguæ peritus) Græcis inde transferendo communicauit Aegyptiorum mysteria. Propositum huius operis est, de potestate, & sapientia dei disserere. Cumque sint horum operationes geminæ, quarum prima, in ipsa dei natura permanet, secunda porrigitur ad externa; & illa quidem mũdum primum, æternumq; concipit, hæc verò mundum secundum, temporalemq; parit, de vtrisque operationibus, deq; mundo vtroque grauissima disputat: quid dei potestas, quid sapiẽtia, quo ordine intrinsecus concipiant, quo progressu exterius pariant. Præterea, quæ producta sunt, quomodo se inuicẽ habeant, quo conueniant, quóve discrepent, quo denique pacto suum respiciant autorem. Ordo autem voluminis est, vt in dialogos quatuordecim distinguamus, vtque primæ dialogi partes Pimandro dentur: secundas teneat Trismegistus: tertias Aesculapius; quartum locũ obtineat Tatius. Intelligit ergo Mercurius in diuinis Aesculapium, ac Tatium erudire. Diuina docere nequit, qui non didicit, ac humano ingenio, quæ supra naturam sunt, inuenire non possumus. Diuino itaque opus est lumine, vt solis luce solem ipsum intueamur. Lumen vero di-

uinæ

uinæ mentis nunquam infunditur animę, nisi ipsa, ceu luna ad solem, ad dei mentem penitus conuertantur. Non conuertitur ad mentem anima, nisi cum ipsa quoque sit mens. Mens verò non prius sit, quàm deceptiones sensuum, & phantasiæ nebulas deposuerit. Hac de causa Mercurius modò sensus, & phantasiæ caligines exuit, in aditum mentis se reuocans: mox Pimander, id est mens diuina, in hunc influit, vnde ordinem rerum omnium, & in deo existētium, & ex deo manantium, contemplatur. Demum quæ diuino sunt numine reuelata, cæteris hominibus explicat. Is igitur est libri titulus, id propositum illius, & ordo. Tu verò Cosme felix, lege feliciter, ac diu viue, vt & diu patria viuat.

MERCVRII TRIS-MEGISTI LIBER
DE POTESTATE ET *Sapientia Dei, cui titulus* PIMANDER.

Marsilio Ficino Florentino interprete.

Vm de rerum natura cogitarem, ac mentis aciem ad superna erigerem, sopitis iam corporis sensibus, quẽadmodum accidere solet iis, qui ob saturitatem vel defatigationem somno grauati sunt, subitò mihi visus sum cernere quendam immensa magnitudine corporis, qui me nomine vocans, in hunc modum clamaret: Quid est ô Mercuri, quod & audire, & intueri desyderas? Quid est, quod discere, atque intelligere cupis? Tum ego, Quisnam es inquã? Sum, 2
inquit ille, Pimander, mens diuinæ potẽtiæ, ac tu vide quid velis, ipse verò tibi vbique adero. Cupio, inquam, rerum na- 3
turam discere, deumq́ue cognoscere. Ad hæc ille: Tua me mente complectere, & ego te in cunctis, quæ optaris, erudiam. Cùm hæc dixisset, mutauit formam, & 4
vniuersa subito reuelauit. Cernebã enim immen

immẽſum quoddam ſpectaculum, omnia
videlicet in lumen conuerſa, ſuaue nimiũ,
atq; iucundum, quod intuentem me mi-
5 rificè oblectabat. Paulò pòſt vmbra quæ-
dam horrenda, obliqua reuolutione ſub-
terlabebatur, in humidamq́ naturam mi-
grabat, ineffabili tum vultu exagitatam,
inde fumus quidam magnus in ſonitum
erumpebat, ex ſonitu vox egrediebatur,
quam ego luminis vocem exiſtimabam:
6 ex hac luminis voce verbũ factũ prodiit.
Verum, hoc naturæ humidæ aſtans, eam
fouebat, ex humidæ autẽ naturæ viſceri-
bus ſyncerus, ac leuis ignis protinus euo-
lans alta petit. Æër quoq; leuis ſpiritu pa-
rens, mediã regionẽ inter ignem, & aquã
7 ſortiebatur. terra verò & aqua ſic inuicem
cõmiſtæ iacebant, vt terrę facies aquis ob
ruta nuſquam pateret. Hæc duo deinde
cõmota ſunt à ſpiritali verbo, quod eis ſu-
perferebatur, aures eorum circunſonans.
8 Tunc Pimander ait: Aduertis quid ſibi
hæc viſio velit? Cognoſcã inquã. Ait er-
go Pimander: Lumẽ illud ego ſum, mens,
deus tuus, antiquior quàm natura humi-
da, quæ ex vmbra effulſit: mẽtis verò ger
men lucẽs, dei filius. Quid ergo inquam?
9 Sic inquit: Cogita, quod in te videt, &
audit verbum domini, mens autem pater
deus,

deus, neq; enim diſtant adinuicē: horum
vnio vitæ eſt. TRISMEGISTVS. Gra-
tias habeo tibi. PIMANDER. Verum in
primis meditare lumen, atque cognoſce.
TRISM. Hæc vbi dicta ſunt, diu illũ ora- 10
ui, vt eius ideam ad me cõuerteret. Quod 11
cùm ille feciſſet, repentè proſpicio mea in
mente lucē viribus innumeris exiſtentē,
ornatũ ſine termino ignē, vi ingenti cir-
cunſeptũ, & in ipſa ſtabilitate dominantē.
Hæc ipſe percepi per Pimandri verbum, 12
qui me ſtupore attonitum, ſic iterũ affa-
tus eſt: Vidiſti in mente primã ſpeciē infi-
nito imperio præualentē? Eiuſmodi quæ-
dam mihi Pimãder. At ego illi Elementa
naturæ vnde manarunt? PIMAN. Ex vo-
luntate dei, quæ verbum complexa, pul-
chrumq; intuita mundũ, ad eius exēplar,
reliqua ſui ipſius elementis, vitalibusq́ue
ſeminibus exornauit. Mens autem deus 13
vtriuſque ſexus fœcunditate pleniſſimus,
vita & lux cum verbo ſuo mentem alterã
opificē peperit, qui quidē deus ignis, atq;
ſpiritus numē. Septē deinceps fabricauit
gubernatores, qui circulis mundum ſen-
ſibilem complectuntur, eorumq; diſpoſi-
tio fatum vocatur. Connexuit inde dei 14
verbum ex elementis deorſum tendenti-
bus, purum naturæ artificium, vnitumq;

est opifici menti, consubstantiale enim
erat. relictaq; sunt elementa naturæ deor-
sum cadẽtia sine ratione, vt sint tanquam
15 sola materies. Mens quidem opifex vnà
cum verbo circulos continens, ac celeri
rapacitate conuertens, suam ad se machi-
nam flexit, eamq; volui à principio ad fi-
nem absq; fine præcepit, incipit enim illic
16 semper vbi desinit. horum profecto cun-
ctorum circuitus, quemadmodum ipsa
mens voluit, ex elemẽtis inferioribus ani-
malia conflauit rationis expertia, neque
enim præbuit rationem, aër volatilia pro-
17 tulit, aqua verò natantia. Distincta quo-
que inter se sunt aqua & terra, eum in mo-
dum, qui menti placuerat. Terra postmo-
dum animantia, quæ intus habuerat, pepe
rit, quadrupedia videlicet serpentia, fera,
agrestia pariter, atque domestica. at pater
18 omnium intellectus, vita & fulgor exi-
stens, hominem sibi similem procreauit,
atque ei tanquam filio suo congratulatus
est, pulcher enim erat, patrisq; sui ferebat
imaginẽ. Deus enim re vera propria for-
19 ma nimium delectatus, opera eius omnia
vsui concessit humano. Homo autem
cùm consyderasset, in tempore suo re-
rum omnium procreationem, ipse quo-
que fabricare voluit, vnde à contemplá-
tione

tione partis,ad ſphæram generationis de-
lapſus eſt. Cumq; omnium in ſe poteſta- 20
tem habéret,opificia ſeptem gubernatorũ
animaduertit.Hi autem, humanæ mentis
meditatione gaudentes,ſinguli eorũ pro-
prij ordinis participem hominem reddi-
dere. Qui poſtquã didicit horũ eſſentiam, 21
propriamq; naturam cõſpexit , penetrare,
atque reſcindere iam exoptabat ambitum
circulorũ , vimq; gubernatoris præſiden-
tis igni comprehendere. Qui've arbitriũ, 22
& poteſtatẽ omnium habuerat, in animã-
tia mundi mortalia , & ratione carentia,
per harmoniam emerſit,atq; exiliit,pene-
trans,ac reſoluens potentiam circulorum:
oſtenditq; naturam,quę deorſum labitur,
velut pulchram dei formam. qui cùm na- 23
turã contueretur mira pulchritudine præ
ditam eſſe, actionesq; omnes ſeptem gu-
bernatorum,atque inſuper dei ipſius effi-
giem poſſidere , illi amore ingenti ſubri-
ſit , vtpote qui humanæ pulchritudinis
ſpeciẽ in aqua ſpecularetur,eiuſdemq; ad-
mirationem quandam in terra conſpice-
ret. ille præterea conſecutus ſimilem ſibi 24
formam in ſe ipſo exiſtentẽ, velut in aqua
amouit eam,ſecumq; congredi concupi-
uit. Effectus eueſtigio ſecutus eſt volun-
tatem , formamq; carentem ratione pro-

25 genuit. Natura illud, in quod toto fere-
batur amore, complexa, illi penitus ſeſe
implicuit, atque commiſcuit. quandoqui-
26 dẽ ſolus homo ex vniuerſis terrenis ani-
mantibus duplicis naturæ cenſetur, mor-
talis quidem propter corpus, immortalis
autem propter hominem ipſum ſubſtan-
tialem. immortalis enim eſt, cunctorumq;
arbitrium obtinet: cætera verò viuentia,
quæ mortalia ſunt, fato ſubiecta, patiun-
27 tur. Non igitur harmonia ſuperior obſti-
tit, in harmoniã verò lapſus periclitatus,
ſeruus effectus eſt. Hic vtriuſq; ſexus fœ-
cunditate munitus, ab eo, qui arborum, &
riuorum fons eſt, vigilq; factus ab eo, qui
eſt vigilans, continetur, aq; eius domina-
28 tioni ſubiicitur. TR. Poſt hæc, mens in-
29 quam meæ rationis, ipſe es. Tum Piman-
der: Id eſt, inquit, myſteriũ, quod in hanc
vſq; diem, genus humanum latuit. Natu-
ra quippe homini ſeſe immiſcens, mira-
culum attulit, quod omnium miraculo-
rum vincit admirationem. nam cùm ſe-
ptem illorum harmonia ipſe iam fuiſſet
imbutus ab eo, quem tibi paulò antè nar-
raui, patre videlicet, atque ſpiritu, natura
ipſa non reſtitit. Quinimmo ſeptẽ proti-
nus homines peperit, ſeptem gubernato-
rum naturas, maſculini pariter, ac fœmi-
nini

nini generis cõpotes, atq; ſublimes. Ad-
hæc ipſe ſic intuli: O Pimander, ardenti 30
deſiderio nuper affectus ſum, audire præ-
terea reliqua cupio. quare, ne hîc me deſe
ras, obſecro. Cæterum ille mihi: PI. Sile, 31
nondum enim primum ſermonem abſol-
32 ui. TR. Ecce iam taceo. PI. Horum ſe- 33
ptem (vt dixi) generatio in hunc modum
effecta eſt. Fœmina enim aër, & aqua coë
undi compos, ex igne maturitatem, ex
æthere ſumpſit ſpiritum, conglutinauitq;
natura corpora ad hominis ſpeciẽ effin-
gendam. Non autem ex vita, & luce, in 34
animam, mortemq; proceſſit: vita quippe
animam largita eſt, lux denique mortem.
Talia profectò vſq; ad finẽ circuitus prin- 35
cipiorum ſimul, & generum, cuncta mun
di ſenſibus membra manebant. Verùm au
di iam reliquum, quem ſummopere cupie 36
bas, ſermonem. Expleto demum circuitu, 37
omniũ (volente deo) ſolutus eſt nodus. nã
cuncta vtriuſq; generis animantia vnà cũ
homine diſſoluũtur, & maſcula quidẽ ex
parte, fœmineaq; ſimiliter conficiebãtur.
Extẽplo deus verbo ſancto clamauit, pul- 38
lulate, adoleſcite, propagate vniuerſa ger-
mina, atq; opera mea. Vos inſuper quibus
mentis portio cõceſſa eſt, genus recogno
ſcite veſtrũ, veſtramq; naturã immortalẽ

conſiderate. Amorẽ corporis, mortis cauſam eſſe ſcite: rerũ omnium naturã diſciſam eſſe ſcite: rerũ omnium naturã diſcite. His dictis, prouidentia, per fatum, harmoniamq; cõflauit miſtiones, generationesq; conſtituit, vnde cuncta ſunt ſecundum genus propriũ propagata. Demum qui ſeipſum cognouit, bonũ (quod eſt ſuper eſſentiã) conſecutus eſt. qui verò corpus, amoris errore complectebatur, is oberrabat in tenebris, mortis mala ſenſu percipiens. TR. Quot tamen delinquunt, ignorantes, inquam, vt ob eam cauſam immortalitate priuentur? PI. Videris, ô Mercuri, non ſatis intelligere, quæ audieris. TR. Etſi nondum intelligere ſim profeſſus, intelligo tamen, ac memini. PIM. Gratulor ſi quæ dicta ſunt, tenes. TR. Reſponde mihi quæſo Pimander, cur digni morte ſint ij, qui in morte iacent? PIMAN. Quia præceſſit proprio corpori triſtis vmbra, ex hac quidem natura humida. ex hac verò corpus in mundo ſenſibili conſtitit. ex hoc denique mors ipſa ſcaturiit. Num hoc tenes Mercuri? Tenes etiã qua de cauſa, qui ſeipſum cognoſcit, trãſit in deum, vt dei verbum tradidit? TR. Quoniam ex vita, & luce conſtat omnium pater, ex quo natus eſt homo. PI. Rectè loqueris. Lux & vita deus

est, & pater, ex quo natus est homo. si igitur comprehenderis te ipsum ex vita, ac luce cōpositum, ad vitam rursus, lucemq́; transcendes. TRISM. Hæc ait Pimander.
At ego: Adhuc mihi mens dicas oro, quo 51
nam pacto ad vitam ascendere queam.
PIMAN. Deus ipse mens iussit, vt homo 52
mentis particeps, seipsum animaduerteret. TRISM. Non ergo homines singu- 53
li mentem possident. PIMAN. Rectè di- 54
cis Mercuri. adsum enim ego mēs iis, qui boni, pij, puri, religiosi, sanctiq́; sunt, præsentiaq́; mea fert illis opem, adeoq́; vt statim cuncta dignoscāt, patremq́; pacatum, & propitiū habeant. Itaque gratias agunt benedicentes piè, & hymnis solennibus collaudantes, concedunt sanè corpus morti suæ, sensuum illecebras fastidiunt, vtpote qui clarè diiudicant, quàm letifera sint sensuum lenocinia. quinetiam ipsa 55
mens ianitoris munere fungens, incidentes in insidias corporis, haud quaquam permitto finem consequi suum. aditus enim, per quos turpes blanditiæ manare solent, iugiter intercludo, libidinumq́; fomites omnes extinguo. Contrà, ab igna- 56
ris, improbis, ignauis, inuidis, iniquis, homicidis, impiis, procul admodum habito, permittens eos dæmonis vltoris arbitrio,

qui ignis acumen incutiens, sensus affli-
git, magisq́; ad patranda scelera armat ho
minẽ, vt turpioris culpæ reus, acriori sup-
plicio sit obnoxius. eumq́; sine vlla inter-
57 missione, ad insatiabiles concupiscentias
inflammat: cũ eo pugnat in tenebris, pec-
catum examinat, & ignis impetũ in eius
cruciatum mirum in modum concitat,
58 atque adauget. TRISM. Diligenter mihi
omnia, ô Mens, quemadmodum postula-
bam, exposuisti. Vlterius autem id respon
de, quid post ascensionem futurum sit.
59 Primum quidem (Pimander ait) in cor-
poris materialis resolutione, corpus in al-
terationem labitur. species, quam antè ha
buerat, insensibilis delitescit in posterum.
morum otiosus habitus dæmoni cõcedi-
tur, atq; dimittitur. sensus corporei partes
animæ facti, suos in fontes refluunt, ali-
quando in suos actus iterum surrecturi:
60 irascendi & appetendi vires in naturam
conuertunt ratione carentem. itaque resi-
duum, tum per harmoniam recurrit ad su
61. pera. Primæ dehinc zonæ crescendi pari-
ter, & decrescẽdi officium reddit. Secun-
62 dæ machinationem malorum, otiosumq́;
63 dolum. Tertiæ otiosam concupiscentiæ
64 deceptionem. Quartæ imperiosam, atque
65 inexplebilem ambitionem. Quintæ pro-
fanam

ſanam arrogantiam,& audaciæ temerita-
tem.Sextæ occaſiones diuitiarum prauas, 66
itemq; otioſas.Septimæ zonæ mẽdacium
inſitum.Tunc ſanè animus harmoniç mo 67
tiones exutus,ad optatam naturam reuer 68
titur vim propriam habẽs, vnaq; cum iis,
qui illic ſunt,patrem laudat.ipſi quoq; in 69
poteſtatũ ſe numerũ conferunt, effectiq;
poteſtates,deo fruuntur.atque id eſt ſum-
mum bonum eorum,quibus cognoſcẽdi 70
ſors competit, deum ſcilicet fieri. Quid
præter hæc ad te pertinet, niſi vt cuncta 71
amplexus dux fore velis eorum, qui cura
ſint tua digni,vt humanũ genus tuo mu-
nere diuinam ſalutem conſequatur?Talia
quædam effatus Pimander,in poteſtatum 72
diuinarũ numerum ſe reduxit.ego autem
benedicens, ac gratias agẽs vniuerſorum 73
parenti, ſurrexi iam corroboratus ab illo,
totiusq; edoctus naturæ ordinem,ſpecta-
culum etiam clariſſimum contemplatus.
Hinc ipſe cœpi hominib⁹,pietatis & ſciẽ-
tiæ decorem enuntiare.O populi viri ter- 74
rigenæ, qui vos ipſos ebrietati, ſomno, 75
& ignorantiæ dediſtis,ſobrij viuite,abſti-
nete à ventris luxu, vos, qui irrationali
ſomno demulcti eſtis. Illi autẽ exaudien-
tes,mecũ vnanimes cõuenere. Tunc rur- 76
ſus adieci:Cur,ô viri terrigenæ præcipites 77

in mortẽ ruitis, cùm vobis haud quaquã
desit immortalitatis consequendæ facul-
tas? reuocate iam vosmet, qui laboratis
inopia, ignorantiæ tenebris inuoluti: dis-
78 cedite ab obscuro lumine, asciscite immor
talitatẽ, corruptionem fugite. Eorum ve-
79 rò partim deridentes abscedebant, in mor
80 tis iter prçcipitati: partim autem ad pedes
meos prostrati, vt eos instituerem preca-
bantur. subleuans igitur eos, dux humani
factus sum generis. ostendebam quippe il
lis quæ ratio esset consequendç salutis, sa-
pientiæq; sermones illorũ auribus infun-
debam. quo factum est, vt illi ex imbrium
81 procellis emerserint. tandem aduentante
vespere, solisq; radiis occidentibus (vt deo
gratias agerent) præcipiebam. Postquam
verò gratias egerãt, quisque in proprium
82 se cubile condebat. Ego autem Pimandri
beneficium inscripsi penetralibus animi,
atque adeptus, quæ petieram, omnia, in
83 gaudio requieui. corporis enim somnus,
cum sobrietas extiterat, oculorum com-
pressione verus intuitus, silentium meum
bonitatis fœcunda prægnatio, sermonis
84 prolatio bonorũ omnium genitura. Hæc
mihi contigerunt ex mente haurienti, id
est ex Pimandro diuinæ potentiæ verbo.
vnde ipse diuino afflatus spiritu, veritatis
compos

cõpos effectus ſum.quamobrem omni- 85
bus animi viribus, patri deo gratias ago,
Sanctus deus pater omniũ:Sanctus deus, 86
cuius volũtas à propriis poteſtatibus ad-
impletur:Sanctus deus,qui ſuis familiari-
bus innoteſcit:Sãctus es, qui verbo cũcta
conſtituiſti : Sanctus es, cuius imago eſt
omnis natura:Sanctus es,quem nũquam
natura creauit:Sanctus es omni poteſtate
validior:Sanctus es omni excellentia ma-
ior : Sanctus es omni laude melior.Exci- 95
pe verborum ſacrificia ſancta, ab animo,
& corde debito tibi manantia.Ineffabilis,
ſolo ſilentio prædicantibus ab eo,qui fal- 97
lacias veræ cognitioni cõtrarias declina-
uit.Annue,corrobora me,atq; huius gra-
tiæ participes effice eos,qui in ignorantia
verſantur, cognatione quidem mihi fra-
tres,tibi autẽ filij.Etenim fidem tibi præ-
ſto, teſtimoniũ de te perhibeo. In vitam,
ac lumẽ aſſurgo. Ipſe pater es venerãdus. 99
homo autẽ tuus,ſanctitate vnà tecum po
tiri deſyderat,cum poteſtatẽ illi omnium,
arbitriumq; conceſſeris.

COMMENTARIA.

In hoc primo ex quatuordecim dialogis, ſalua ſemper religionis pietate, videtur Mercurius Moſaïca myſteria tractare. Mo-

ſes

ses enim tenebras vidit super faciem abyssi, & spiritum domini ferri super aquas: hic verò vmbram horrendam in humidam naturam migrantem, quam quidem humidam naturam verbum Domini fouebat. Ille potenti verbo Domini cuncta creata nuntiat, hic verò verbum illud lucens, quod omnia illuminet, germen mentis, filium dei esse asseuerat, & mentem patrem, & verbum mentis filium natura non distare, consubstantiale, inquit, erat, vidit & horum esse vnionem. Et si plenius desyderas, & fas est viris ante verbi carneum velamen tantum diuinæ cognitionis ascribere, vidit filium ex patre nascentem, & spiritum ex patre, filioq; miro modo procedentem, cùm dixit: Mens autem deus vtriusque sexus fœcunditate plenissimus vita, & lux, cum verbo suo mentem alteram opificem peperit. Vidit & mentem exuberanti fœcunditate sui se ad externa porrigentem, & ad sui diuini verbi exemplar formantem vniuersa, & vnicuique, in aëre, in aqua, & in terra, propriam secundum genus suum naturam dispertientem. mox hominem ad ipsius similitudinem, & imaginem factum, cuius vsui vniuersa sensibilia mens opifex subiecit, qui mox de intelligibili sphæra ad corporeorum, concupiscibiliumq; sphæram prolapsus est, hinc quoque fomitis malorum contraxit originem, & tandem homo, omnium (volente

lente deo) ſolutus eſt nodus, mortiq; cum cæteris factus obnoxius. Quid hic aliud eſt, deum verbo ſancto clamaſſe? pullulate, adoleſcite, propagate vniuerſa germina, atque opera mea, quàm id Moſaïcum: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram? Mox Mercurius nos inſtruit quà pateat aditus ad mentem, & quis nos ab ea tandem malus auferat error, & quibus mens abŭdè bonorum largitrix adſit, quibúsve pariter abſit, & quo pacto quemadmodum certis gradibus ab intellectuali, immortaliq; natura labimur, degeneramusq; ad caduca, ita quoque certis, oppoſitisq; gradibus in priorem purgatæ mentis ſtatum redintegramur. Moſes diuino inſtituto dux fit Hebræi gregis, Mercurius Ægyptij, & nunc ſancta inſtitutione gregem ſuum paſcit actiuam vitam viuens, nunc verò hymnis, gratiarumq; actionibus rerum patrem collaudans, in contemplationis vitam, lumenq; aſſurgit, hæc Pimandri ſumma eſt.

Mercurij ad Æsculapium Sermo vniuersalis. II.

DEus atque ipsa diuinitas, dico nunc non quod genitum videlicet, quia ingenitum. Si ergo diuinum sit, essentia est: sin deus, etiam super essentiam. Intelligibile autem id hoc pacto. intelligibilis enim deus primus non sibi, sed nobis existit. intelligibile quippe intelligenti per sensum subincidit. deus itaq; minimè sibi intelligibilis. non enim aliud quiddam existens, præter id, quod intelligit, intelligitur à seipso. est tamen differẽs quiddam à nobis, idcirco à nobis intelligitur. Quod si intelligibilis logos, non deus. sin vt deus, haud sanè vt logos, verbum tanquam discretus dicatur. Omne autem, quod mouetur, non in moto, sed in quodam stabili mouetur. ipsum quoque, quod mouet, etiam permanet. impossibile enim est cum eo simul agitari. AESC. Quonam igitur pacto Trismegiste, ea, quę in mundo sunt, mutãtur vna cũ iis, quæ mouent? nam sphæras erraticas ab aplane sphæra moueri dicebas. TRISM. Iste non motus, ô Æsculapi, sed resistentia est. nõ enim eodem, sed modo contrario gradiuntur. oppositio verò reuerberationem motionis stabilem cõtinet. repercussio enim stationis,

tionis, agitatio eſt. Ideoq; erraticæ ſphæ-
rę cõtrario, ac aplane ſubalternè inuicem
diſcurrendo obuiatione contraria circa
oppoſitionem huiuſmodi ab ea, qua per-
ſtat, agitantur, quod quidem aliter habere
ſe nequit. nam arctos ipſas, quas noſti nec
exoriri vnquã, nec mergi, circa idem per-
petuo recurrentes, non moueri cenſes, an
conſiſtere potius? AESC. Moueri, ô Triſ-
megiſte. TRIS. Quonam motu Æſcula-
pi? AESC. Motione circa idem ſempiter-
nè currente. TRIS. At verò circulatio il-
la idem, & circa idem: motus ſtatione cõ-
tentus. ipſum nãque circa idem prohibet,
quod ſuper ipſum eſt. impeditum autem
id, quod ſuper ipſum eſt, circa idem inſtat.
atq; ita cõtraria agitatio firma eſt, ab ipſa
oppoſitione perpetuò ſtabilita. Exempla
tibi ante oculos ponam in terris viuen-
tium, veluti dum homo quis natat (currẽ-
te nimirũ aqua) manuum ſimul, & pedum
repercuſsio ſtare hominem efficit, ne cum
aqua pariter collabatur, aut mergatur in
eam. AESC. Perſpicuum, ô Triſmegiſte
exemplum in medium attuliſti. TRISM.
Quodcunq; ergo mouetur in ſtatu, à ſta-
tu mouetur. Motus itaq; animalis omnis,
quod ex materia conſtat, nequaquam fit
ab iis, quæ ſunt extra mundum. cæterùm
ab

ab internis ad externa, seu ab anima,siue
à spiritu,siue ab animo quodam incorpo-
rali.corpus enim corpus animatum mini-
mè mouet,si neq; totum simul corpus, &
si inanimatũ existat. AESC. Qua ratione
id asseris,ô Trismegiste? TRIS. Ligna,&
lapides,& cætera omnia quæcunque ani-
mam habent, non mouentur à corpori-
bus,ô Æsculapi? Quid enim intra corpus,
mouens ipsum inanimatum? non vtique
corpus illud est, quo mouentur vtraque,
& corpus eius,quod fert,eiusq;,quod fer-
tur? Non illud quoq;,quod dictum est,ani
matum est,ob eam potissimum rationem,
quòd mouet? Nónne ergo perspicis ani-
mam tunc onerari maxime, quando sola
duo corpora sustinet? Quinetiam manife-
stum est, quicquid mouetur,in aliquo, &
ab aliquo stante moueri. AESC. In illo
vtique mutari oportet, qua mutantur, ô
Trismegiste. TRIS. Rectè dicis,ô Æscu-
lapi. Nihil est in rerũ ordine vacuũ, solum
verò quod non est,quod priuatur existen-
tia,vacuum nuncupandum.nihil enim re-
periri potest, quod cùm existat, vacuum
sit. AESC. Nónne reperiuntur quædã va-
cua Trismegiste? veluti dolium vacuum,
vacuus puteus,& similia quoq; quamplu-
rima? TRIS. Heu quàm procul à veritate
vagaris

vagaris ô Æsculapi. quæ ampla,& maximè omniũ plena sunt, ea tu vacua putas. AESC. Quomodo id ô Trismegiste? TR. Aër profectò corpus est,id corpus reliqua penetrat,discurrẽsq; replet omnia. corpus enim huiusmodi est, ex corporalibus non compositum. Quo fit,vt quæcunq; tu vacua nuncupas,plena sint aëris. Itaq; cõcaua potius ista, quàm vacua nominari debent.nã & existũt, ac aëris, spiritusq; sunt plena. AESC. Inuicta atque indubia hæc est ratio Trismegiste, aër corpus est. id corpus in reliqua permanat. atq; influens cõplet omnia. Locum,in quo omne mouetur, quid esse dicemus? TR. Incorporeum ô Æsculapi. AESC. Incorporeum verò quid est? TR. Mens, ac ratio sese conplectens, libera ab omni corporis mole, ab errore aliena, impassibilis, intãgibilis, ipsa sibi assistens,purgans, atq; seruans omnia: cuius radij sunt bonũ, veritas, principale lumen, primaq; animarum forma. AESC. Deus quid est? TR. Quod nullum ex his est, horũ tamen omnium, vt sit causa, præsens quiddam cunctis, præsens etiam vnicuiq;, neq; quicquam permittit nõ esse omnia ex iis, quæ sunt, procreantur. de nihilo autem nihil prouenit. nam quę minimè sunt, naturam nullã habent,

qua fieri valeant.cõtrà ea, quæ ſunt, natu-
ram non habent, per quam aliquãdo non
exiſtant. AESC. Quid igitur ais deum
eſſe aliquando? TR. Deus profectò mens
non eſt.at verò, vt ſit mens, cauſa eſt. nec
ſpiritus, ſed cauſa, qua ſpiritus extat. nec
lumen, ſed cauſa, qua lumen exiſtit. Vnde
deum colere oportet duobus iis cogno-
mentis, quæ ſoli competunt illi, cæterorũ
verò nulli penitus congruunt. Etenim ex
iis, qui præter ipſum appellantur dii, ſeu
dęmones, ſiue homines, nullus tam bon⁹
eſſe poteſt, quàm deus vnicus. is enim ip-
ſum bonum eſt, nec aliud quicquã præter
bonũ. reliqua omnia ab ipſa boni natura
ſecreta ſunt. Corpus quidem, & anima lo-
cum habent nullũ, quo bonũ capiant. tam
ampla enim eſt bonitas, quàm exiſtentia
rerũ omniũ tum corporalium, tum etiam
incorporalium, ſenſibiliũ, & intelligibi-
liũ, id bonũ eſt, id eſt deus. Caue itaq; ne-
quando dixeris aliud quicquã bonũ: pro-
fanus enim hic foret error. Neque etiã di-
xeris deum aliud quiddã præter ſolũ bo-
num. in eandem quippe impietatẽ incide-
res. Sermone igitur ab omnibus bonum
pronuntiatur. quid tamen ſit, ab omnibus
non intelligitur. iccirco Deus nõ cogno-
ſcitur ab omnibus. Verũ propter ignoran
tiam,

tiam, tum deos, tum etiam nonnullos homines bonos nominãt. nunquã tamẽ esse boni possunt, nec etiam fieri. Reliqui igitur dij cũcti immortales, honorati nomine Dei. Deus autẽ bonũ non secundũ honorationẽ, sed ipsa sui natura. Vna enim dei natura est, ipsum scilicet bonũ. vnum quidẽ est in vtriusq; nominibus, vnde cuncta genera profluũt. bonus enim porrigit vniuersa, nec accipit quicquã. Deus exhibet omnia, capit nihil. igitur Deus bonũ, ac bonum Deus. Altera dei appellatio pater est: ob eã causam, quia omnia gignit. patris enim officiũ est generare. Quapropter prestans id in vita, censetur studium, atq; ipsum apud sapiẽtes, procreatio liberorum. extrema verò omnium calamitas, & impietas accidit illi, qui absque filiis è vita decedit. qua de causa, dæmonibus dat pœnas post obitum. Supplicium denique huiuscemodi est, vt sterilis anima in corpus quoddã per iudicium migret, cui nec maris, nec feminæ natura insit, quod quidem à sole eleuatum est, atq; connexum. Igitur ô Æsculapi, cum homine, qui nullos genuit filios, nullum habeto commerciũ. infelicitatis tamen eius miserere, cum noueris, quæ hunc mala post interitũ maneant. Tot igitur tibi, & talia dicta sint ô

Æſculapi, ex quibus præcognitio quædam omnium naturæ colligitur.

COMMENTARIA.

Secundus diſſerit deum rationali modo ſoli homini intelligibilem eſſe, & ex centro, polo, loco & rerum formis, venatur ipſum deum, circa quem, in quo, & à quo mouentur omnia, ſtabilem, immobilemq́;, & iugiter ſibiipſi idem ſemper permanere, & nil in orbe vacuum eſſe poſſe. verum ea, quæ inania eſſe videntur, fœcundiore etiam plenitudine, ſummam æmulari plenitudinem. Mox quid non ſit deus, quàm quid ſit, afferre facilius Aeſculapio ſuis reſponſionibus inſinuat. deum tamen eſſe abſolutum bonum, & patrem, cuius officium eſt omnia gignere. quod de interna generatione, & quæ in ipſa dei natura manet, intellectum, diuinæ religionis pietatem affert. Quod nomen boni ſoli deo conuenire contendit, huic Euangelicæ veritati conſonat, Quid me vocas bonum? nemo bonus niſi ſolus Deus. Et quod de extrema ſine liberis decedentium calamitate ſubiungit, velatus ſermo eſt. Non enim id de corporeo, ſed animæ partu concipere, cuius liberos, filiosq́; virtutum partus putato, & maſculam ad deum, deiq́; diuiniſſimas poteſtates contemplandas ſapientiam. quod apertè innuit,

cùm inquit, Supplicium denique huiuſmodi eſt, vt ſterilis anima in corpus quoddam per iudicium migret, cui nec maris, nec fœminæ natura inſit, quaſi apertè diceret, per quod nunquam operetur bona, neque boni vnquam quicquam ſit ſuſceptura. Vos ergo ſummopere ſterilitatem animæ fugite, & prolem, quæ vos aliquando beatos effectura ſit, gignite: patriſq; ſemper gignentis fœcunditatem quoad poteſtis, hoc pacto veſtræ mentis imitamini fœcunditate. Hæc Aeſculapij ſumma.

Mercurij ſermo ſacer. III.

GLoria omnium deus: diuinum, diuina natura. principium vniuerſorum, deus, mens, natura, actus, neceſſitas, finis, 2
& renouatio. Erat enim vmbra infinita in 3
abyſſo, aqua inſuper, & ſpiritus tenuis intellectualis, per diuinam potentiam in chaos inerant. Floruit autem ſplendor ſanctus, qui ſub arena, & humida natura elementa deduxit, diiq; omnes ſemina- 4
lem naturam deligebant. Cumq; indiſtin- 5
cta fuiſſent, leuia poſtmodum in excelſam regionem prouolarunt, grauia ſub arena humida reſederunt. Diſtinctis, libratiſq; rebus, quæ igneo ſpiritu vehebantur, emicuit cœlum ſeptem in circulos. Dij in 6
aſtrorum ideis, cum ſignis eorum con-

ſpiciebantur. Dinumeratæ ſunt ſtellæ ſe-
cundū eos,qui inhabitant illas,deos. am-
bitus amplior , curſu ſuo , aëreo circulo,
conſpirante diuino ſpiritu vectus. Quiſq;
7 deorum ex interna virtute aſcriptum ſibi
opus expleuit. Nata ſunt ergo viuentia,
quadrupedia, reptilia, aquatica ſimul atq;
volãtia. Satio item omnis per ſemina pul-
lulans,gramen,herba,atque germina flo-
rum , ſementem quoque regenerationis
8 intrinſecus comprehendebant.Generatio
hominum ad diuinorū operum cognitio-
nem,teſtimoniumq; naturæ,ad imperan-
dum omnibus,quæ cœlo teguntur,ad bo
norum diſcretionem, ad incremẽtum ge-
neris, numeriq; propaginẽ. omniſq; ani-
9 ma velata carnis vmbraculo,ad cœleſtium
deorum diſcurſum ſuſpiciẽdum, ad opera
dei,& naturæ progreſſus,ad bonorum ſi-
gna , ad poteſtatis diuinæ cognitionem,
portio quædam tributa eſt ad bonorum
malorumq; iudicium , ac bonorū varium
10 artificium inueniendum.incipit tamen in
illis viuere, ſapientiamq; nanciſci,ad por-
tionem continuè curſus deorum circum-
euntiū. reſolui præterea in id, in quo am-
pla extabunt monimẽta, admonitioneſq;
artificiorum ſuper terrã. his electis inno-
11 uatione tẽporum, herbæ, generationeſq;
carnis

carnis animatæ (tepefactis ſementibus fructuum, opificisq; naturæ & artis) reiuueneſcent. Denique vti neceſſitate, & renouatione deorum, curſuq; circuli numeroſæ naturæ diuinum, ac ipſa ſcilicet omnis conſpiratio mundi, natura denuo floreſcente. etenim in ipſa diuinitate, natura etiam conſiſtit.

COMMENTARIA.

Tertius rurſum commemorat, ex informi materiæ ſinu, formis ceu ſanctis ſplendoribus illuſtrato, omnia ad ortum ſuo ordine proceſſiſſe, & beatas cælorum mentes opus ſibi à ſummo patre commiſſum explere. Et hominem ad geminum officium natum, ad æternorum videlicet contemplationem, & ad boni, maliq; iudicium, & rerum humanarum cum varijs artificiorum inuentis, tum prudentia moderationem. cui quidem contemplandi materiam, ſeq; ad diuina attollendi, cælum, terra, herbæ, germina, & tota mundi conſpiratio, & rerum pulcherrimus ordo, abundantiſſimè ſuggerit. eſt enim naturæ velut liber vnus diuinitate plenus, diuinorumq; ſpeculum. hæc ſermo ſacer. Tertium tamen hunc dialogum cautè legendum admoneo. nam gentiles planè gentilitiè exponunt, & faciunt quoddam ad ſuos errores fundamentum, πρὸς παίζει σχεδὸν τὴν μα-

τερατότητος. Ad diuinationem omnem, ad idolatriam, orgia deorum, teletas, aut verius thelo threscias, magias, theurgias, fatum, opifices deos, & huiusmodi impura, & nefaria quamplurima. nobis autem vnus deus est, qui fecit cælum & terram, & omnia, quæ in eis sunt, & qui omnia, prout vult, in tempora mutat, & transfert.

Mercurij ad Tatium Crater, siue Monas. IIII.

VNiuersum mundum verbo non manibus fabricatus est opifex. Ipse verò sic cogita, illum pręsentẽ semper agentem omnia, deum vnicum voluntate sua cuncta constituentem. Id enim eius corpus est, non tangibile, non visibile, non dimensum, non distans, nec alterius cuiusquam simile. nam nec ignis, nec aqua, nec aër, nec & spiritus. verum ab eo hæc pendent omnia. bonum verò ita est, vt sibi soli id competat. Terram quoque ornatu quodam diuini operis exornare voluit. Dimisit itaque hominem mortalis animantis, mortale animal. & mundus quidem refertus animalibus viuentis mundi per intellectum, atque rationem. homo enim effectus est diuini operis contemplator, quod profectò dum admiraretur, autorem eius agnouit. Sermonẽ quidem

ô Tati,

ô Tati, ſingulis hominibus deus imparti-
uit, mentem verò nequaquam. non quòd
inuiderit, quibus ne vtique inuidet, liuor
quippe ab eo non prouenit: ſed illa quæ
habitat cum animis hominum mente ca-
rentibus. TAT. Cur ô pater non omni-
bus deus mentem communicauit? TR.
Quoniam voluit eam ô fili, in medio tan-
quam certamẽ, præmiumq́; animarũ pro-
ponere. TAT. Vbinam hanc locauit? TR.
Cum craterẽ patulum hac impleſſet, præ-
conem miſit, iubens talia quędam animis
hominũ nuntiare. Mergat ſeipſam in hãc
pateram, quæcunque poteſt, quę videlicet
credit craterem animã ad eum, qui dimi-
ſerat, rediturũ, quæ've finem noſcit, cuius
gratia nata fuerit. Quicunq; igitur præ-
conem exaudierunt, ſeſe miſerunt in men
tem, ij cognitionis participes effecti ſunt,
mentemq́; ſuſpicientes, in homines perfe
ctos euaſere. At qui præconium neglexe-
runt, ij ſermonis quidem participes, men-
tis autem expertes, relicti ſunt ignorãtes,
& cuius gratia, & à quo geniti fuerint.
Horum præterea ſenſus irrationalis ani-
mantis ſenſuum ſimiles, itaq; & cupidine
impliciti, ea, quæ ſunt digna conſpectu,
nequaquam admirantur. nam libidinibus
corporis mancipati, horum cauſa natum

 hom

hominem arbitrantur. Quicunq; verò dei natura fulti sunt, ij ô Tati secundum operum comparationem, pro mortalibus immortales habentur. intelligentia sua cuncta complexi, quæ in terra sunt, & quæ in mari, & siquid est præter ea supra cœlum. Atq; adeò seipsos erigunt, vt ipsum quoq; bonum intueantur. Quod sane cùm perspiciunt, eam, qua hic vescimur, vitã, miseriam quandam arbitrantur, despicientes vtriq;, tum etiã corporea omnia, ad vnum solum feruntur. Hic ô Tati scientiam meritus est diuinorũ, si contemplatio est intelligentia dei, diuino existente cratere. TAT. Equidem ô pater, huius crateris latice ablui cupio. TR. Nisi ô fili tuũ corpus oderis, teipsum amare non poteris. quamprimũ verò non te, sed deum ipsum dilexeris, mentem protinus consequêris. hanc denique nactus, scientiam euestigio nancisceris. TAT. Quonã pacto asseris hæc, ô pater? TR. Impossibile est ô fili, vtrisq; simul intendere, mortalibus videlicet, atq; diuinis. nam cùm duo tãtum in ordine rerum inueniantur, corporeum, & incorporeum: & illud quidẽ mortale, hoc diuinũ dicatur, electione vnius amittimus alterum: quotiesq; vnius cura remittitur, alterius actus intenditur. Potioris itaque

optio,

optio, eligenti decora, non modò hominem, qui elegit, deũ reddidit, verũ impietatem erga deũ cęteris quoq; demonstrat. deterioris autẽ electio, hominem quidem ipsum perdit, aduersus autem deum nihil præter id vnum delinquit, scilicet quòd quemadmodum pompæ per media transeunt, ipsæ quidẽ nullius actionis compotes, cæteros autẽ impedientes: haud secus isti pomparum instar vagantur, atque oberrant, propter corporis voluptates. Cùm hæc igitur ita se habeant ô Tati, diuina officia præcedere, humana sequi debent. Deus profectò extra culpam malorum à nobis, causa venit. nam mala bonis anteponimus. Cernis ô fili quòd corpora cœlestia transcendere nos opus est, quodq; choris dæmonũ abesse, ambitumq; astrorum, eorumq; progressus superare, vt ad vnum, solumq; deum tẽdamus. insuperabile enim bonum est, sine termino infinitum, quo ad se nunquam incipiẽs, quo ad humanam cognitionem principium habens. eiusmodi tamen cognitio non eius initium est, sed nobis ipsius cogniti principium exhibet. Principium itaq; complectamur. hoc enim cognito, vniuersa celerrimè discurremus. Arduum autem est consueta, ac præsentia relinquentẽ, ad superio

periora ſe, potioraq́; cõuertere. Illa enim, quæ oculis cernimus, nimium nos delectant: latentia diffidentiã pariunt. patẽtia autem ſanè mala ſunt, bonũ occultum iis, qui manifeſtis incumbunt. nec enim forma eius vlla, nec figura. hac de cauſa ſui tantũ ſimile: cæteris horũ verò diſſimile. Etenim corpori incorporeũ apparere non poteſt: huiuſmodi eſt ſimilis ad diſſimile differentia, diſſimilisq́; ad id, quod ſimile eſt poſteritas. Monas, id eſt vnitas omniũ principium radix, atq; origo, abſque verò principio, nihil. Initiũ autem eſt nõ principij, ſed alterius. monas ergo principiũ, omnemq́; numerum cõtinet à nullo contenta, omnemq́; gignit numerum nullo numero genita. Quicquid vtiq; genitum imperfectum, diuiduum, creſcens, atq; decreſcens. ei verò quod perfectum, horum nihil accidit. id ſanè quod augeſcit, virtute monadis augetur. euaneſcit autẽ imbecillitate propria, cum vlterius monadẽ capere nequeat. Hæc, tibi ô Tati pro viribus imago dei ſubſcripta ſit, quam ſi diligenter conſyderaueris, oculisq́; internis prænoueris, crede mihi fili, aſcenſum ad excelſa comperies. quinetiam imago ipſa te perducet: habet enim vim certam viſio, eosque, qui intuendi deſyderio flagrant,

appre

apprehendit, eoq́; trahit modo, quo lapis, qui magnes dictus est, ferrum.

COMMENTARIA.

Quartus nos hortatur sapientiam capessere, quæ patulus est diuinæ mentis crater. in quem quæcunq; anima se immergit, cognitionis particeps effecta, mentem suspicit. at verò, vt ad eam se attollat, ipsam cœlos transcendere opus est, & astrorum ambitum, eorumq́; progressus superare, & beatorum choros longè infrà relinquere. tunc ad vnum, solumq́; deum tendit, insuperabile, & sine termino infinitum bonum, quod cum intuetur, corpora omnia despicit, & vitam, qua hic vescimur, miseriam reputat, solius incorporei boni desyderio intenta. Nullus tamen in diuino cratere se valet immergere, qui suum corpus non oderit, & qui non se, sed deum ipsum dilexerit, & qui non mortalia negligens solis diuinis hæserit, solis adsit, sola meditetur, atq; flagret. Mox vnitatis, & numerorum analogia, ad veram monadem cogitandam, verosq́; naturæ numeros nos eleuat. Hæc Crater.

Mercurij ad Tatium filium suum, Quòd deus latens simul, ac patens est. V.

HVnc præterea sermonem apud te transfigã ô Tati, ne præcipuũ nomen tibi

tibi desit, nć ve ignores id, quod plurimis occultum, videtur esse perspicuum. nam si nusquam pateat, nihil vtiq; erit. Quodcunq; se offert aspectui, genitũ. quod verò, latet sempiternum. neq; enim opus est, vt appareat, quandoquidē esse nunquam desinit. ante oculos quidem id, reliqua ponit, ipsum verò secretum manet, vt pote quod vita fruitur sempiterna. Etenim phantasia solũ circa quæ genita sunt, versatur, in qua præter generationem nihil existit. At vnicum id ingenitũ, incomprehensibile phantasiæ. Cùm verò per ipsum cuncta clarescant, per omnia rursus, atque in omnibus fulget. Hisq; præsertim apparet, quibus ipse notitiam communicare voluit. Tu igitur ô fili mi Tati, in primis piis precibus obsecra dominũ patrē vnicũ, vnũ, & à quo vnus, vt sis illius misericordia dignus. sic tandē deum tantum percipere poteris, si vel vnus dũtaxat illius radius intelligentiæ tuæ benignè refulserit. sola siquidē intellectio latens, latētia perspicit: itaque si mentis oculis inspexeris ô Tati, ille tibi (crede mihi) patebit. Deus sanè totius expers inuidiæ, per singulas mũdi particulas vbiq; splendet, atq; adeò se notũ præstat, vt non intelligere modò, sed manibus etiã ipsis (vt ita dixerim) li-

ceat attrectare. nam vndiq; nostris oculis eius obseruatur, seque obiicit, & inculcat imago. Quòd si infimum te latet, quomodo aut teipsum, aut eum inuenies? Deniq; cum deũ videre volueris, suspice syderum ordinẽ reliquorũ, quis agè perpetuũ horum seruat ordinẽ? Ordo quidem omnis numeri, loci limitibus terminatur. Sol deus deorũ cœlestiũ præstantissimus. Soli cœlites reliqui veluti principi, regiq́; parent. Sol tantus, terra simul amplior, atque mari, minores tamẽ supra se stellas innumeras cõuerti patitur. Quem timet is, quẽ veretur? O fili, diuersorũ syderũ sunt motus. Quis mensuram singulis motionis assignat? TAT. Arcturum circa idem se perpetuò vertens, totamq́; trahens mundi machinam. TRIS. Quis hoc vtitur instrumẽto? quis mare suis finibus circũscripsit? quis terræ pondus sistit, ac librat in medio? Est certe aliquis ô Tati, horum autor, ac dominus. Etenim, locũ, vel numerum, vel mensurã seruare absq; autoris virtute, impossibile est. Ordo fieri à deformitate nequit. eget autem deformitas domino, qui ordinẽ præbeat. Vtinã tibi daretur, ô fili, facultas, vt alarum adminiculo in sublimem aëris plagam volares, mediamq́; inter cœlũ, ac terram regionẽ sortitus,

titus, cõſpiceres terræ quidem ſoliditatẽ, maris diffuſionem, fluxum fluminũ, aëris amplitudinem, ignis arctam celeritatem. O feliciſsimum fili ſpectaculũ, ô beatiſsimam viſionem! Siquidem vno luminum motu ſeriẽ mũdi totius comprehenderes, immobilemq́; factorem concitum, latentẽ quoq; perſpicuũ cerneres: quòd ſi per ea etiam, quæ terra ſuſtinentur, fragilia, & aquæ profunditate conduntur, deũ artificem inueſtigare volueris: age fili, circunſpice humani corporis opificiũ, cuius admonitione perdiſce, quis tam pulchræ imaginis cõditor, quis oculorum pictor, quis nares, aureſque tornauit, quis labia diſtendit oris, quis neruos tetẽdit, atq; ligauit, quis irrigauit venas, quis oſſa congeſſit ſolida, quis carnem pellicula tenui circũtexit, quis digitos, articulosq́; diſcreuit, quis fundamẽta pedum extendit, quis perforauit poros, atq; meatus aperuit, quis ſplenem coëgit, atq; compreſſit, quis pyramidem impreſſit cordi figurã, quis iecoris porrò texit fibras, quis pulmonum ſculpſit fiſtulas, quis aluo capacem amplitudinem tradidit, quis honoranda corporis membra in propatulo figurauit, quis obſcœna in obſcuro prorſus abdidit, eaq́; aſpectu cernentium voluit ſecreta iacere.

Vide

Vide quot diuinæ artis opera in vna materia demõſtrantur, ſingulaq́; pulchra, recteq́; dimẽſa, nec non propriis inuicẽ officiis differentia. Quiſnam ſingula finxit? qualis mater, qualis pater. nonne hæc ſolus ipſe inuiſibilis deus, cuncta propria voluntate molitus eſt? Et cùm ſtatuam, & imaginẽ abſq; fabro & pictore fieri nullus aſſerere audeat, mirã mũdi huius conſtitutionẽ, ſine conditore conſtituiſſe putabimus? O cæcum homunculũ! ô nimis impium! ô profundis obrutũ ignorantiæ tenebris! Caue, caue inquã ô fili mi Tati, ne vnquam artificiũ priues artifice. quinimmo congruo deũ nomine præinuocato, patremq́; eſſe propriũ eius exiſtimato, quòd ſi me quiddam audacius proferre coëgeris, huius eſſentiã eſſe dicam concipere, ac facere ſingula. quemadmodũ ſine factore fieri quicquam nequit, ita deũ exiſtere ſemper, niſi ſemper agat omnia, impoſſibile eſt, in cœlo videlicet, aëre, terra, mari, in toto mũdo, in qualibet particula mundi, tum in quod eſt, tum in eo, quod non extat. nihil eſt in omni natura, quod ille ipſe non ſit. eſt ille ſiquidẽ, quæ ſunt. eſt ea etiam, quæ minimè ſunt. Quæ quidem ſunt, deduxit in lucem, quæ non ſũt, occulit in ſeipſo. Hic deus, nomine melior.

lior. hic occultus, hic rursus omnium patentissimus, hic menti cõspicuus, hic præsens oculis, hic (vt ita dixerim) multicorporeus. nam nihil in corporibus est, quod ipse nõ sit. omnia enim ipse solus existit. nomina insuper habet omnia, quoniam vnus est pater. Nomen quoq; nullum habet, quoniam pater est omnium. Quid ergo te laudabit, supra te an infra te positum? quò vertam oculos, vt te laudem, suprà ne an infrà, intus an extrà? Num modus, an locus circa te, num aliud quiddam ex omnibus? In te autem omnia, abs te omnia, præbes omnia, nihil deniq; suscipis. omnia quidẽ habes, quod autem non habes, idipsum nihil. Quando verò laudabo te pater? tempus & momentũ tuum capere non valemus. Qua potissimum in re laudes cantabo tuas? num in iis, quæ creaueris, an in illis, quæ nõ creaueris potius? num in iis fortè, quæ in lucem è tenebris eruisti, an in iis, quæ latent adhuc arcano sinu recondita? Per quid tandem hymnos tuos dicabo? nũquid in laudatione tali ego ipse mei iuris existã, an potius alter efficiar? Ipse profectò es quicquid ego sum, ipse es quicquid agam, ipse es quicquid deniq; dicã. Ipse enim es omnia, neq; aliud præter te quicquã. Quid sanè

non es ipſe? Ipſe omne quodcunq; genitum. Es quidẽ intelligens pater, fabricans deus, efficiens bonũ, bona faciens omnia. Materiæ nanq; puriſsimus aër, aëris anima, animæ mens, mentis deniq; deus.

COMMENTARIA.

Quintus docet deum latere pariter, & per ſingulas mundi particulas ſplendere. res omnes, quæ ſe nobis obijciunt, eius eſſe imagines, ita vt mirificus, perpulcherq; rerum ordo manifeſtè declaret ordinantẽ, & res ſingulæ certis ſuis limitibus circunſcriptæ, dominum declarent, & autorem, cui ſol ſiderum rex, princepsq; obſequitur, atque paret, quem timet, quemq; veretur, & ſummatim vniuerſa mundi ſtructura ſuum declarat artificem. Mox de diuina interna generatione confidentius iudicium affert, dei eſſe eſſentiam concipere, ac facere omnia: ita vt deum exiſtere, niſi ſemper omnia agat, impoſsibile ſit. eſt enim ſic diuinus logos omnia, vt nihil omnium, in quo corporeum, incorporeumq; ens, atq; nihil, in idem conſpirant, atq; coincidunt. deinde Mercurius in diuinarum laudum cantibus, dialogum finit, & terminat.

Quòd in ſolo deo bonum eſt alibi verò nequaquam. ad Aeſculapium. VI.

BOnum ô Aesculapi in nullo ponitur, nisi in vno deo, immo ipsum bonum deus ipse semper. Quamobrẽ essentiam omnis motionis, atque cognitionis, esse deum oportet. Hac essentia orbatum nihil, hæc circa se stabilem actum nullius egenum, infinitum superabundanter porrigentem possidet. Vnum id vniuersorum principium, bonum porrigens, & effundens bonum quoties nomino bonum, id, quod omnia bona, & quod bonum semper, intellige. hoc vnico deo adest. neque enim cuiusquam indigus est, vt adeptionem illius appetendo malus fiat, neq; iactura cuiusquam in eum vnquam, vt post damnum dolore afficiatur. Maior enim portione mali, nec est illo validius aliud, à quo expugnetur. in hũc iniuria incidere nulla potest, qua irritatus, lacessitús vexcandescat. Nihil eius iugũ subterfugit, quo contẽptus indignetur, atq; irascatur: nec est sapientius eo quicquam, quod illi æmulationem incutiat. Itaq; cùm hæc illi non accidant, nihil eius naturæ præter ipsum bonũ restitit. Quemadmodũ verò nihil eorum, quæ mala sunt, in hac insunt essentia. ita in nullo alio bonũ inuenitur. In singulis enim reliqua insunt singula, tum in paruis, tum in magnis, tum etiã in iis,

iis, quæ ſecundum vnum, & in ipſo quoq; animali maximo omnium, atq; potẽtiſſimo, quod vtiq; paſſionibus genita replet. Nam generatio, paſsio quædã eſt. vbi autem paſsio, nullo modo bonũ. vbi bonum, nõ paſsio ponitur vlla: vbi dies, nullo modo nox: vbi nox, neq; etiam dies: quapropter in generatione bonũ eſſe non poteſt. reſtat itaq; in eo, quod ingenitũ. Vt autẽ materiæ conceſſa eſt omniũ participatio, ſic quoq; boni participatione, mũdus bonus. bonũ dico, inquantũ ipſe etiã omnia efficit, qua quidẽ ex parte bonus eſt mundus, in reliquis omnibus nõ bonus. paſsibilis enim ac mobilis eſt, & omnium pręterea cauſa paſsionum. In homine inſuper cõparatione mali, bonũ. Id quippe, quod nõ nimis malũ, quodq́; minus malũ, bonũ in hominibus appellamus. quo fit, vt bonum noſtrũ nihil aliud ſit, quã mali portio minima. Vnde illud etiam ſequitur, vt bonum huiuſmodi, à malo ſeparatum eſſe non poſsit. Inquinatur enim hoc bonum, admiſtione malorũ. infectum verò, vlterius bonũ non permanet: ſin minimè permanet, malum efficitur. In ſolo igitur deo bonum ipſum exiſtit. Quare ſolum boni nomen homini adeſt ô Aeſculapi, natura boni nequaquam. neque enim id ca-

pere poteſt materiale corpus confectũ vn diq; & oppreſſum prauitate,laboribus,do loribus,cupiditatibus,iracũdia,deceptio-nibus,ſtultiſq; opinionibus,ac nugis.De-terrimum tamen omnium id cenſeo Aeſ-culapi,quòd vnumquodq; eorum, quæ di xi,ſummum creditur eſſe bonum.Fugien dum in primis malum eſt, ventris luxus, malorũ omnium fomes: hinc error, hinc boni priuatio. Et quidẽ ingentes deo gra tias habeo, qui de natura boni cogitanti mihi ſententiam hanc certã infudit, quòd in mundo bonũ eſſe non poſsit.ſi quidem mundus congeries eſt malorum.Deus au tem boni vel bonum,dei exuberans ple-nitudo,ſupereminentia quippe bonorum circa eſſentiam ſyncerè fulgentis, atq; pu riſsimè. neq; forte ſunt eſſentiæ dei. Au-diendum ſanè id aſſero ô Aeſculapi, eſſen tiam dei (ſi vllam deus habet eſſentiam) ipſum bonum eſſe.Pulchrum verò,& bo-num in mundo, aut in mundi partibus in uenire non licet.Nam quæcũq; ſenſus mo uent, idola ſunt, & vanæ quædam admi-rationes. quæ verò ſenſuum organa ſub-terfugiunt,ad pulchrum,bonumq́; perti-nent. Vtq; acies oculi deum non cernit, ſic neque pulchrum,bonumq́; cognoſcit. Hæ ſiquidem partes dei ſunt, integerri-

miq;

miq́; illius propriæ, cognatæ, inſeparabiles, præcipuæq́; dilectę: & vt has ipſe deus amat, ſic ab his ipſe deus amatur. ſi deum percipere poteris, pulchrum quoque, bonumq́; percipies, perfulgẽs omnibus illuſtratũ à deo. Pulchritudo enim ſine comparatione, ſine imitatione bonum. Deus enim comparationem, imitationemq́; nullam admittit. Quemadmodũ ergo deum pulchrum, bonumq́; noueris, ita ſanè & cæteris viuentibus cum deo conferri nequeant nunquam communicandum. Si deum quæſieris, pulchritudinem ipſam quęres. Quæ tandem ad id ferat, vnica via eſt, pietas cognitioni coniuncta. Quapropter ignari mortales, & à pietatis ſemita deuij, hominem quoque bonum nominare non verentur, cum boni notitiam veram habere nullam poſſit, ſed malis irretitus, & illaqueatus ſit, malumq́; bonum eſſe cenſeat, inſanabiliterq́; malis vtatur, ęorumq́; iacturam, priuationemq́; formidet, omnibus deniq; machinamẽtis, viribusq́; contendat, ne vnico ſolùm malo prematur, verùm & in numerũ mala, magnitudinemq́; augeantur. Talia ſunt, ô Æſculapi, decora hominum, atque bona, quæ nec fugere, nec odiſſe valemus. omnium nanq; difficilimum id exiſtit, ob

eam potissimum causam, quia nos illis vti oportet, atque vesci, illisq; orbati vitam agere nullo modo possimus.

COMMENTARIA.

Sextus hoc contendit, in solo deo bonum, boniq; naturam, hoc est ipsam bonitatem reperiri, pariter & pulchri potentis, sapientisq; naturam. In mundo autem solum boni nomen esse, & errorem cæcos homines arguit. vitia abhorrere monet, & quæ via nos ad ipsam bonitatem, ipsamq; pulchritudinem perducat, edocet, pietas scilicet cognitioni coniuncta, ad quam ignari mortales à pietatis semita deuij, pertingere valeant nunquam. Hæc sextus.

Quòd summum malum est hominibus ignorare Deum. VII.

QVò ruitis mortales ebrij, qui merũ ignorantiæ combibistis? cùm id ferre nequeatis, euomite. viuite sobrij, oculis mentis inspicite. Quòd si minus potestis omnes, saltem qui possunt, id agant. Ignorantię pestis omnem terram subuertit, animamq; corrumpit corporis vinclis inclusam, neque sinit eam salutis iter ascisscere. ne permittite vos in lacũ corruptionis, mortisq; submergi. Respirate iam, respirate, ad fontem vitæ recurrite, illumq;, qui vos introducet in adytũ veritatis, capessite.

peſſite. ibi fulgidum lumen nullis immiſtum tenebris,ibi nullus ebrietate delirat, ſed omnes ſobrij vigilant, atque mentis oculis eum, qui videri vult, acutius intuentur.is nec auribus percipitur, nec cernitur oculis,neque ſermone profertur:ſola mens eum proſpicit, ſola mens prædicat. In primis autẽ oportet veſtem,quam circumfers,exuere,indumentum inſcitię, prauitatis fundamentũ,corruptionis vinculum,velamen opacum,viuam mortem, ſenſitiuum cadauer, ſepulcrum circunuertile,domeſticum denique furem.qui dum blanditur,odit:dum odit,inuidet. huiuſcemodi eſt, quo circumtegeris, vmbraculum inimicum. Ad ſeipſum te deorſum raptat, ne fortè conſpiciens veritatis decorem,atque proximum bonum,huius oderis prauitatem : néve huius inſidias, quas in te aſſiduè machinatur, aliquando præſentias. hoc aciem interiorum ſenſuum hebetat, & obtundit:craſſa illam materia ſuffocat, abominabili, faſtidioſaq; ebriat voluptate, ne audias vnquã, néve perſpicias ea, quæ iure & audienda ſunt, & in primis inſpicienda.

COMMENTARIA.

Septimus conqueritur ignorantiæ peſtem,

quæ omnem terram euertit, animamq; corrumpit, corporis vinclis inclusam, & ignorantes hortatur resipiscere, & corpus mortale indumentum iubet nos exuere, à quo præcipites in ignorationem, mortemq; raptamur, & nos in adytum mentis reuocare, quæ sola eum perspicit, qui neque auribus percipitur, neq; cernitur oculis, neque sermone profertur. Hæc septimus.

Nihil eorum, quæ sunt, interitus, sed mutationes, decepti homines interitum nominant. Ad Tatium. VIII.

DE anima, & corpore, ô fili dicendum, quonam modo immortalis anima, quantaq; sit agendi virtute in concretione, dissolutioneq; corporis. Mors ad horum nullum attinet. θάνατος enim, id est mors, conceptus quidem est mortalis appellationis, vel vanum quiddam, vel per ablationem primæ literæ, θάνατος, id est mors pro eo quod dicitur ἀθάνατος, id est immortalis. θάνατος enim interitum significat. at nihil eorum, quæ in mundo sunt, interit. Si enim secũdus deus est mũdus, nec nõ immortale viuẽs, impossibile est immortalis animãtis partem aliquam interire. Quæcunq; mũdo insunt, mundi sunt membra, homo præsertim animal rationale. Primus omnium verè sempiternus,

nus, immortalis, ingenitus deus, omnium autor. Secundus deinde ad illius imaginem, mundus à Deo genitus, & ab eodem seruatus, nutritus, & immortalitate donatus, velut à proprio patre, viuens quidem semper, & immortalis: est enim semper viuens quidẽ, semper & immortalis, etenim semper viuens, & sempiternum hoc inuicem differunt, quia sempiternum quidem ab altero factum non est: sin autem fiebat à seipso, non ab aliquo factũ fuit, quia fit semper. Sempiternum enim quatenus sempiternum est omne, pater autem ille sui ipsius sempiternus, at verò mundus à patre semper viuens, immortalisq; factus. Quantumq; materiæ fuerat subiectum patri, pater ipse corporeum agens, & in molem congregans, id totum sphæricum reddidit, imprimens qualitatem materiæ existenti immortali, rationeq; materiæ sempiternum habenti. Plenus autem ideis omnibus qualitates pater inserens in sphęram, velut in gyrum omni qualitate circunscripsit. Exornare autem voluit id, quod post ipsum est, quasi immortalitate fulciens omne corpus, ne materia ab huius congressu discedere volens, in suam deformitatem iterum resoluatur. quando enim incorporea erat materia, ô fili, de-

for

formior erat. Habet hæc quoque materia qualitates quaſdam exiguas reuoluta creſcendi pariter, & decreſcēdi natura quam homines mortem vocant. Huiuſcemodi autem confuſio circa terrena viuētia. Cœleſtium quippe corpora, vnum atque eundem ſeruant ordinem, quem ſcilicet pridem ſeruant ordinem, quem ſcilicet primū à patre ſuo ſortita ſunt. Seruatur autem ipſe à reſtitutione cuiuſq; indiſſolubilis. Reſtitutio verò conſtitutionis corporum terrenorum, ipſaq; diſſolutio in corpora indiſſolubilia, & immortalia reſtituitur. atq; ita ſenſus priuatio fit, non deſtructio corporum. Tertium quoque animal homo ad imaginem mundi genitus, ſecundum patris voluntatem ſeſe habens, præter cætera terrena viuentia non modò cum ſecundo deo cognationem habet, verumetiam intelligentiam primi. Secundum planè deum vtpote corporalem, ſenſus comprehendit. Primum verò deum, vt incorpoream, bonamq; mentē, mēte conſurgit. TAT. Id ergo animal, nónne deſtruitur? TRISM. Melius melius ominare, ô fili, ac inſuper meditare quid deus, quid mundus, quid animal immortale, quid animal diſſolubile. Scio quoq; mundum à deo ſimul, atq; in deo, hominē verò à mundo, & in mundo conſiſtere: principium.

cipium autem, comprehensioq; omnium, & constitutio Deus.

COMMENTARIA.

Octauus edocet in primis cœlestia corpora iugiter vnum, eundemq; tenorem seruare, quem primum à suo patre sortita sunt. Et mortem, interitumq; primùm circa terrena viuentia corpora apparere, sed penè mortis nomen, atque corporum interitus vanum esse, corpora siquidem ipsa mutantur non intereunt. verum qualitates ipsas idearum idola, simulacraq;, quibus deus ipsam exornare voluerat, immortalis materia permutat. Et homo immortale animal, sed dissolubile, vniuersæ naturæ vinculum, atque nodus, partim corporeus, partimq; incorporeus, mentisq; capacior altæ, instar mundi genitus est, vt sensibilem mundum comprehenderet, & mente ad optimam mentem, felici contemplatione assurgeret. Hæc octauus.

Quòd in solo Deo pulchrum, ac bonum, alibi verò nequaquam, Ad Æsculapium. IX.

HEri, ô Æsculapi, perfectam edidi orationem, in præsentiarum autem necessarium esse arbitror, vt de sensu breuiter disseramus. Sensus, ac motus in hoc potissimum discrepare videntur, quia hic quidem secundum materiam, ille autem

ſecundum eſſentiã eſt.mihi tamẽ vterque conuenire videtur,neq; diſtingui in hominibus ratione. Intus animantibus ſenſus nunc vnitus eſt,in hominibus autẽ intelligentia. Ab intelligentia quidem intellectus differt, quemadmodum à diuinitate deus. Diuinitas enim à Deo,intelligentia verò ab homine prouenit. Hæc ſermonis eſt ſoror, aut vtraque ſibi inuicem inſtrumenta.Nam neque ſermo abſque intellectione pronuntiatur, neque intellectio abſq; ſermone prodit in lucem. Quamobrem ſenſus, & intelligentia in homine, tanquam connexa conſpirant inuicẽ.Neque enim ſine ſenſu intelligere, neq; ſine intellectione ſentire vllo modo poſſumus.Intellectionẽ tamẽ abſq; ſenſu intelligere poſſibile eſt,inſtar eorũ, qui in ſomnis phantaſmata vident. tãtum quoque videntur vtræq; operationes in ſomniorũ viſionibus externis, ſenſum autem ex ſomno in vigiliã ſuſcitari. In animam præterea corpus, homoq; vnitur: quotiesq; vtræq; ſenſus particulæ ſibi conſentiunt, tunc intellectio cõcepta mẽte diſponitur. Mens omnes notiones cõcipit. bonas quidem,quoties à deo ſemẽ infunditur:cõtrarias autẽ,cùm à dęmonibus quibuſdã ſpermata iaciũtur.Nulla profectò mundi pars

est dæmonum præsentia destituta, horum lumen ab ipso deo totum descendit. Dæmon denique transfusus in hominem, semina propriæ notionis inspergit. Mẽs autem conspersa seminibus prægnans, inde parit adulteria, stupra, homicidia, parricidia, sacrilegia, diuinorum cõtemptum, iugulationes, euersiones vrbium, pestes hominum, & reliqua omnia quęcunq; malorum sunt opera dæmonum. Dei planè semina pauca, at illa quidẽ magna, pulchra, bona, virtus scilicet, tẽperantia, pietas. pietas autẽ dei cognitio. Deum qui recognoscit, bonis refertus omnibus, notiones diuinas assequitur. notiones inquam haud multorum similes. Qua de causa, si quis huic se cognitioni dedicant, nec ipsi vulgo placent, nec vulgus illis, insanire demũ putantur, risumq; reportant: interdum etiam odio habentur, contumeliis afficiuntur, vitáque priuantur. Improbitatem enim hic habitare diximus, terrãq; illius esse prouinciam: terrã dico non mundum totum, vt impij quidam obloquuntur. Veruntamen homo deo deuotus, quamprimùm diuinam prægustauerit visionem, obliuioni reliqua omnia tradit. atq; etiã, quæ reliquis hominibus mala sunt, huic vt bona contingunt, cõsulenti prudenter,

& ad

& ad ſcientiam ſingula referenti, quodq́; mirandum eſt, mala ſemper in bona penitus conuertenti. Sed iam ad ſermonem de ſenſu iterum redeamus. humanũ eſt, ſenſum cum intellectione coniungere. nam omnes (vt ſuprà retuli) homines intellectione feruntur. Cæterum ſecundum materiam vnus, alter ſecundum eſſentiam. Qui enim prauitatis ſeruus eſt materialis, à dæmonibus quoq; (vt diximus) intelligẽdi ſemẽ accepit. At ſi qui bonitatis animæ cõpotes ſunt, horum natura deus ipſe vtitur. Deus enim omniũ author, efficiens autem omnia, ſibiipſi conſimilia reddit. Quædã tamẽ genita bona in operationis vſu ſterilia. Mũdi nanq; reuolutio generationes exagitans, qualitates efficit quaſdã, inficiens, maloq; fœdans: quaſdam defenſans, bonoq; purgans. Mundus ô Æſculapi ſenſum, motumq́; poſſidet, non humano ſenſui, motuiq́; conſimilem, ſed potentiorẽ ſanè, atq; admodum ſimpliciorem. nã ſenſus, & intelligentia mundi, id vnum eſt, cuncta ſcilicet facere, ac reſoluere. Diuinæ voluntatis organum, hac potiſſimum ratione conſtructum, vt à deo ſeminaa ſuſcipiens vniuerſa, eaq́; toto ſinu recondens, omnia quidem componendo producat, omnia rurſus auferat diuidendo.

do. Atque instar agricultoris periti, quodcunq; nimis adultũ est, amputat, vt statutis tẽporum interuallis, reuirescat. Nec est quicquam, cui vitã mundus ipse non prestet. simulq; vitæ locus est, est atq; etiã institutor. Corpora verò ex materia in differentiã constant: horum quædam ex terra, quædam ex aqua, ex aëre alia, ex igne quoq; permulta, vniuersa certè composita. Quædam tamen congesta magis, nonnulla verò simpliciora. Illa grauia, hæc leuia. Velocitas autem agitationis, illius varietate generationem qualitatis inducit. spiratio enim crebra existens, corporibus qualitatem vnà cum superabundãtia vitæ suppeditat. Deus igitur Cosmi, id est mũdi pater. Cosmus autẽ eorũ, quæ in cosmo, & Cosmus quidẽ Dei filius. Quę verò in cosmo, sub cosmi ditione consistunt. ac iure Cosmus appellatus est: omnia siquidẽ varietate generationis κοσμεῖ, id est exornat, necnõ indesinenti vitæ operatione, perpetua necessitatis celeritate elemẽtorum, commistione, ordine genitorum. Ipse igitur cosmus, id est ornatus necessitate simul & meritò nominatus est, animantium omniũ sensus & intellectio, quę ex externis influunt ab eo, quod continet inspirata. Cosmus autem quæcũq; ab ipsa

origine ſuſcepit à deo, perpetuo ſeruat. Deus profectò, nõ, vt quibuſdam videtur, ſenſu, mẽteq; captus eſt. illi enim miſeria preſſi, perperam obloquuntur. Quæcunq; ſunt, ô Æſculapi, in deo ſimul atq; à deo pendentia, partim per corpus agẽtia, partim mouentia per eſſentiã animalem, alia per ſpiritum viuificãtia, alia verò receptacula defunctorum. Rectius autẽ dicemus deum talia non habere, ſed vt veritatẽ liquidam exprimamus, ipſum eſſe cũcta fatebimur. Nec ea quidem ab extimis capere, ad extima nihilominus porrigentem, id eſt ſenſus, & intellectio dei. Vnde nulli vnquã futurum eſt tempus, in quo exiſtẽtium aliquid in nihilum euaneſcat. Quoties verò exiſtentia dico, dei dico theſaurum: nam exiſtentia ipſe Deus amplectitur. Extra hunc nihil eſt, extra nihil, ipſe. Hæc tibi ô Æſculapi intelligenti, vera videbuntur: ignoranti autem, incredibilia. Intelligere enim, ipſum credere eſt: at non credere, proculdubio ignorare. ſermo ſiquidem meus ad veritatem vſq; cucurrit. Mens quoque ampla, & à ſermone ad certum quiddam deducta, veritatem attigit: denique comprehendens omnia, eaq; inueniens conſona illis, quæ interpretabatur, eueſtigio credidit, & in ipſa fide decora

cora feliciter requieuit. Quę igitur de diuinis dicuntur, intellecta creduntur quidem, non intellecta negantur. Hæc autem de intelligentia dicta sufficiant.

COMMENTARIA.

Nonus homines erudit, qui cùm intellectione vtantur omnes, materiales tamen ex dæmonum spermatibus, quorum præsentia nulla pars mundi destituta vacat, concipiunt, & prægnantes tandem adulteria, stupra, homicidia, paricidia, & omne flagitiorum genus pariunt. atqui essentiales, spiritualesq; viri omne virtutum ornamentum seminatore deo concipiunt, & omne bonum virtutis officium pariunt. Sunt enim dei semina pauca, at illa quidem magna, pulchra, & bona, & vitiorum innumerosæ multitudini longè præstantiora: quæ tamen qui sectantur, nec ipsi vulgo placent, neque vulgus ipsis: insanire demum putantur, risumq; reportant, quòd terra sedes improbitatis sit, & prouincia. Mundus tamen ea lege formatus est, vt à deo semina suscipiens vniuersa, diuinitatis dignum fieret organum, & omnia in miro pulchræ ordinationis decore procederent ad ortum. in quo perseuerent, suumq; tandem nanciscantur exitum, quod profectò fieret, nisi inimicus veniens, in

medio tritici superseminaret Zizania. Vos ergo seligite diuina semina spiritales facti, & malorum semina dæmonum, qui nos materiali affectione dormientes occupare vigilant, cauti nunc effugite. Hæc Nonus.

Mercurij Trismegisti Clauis ad Tatium. x.

HEsternum ô Æsculapi sermonē ascripsi tibi. vnde æquum est hodiernum Tatio dedicare, eoq; magis id operæpretium, quo disputatio præsens, omnium ad illum à nobis antedictorum compendiaria quædam summa futura est. Deus & pater, & bonum ô Tati naturā eandem, imo eundem actum habent. Illa siquidem augmenti, diuinationisq; appellatio est; quæ circa mutabilia, & immutabilia, id est humana, & diuina versatur. quorum vnumquodque ille vult esse. alibi verò actum (quemadmodū in aliis demonstrauimus) diuinorum atq; humanorū, quæ quidem in hoc intelligere necesse est. huius actus voluntas est, huius essentia velle cuncta subsistere. Quid est Deus, & pater, & bonum, nisi ipsum esse horum omniū nondum existentium. quinetiā existentia ipsa horūdem sunt, id Deus, id pater, id bonū, cui nihil aliud ex omnibus applicatur. Mundus enim ac sol eorum, quæ sunt se-

cundum participationẽ pater, non tamen viuentibus vitæ, bonitatisq; causa. quòd si hoc ita se habeat, comprehensus agitur à volũtate boni, sine qua nec esse vnquam, nec fieri potest. Cùm filiorum pater, tum procreationis, tum etiam alimenti, per solum appetitum boni suscipiens (nam bonum actiuum est) id alteri cõuenire quàm illi nequit. quod cùm accipiat nihil, vniuersa vult esse. Non dico ô Tati vniuersa facit: faciens enim, longo quodam tempore deficiens, at indignum est. Siquidem interdum facit, interdum cessat, egenum quidem & quantitatis, pariter & qualitatis, nonnunquam qualia, & quanta disponens, aliàs horum contraria. Deus autem & pater, & bonũ, eo ipso quod omnia est. Tale igitur ei quidem ista præcipere potest. etenim hoc vult esse, & est. Et ipsum maximè vero ipsi, nam cætera omnia propter ipsum. Proprium quippe boni, ô Tati, sese notum præbere. id bonũ est ô Tati. TAT. Visionis pater, bonæ & pulchræ nos participes reddidisti. vnde meę mentis oculus visione quasi iam expiatus est. TR. Neq; verò quemadmodum solis radius, fulgore nimio corrũpit oculos, caligantesq; reddit, sic ipsius boni cõspectio. illustrat enim, atq; oculi lucem eo magis

exauget, quo quis capere magis poteſt intelligibilis ſplendoris influxum. Velociter eſt, & acutior diuina lux ad penetrandum, innocentiaq́;, & immortalitate ſingula complens. Qui nitorem hunc à corpore vberius haurire poſſunt, obdormiunt ſæpenumero à corpore ad aſpectum pulcherrimum. quemadmodum Cœlius, & Saturnus noſtri progenitores aſſurgunt. TAT. Vtinam & nos pater. TR. Vtinam ô fili. Adhuc tamen imbecilliores ſumus ad conſpiciendum. Tunc autem poterimus mentis oculos eleuare, bonumq́;, decoremq́; incomprehenſibilem proſpicere, cùm nihil de illo prorſus dixerimus. eius cognitio diuinum ſilentium eſt, & intenta omniũ applicatio. Qui id intelligit, nil poteſt aliud cogitare. Qui id intuetur, nil præter ipſum aliud intueri. Qui id audit, nil audire poſt ipſum, neq; corporis etiam ſui mẽbra mouere. vniuerſis profectò corporis ſenſibus, motibusq́; ſolutus, intrepidus agit. nam qui totum circunluſtrat, vndique mentem totam quoq; irradiat, animam abſtrahit totam à corpore, totam in eſſentiam deniq; dei transfigurat. Impoſſibile enim ô fili animam hominis in corporis fęce iacentem, diuinã aſſumere formam. Neque licet etiam dei pulchritudinem

nem contueri, nisi quis antè in deum fuerit reformatus. TAT. Quonam pacto id dicis ô pater? TR. Omnis animæ distributio ô fili. TAT. Mutationes autem quonam modo interim distribuens. TRIS. Num in iis, quæ generatim diximus, audisti, quemadmodum ab vna mũdi totius anima, vniuersæ profluunt animæ per omnem mundum tanquã distributæ circũcurrẽtes? Harũ vtiq; animarum mutationes permultæ partim sanè in melius, feliciusq́;, partim autem in contrarium. Nam reptilium quędã in aquatilia transmutantur, aquatiliũ animæ in terrestria migrãt: terrenorũ in volatilia scandunt, aëreorum vertũtur in homines. hominũ deinde immortales animæ, in dæmones transeunt, demum in deorũ chorum feliciter reuolant. Chori deorũ gemini, vagantiũ vnus, non vagãtium alter. atq; hæc est suprema animæ gloria. Anima verò in corpus humanum delapsa, si quidẽ mala perseuerauerit, non gustat immortalitatis quicquã, neq; bono etiam fruitur. reuoluto autem itinere in reptilia præcipitans. Hæc vtiq; adiudicatio, pœnaq́; est animæ malæ, prauitas animæ, ignorantia. Anima naturæ rerum, boniq́; inscia, orbata oculis, corporis sese passionibus implicat. Anima, ca-

codæmonis, id eſt mali dæmonis ritu cor rupta, ſeipſam ignorans abiectis corporibus, mõſtrisq; deformibus ſeruit. Corpus ſuum velut onus infeſtum circunfert, non præſidens corpori, ſed ob ignorantiã ſubiugata. cõtra verò virtus animæ cognitio eſt. eruditus enim re vera, bonus, pius, diuinus. TAT. Quis hic eſt ô pater? TR. Qui nec loquitur, nec audit multa, qui duobus ſermonibus, ſeu dicẽdis, ſiue audiẽdis intendit, & pugnat in tenebris. Nam deus & pater, & bonũ, nec lingua pronũtiatur, neq; percipitur auribus. Cùm hæc igitur ita ſe habeãt in omnibus, quæ ſunt ex eo, quod ſeorſum ab illo eſſe nequeũt, ſenſus inſunt. Inter cognitionẽ autem, ac ſenſum multum intereſt. Senſus enim ſuperantis motus exiſtit cognitio: ſciẽtiæ, terminus. Scientia dei donum. ſiquidem vnaquæq; ſciẽtia incorporea mẽte vtens, vt organo, mens autẽ corpore: quamobrem vtraq; in corpora, tum intelligibilia, tum etiã materialia recurrunt. Ex oppoſitione enim, & contrarietate conſtare omnia neceſſe eſt, neque aliter ſe habere poſſibile eſt. TAT. Quis igitur materialis iſte deus? TR. Mũdus, pulcher quidẽ, nõ tamẽ bon⁹. etenim ex materia conſtat, paſſionibusq; ſubiicitur: primusq; eſt eorum, quę patiuntur: ſe-
cund

cundus autem eorum,quæ ſunt.Indignus
præterea ſuapte natura, factus aliquando
ſemper exiſtẽs in generatione, atq; geni-
tus,qualitatũq;,& quãtitatũ omniũ genitu
ra. Mobilis enim. Omnis autẽ materialis
motio,generatio dici debet. Intelligibilis
quoq; ſtatus,hoc pacto motum materialẽ
agitat. Quoniam mũdus ſphæra eſt,id eſt
caput, nec ſuprà materiale quicquã. quẽ-
admodũ neq; aliud ſub pedibus intelligi-
bile,at materialia cũcta.Mens verò caput
in circulũ agitatũ,id eſt,ſecundũ naturam
capitis motum. quotcũq; igitur contigua
ſunt,capitis illius pelliculæ,quæ ſanè ani-
ma eſt,immortalia nata ſunt,quaſi corpus
ſit in anima conſtitutũ,animamq; haben-
tia plena ſunt corpore. Verum quicquid à
pellicula procul, in qua ſunt, quæ magis
participant anima, corpus exiſtit.totũ ve-
rò animal eſt. Itaq; mundus ex materiali
quodam, & intelligibili compoſitus eſt.
Mundus animal,primum,homo ſecundũ,
poſt mundum animal, primum autẽ ani-
malium reliquorum. quodcũq; verò ani-
mæ munus conceditur aliis, homo quoq;
poſſidet.neque ſolum non bonus,ſed ma-
lus etiam, vtpote mortalis perpenditur.
Mundus enim non bonus, quia mobilis.
non tamen malus, quoniam immortalis.

Homo autẽ tum quia mobilis, tum etiam quia mortalis, malus esse censetur. Anima hominis in hunc vehitur modum. Mens in ratione, ratio in anima, anima in spiritu, spiritus in corpore. Spiritus per venas, arteriasq́;, sanguinemq́; diffusus, animal vndique ciet, molemq́; corporis suspensam sustinet, atque circunfert. Vnde decepti quidam humorem sanguinis animam existimarunt: hos planè latuit, quia in primis oportet spiritum ad animam vsque manare. deinde sanguinem coalescere, venasq́;, & arterias cauas extendi, demum resolui animal, eamq́; mortem corporis esse. Ex vno autem principio cuncta dependent, principium ex vno, atque solo. Et principium quidem mouetur, vt rursus extet principium. Ipsum tamen vnum præstat, nec ab vnitate decedit. Tria igitur hæc sunt. Deus pater bonum, & mundus, & homo. Mundum Deus habet, mundus hominem. Mundus dei filius, homo genitura mundi. Neque enim ignorat Deus hominem, sed curam eius habet, ab eoq́; cognosci se vult. Hæc vnica salus homini, cognitio dei, hæc ad olympum ascensio. Ex hoc vno duntaxat anima bona, neque interdum quidem bona, aliâs autem mala, at secundum necessit.

cessitatem. TAT. Quomodo id asseris ô mi Trismegiste? TRISM. Hoc inquam assero, animam pueri contemplari seipsam, nondum ex natura sua propter corpus egressam, nondum corpus omnino compactum est, ac seipsam vndique pulchram conspicere. Nam haud corrupta est adhuc à corporis passionibus, mundi totius anima, tuncque dependens. Cùm verò compactum est corpus, animamq; in sui molem dispergit, ac distrahit, tunc illa obliuioni subiicitur, pulchriq;, ac boni visione priuatur. Obliuio autem ipsa improbitas est. Idemque accidit iis, qui egrediuntur ex corpore. Recurrente enim anima in seipsam, spiritus in sanguinem, anima in spiritum contrahitur. Mens à velaminibus libera & diuina existens sua pte natura igneum sortita corpus, per loca omnia circunuagatur, animamq; iudicio iusto, ac merito supplicio derelinquit. TAT. Quo pacto id ais ô pater? TRISM. Mens quidem ab anima, anima verò à spiritu separatur. Indumentũ mentis anima. Indumentum animæ spiritus. Cointelligere oportet ô fili cum dicente auditorem, atq; conspirare, auditumq; acutiorem voce dicentis habere. Harum ô fili vestium conuolutio in corpore ter-

reno conficitur. ſi quidem nudam ſecundum ſe mentē in terra ſiſtere mole penitus impoſsibile. neq; enim potis eſt terrea fęx mentem adeo diuinam ſuſcipere, neq; tantum numen partibili cōfirmatum corpore ſuſtinere. Aſſumpſit ergo mens animam velut amictum. Quinetiā anima diuina exiſtēs, vehiculo ſpiritus vtitur. Spiritus animal totum percurrit. Itaque cùm primùm mens à terreno corpore ſoluitur, propriū mox ſubit amictum, igneum videlicet corpus, quo ſanè quādiu circuntecta eſt, in terreum corpus turgeſcere nequit. Terra nanq; ignem minimè ſuſtinet, tota ſiquidē ab exigua ſcintilla cremaretur. Qua de cauſa terrenæ moli circunfuſus eſt humor, quaſi quoddam ad combuſtionem ignis obſtaculum: qui cùm acutiſsimus, ac velociſsimus, ſic omnium diuinorū conceptum, ſingulorum comprehendit elemētorum corpora: etenim ipſe cœlorum artifex, igne potiſsimū ad ſuam fabricam vtitur. Opifex quidē totius vtitur omnibus: omnis autem faber iis, quæ ſunt circa terrā: orba nanq; igni mens hominis, ad humanamq; diſpoſitionē duntaxat idonea, diuina cōſtruere nequit. Humana certè anima, non omnis quidē, ſed pia, beataq;, diuina. Poſtquam verò huiuſ modi

modi anima per mortem à carcere corporis est exẽpta, cùm omnis subierit virtutis, pietatisq; mandata, certè aut mens, aut deus efficitur. Certamen autẽ religiosæ pietatis hoc est, recognoscere deũ, iniuriam inferre nemini, anima tamẽ impia in natura propria remanet, ac seipsam nimium cruciat, corpus quærit, quod ingrediatur, terrenũ & humanum. Aliud quippe corpus quàm humanum, animam non capit humanam: neq; fas est in corpus animæ ratione carẽtis, animã rationalẽ corruere. Lex enim diuina generationẽ tam nefariã prohibet. TAT. Quo igitur modo cruciatur ô pater hominis anima, quódve supplicium huius animæ grauius? TRIS. Impietas; ô fili mi Tati. cuiusnã ignis ardentior flãma, quàm impietatis est? Quænam fera mordax ita corpus lacerat, vt impietas laniat animã? Nónne vides quot malis animus premitur impius? En sic fili vociferatur impius animus: Vror: absumor: quid agam nescio: deuorãt me miserum mala vndiq; confluentia: non video quicquam: heu miser, non audio. Tales afflicti sunt animi voces: talis naturæ congrua mulcta: non qualẽ tu fortè fili, & alij quidam arbitrantur, quibus videtur anima nostra postquam est humanam exuta

figur

figuram, in corpora degenerare bruto-
rum. Hic enim impius error, verùm casti-
gationis eius, modus alter. Mens vtique,
cùm dæmon efficitur, ad obsequium dei
iubetur igneum capessere corpus: inde in
animam transfusa nefariam, eam flagellis
verberat peccatorum: his animus verbe-
ratus iniquus, ad neces, conuicia, obiur-
gia, rapinasq; varias sese vertit, ad ea de-
nique, per quæ delinquunt homines, vni-
uersa delabitur: at cùm in sanctam mens
influit animam, extollit illam ad sapien-
tiæ lumen. Hæc anima postmodum nun-
quam somni torpore languescit, sed &
verbis pariter & operibus humano fert
opem generi, iuuatque modis omnibus,
suum semper æmulata parentem. Quam-
obrem oportet ô fili nos agentes deo gra
tias obsecrare, vt bonæ mentis participes
efficiamur: in melius quidem anima mi-
grat, in deterius nunquam. Est etiam ani-
marum communio quædam. deorum ani
mæ communicant hominũ animis. Deus
se communem singulis exhibet. præstan-
tior enim cunctis ille. cuncta autem il-
lo sunt imbecilliora. mundus deo, homo
mundo, homini brutum subiiciatur. Deus
super omnia est, & circa omnia. Dei ra-
dij, actus existunt. mundi radij, sunt natu-
ræ;

ræ:radij verò hominis artes,atq; ſcientiæ. Per mundum exercentur actus,iiq; in hominẽ per mundi radios naturales deſcendunt:naturæ per elementa : hominis per artes,atque ſcientias.Hæc vtiq; mundi totius adminiſtratio,ex vnius natura dependens, perq; vnam materiam rectè diſcurrens,qua nihil validius,nihil diuinius,nihil denique magis vnitum. Hominum ad deos,ad homines deorum cõmunio. Iſte bonus eſt dæmon.anima, quæ hoc plena eſt, beata eſt, miſera verò vacua. TAT. Quá nam ratione id ais ô pater? HERMES. Scito mi fili, quia anima omnis habet ipſum bonũ pro mente.de hac enim præſens nobis eſt ſermo,non de miniſtro huius,quẽ ſuprà diximus, ex iudicio demiſſum ad inferos. Anima mentis præſentia deſtituta,nec agere quicquam, nec dicere potis eſt. Sæpe verò mens extra animam, quo quidẽ in tẽpore, nec audit, nec videt anima, ſed animali ſimilis eſt ratione carenti. Tanta eſt potẽtia mẽtis, quæ animã huiuſmodi deſerit implicitam corpori, & ab eodẽ tractã ad infera. Talis anima fili mi mentem nullam habet.ideoq; nec hominem hunc appellare fas eſt. Homo ſiquidẽ animal eſt diuinũ, nec eſt cum terrenis brutis, ſed cũ diis cœleſtibus com-

parand

parandus. Quinimmo si audendū est verū fateri, homo verus vel cœlicolis est præstātior, vel saltē pari sorte potitur. etenim quicunq; cœlitum descendit ad terrā, cœli limitē deserit. homo autē ascendit in cœlum, illudq́ue metitur: nec eum fugit quæ ima sunt, quæ've sublimia, ac reliqua omnia diligēter inquirit. quodq́; maius est, terrā quidem haud dimittens in cœlū attollitur. tam ampla est humanæ naturæ potestas. Quamobrē audendum est dicere, hominē quidem terrenum, deum esse mortalē: deum verò cœlestē, immortalem hominem. itaq; horum virtute duorū, hominis scilicet ac mundi, gubernantur singula. vni demum cuncta subiiciuntur.

COMMENTARIA.

Decimus deum omnia absolutè esse constanter asserit, quæ singula singulatim participatione contrahunt. attamen deum patrem esse, & bonum eo ipso, quòd ipse omnia est. Mox de animæ in silentio raptu discutit. vbi quæ mentis oculis cernuntur, neque reuelare fas, neque reuelandi concessum est arbitrium. Quod autem de animalium transformatione subiungit, non verborum fictionem, sed fictionis allegoriā sequendam esse eiusdem Mercurij sequens sermo declarat, cùm inquit: Aliud

enim corpus, quàm humanum, animam non capit humanam: neque fas est in corpus animæ ratione carentis, animam rationalem corruere. lux enim diuina generationem tam nefariam prohibet. Et paulo post subiungit: Talis naturæ congrua mulcta, non qualem tu forte fili, & alij quilam arbitrantur, quibus videtur anima nostra postquam est humanam exuta figuram, in corpora degenerare brutorum. Hic enim impius error, quòd ei animam pueri causatur seipsam comtemplantem. hoc viderint qui mentem intelligentiamq; abditam defendunt. Hæc & similia Clauis.

Mens ad Mercurium. XI.

DEsine tandiu disserere ô Trismegiste Mercuri. sile iam, antedictorum reminiscere: etenim sensum tibi meũ nõ pigebit exprimere, eoq; magis, quo multæ & variæ inter mortales de mundo, deoq; opiniones pererrant. TRIS. Equidẽ, vt ingenuè fatear, huius rei veritatẽ nondum teneo ipse. ergo mi domine purã exprime veritatem. nam vnicum te elucidare talia posse confido. M[E]NS. Audi me igitur ô fili. tempus, deus, & vniuersum sic se habent. Deus æternitas, tempus generatio. Deus æternitatem, æternitas mundum.

mundus tempus, tẽpus generationem effi cit. Dei quaſi eſſentia eſt, bonũ, pulchrum, beatitudo, ſapientia, æternitas: eſſentia, ipſum idem. mundi ordo, temporis tranſmutatio, generatio, mors, & vita. actus dei, mens, & anima. æternitas, perſeueratio, atque immortalitas, mundi inſtitutio, & reſtitutio temporis. augmentũ & diminutio, generationis deniq; qualitas. Aeternitas ergo in deo, in æternitate mundus. tempus in mundo, in tempore generatio. æternitas extat circa deum, mundus in æternitate mouetur. tẽpus terminatur in mũdo, generatio cõplectitur in tempore. Sors itaq; omniũ deus, eſſentia verò æternitas. Opus æternitatis eſt mundus factus quidẽ non aliquãdo, factus autem ſemper ab æuo. Cum verò nunquã ceſſet æuum, nunquam ceſſabit & mundus. Cumq; ſit mũdus æternitate cõprehenſus, nulla mũdi pars interit. TRIS. Dei verò ſapientia quid eſt? MENS. Bonum, pulchrum, beatitudo, omnis virtus, & æuum. vnde immortalitatem præſtat æuum, perſeuerantiam materiæ tradens. Origo enim materiæ pendet ex æuo, quemadmodũ ex deo æuum. Generatio quidem, ac tempus naturæ geminæ, & in cœlo ſunt & in terra. in cœlo ſanè immutabilia ſunt hæc

duo,

duo, atq; immortalia : in terra mutabilia, corruptioniq́; obnoxia : Aeternitatis anima deus est. anima mundi æternitas, terræ anima cœlum. Deus in mente, mens in anima, anima autẽ in materia : omnia verò ista per æuum, totum hoc corpus, in quo corpora omnia : anima mente, deoq́; plena, intima mũdi replet, cõplectitur extima, vitã omnibus hæc suggerit, extrinsecus quidem, ingenti huic, perfectoq́; animali mundi, intrinsecus autem cæteris, quæ insunt mundo viuentibus. Supraq́; in cœlo, quod idem est, omnia sistens : infrà verò in terra, generationẽ agitans. Mundum profectò cõtinet æuum, siue per necessitatem, seu prouidentia, vel natura: & siquid aliud quis cogitat, vel etiam cogitabit vnquam, id omne deus agit. Actio dei potestas insuperabilis, cum qua nec humanam, nec diuinam vllam comparare quis audeat. Caue igitur ô Mercuri, nequid infernorum, nequid etiam supernorum dei simile censeas: nam à veritate penitus aberrares : nihil quippe simile est ei, quod dissimile, solumq́;, & vnum est. Neque cuipiam putes eandem, quæ deo, vim adesse : quid enim post illum tale, & ad immortalitatem, & ad qualitatis transmutationẽ? quid autem præter hoc aliud

deus efficiet? neque enim otiosus est deus: nam otiosa forent omnia: cuncta siquidẽ plena sunt deo: otium verò in nullis mũdi partibus reperitur: nomen profectò vanum est otium, tum secundum id, quod agit, tum etiam secundum id, quod agitur: vniuersa fieri necesse est. ac semper fieri secundum loci cuiusq; naturam. Agens non vni præsens est tantum, sed omnibus: nec vnum duntaxat, verum vniuersa producit: nam efficax existens in seipsa potestas, in iis, quæ facta sunt, minimè sufficiens est: sub ipsa enim sunt opera ab illo progenita. Agè contẽplare, pro me subiectum tuo conspectui mundũ, atq; eius diligenter circunspice formam, inuiolabile corpus, quo nihil antiquius per omne quidem adultum, ac vires. Inspice præterea mundos septẽ suppositos, ornatu mirifico fabricatos, ordine sempiterno, cursu suo differẽter complentes æuum plena lumine singula. ignis verò in illis nullo modo. Amicitia enim contrariorum, dissimiliumq; cõmistio, lumen instituit illustratũ ab actu dei, bonorũ omniũ genitoris, totius ordinis principis, septemq; mundorũ ducis æterni: lunam verò cæteris præcurrentem, naturæ organum, inferiorem materiam transmutantem, terram in mundi

medio

medio ſitam, pulchri mundi ſubſellium, nutrimentum terrenorum omnium, eandemq; nutricem. Meditare numerũ mortalium, immortaliumque viuentium, medium verò quaſi confinium vtrorumque, mortalium videlicet, atq; immortaliũ, lunam ipſam circumeuntem. Anima rurſus omniũ plena propriis ab ea motibus agitata, partim quidẽ circa cœlũ, partim verò circa terram: nec ea, quæ dextra ſunt, ad ſiniſtra, neq; læua ad dextra. Item nec ſuperna ad infera, neq; infera iterum ad ſuperna. Quòd autẽ hæc omnia genita ſint ô dulciſſime mi Mercuri, nequaquã nunc opus eſt vt me diſſerente perdiſcas: nam corpora ſunt, habentq; animã, & mouentur. hæc autem in vnũ cõgredi abſq; congregantis virtute impoſſibile eſt. Oportet igitur aliquem eſſe talem, ac penitus vnum. Nam cùm multi, variiq; ſint motus, & diſſimilia corpora, vnus autem ordo velocitatis in omnibus, impoſsibile eſt duos, aut plures eſſe factores: neque enim ordo vnus probaretur in multis. Præterea qui inter illos imbecillior eſſet, potentiori nimirum inuideret. ex quo ſeditio quędam exoriretur. Itaq; ſi vnus eorum actor mutabilium animalium extitiſſet, cuperet quoq; immortalia gignere, quẽadmodum

genitor immortaliũ affectaret mortalia, quinetiã vna existente anima vnaq́; materia ad quem illorum potissimum fabricatio pertinet? Quòd si ad vtrumq;, ad quem prouincia maior? sic autem cogita, omne corpus viuens, seu mortale siue immortale, ex materia constat & anima: omnia sanè viuentia corpora animata sunt, nõ viuentia verò nuda penè in omnia. Anima quoq; similiter secundũ seipsam suo propinqua parenti, vitæ causa est: vitæ autem causa est quilibet immortalium. Quonam igitur modo mortalia viuentia differunt à mortalib⁹? itemq́; ab immortalibus immortalia? esse itaq; horũ omnium actoris præ cæteris est præcipuum. Nam anima vna, vita vna, vna quoq; materia. Quisnã iste, quis alter præter vnicum deum? Num alteri cuipiam quàm soli deo conuenit procreare viuentia? Vnus itaq; deus, mundum vnũ est confessus, Solem vnum, vnicam Lunã, vnam quoq; diuinitatẽ. Ipsum verò deum, vnum quidem credimus esse. Vnus igitur, singula facit in multis. Num censes arduum quiddam, & laboriosum deo vitam animam, immortalitatem, mutationemq́; efficere? Tu enim tot, tantaq́; potes, vides, audis, odoras, gustas, tangis, loqueris, graderis, spiras, intelligis. Neq;

alter

alter est in te, qui videt, quíve audit alter. Nec loquitur vnus, graditur alius, hic odorat, ille gustat, hic spirat, intelligit ille: at vnus hæc omnia præstat, neq; etiã possibile est illa sine dei natura fieri. Vt enim qui cessat ab iis, non est amplius animal, sic qui ab illorum constructione cessaret, minimè deus esset, id autem suspicari nefarium. Quòd si cõcessum nihil in rerum natura consistere, cui non insit naturalis quidam agendi vigor, simulq; certi operis executio, quantò magis asseuerandum est deo, non deesse potestatem omnium, & effectũ? nam quicquid otiosum, imperfectum. imperfectũ dicere deum, nefas. facit igitur omnia deus. Nunc mihi id paululum temporis, ô Mercuri, totus adesto, ipsum te mihi dedito, opus dei confestim intelliges. Hoc opus adesse necessarium erat, vt essent ea, quæ fiunt, quæ'ue fiebãt, & quæ fient in posterum. Id autem, ô suauissime mi Mercuri vita est, id verò pulchrum, id autem bonum, id deniq; deus. Sin autẽ petieris, vt hæc tibi per exempla operum ante oculos ponam, aduerte quid tibi accidat generare volenti. non tamen illius hoc simile: ille siquidem non diffunditur voluptate, nõ habet operis adiutorẽ. Suapte natura efficax, vi propria operans

uerſatur, in opere ſemper exiſtens ipſe, quodcũque fecerit vnquam. Si à quodam influxum ſuum ille ſubtraxerit, deficiente vita in mortem corruent vniuerſa. Cum verò viuant omnia, vnaq́; ſit vita cunctorum, vnus eſt deus. Rurſus ſi omnia viuentia ſunt, & quæ in cœlo videntur, & quæ iacent in terra, vna profectò vita cunctorum manat ex deo, atq; ipſa & ipſe eſt deus. ab vno fiunt omnia conditore. Vita verò eſt vnio mentis, & animæ: mors autẽ non pernicies concretorum, ſed vnionis pluriũ diſſolutio. Imago ergo dei æuum, æui mundus, mundi ſol, ſolis autẽ homo. At verò mutationem quandam, populi mortem eſſe arbitrantur, ob eam cauſam, quia moles reſoluitur corporis, & vita ſe reuocat in occultum. Equidem, ô dilecte Mercuri, mundum quidem mutari hac te doceo ratione, quia quædam illius particulæ in occultũ iugiter abeunt, nunquam tamen interire illum exiſtimato. Hæ profectò mundi ſunt paſſiones, reuolutio ſcilicet, atque occultatio. Reuolutio quidem cõuerſio, occultatio autem renouatio eſt. Omniformis præterea mundus formas haud ſanè aduentitias, peregrinasq́; ſuſcipit. Verũ ipſe eas in ſeipſo coagitat, etiam omniformis mũdi ſimilis erit: at ſi vnicam formam

formam habuerit, in hoc erit mundo dete rior. Quid itaque dicemus ad hęc? ne obſe cro in ambiguo reſiſtamus. Quod enim in diuinis ambiguum, nōdum cognitum, vnam igitur habet ideam: huius autē idea propria, cùm aſpectum fugiat oculorū, incorporea eſt, formasq́; per corpora ſingula exprimit. Neq; vlla te prorſus admiratio teneat, quia ſit quædam incorporalis idea: eſt enim qualis idea ſermonis, & inſcriptionibus apices: videntur enim per multū excedere: planè tamen ex natura, leuesq́; ſunt. Meditare autem quod nunc dicetur audentius, quodq́; verius etiā aſſeretur, quēadmodum homo nequit ſine vita viuere, ita nec deus viuere poteſt, niſi bona producat. Hæc enim dei vita, hic eius actus, agitare ſingula, vitamq́; omnibus inſpirare. Quædam verò eorū, quæ ſuprà diximus, certam quandam requirūt intelligentiam. Conſidera in hoc exēplo quid potiſſimū ſignificare velim. Omnia ſunt in deo, non tanquam in loco poſita. Locus enim corpus eſt immobile, atq; ea quę poſita ſunt, motu carent. Locatur quippe aliter in corpore, aliter in phantaſia. Cogita ſingula continentē, cogita nihil eſſe, quàm incorporalis natura capacius, nihil velocius, nihil validius, ipſumq́; omnium

capacissimum, velocissimum, potentissimum. Sic iterum à teipso incipiens meditare, atq; animæ tuæ pręcipito, quę citius, quàm pręcipies euolabit. Iubeto inquam, vt transeat in oceanum, illa prius quàm iusseris, ibi erit, inde, vbi nunc est, nequaquam discedēs. Iubeto iterū, vt in cœlum volet, nullis pennis egebit, nihil eius obstabit cursui, non solis incendium, non ætheris amplitudo, nō vertigo cœlorum, non syderum reliquorum corpora, quin penetrās omnia, ad supernū corpus vsque transcēdat. Quinetiam si volueris globos omnes transire cœlorum, quodq; superius est, inuestigare, id quoque tibi licebit. Aduerte quanta sit animæ tuæ potestas, quāta celeritas. Túne potes ista, deus nō possit? Hoc igitur pacto contemplare deum, vt in seipso intelligētias omnes habētem, habentemq; seipsum ceu mundum penitus vniuersum, nisi te deo æquaueris, deū nunquam intelliges: nam simile semper à simili suo cognoscitur. Extende teipsum in magnitudine sine termino, emerge ex corpore, totū supergredere tempus, æternitas esto, sic deum deniq; noueris, impossibile nihil in teipso supponens. Teipsum immortalem puta, comprehēdere cuncta potentem, scientiam omnem, atq; omnem

pari

pariter artẽ: omni ſublimitate ſublimior eſto, omni fundo profundior, ſenſusq́; factorum tuorum ſingulos in te colligito, ignis, aquæ, aridi, humidi, adeſto ſimul mundi partibus omnibus, cœlo, terræq́;, mariq́;, per omnem ætatẽ, extra corpuſculi tui vtrem habitato, per mortẽ nihil interire putato. Cuncta hæc ſimul comprehendito, loca, tempora, moles, qualitates, & quantitates, ſic deum intelligere poteris. Contrà, ſi animam tuam in corpus demerſeris, ipſamq́; abieceris, iisq́; te verbis in cœnum proſtraueris, neq; ſcio quicquã, neque ſcire etiam valeo, vaſtum horreo maris fundum, in cœlum volare nequeo, non noui quid nũc ſim, nõ noui quid ſim futurus in poſterũ, quid tibi cum deo? neque enim potes, cùm ſis malus, corporisq́; fœtidi ſeruus, ipſum pulchrum, bonumq́; percipere: extrema verò prauitas, non recognoſcere deum. At verò cõfidere, atque ſperare ſe, bonũ aliquando reperire poſſe, via quædam diuina eſt, ad bonũ recto tramite ducẽs, facilisq́;, & peruia, paſſim procedenti tibi ſemper occurret, ambulanti, nauiganti, die, nocteq́; loquenti, pariter atque tacenti: nihil eſt enim in rerum natura, quod non aliquam præ ſe ferat diuinitatis imaginẽ. TRIS. Nónne inuiſibilis deus?

deus? MENS. Religiosius loquere Trismegiste: nam quis illo lucidior? Ille quippe omnia ob eam causam fabricauit, vt eũ per singula cerneres. Hæc dei bonitas, hęc eius virtus est, illũ fulgere per omnia: nihil est vel in incorporeis etiam inuisibile, mens ipsa intellectione videtur, deus autem in operatione conspicitur. Hęc hactenus enodata tibi sint Trismegiste, cætera omnia ipse per te iam perscrutaberis, neque falsa veritatis imagine decipieris.

COMMENTARIA.

Vndecimus de mente, diuino sermone plenus declarat æternitatem à deo, mundum ab æternitate, tempus à mundo, transmutationem à tempore, à transmutatione mortem, atque vitam pendere, insuperabili dei potestati nullam potentiam, nec diuinam, nec humanam, nec supernorum, nec infernorum comparabilem esse, quem vnicum esse cum rationibus, tum analogijs, gratissimè permonstrat: qui cùm otiosus esse nequit, semper omnia facit: quod de æterna verbi generatione dictum rectè concipias: ait enim quòd opus diuinum adesse necessariũ erat, vt essent ea, quæ fiunt, quæ fiebant, & quæ fient in posterum, id vita est, id pulchrum, id bonum, id denique deus, & vita cunctorum: sed quid hoc nisi quod altius

Euan

Euangelistæ tuba cecinit, cùm inquit: In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Hoc erat in principio apud deum, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. quod factum eſt, in ipſo vita erat. Cunctorum ergo vita, à deo manat, atque ipſa deus eſt. Quò fit, vt ea vera mors, verusq; is non ſit rerum interitus, qui vulgò putatur, verùm ea, qua viuentium vita in abditum ſe reuocans, res deſerit. Mira profectò proportione ad eum comprehendendum vtitur, qui omnem effugit proportionem, qui comprehenſus incomprehenſibilis manet, & qui omnibus incognitus, omnibus in rebus ſe præſtat cognoſcibilem. Vos ergo quicunque pij huc toti nunc adeſte, & mentis ſermonibus veſtram mentem inclinate, vt eum tandem cognoſcatis, qui omnia ob eam cauſam fabricatus eſt, vt eum per ſingula cerneretis. Hæc Mens.

Mercurij ad Tatium de communi. XII.

MEns quidem, ô Tati, ex ipſa dei eſſentia, ſi qua tamen eſt eius eſſentia, naſcitur. Hæc qualiſcunq; ſit, ſola ſeipſam ſyncera comprehendit. Mens igitur ab eſſentia dei nequaquam diuiſa, ſed illi potius eo modo connexa, quo Solis corpori

lumen. Hæc mens deus eſt in hominibus, atq; idcirco nonnulli ex hominum numero dij ſunt, eorumq; humanitas eſt diuinitati quàm proxima: etenim bonus dęmon deos quidem prędicat immortales, homines autem mortales deos. In animalibus autem irrationabilibus, mens illa natura eſt. Nam vbicunque anima, ibi quoque mens: quemadmodum vbicũque vita, ibi etiam anima in viuentibus, abſq; rationis diſcurſu, anima eſt vita vacua mẽtis: mens quippe adiutrix eſt hominum animarum, eas in bonum proprium reuocans. In animalibus ratione carentibus, cùm natura cuiuſq; operando congreditur, in animis hominũ reſiſtit interdum, atq; repugnat. Anima ſiquidẽ infuſa corpori, à voluptate, atque dolore continuo deprauatur, ex corporis enim commiſtione voluptas, & dolor, ceu riuuli quidã ſcaturiunt, in quos madens anima ſuffocatur. Quibuſcunque igitur animis mens præſidet, ſuo illa fulgore illuſtrat, earum moribus, maliſq; reſiſtens: quemadmodum verò medicus cruditus ægrotantis corpus doloribus afficit, vrendo illud, atque ſecando, recuperandæ valetudinis gratia; eodem modo mens voluptuoſam affligit animam, vt radices voluptatis euellat: ab hac enim omnis ani-

mæ

mæ morbus:morbus animę grauissimus, impietas est: opinio autem nõ ad bonum prorsus vllum, sed ad malum potius allicit. At verò mens illa repugnans, sic animæ bonum procurat, vt sanitatem corporis medicus. Quotcunq; hominum animę mentem nequaquam sortitæ sunt gubernatricem, eadem, quæ & brutorũ animæ, patiuntur. Dimittit eas mens cupiditatum imperio, ad quarum expletionem ardenti quodã impetu perferuntur, rituq; ferarum immoderatè & irascuntur, & cupiunt. Quodq; deterius est, nec finem imponunt libidini vllum, nec malorum inueniunt, passionumq; terminum. Hisce velut lictorem, vt vindicem deus legem proposuit. TAT. Hic, ô pater, disputatio illa de fato, quam in superioribus imperfectam reliquimus, reuiuiscit. Nam si decretum sit quosdam adulteros, quosdam fore sacrilegos, cur aliquis inde mulctatur, quando quidem cõpulsus fati necessitate deliquerit? TRIS. Omnia sunt fati opera fili: absque illo nihil est corporaliũ, non bonum sine vllo quicquam potest, non malum fieri sine illo. Decretum est, eum, qui turpe quid commiserit, pati. ille ob id committit, vt patiatur inde quodcunque patitur, quando commiserit. Cæterùm de fati, ac

delicto

delictorum ſuppliciis, in aliis diximus. Præſens verò nobis eſt ſermo de mente, quid mens valeat, quàm differens in hominibus, ac brutis ſit eius inſtinctus. atq; iterum quomodo in brutis quidem non eſt mens ipſa benefica, in hominibus autẽ libidinis impetum cohibet, iracundiæ reſtinguit ardorem. ex quo ſequitur, vt inter homines, irrationales quidam, nõnulli rationales exiſtant. Cuncti verò homines fato, generationi, trãſmutationi ſubiiciuntur: initium quippe, finiſq; fati duo hæc, generatio, ſcilicet, ac tranſmutatio. Et homines vniuerſi id quidem patiũtur, quod inſtituit fatũ. Verùm rationales illi, quibus diximus mentem ceu gubernatricẽ aſſiſtere, non eodem modo, quo cæteri patiuntur, imò ab improbitate alieni, exiſtenteſq; non mali, patiuntur minimè malum. TAT. Quomodo rurſus hæc ais, ô pater? TRIS. Adulter nónne malus? homicida nónne malus? Homo non adulter patitur, ſed quemadmodum adulter. Non homicida, ſed quemadmodum homicida. Qualitatem trãſmutationis effugere impoſſibile eſt, ſicut & generationis effectum, prauitatem verò mentẽ habenti vitare licet. Quamobrem ego mi fili bonũ ſemper dęmonem audiui dictãtem,

qui ſi literis quæq; monimẽta mandaſſet, mira quædã in dies humano generi emolumenta conferret. Solus ille mi fili, tanquam ipſe pro me genitus Deus, vniuerſa conſpiciens, diuina in nos effudit oracula. Nunc equidem audiui ſic aliquando prædicantẽ, vnũ omnia ſunt, præſertim intelligibilia corpora: viuimus potentia, actu, æternitate. Mens huius bona, quemadmodum & eius anima bona: cùm id ita ſe habeat, nihil eſt intelligibilium ab intelligibili diſtãs. Poteſt præterea mens princeps omnium, atq; anima Dei, quęcunque vult efficere: hæc ille. Tu igitur iſta conſydera, & ad hunc, quem inferã, ſermonem de fato, mente, arrectisq; auribus adſta. Si diligẽter litigioſas captiunculas euitaueris, inuenies abſque dubio, quòd mens anima Dei dominatur omnibus, tum etiam legi, ac cæteris vniuerſis. neq; aliquid illorum, quæ ad fatum ſpectant, impoſſibile menti. Ideoq; humanus animus fato ſuperior, non tamen, quæ fato ſubiecta ſunt, negligit. atque iſta ſunt oracula boni dæmonis optima. TAT. Verè diuinè, atque etiam commodè tractaſti hæc ô pater. At illud inſuper mihi declares obſecro. Mẽtem in brutis operari naturæ modo dixiſti, cum illorum affectibus cooperantem. Affectus

autem irrationalium (vt arbitror) passiones sunt:mens ergo passio quędam est, sic enim passionibus conformatur. TRISM. Euge fili bone, quàm generosè rogas, æquum est vt tibi respondeam. Omnia, quæ insunt in corporibus incorporea, patibilia sunt, imo passiones propriè sunt. Omnis motus corporeus, in corpora quoque mouetur à mente. motus autẽ passio. Vtraque ergo, tum quod mouetur, tum etiã quod mouet, patiuntur: hæc quidem dominãs, illud vero subiectum. Cùm verò separatur à corpore, à passionibus liberatur, imo nihil vsquam impatibile fili, cuncta enim patibilia. Sed passio, & patibile in hoc maximè differunt, quòd vnum agit, alterum patitur: corpora verò secundum seipsa etiam agunt, aut enim immobilia sunt, aut mouentur: vtrũ verò sit horum, passio est. Incorporalia autem operantur semper, proptereaq; patibilia sunt. Neq; te appellationes moueant. operatio enim, ac passio idem, vocabulo tamẽ magis honorando vti nil obest. TAT. Perspicuam de his rationem reddidisti ô pater. TR. Illud præterea consydera ô fili, quòd duo hæc soli ex omnibus animalibus homini Deus ipse largitus est, sermonem scilicet, atque mentem. quæ quidem

eiuſdẽ (ac immortalitas) pręmii eſſe cẽſentur. Iis quiſquis ad id, quod decet, vtitur, nihil ab immortalibus diſcrepat. Quinetiã corporis ſolutus cõpedibus, ab vtriſque ducetur in chorũ beatorũ ſimul, atq; deorum. TAT. Cætera præter hominem animantia, nónne ſermone vtuntur? TR. Non fili, ſed voce. permultum intereſt vocem inter, atque ſermonem: ſermo cunctis communis hominibus, vox autem propria cuiuſque hominis, propria etiam cuiuſq; generis animantium. TAT. O pater, diuerſa genera hominũ, diuerſis vtuntur ſermonibus. TRISM. Diuerſis ô fili, vnus etiam ſermo: qui per interpretationem huc, atque illuc tranſlatus, vnum denique verbũ exiſtere reperitur. Verbum idem apud Aegyptios, Perſaſq;, & Græcos. Sed videris mi fili, verbi virtutem, & amplitudinem ignorare. Beatus Deus, dęmon bonus, animã eſſe in corpore, mentem in anima, in mente verbum pronuntiauit, Deum autem horũ patrem aſſeruit. Verbum itaq;, imago, ac męns Dei eſt: eſt corpus quidem ideæ, idea verò anima eſt, puriſſimaq; materiæ portio aër, aëris anima, animę mens, mẽtis deniq; Deus. Deus verò circa omnia, ſimul atque per omnia, mens circa animã, anima circa aërem, aër

circa materiam. Necessitas autem, prouidentiaq; , & natura, organa mundi sunt, ordinisq; materiæ. Etenim intelligibiliũ vnumquodq; essentia, essentia verò illorum ipsum idem. At eorum, quæ mundo insunt, corporum, vnumquodq; est multitudo. Corpora composita ipsum idem habentia, atque inuicem mutuò transeuntia, immortalitatem ipsius eiusdem perpetuò seruant. In cæteris corporibus, quæ composita sunt, corporis cuiusq; numerus est. absque numero constitutionem, vel compositionem, vel dissolutionẽ fieri impossibile est: vnitates quippe gignunt, atque augent numerũ, rursusq; solutæ, in se numerum retrahunt. Materia quidẽ vna, totusq; hic mundus, magnus est Deus, imago maioris, vnitus illi, patris ordinẽ, voluntatẽq; seruans, vitæ totius integra plenitudo: neque est in eo quicquam per omnem æternitatẽ, restitutionemq; paternam seu ad totum, siue ad partem spectãs, quod non vita fruatur: neque est vitæ expers in mundo quicquam, nec fuit antè, nec erit. Viuẽtem enim voluit, pater eius, quãdiu est, esse mundum, vnde Deũ hunc esse necesse est. Quomodo possunt ô fili in Deo, in totius imagine, in plenitudine vitæ, esse quædam vita carentia? Priuatio

vitæ

vitæ corruptio eſt, corruptio verò pernicies. Quonam igitur pacto, pars vlla eius, quod incorruptibile eſt, corrumpi, vel dei quicquam deſtrui poteſt? TAT. Nónne ô pater animalia, quæ in mũdo ſunt mundi partes, intereunt? TR. Rectius loquere fili. Erras enim in nomine, non moritur in mundo quicquam, ſed compoſita corpora diſſoluuntur: diſſolutio mors non eſt, ſed miſtionis reſolutio quædam: ſoluitur autem vnio, non vt ea, quæ ſunt, intereant, ſed vt vetera iuueneſcãt. TAT. Cùm ſit quædam operatio vitæ, nónne motio quædã hæc eſt, atq; idcirco, quid in mundo immobile? TR. Nihil ô fili. TAT. Nunquid immobilis tibi terra videtur? TR. Minimè, ſed multis motibus agitata, ſola tamẽ hæc quodammodo ſtabilis. An nõ ridiculum eſſet ipſam nutricẽ omniũ, concipiẽtem, parturientemq; ſingula motu carere? impoſſibile enim aliquid abſq; motu parere. Nec minus ridiculum illud, quàm id corpus ſterile nuncupare: nihil enim aliud ipſius immobilis appellatio, quàm ſterile quiddam ſignificat. Totum hoc ô fili generatim cõſydera, quod eſt in mundo, aut creſcẽdo, aut decreſcẽdo mouetur. Quod verò mouetur, id præterea viuit: ſingula tamẽ viuentia, haud eadem

esse necesse est. Simul quippe mũdus vniuersus existens, totus quidem immobilis, partes autem eius agitabiles vndiq;: nihil tamen corruptioni subiectum, sed appellationes quædam falsæ homines turbant. Neq; enim generatio, vitæ creatio est, sed latentis explicatio vitæ: neque mutatio mors, sed occultatio potius. Cùm hęc igitur ita se habeăt, immortalia cuncta. Materia quidẽ vitæ spiritus est, mens animæ. Ex mente viuẽs omne profluit. Omne igitur viuens per mẽtem, permanet immortale. Maximè verò omniũ immortalis est homo, qui Deum capit, qui diuinæ cõformatur essentię. huic enim soli ex omni viuentiũ genere, deus ipse congreditur, nocte quidem per somnia, die crebrius per portenta, per quæ omnia sibi futura prænuntiat, per aues, per intestina, per spiritũ, perq; Sibyllam, propter quæ verè dicitur homo scire, Quæ sunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur. Illud autẽ in primis animaduertas fili mi velim, quòd vnumquodque genus viuentium reliquorum, propriam mundi prouinciam habitat: humida quidem aquam, terrestria terram, aërẽ volatilia: homo autem in omnibus vtitur, terra, aqua, aëreq;, & igni: cœlum suspicit, sensuq; illud attingit: Deus

verò

verò circa omnia ſimul, atque per omnia, actus enim eſt omniũ, atq; poteſtas. nam arduum quiddam eſt ô fili, Deum percipere. Hunc quoties intueri volueris, aduerte mundi ordinem, atque ordinis eius ornatum. Aduerte neceſſitatem eorũ, quæ ſenſu percipiuntur, prouidentiamq; cunctorum, quæ facta ſint antè, & quæ quotidie fiunt. Aduerte plenam vitæ materiam, talem, ac tantũ Deum cum omnibus bonis, & pulchris diis dæmonibus, atque hominibus incedentem. TAT. At iſtæ ô pater operationes quædam ſunt? TR. Ah fili vnde hæc, niſi ab ipſo Deo proficiſcũtur? num ignoras, quòd quemadmodũ mundi partes ſunt cœlum, aqua, terra, & aër: eodem modo Dei membra, vita, immortalitas, neceſsitas, prouidentia, natura, anima, mens? Horumq; omnium participatio, ipſum bonum: neque fit aliud vſquam, nec eſt factum, vbi Deus ipſe non adſit. TAT. In materia ergo pater. TRISM. Materia fili mi ſeorſum eſt à deo, vt locus illi proprius aſſignetur. Quid aliud illam exiſtimas, quàm rudẽ, indigeſtamq; congeriem hanc exiſtere poſſe? ne ſecus credas niſi formetur. Quòd ſi formatur, ab aliquo certè formatur: operationes enim formandi, partes Dei eſſe diximus. A quo

ergo vita donantur animantia ſingula, à quo fiunt immortalia, quæ immortalitatis munere perfruuntur, à quo mutantur, quæ mutabilia ſunt, ſiue materiam, ſeu corpus nuncupaueris, Dei actus eſſe memento. Actumq; materiæ, materiæ rationem: actum corporeum, corporum rationem: actum eſſentiæ, eſſentiæ rationem: idq; omne, neque quicquam eſt in omni, quod non ſit ipſe Deus. Itaq; nec magnitudo, neque locus, neque qualitas, nec figura, neque etiam tempus circa Deum, omne enim eſt. Omne autem circa omnia, atque per omnia. Hoc verbum ô fili cole, atque adora. Cultus autem Dei vnus eſt, non eſſe malum.

COMMENTARIA.

Duodecimus de inferiore mente, quæ primæ mentis imago, aut veſtigium quoddam eſt, proſequens poſt primæ mentis exactam determinationem, eam ſingulis animabus aſſociat, ſed in irrationalibus mens natura eſt, in hominibus autem ratio: cuius beneficio quicunque hominum deſtituuntur, ritu ferarum flagranti quodam impetu ad cupiditatum expletionem rapiuntur, nec finem ſuæ libidini ſtatuunt vllum, nec ſuorum malorum inueniunt, paſſionumq;

termin

terminum, qui fato, diuinoq; decreto patiuntur, dantq; suæ meritas ignorantiæ pœnas. Boni contrà, quibus mens præsidet boni, pulchriq; imago, bona suscipiunt, quæ illis constituerit fatum. Minimè ergo fatum effugies: lex siquidem diuina est fatum, mala tamen, pœnasq; prauitatis asseclas fugere potes. Mercurius oraculo plenus multa discutit, sæpius oraculum infundentem audiuit. duo diuina in hominibus munera commendat, mentem, atque sermonem. Oracula boni dæmonis, vel si mauis, cœlestis spiritus diuinitus afflantis aperit, de deo, de verbo, de mundo, de materia, nihil esse in mundo vitæ expers, nihil mortale dicendum, sed potius dissolubile, quid esse sentiendum, nihil immobile; Et soli dissolubilium homini Deum varijs modis congredi, & quo pacto ex sensibilibus ad Deum percipiendum homo assurgere possit. Hæc duodecimus.

Mercurij ad Tatium filium suum, de generatione, & impositione silentij. XIII.

TAT. In communibus pater sermonibus, per ænigmata quædam, ac sine declaratione vllius adiunctionis, de deitate tractasti, asserens ante regenerationem saluum fieri neminem. Equidem, dum ascendebas in montem, supplex tibi

tunc aſtiti, obſecrãs, vt mihi regeneratio-
nis rationem aliquãdo reſerares: id enim
ſolum reſtabat tunc mihi diſcẽdum. Tunc
demum ſpopondiſti te reuelaturum, cùm
à mundo forem alienatus. Ecce iam pa-
ratus ſum pater, à mente mea mundi de-
ceptiones excuſſi. tu ergo ſerua promiſſa.
Regenerationis modum vel palàm, vel
clanculum, vt lubet, ediſſere. Ignoro ô
Triſmegiſte, qua ex materia, quoq; ſemi-
ne natus fuerit homo. TR. O fili con-
templatiua in ſilentio ſapientia, ſemẽ eius
verum bonum. TAT. Quonam ſerente
pater? hoc enim ignoro. TR. Volun-
tate Dei, mi fili. TAT. Et quanti eſt, qui
nõ eſt genitus: expers enim intelligibilis
eſſentiæ. quòd ſi aliter ſe habeat, qui gi-
gnitur, Deus erit Dei filius. TR. Omne
in omni, conſtans ex omnibus poteſtati-
bus. TAT. Ænigmata fingis ô pater, neq;
patris more cum filio loqueris. TR. Hoc
genus ô fili non eruditur. verbum quo-
ties vult, ſub inſinuatione quadam in Dei
memoriam reducitur. TAT. Impoſſibi-
lia infers, ac nimium violenta, quapropter
his cupio contradicere. TR. Admodum
diſcrepas à paterno genere Tati. TAT. Ne
inuideas mihi pater, legitimus enim ſum
filius. Agè precor, regenerationis modũ
me

me doce. TR. Quid dicam fili? quod dicam præter hoc nõ habeo quicquã, quòd verum cerno ſpectaculũ, ex Dei benignitate mihi iam oblatũ, vnde in corpus ſum immortale tranſlatus, ſumq́; non ille, qui prius fueram, ac mens nuper effectus. hoc myſteriũ non docetur. Vide hoc elemẽto formato, per quod videre licet, per quod neglecta eſt à me prima cõpoſita ſpecies, non quòd ſim coloratus, tactumq́; ac terminum habeam. ab iis enim in pręſentiarum alienus ſum. TAT. In furorem me, inſanumq́; mentis œſtrum ô pater nimiũ concitaſti, in præſentiarũ me ipſum haud video. TRISM. Vtinam fili chariſſime tu quoq; teipſum non dormiens tranſcurriſſes, inſtar eorum, qui ſomno in ſomniis occupantur. TAT. Dic age, quis eſt regenerationis autor? TR. Dei filius homo, vnius voluntate Dei. TAT. Nunc mutũ ô pater, ac ſtupidum reddidiſti: ipſe quoque à priſtino ſtatu mentis alienatus, eandem aſpicio imarum rerum charactere magnitudinem, in eoq́; mendacium. Mortalis enim ſpecies per dies ſingulos tranſmutatur, hęc ad tempus, vt pote falſa, in augmentum, detrimentumq́; vertitur, quid ergo verũ Triſmegiſte? TR. Quod non perturbatũ, non determinatum, non

color

coloratum, non figuratum, nō concisum, nudum, perspicuum, à seipso comprehensibile, intransmutabile bonum, ac penitus incorporeum. TAT. Insanio iam re vera mi pater, cumq; sapientem abs te sperassem me fieri eiuscemodi cognitione, sensus obtusi sunt. TR. Sic accidit fili. Nam sursum latum, vt ignis, & deorsum latum, vt terra, & humidum, velut aqua, necnon spirans, vt aër, quomodo ipsum sensu percipies, non durum, non molle, non densum, non penetrabile? solum potentia, atq; actu cōsyderandum. qui verò potest, oret, vt generationē, quæ in deo est, intelligat. TAT. Impotens ego sum pater. TR. Absit hoc ô fili. recurre in teipsum, & consequeris. velis, ac fiet. Purga sensus corporis, solue te ab irrationalibus materiæ ipsius vltoribus. TAT. Num vltores intra se sunt? TR. Non pauci ô fili, sed horribiles, ac multi. TAT. Ignoro ô pater. TR. En fili, hæc vna est vltrix, ignorantia: secunda, tristitia: tertia, inconstantia: quarta, cupiditas: quinta, iniustitia: sexta, luxuries: deceptio, septima: octaua, inuidia: fraus, nona: decima, ira: vndecima, temeritas: duodecima verò, malitia. hæ quidem sunt numero duodecim: sub his plures aliæ continentur, quæ per corporis

carc

carcerem inclusum, tristem hominem sensibus pati cogunt: absunt autẽ istæ ab eo, qui est dei fretus clementia. Atq; ita constat regenerationis modus, ac sermo. Deinceps sileto mi fili, deumq; silendo laudato, eoque pacto diuina clementia nunquam à nobis aberit. Gaude deinceps mi fili, nam potestate diuina in contemplationem es veritatis eleuatus. Descendit in nos cognitio dei, hac accedente, repulsa est ignoratio. Descendit in nos cognitio gaudij, hac præsente, tristitia penitus aufugit, in eosq; se vertit, qui ad eam parati sunt capiendam. Potestatem voco ad gaudium perducentem constantiam, cuius vis procul dubio suauissima est. Complectamur igitur eam libentissime fili: ea enim, cùm primùm aderit, mollitiem omnem prorsus expellet. Quartã verò nunc continentiam voco, vim vniuersarum victricem cupiditatum. Gradus hic ô fili, iustitiæ fundamentum existit. Aduerte autem quo pacto à cunctis operibus iniustitiam expulit, iusti quidem effecti sumus, absente iniustitia fili. Sextam voco potentiam in nos descendentẽ, communitionem scilicet aduersus excessum, hac deniq; discedente, inuoco veritatem, aufugit mox deceptio, veritas adest. Vide quomodo ab-

ſolutũ eſt bonũ, veritate præſente. Liuor enim diſceſſit à nobis, veritatis enim innatum eſt bonum, cum vita ſimul & lumine, nec vltra iræ vindex acceſſit. Verum vltrices omnes repentino quodam impetu reiectæ ſunt. Intellexiſti fili regenerationis ipſius modũ, denario præſente numero, intellectualis generatio compoſita eſt, quæ duodenariũ numerũ reiicit. Idque ex ipſa generatione ſpeculati ſumus. Quicunq; igitur propter benignitatem generationis, que ſecundum deum eſt, ſenſum amittit corporeum, ſeipſum cognoſcit ex diuinis compoſitũ, factusq; indecliuus, diuina potẽtia tota mente lætatur. TAT. O pater concipio non oculorum intuitu, ſed actu mentis, qui per vires intimas exercetur: in cœlo ſum, in terra, in aqua: in aëre, in animalibus ſum, in arboribus, in corpore, ante corpus, atq; poſt corpus. Ad id præterea mihi dicas velim, quomodo vltrices tenebrarum numero duodecim, à decem poteſtatibus repellũtur. Quis modus Triſmegiſte? TRISM. Tabernaculũ iſtud ô fili, eſt ex zodiaco circulo conſtitutũ, qui ex duodenario numero conſtat illo. Numeriq; vndecim ſunt, vnus omniformis ſecundum ideas naturæ, ad hominis peruagationem, atq; circuitum. Itaque

diſiug

disiugatæ quodammodo sunt ab inuicē vltrices illæ, in agendo tamen quodāmodo coniugatæ, vt ecce inseparabile est ab ira temeritas. Merito ergo secundū rectā rationem eatenus interuallum, quatenus à potestatibus decem, id est à denario numero repelluntur. Denarius ô fili, animæ genitor est. Vita verò, & lux, ibi vnitæ sunt, vbi vnitatis ipsius numeri sunt ex spiritu nati: itaq; vnitas secundū rationem denariū complectitur, rursusq; denarius vnitatem. TAT. Eia pater vniuersum video, meq; ipsum in mēte cōspicio. TRIS. At hæc est regeneratio ô fili, non adesse vlterius corpori, quantitate dimenso. Ob hanc profectò rationem, regenerationis mysteriū protuli, ne simus calumniatores totius aduersus multos, quos deus ipse vult. TAT. Responde ad hæc ô pater, corpus istud ex potentia constitutū, num aliquando dissoluetur? TRIS. Caue ne id vlterius audeas. Impossibilia profers, ac penitus erras, mentisq; oculis ista loquendo, impietate nimia profanaris. Sensibile naturæ corpus ab essentiali generatione procul admodū discrepat, vnum quidem dissolubile, indissolubile alterum. Illud mortale, hoc immortale. An verò ignoras, quòd & deus, & vnus filius natus es?

TAT.

TAT. O quàm vellem ô pater, analogiam illam per hymnũ, quem dixisti audisse te à potestatibus, dum ipse in octonario essem. TRISM. Octonarium ô fili cecinit ipse Pimander. Vnde te decet vmbraculũ soluere: purus enim ille Pimãder. mens diuinæ potentię, non plura mihi, quàm scripta sint, aperuit, existimãs me reliqua scrutaturum, hortatus me est ad decora officia, ex quo omnes, quæ in me vires sunt, concinunt. TAT. O pater audire hæc, & intelligere velim. TRISM. Quiesce fili, quiesce inquam, audies iam harmonicam cantilenam, regenerationis hymnũ, quem nunquam sic facile propalarem, nisi tibi conducturum confiderem. Non docetur hoc, sed occulitur in silentio. Vide me fili bone, obserua singula diligẽter. Sic enim te quoq; decet orantẽ sub diuo, occidente sole ad austrum, oriente verò ad eurum faciem vertere. Vniuersa mundi natura hunc audiat hymnum: Audi terra, audite turbines imbrium, ô siluæ silete, cantaturus sum creatorem omnium, totumq; & vnum. Audite cœli, quiescite venti, circulus immortalis dei orationem istam exaudiat. Cano iam creatorem omnium, terrarum distributorem, cœlum æquilibrantem, iubentem ex oceano aquam vndique fluere.

fluere dulcem ad hominum alimentum iubẽtem ignem fulgere supernè ad actiones hominum,atq; deorum. Agamus illi omnes vna voce gratias, tranąnti cœlos, naturamq́; creanti.Hic mentis est oculus, hic potentiarum benedictionem libenter excipiet.O meæ vires,laudate ipsum vnũ & omne. Consonate voluptati meæ omnes animi vires. Cognitio sancta,quæ tuo lumine fulget,per te lumen intelligibile cãtans,gaudio mentis exulto.Omnes potentiæ mecum vnà concinite. Constãtia canta mecum.Iustitia mea, per me iustum canat. Communio mea, totũ ipsum laudet, per me canat veritas veritatem. Bonum nostrum, bonum denique canat. O vita, ô lux, à vobis in nos benedictio currit. Gratias habeo tibi pater,actus omnium potestatũ. Gratias ago tibi deus, omnium potestas actuum. Verbum tuum per me te laudet, per me mundus verborum recipit sacrificium hoc, meæ vires clamãt,totum cantant, voluntatem tuam perficiunt.Tua voluntas abs te in totum, sacrificium verborum, ab omnibus excipe. O vita, totum, quod est in me, salua. O lux totum illumina,spiritus deus.Verbum tuum me regit spiritifer opifex. Tu solus es deus.Homo tuus hæc clamat,per

ignem,perq; aërem,per aquam,perq; terram,per spiritum,perq; creata. Ab æternitate benedictionẽ inueni, qua desyderio in voluntate tua quiescam. TAT. Noui pater hunc hymnũ abs te ex volũtatis affectu cantatum, vnde mundũ attigi,in eũ. TRIS. Intelligibilẽ dic mundũ fili. TAT. Intelligibilem dico pater. Ex tua siquidẽ cantilena,illustrata mihi mens est,quo fit, vt ipse quoque ardeam amore canendi. TRIS. O fili mi Tati, ne sine proposito laudes cantato diuinas. TAT. Ex mente cantabo mi pater. TRISM. Quæ specülor infundo tibi, generationis progenitor Tati. TAT. Deo verborum offero sacrificia. ô deus, tu pater, tu dominus, tuque mens, accipe sacrificia verborum, quæ requiris à me, te volente perficiuntur omnia. TRISM. Offero fili hostiam patri deo gratam,orationiq; tuæ intentus esto. TAT. Gratias habeo tibi pater, quòd ista mihi prædicare volueris. TRIS. Gaudeo fili, quòd tibi bona quamplurima ex veritate, quæ sanè sunt immortalia opera. id à me discens, silentiũ virtutis annuntia, nulli communicans regenerationis mysterium, ne tanquam calumniatores quidam reputemur. Etenim vterq; nostrum ad sufficientiam meditatus est, ego
quid

quidem diſcens, tu verò condiſcens, ex quo teipſum, patremq; nouiſti.

COMMENTARIA.

Tertiuſdecimus eſt de arcano regenerationis myſterio, antè quàm ſaluus fiebat nemo, cuius regenerationis autor eſt dei filius homo, vnius voluntate dei. myſterium, quod non docetur, ſed occulitur in ſilentio, & in ſilentio à ſanctis veneratur. Tu Chriſtiane cætera legito, etſi noua regeneratione in deo per dei filium es reformatus, depulſis ignorantia, triſtitia, cupiditate, iniuſtitia, luxuria, deceptione, inuidia, fraude, ira, temeritate, malitia, horribilibus duodecim tenebrarum vltricibus: decem oppoſitis dei pietate aſſecutis poteſtatibus tota mente exulta, deo reformatori toto mentis vigore gratias agere memento, totus eius amore flagra, totus ſpiritus factus, & à ſpiritu regenitus, pietatis hymnum concine, & regenerationis immaculatus pietatem retine. totus in deum parentem, & regenerationis autorem eius filium conuerſus, hunc ex hoc tertiodecimo fructum conſecutus, vel ſaltem ad tam piè cogitandum mentis tuæ benignitate excitatus.

Mercurij ad Æeſculapium Epilogus. XIIII.

QVoniam filius meus Tatius (te absente) naturam omnium diſcere voluit, cunctari verò me noluit ipſe, vt pote iunior, ac nuper accedens, ad cuiuſq; cognitionem, coactus ſum plurima dicere, vt facilis illi foret, atque expeditus intuitus, operæpretium eſſe cenſui, vt ex multis eligens potiora, ſummatim nunc tibi diſputationem præcedentem repetam. Licet enim tecũ, vtpote rerum naturæ perito, per myſteria quædã percurrere. Quæ ſenſu percipiũtur, facta ſunt omnia, fiũtq; quotidie. genita non à ſeipſis, ſed ab altero fiunt. Multa ſunt genita, ſenſu patentia ſingula, differẽtiaq;, nec omnino ſimilia, quæcunq; gignuntur procedunt ab altero. Eſt ergo quis factor iſtorum, atque is ingenitus, vt genitis antiquior ſit. Genita enim diximus ab alio fluere. Nihil autem præter ingenitum, genitis eſſe poteſt antiquius. Factor quippe potentior eſt, & vnicus, ſolusq; re vera ſapiens vniuerſa, cùm nihil omnino ipſum præcedat. Dominatur quoq; multitudini, magnitudini, actioni, continuitati, genitorumq; omniũ differentię. Præterea genita viſibilia ſunt: inuiſibilis ille, ob id verò facit, vt viſibilis fiat, ſemper igitur facit. Dignum eſt intelligere, intelligendo mirari, admirando

ſe

ſe beatum vocare, patrem legitimũ recognoſcentem. Quid enim dulcius parente legitimo? Quis iſte? Quomodo eum reperiemus? an illi appellationem dei, ſoli decens eſt attribuere vel factoris, val patris? an tria pariter cognomenta? Deum ergo cognominato propter potentiam, factorẽ propter actum, patrem deniq; propter bonum. Eſt enim poteſtas à genitis admodum differens, actus autẽ in productione cunctorum. Quamobrem ſermonis varietate, vanitateq; dimiſſa, duo hæc in primis meditari oportet, genitorem ſcilicet, ac genitũ, horũ nihil eſt mediũ, nec quicquam præter hæc aliud. Cùm ergo omnia intelligere volueris, horũ recordare duorũ, eaq́; eſſe vniuerſa memẽto, nihilq́; tibi erit ambiguum, nec ſupernorum, nec infernorum, ſeu diuinorum, ſeu mutabiliũ, aut patentium, aut eorũ, quæ in tenebris deliteſcunt. Duo nempe cuncta ſunt genitor ac genitũ, nec ſecerni alterum ab altero poteſt: neq; enim genitorem abſq; genito eſſe poſſibile eſt, vtrũq; illorum idipſum exiſtit. Itaq; neutrum diſiungi licet ab altero, quemadmodũ neutrum à ſeipſo diuidi: ſiquidẽ ipſum faciens, nihil præter ipſum, quod facit, eſt aliud, ſimplex enim eſt, vt ſemper eſt. ita ſemper eſt agens,

idemq́; sibiipsi, & in existendo pariter, & in agendo. Nihil autem, quod genitũ, à se ipso genitũ est: non ergo seorsum factum à faciẽte: qui horum vnum subtrahit, perdit & alterum. Vnus quippe natura propria, naturam semper alteram respicit. Si itaque duo concessa sunt, efficiens & effectum, vnita quidem sunt inuicẽ: sic tamen vt vnum præcedat, alterum verò sequatur: præcedens sanè deus efficiẽs, sequens verò id, quod est effectum. Quicquid id deniq; sit, neq; diffidat quispiam iis, quæ diximus varietate rerũ perterritus, quasi tam diuersorum constructio vel ardua sit, vel indigna maiestate diuina. Vnica enim deo gloria, omniũ constitutio: atque id est velut corpus dei effector. Ab ipso profectò factore, nihil malum, nihilq́; turpe. Hæ siquidem passiones sunt creata sequentes opera, quemadmodum æs rubigo, animata corpora limus. At neq; faber ferrarius induxit rubiginem, neq; animati corporis genitor cœnum, ac sordes: eodemq́; modo, nec deus etiam malum. Generationis autẽ perseueratio, malũ surrepere cogit, eaq́; de causa mutationẽ deus rebus instituit, & ceu quãdam generationis ipsius purgationẽ. Præterea eidem pictori figurare licet cœlum, terram, mare,

deos, homines, bruta, arbores, ac vita carentia: deo verò, vni, talium deerit agendorum facultas? O dementem, ô cæcum, & totius diuinæ cognitionis expertem! Nihil eſt magis, ô Æſculapi, ridiculum. quàm quod huic accidit: nã dum ſe deum venerari fatetur, ex eo, quod creandi negotio, curaq́; liberet, deum ipſum prorſus ignorat, quodq́; deterius eſt, mortalium illi paſſiones aſcribit, inuidiã, ſuperbiam, ignorantiam, imbecillitatem. Niſi enim faciat omnia, aut ſuperbus eſt, aut potius imbecillis, quorum vtrunq; nefariũ. Deus enim vnicam, propriamq́; naturam habet, idq́; bonum eſt. Bonus autem, nec ſuperbus eſt, nec impotens. Ipſum verò bonum, deus eſt. Bonum quippe, ipſa vis omnium agendorum. Quodcunq; genitum, à deo genitum, id eſt à bono, & ab eo, quod omnia poteſt. Vide quomodo ille quidem facit, quomodo etiam illa fiunt. quod ſi comprehendere velis, licet magnam rationem, perpulchram, atque ſimillimam intueri. Aſpice precor agricultorem, ſemina in terræ gremiũ diffundentem, hîc triticum, ordeum alibi, alibi verò reliqui generis ſemina, aſpice eundẽ vites, maloſq́;, & ficus repaſtinantem, atq; amputantem. Eodemq́; modo deus ipſe in cœlum qui-

dem ſerit immortalitatem, in terram verò mutationem, in totum deniq; mũdum vitam, atq; motum. Hęc autem haud multa ſunt, ſed pauca, certoq; numero determinata. Cuncta enim quatuor ſunt, ac deus & generatio, quibus omnia comprehenduntur.

COMMENTARIA.

Quartuſdecimus hæc aſſerit, quæ ſenſu percipiuntur, facta eſſe omnia, atque continuè fieri: nam quemadmodum ab alio fluunt, qui omnibus omnipotens rebus dominatur, ita quoque ea continuè ſuſtinet, ne ſua natura ſui prona caſus ruant in nihilum, cuius ſola cognitio felicem facit, atque beatum, qui deus, omnium factor, atque pater eſt, & ſolus ipſe genitor, & cætera omnia genita, interq; genitorem, & genitum nullum intercipi poteſt medium: & hæc duo, vniuerſa ſunt: ſunt enim duo omnia, genitor, atque genitum. Præterea hoc aſſerit, malum à deo non pendere (vt neque à ferrario fabro, ferri rubigo) ſed creata ſequi opera. Et ex humana nos arte ad diuinam artem concipiendam eleuat, & deum ipſum in cœlo immortalitatem ſerere, in terra mutationem, in toto verò mundo vitam, atque motum. Hæc Epilogus. Hæc pauca per modum argumentorum ſubiecimus,

quam

quamuis ingenuè fateamur ſingulum quenque dialogorum maiorem declarationis operam deſiderare, & longè præſtantius, quàm noſtræ modiculæ vires ſuggerāt ingenium. Prodeat tamen Mercurius hic de diuina poteſtate nūc in lucem ad dei honorem, & ad illuſtrationē legentium, ex ijs præſertim, qui ex gentilibus prodierunt omnibus ſeculis inſigni ſermonum pietate conſpicuus, cui deinceps librum eiuſdem de voluntate diuina ſubiungamus.

MERCVRII TRISMEGISTI ASCLEPIVS, LVCIO APVLEIO *Madaurenſi Philoſopho Platonico interprete.*

CAPVT I.

Sclepius iſte, pro ſole mihi eſt deus: deus te nobis, ô Aſclepi, vt diuino ſermoni intereſſes, adduxit, eiq; tali, qui meritò omnium antea à nobis factorum, vel nobis diuino numine inſpiratorum, videatur eſſe religioſa pietate diuinior: quem ſi intelligens videris, eris omnium bonorum, tota mente

plenissimus, si tamen multa sint bona, & non vnum, in quo sunt omnia: alterum enim alteri⁹ cõsentaneũ esse dignoscitur, omnia vnius esse, aut vnũ esse omnia, ita enim vnum alteri connexum, vt separari alterum ab altero non possit. Sed de futuro sermone, hoc diligẽti intẽtione cognosces. tu verò, ô Asclepi, procede paulũ, atq; nobis, qui intersit, euoca. Quo ingresso, Asclepius etiã Amnonẽ interesse suggessit. Trismegistus ait, nulla inuidia Amnonẽ prohibet à nobis, etenim ad eius nomẽ multa meminimus à nobis esse scripta, sicuti etiã ad amãtissimum, & charissimũ filiũ, multa de physica, exoticaq; quãplurima. Tractatũ hunc autẽ tuo ascribam nomini, præter Amnonem verò nullum voca alterum, ne tãtę rei religiosissimus sermo, multorũ interuẽtu venientium, præsentiaq; violetur, tractatũ autem tota numinis maiestate plenissimum, irreligiosæ mentis est multorum conscientiæ publicare. Amnone etiam adytum ingresso, sanctoq; illo quatuor virorum religione, & diuina dei completo præsentia, competenti venerabiliter silentio ex ore Hermû animis singulorũ, mentibusq; pendentibus, diuinus Cupido sic exorsus est dicere. TRIS. O Asclepi, omnis humana immorta

lis

lis est anima, sed non vniformiter cunctę, sed aliæ alio more, vel tempore. ASCLE. Non enim, ô Trismegiste, omnis vnius qualitatis est anima. TRIS. O Asclepi, vt celeriter de vera rationis continentia didicisti! Non enim hoc dixi, omnia vnum esse, & vnum omnia, vt quæ in creatore fuerũt omnia, antè quàm creasset omnia, nec immeritò ipse dictus est omnia, cuius membra sunt omnia. Huius itaq;, qui est vnus omnia, vel ipse creator omnium, in hac tota disputatione, curato meminisse, de cœlo cuncta descendunt in terram, & in aquam, & in aëra. Ignis solum, quod sursum versus fertur, viuificũ, quod deorsum, ei deseruiens. at verò quicquid de alto descendit, generans est: quod sursum versus emanat, nutriens: terra sola in se ipsam consistens, omnium est receptrix, omniumq; generum, quæ accipit, restitutrix. Hoc ergo toto (sicut meministi) quod est omnium vel omnia, anima, & mundus à natura comprehensa agitantur. ita omnium multiformi imaginum æqualitate variata, vt infinitæ qualitatum ex interuallo species esse noscantur, adunatæ tamen ad hoc, vt totum vnum, & ex vno omnia esse videãtur. totus itaque quibus formatus est mundus, elementa sunt

quatuor, ignis, aqua, terra, aër, mundus vnus, anima vna, deus vnus. Nunc mihi adesto totus quantum mente vales, quantum calles astutia: diuinitatis etenim ratio, diuina sensus intẽtione noscenda, torrẽti simillima est fluuio, è summo in pronum, pręcipiti rapacitate currenti: quo efficitur, vt intentionem nostram non solum audiẽtium, verum etiam tractantium ipsorum, celeri velocitate prætereat.

COMMENTARIA.

Caput primum edocet, omnia vnius esse, & omnia vnum: vnius, vt à quo omnia: vnum, vt omnia effecta: in causa sunt vnum, animam humanam omnem immortalem esse, sed id diuersa esse sorte: de cælo omnia descendere: quod descendit, generationem præstare: quod ascendit, sursumq; tendit, solum præstare vitam, idipsum vnum, cuius sunt omnia, & quod est omnia mundum, & mundi formas omnes mouere, ex quibus coaluit mundus, ignem, aërem, aquam, & terram esse: & sicut omnia corpora, vnius mundi corpus vnum efficiunt, ita quoque vult omnes rerum formas vnam omniformem vnius mundi efficere formam, quam mundi vocat animam, quare mundus omnicorpor, atque omniformis: & hæc sunt corpus vnum, anima vna, mundus

vnus, deus vnus, à quo diuina ratio, diuinumq́; verbum, torrenti fluuio è summo in pronum præcipiti rapacitate currenti simillimum, omnia permeat, illabitur omnia, influitq́; in omnia: & hæc diuina ratio, diuinumq́; verbum, quidnam aliud obsecro quàm diuina sapientia, omnium artifex? quæ (vt sapiens canit) omnibus mobilibus mobilior est, & quæ cùm sit vna, omnia potest, & in se permanens omnia nouat. Hæc prima particula.

CAPVT II.

CŒlum ergo sensibilis deus, administrator est omnium corporum, quorum augmenta, detrimentaq́; Sol, & Luna sortiti sunt: cœli verò, & ipsius animæ, & omnium, quæ in mundo sunt, ipse gubernator est, qui est omnium effector, deus: A supradictis enim omnibus, quorum gubernator est omnium frequens per mundum fertur influxio, & per animam omnium generum, & specierum omnium, perq́; rerum naturam. Mundus autẽ præparatus est à deo, receptaculum omniformium specierum: naturam autem per species effigians, mundum per quatuor elementa ad cœlum vsq; adduxit. Cuncta dei visibus placitura, omnia autẽ desuper pendẽtia, in species diuidũtur, hoc quo dictu-

rus

rus ſum modo: Genera rerum omnium ſuas ſpecies ſequuntur, vt ſit ita totalitas, genus: ſpecies generis particula: genus ergo deorum, dæmonumq́; genus: æquè & hominum: ſimiliter & volucrum, & omnium, quæ in ſe mūdus habet, ſibi ſimiles ſpecies generat: genus eſt & aliud animalis, genus ſine ſenſibus quidem, attamen non carens anima, vnde beneficiis gaudet, & aduerſis minuitur, atq; vitiatur, omnium dico, quæ in terra radicum, ſtirpiumq́; incolumitate viuiſcūnt, quarum ſpecies per totā terram ſparſæ ſunt. Ipſum cœlum plenum eſt deo: ſupradicta autem genera inhabitant vſq; ad loca ſpecierum, earum rerum, quarū omnes immortales ſunt ſpecies. Species enim generis eſt pars, vt homo humanitatis, quam neceſſe eſt ſequi qualitatem ſui generis, vnde efficitur: vt quamuis omnia genera ſint immortalia, ſpecies tamen non omnes immortales ſunt. Diuinitatis enim genus, & ipſum & ſpecies immortales ſunt: reliquorum verò genera, quorum æternitas eſt generis, quamuis per ſpecies occidat, naſcendi tamen fœcunditate ſeruatur. Ideoq́; ſpecies mortales ſunt, vt homo mortalis, immortalis humanitas: omnibus tamen generibus, omnium generum ſpecies miſcentur:

tur:

tur : quædam, quæ antè factæ sunt:quædam, quæ de his factæ sunt : hæc autem, quæ fiunt,aut à diis,aut à dęmonibus,aut ab hominibus, omnes simillimæ generibus suis species. Corpora enim impossibile est conformari sine nutu diuino,species figurari sine adiutorio dæmonum, animalia institui,& coli,sine hominibus non possunt. Quicunq; igitur dęmonum à genere suo defluentes, in speciem fortuito cōiuncti sunt alicuius speciei generis diuini, proximitate, & consortio diis similes habentur. quorū verò dæmonum species qualitate sui generis perseuerant, hi amantes hominum rationem, dæmones nuncupantur,similis est & hominum species aut eo amplior:multiformis enim variaq; humani generis species,& ipsa à prędicto desuper adueniens consortio : omnium aliarum specierum multas,& propè omnium per necessitatem cōiunctiones facit, propter quod & prope deos accedit,qui se mente,qua diis iunctus est,diuina religione diis iunxerit, dæmonibus accedit, qui iis iunctus est. humani verò, qui mediocritate sui generis cōtenti sunt: & reliquæ hominum species, iis similes erunt, quorum se generis speciebus adiunxerint.

COM.

COMMENTARIA.

Caput secundum. Pro præsentium iuuandæ intelligentia, & quorundam sequentium latere haud quaquam debet, Mercurium longè alio significatu vti vocabulo animalis, ac nos vti consueuimus, item & animæ vocabulo: nam animam ex secundo Pimandri dialogo, motu definit: animal autem ex sequenti capite, anima definit, & corpore. quare quicquid vim motricem habet, sua quidem locutionis obseruatione, animam habet: quicquid autem animam, & corpus, animal est. animal igitur cælum, mundus, plantæ, & elementa. Verùm nostra consuetudo est, id solum vocare animal, quod sit corpus animatum, sensu præditum, & animam non solum motu definimus, sed vita, sensu, vltroneo motu, aut intellectu. Cùm itaque animal audimus, non nostro, sed suo more intelligamus. at nunc ad dialogum. Contendit cælum, cælestéque corpus ad cætera sensibilia, vt homo ad cætera animalia: homo autem cæteris animalibus, vt animalis deus, cælum verò cæteris sensibilibus, vt sensibilis deus. At deum omnium rectorem, gubernatorem omnium esse, quæ sunt in mundo, nihil aliud esse crediderim, quàm deum omnibus prouidere, & omnia dispensare, per genera,

genera, per ſpecies, quorum omnium mundus eſt receptaculum, & vnicuique deus, vt apto inſtrumento, munus aliquod impartit, vt Sol, & Luna, ad rerum ortus & obitus, ad rerum augmenta, & detrimenta ſunt diuinitatis organa, & homines per angelos, bruta verò per homines diſpenſat. At verò quod de dæmonibus dicit, ſpecies ſine eorum adiutorio non figurari, & quoſdam hæſiſſe generi diuino, & proximitate, & conſortio dijs ſimiles habitos, quoſdam verò in qualitate ſui generis perſeueraſſe hominum rationem amantes: ſcimus ex ſacris literis, angelos, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, reliquiſſe ſuum domicilium, & in iudicium magni dei vinculis æternis ſub caligine reſeruatos: qui, etſi ſimulent ſe hominum amatores, minimè tamen amant, ſed ad præcipitia pertrahunt, quod à principio fecerunt: amare enim ſimulantes, cùm mortem hominibus intulerunt, dicebant nequaquam moriemini, ſed eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Quæ igitur de dæmonibus hic dicit, non ſatis accommodè videntur poſſe ad piam trahi intelligentiam, ſed errorem gentium ſequi: verùm de hominibus, qui hærent deo, diuinos euadere: qui autem dæmonibus, in ſortes recipi dæmonum, dæmonibusq; iungi, qui in iudicium (vt dictum eſt) magni

dei vinculis æternis sunt reseruati, ingenuè fatemur. Nam ex Dei ore pronuntiatum esse cognoscimus, dicturum in iudicio ijs, qui in sinistra parte erunt, Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, sed quinam illi erunt, nisi qui dæmonibus in hoc mundo adhæserunt? Hæc pro secunda partitione.

CAPVT III.

PRopter hoc ô Asclepi magnum miraculum est homo, animal adorandum, & honorandum: hoc enim in naturam dei transit, quasi ipse sit Deus: hoc dæmonum genus nouit, vtpote qui cum eisdem ortum se esse cognoscat, hoc humanæ naturæ partem in seipso despicit, alterius partis diuinitate confisus. O hominum quanto est natura temperata felicius, ac diis cognata! diuinitate coniunctius, partem sui, qua terrenus est, intra se despicit, cætera omnia, quibus se necessarium esse cœlesti dispositione cognoscit, nexu secum charitatis astringit, sicq; suspicit cœlum, sic ergo feliciore loco medietatis est positus, vt quæ infrà se sunt diligat, ipse à superioribus diligatur: colit terram, elementis velocitate miscetur,

ſcetur, acumine mentis in maris profunda deſcendit: omnia illi lucent, non cœlum videtur altiſſimum. quaſi enim è proximo ſagacitate animi intuetur. intentionem animi eius nulla aëris caligo confundit: non denſitas terræ operam eius impedit: non aquæ altitudo profunda deſpectum eius obtundit. omnia idem eſt, & vbique idem eſt horum omnium generum, quæ ſunt animalia, deſuper deorſum radices peruenientes habent: inanimalium verò de imo, in ſuperna vna radice ſylueſcunt, quędam duplicibus aluntur elemẽtis, quædam autem ſimplicibus. alimenta autẽ ſunt bina, animæ, & corporis, è quibus animalia conſtant: anima mundi inquieta ſemper agitatione nutritur. corporea ex aqua & terra inferioris mundi alimentis augeſcunt. Spiritus, quo plena ſunt omnia, permiſtus cunctis, cuncta viuificat, ſenſu addito ad hominis intelligentiã, quæ quinta pars ſola homini conceſſa eſt ex æthere: ſed de animalibus cunctis, humanos tantum ſenſus ad diuinæ rationis intelligẽtiam exornat, erigit, atq; ſuſtollit. Sed quoniam de ſenſu commoneor dicere, paulopoſt & huius rationem vobis exponã. eſt enim ſanctiſſima, & magna, & non minor quàm ea, quæ eſt

diuinitatis ipſius. ſed nunc vobis expediam, quæ cœperam. dicebam enim in ipſo initio rerum de coniunctione deorum, qua homines ſoli (eorum dignatione) perfruuntur. Quicunque etenim hominum tantum felicitatis adepti ſunt, vt illum intelligentiæ diuinum perciperent ſenſum, qui ſenſus eſt diuinior in ſolo deo, & in humana intelligentia. ASCL. Non enim omnium hominum ô Triſmegiſte vniformis eſt ſenſus. TRIS. Non omnes ô Aſclepi intelligentiam veram adepti ſunt, ſed imaginem temerario impetu, nulla vera ratione inſpecta, ſequentes, decipiuntur, quæ in mentibus malitiam parit, & transformat optimum animal in naturam ferè, moresq; belluarum. de ſenſu autem, & de omnibus ſimilibus, quando & de ſpiritu, tunc totam vobis præſtabo rationem. Solum enim animal homo duplex eſt, & eius vna pars ſimplex eſt, quæ, vt Græci aiunt, οὐσιώδης, aut quam vocamus diuinæ ſimilitudinis formam: eſt autem quadruplex quod κοσμικὸν Græci, nos mundanum dicimus, ex quo factum eſt corpus, quo circuntegitur illud, quod in homine diuinum eſſe iam diximus. in quo mentis diuinitas tecta ſola, cùm cognatis ſuis, id eſt mentis puræ ſenſibus,

ſibus, ſecum ipſa conquieſcat, tanquam muro corporis ſepta.

COMMENTARIA.

Tertium caput effert hominis dignitatem, in qua ſummopere recognoſcendus, tantorum beneficiorum actor, ingentiq; amore, & perennibus gratiarum actionibus ſemper proſequendus: qui tantis, tamq; excellentibus donis hominem inſigniuit. nam, vt vult, effectus eſt homo, vt in diuinam naturam tranſeat angelorum, dæmonumq; genus cognoſcens, cum angelis naſcitur, quos habet ab ipſo natiuitatis exordio præſides, & custodes: naturam ſortitus immortalibus cognatam, deiq; inſignitam charactere, compoſitus ex mortali, & immortali, terrena, & ſupramundana particula: qui verò diuinitatis dotes non ignorat, terrenam deſpicit, immortali autem, & ſupramundana parte confidit, ad cælum ſuſpirat, vt qui illic meliore ſui parte, omnia ſentiat affinia: attamen in mundi medio poſitus, cætera, quibus ſe diuina ordinatione neceſſarium eſſe cognoſcit, ſecum nexu charitatis aſtringit, vt quæ infra ſe ſunt diligens, à ſuperioribus diligatur. colit terram, elementis velocitate miſcetur, acumine mentis, in profunda deſcendit, omnia illi lucent, cælum non videtur altiſſimum, quippe qui quaſi è

proximo, sagacitate animi, ipsum intuetur: intentionem animi eius aëris caligo non confundit. non densitas terræ operam eius impedit: non altitudo aquæ profunda despectum eius obtundit: & ex animalibus cunctis, Deus humanos tantum sensus, ad diuinæ rationis intelligentiam exornat, erigit, atque sustollit. intelligentia autem vel sola, hominis pars, ætheria, immortalis, & supramundanorum naturam sortita: attamen hominum quidam diuinum sensum adepti sunt, & felices quidem, qui pia mentis intentione in deum iugiter feruntur: quidam verò mundanam, & sensualem, vmbratilem quandam veræ, diuinæq; intelligentiæ imaginem: quam qui sequuntur, errant. nam hæc diuinæ intelligentiæ obumbratio in eorum mentibus, qui illam sequuntur, malitiam parit, & transformat hominem, natura quidem optimum, & diuinum animal, in naturam ferè, moresq; bestiarum. Hæc tertiæ particulæ summa.

CAPVT IIII.

ASCL. Quid ergo opportuit ô Trismegiste, hominem in mundo cōstitui, & non ea parte, qua Deus est, eum in summa beatitudine degere? TR. Rectè quæris ô Asclepi, & nos enim deum rogamus,

gamus, vt tribuat nobis facultatem reddendæ rationis iſtius. cùm enim omnia voluntate eius dependeant, tum illa vel maximè, quæ de tota ſummitate tractantur, quam rationem præſenti diſputatione conquirimus: audi ergo Aſclepi dominus & omniũ conformator, quẽm rectè deum dicimus, cùm à ſe ſecundum fecerit, qui videri, & ſentiri poſſit, eundem ſecundum ſenſibilem ita dixerim, non ideo, quòd ipſe ſentiat (de hoc enim, an ipſe ſentiat an non, alio dicemus tẽpore) ſed eo quòd videntium ſenſus incurrit: quoniam ergo hunc fecit ex ſe primum, & à ſe ſecũdum, viſusq; eſt ei pulcher, vtpote qui ſit omniũ bonitate pleniſſimus, amauit eum, vt diuinitatis ſuæ partem. ergo quòd tantus, & tam bonus eſſet, voluit alium, qui illum, quem ex ſe fecerat, intueri potuiſſet, ſimulq; & rationis imitatorem, & diligentiæ, fecit hominem: voluntas etenim dei, ipſa ſumma eſt perfectio: vtpote cùm voluiſſe, & perfeciſſe vno, eodemq; temporis puncto compleat. Cùm itaque οὐσιώδη animaduerteret Deus, non poſſe omnium rerum eſſe diligentem, niſi eam mundano integumẽto contegeret, texit eam corporea domo: talesq; omnes eſſe præcepit ex vtraque natura, in vnum confundens,

miſcensq́; , quantum ſatis eſſe debuiſſet. Itaq; hominem conformauit ex animi, & corporis , id eſt ex æterna, & mortali natura, vt animal ita conformatum vtrique origini ſuæ ſatisfacere poſſit, & mirari, atque orare cœleſtia, & æterna, & incolere, atque gubernare terrena: modo autem dico mortalia, non aquam, & terram, quæ duo de quatuor elementis ſubiecit natura hominibus, ſed ea, quæ ab hominibus, aut in his, aut de his fiunt, vt ipſius terræ cultus, paſcua, ædificatio, portus, nauigationes, communicationes, commodationes alternæ , qui eſt humanitatis inter ſe firmiſſimus nexus: & pars eſt mundi, quæ eſt aqua, & terra : quæ pars terrena mundi, artium, diſciplinarumq́; cognitione, atque vſu ſeruatur, ſine quibus mundum Deus noluit eſſe perfectum: placita enim Dei neceſſitas ſequitur, voluntatem comitatur effectus. Neque enim credibile eſt deo diſpliciturum eſſe, quod placuit: cùm & futurum id, & placiturum multò antè ſciuerit.

COMMENTARIA.

Quartum cap. diſcutit, cur Deus hominem non in intelligibilium regione, ſed in mundo

constituerit, & aperta est discußio. Et etiam cur ex vtraque natura, mortali, & immortali, hominem temperauerit. & visionem diuinæ similitudinis formam, quamq; ad suam similitudinem, & imaginem creauit mentem, mundano, corporeoq; contexerit integumento. & voluntatem Dei, summam esse rerum perfectionem, quam neceßitas sequitur, neceßitatem autem comitatur effectus. nam Deus, voluisse, & perfecisse, vno, eodemq; temporis puncto complet: quod mundum secundum Deum, & hic & cap. sexto appellat, perinde est, ac si duitatem secundam appellas vnitatem. nam duitas vna, vnusq; binarius, sed monas absolutè vna, binarius autem non absolutè vnus, sed participatione, contractioneq; vnus, & secundus vnus. ita deus vnus, absolutè Deus: mundus autem non deus, sed participatione Deus, & sensibilium rerum pulcherrimum Dei vestigium. Hæc pro quarta Asclepij particula.

CAPVT V.

SEd ô Asclepi, animaduerto, vt celeri mẽtis cupiditate festines audire, quomodo homo cœli, vel eorum, quæ in eo sunt, delectum possit habere vel cultum. audi itaque ô Asclepi, delectus dei cœli, cum iis, quæ insunt omnibus, vna est obsequiorum frequentatio, hanc aliud ani-

mal non confecit, nec diuinorum, nec animalium, nisi solus homo: hominum enim admirationibus, adorationibus, laudibus, obsequiis, cœlum, cœlestesq; delectantur, nec immerito in hominum cœtum, musarum chorus est à summa diuinitate demissus scilicet, ne terrenus mundus videretur incultior, si modulorum dulcedine caruisset, sed potius, vt modulatis hominum cantilenis, cōcelebraretur laudibus, qui solus omnia vt pater est omnium, atq; ita cœlestibus laudibus, nec in terris harmoniæ suauitas defuisset: aliqui enim, ipsiq; paucissimi, pura mente præditi, sortiti sunt cœli suspiciendi venerabiliorem curam. Quicunq; autem ex duplici naturæ suæ cōfusione, interiorem intelligentiam mole corporis resciderunt, curandis elementis, hisq; inferioribus sunt præpositi: animal ergo homo non quidem eo est minor, quòd ex parte mortalis sit, sed ex eo fortè aptius, efficaciusq; compositus ad certā rationem mortalitate auctus esse videatur, scilicet quoniam vtrunq; nisi ex vtraque natura sustinere non potuisset, ex vtraq; formatus est, vt & terrenum, & diuinum posset habere delectum: rationem verò tractatus istius ô Asclepi, non solum sagaci intētione, verū etiam cupio te ani-

mi

mi viuacitate percipere: est enim ratio plurimis incredibilis, integra autem, & vera percipienda sanctioribus mentibus, itaq; hinc exordiar.

COMMENTARIA.

Quintum cap. instruit, musicam suauitatem, ad concinendas dei, cælestiumq; laudes, hominibus indultam, quod & prophetas diuino spiritu plenos, præcipere cognoscimus, cùm iubilare, cùm psallere deo, cùm laudare dominum in tympano, in choro, in chordis, in organo præcipiunt. hic enim musarum, totiusq; musicæ optimus finis. Litera de se conspicua.

CAPVT VI.

AEternitatis dominus, deus primus est, secundus est mundus, homo est tertius. effector mundi, deus, & eorũ, quæ insunt omniũ, simul cuncta gubernando, cum ipso homine gubernatore composita: quod est totum suscipiens homo, id est curam propriè effecit diligentiæ suæ, vt sit ipse, & mundus, vterq; ornamento sibi, vt ex hac hominis diuina compositione, mundus Græcè rectius κόσμος dictus videatur. Is nouit se, nouit & mundum: scilicet vt meminerit quid partibus conueniat suis, quibus sibi vtendum, quibus sibi

inser

inſeruiẽdum ſit, recognoſcat,laudes, gra-
tesq; maximas agens deo,eius imaginem
venerans,non ignarus ſe etiam ſecundam
eſſe imaginem dei : cuius ſunt imagines
duæ,mundus ſcilicet, & homo, vnde effi-
citur:vt,quoniam eſt ipſius vna compago,
parte , qua ex anima , & ſenſu , & ſpiritu,
atq; ratione,diuinus eſt, velut ex elemen-
tis ſuperioribus aſcendere poſſe videatur
in cœlum.parte verò mundana,quæ con-
ſtat ex igne, & aqua, & aëre, mortalis re-
ſtet in terra, vt naturæ ſuæ omnia mũda-
na vidua,deſertaq; dimittat : ſic enim hu-
manitas ex parte diuina, & ex parte mor-
talis eſt effecta in corpore conſiſtens : eſt
autem menſura eius vtriuſq;,id eſt homi-
nis:ante omnes religio,quam ſequitur bo
nitas:ea demũ tunc videtur eſſe perfecta,
ſi etiam cupiditatum,omnium alienarum
rerum ſit deſpectus, virtute munita. ſunt
enim ab omnib⁹ diuinæ cogitationis par
tibus aliena omnia, quæcũq; terrena cor-
porali cupiditate poſſidentur : quæ meri-
tò poſſeſſionum nomine nuncupantur,
quoniam non nata ſunt nobiſcũ,ſed poſt-
ea à nobis poſſideri receperunt. omnia
ergo huiuſmodi ab homine aliena ſunt,
etiam corpus,vt & ea, quæ appetimus, &
illud,ex quo appetentiæ nobis eſt vitium,

deſp

despiciamus : vt enim animũ rationis ducit intentio , homo hactenus esse debuit, vt contemplatione diuinitatis, partẽ , quæ sibi iuncta mortalis est , mundi interioris necessitate seruandi, despiciat, atque contemnat: nam vt homo ex vtraq; parte possit esse plenissimus , quaternis eũ vtriusq; partis elementis animaduerte esse formatum , manibus & pedibus vtrisque binis, aliisq; corporis mẽbris, quibus inferiori, id est terreno mundo deseruiat. illis verò partibus quatuor, sensus, animi, memoriç, atq; prouidentiæ, quarũ ratione, cũcta diuina norit, atq; suspiciat. vnde efficitur, vt rerũ diuersitates, qualitates, effectus, quantitates , suspiciosa indagine homo sectetur. Retardatus verò graui, & nimio corporis vitio, has naturæ rerum causas, quæ veræ sunt, propriè peruidere non possit. hunc ergo sic effectum, conformatumq;, & tali ministerio , obsequioq; præposito à summo deo, eumq; competenter , mũdè mundum seruando, deum piè colendo, dignè & competenter in vtroq; dei voluntati parentem , talem quo munere credis esse munerãdum (siquidem cum dei opera sit mundus, eiusq; pulchritudinem, qui diligentia seruat, atque auget , operamq; suam cum dei voluntate coniungit , cùm

spes

ſpeciem, quam ille intentione diuina formauit, adminiculo ſui corporis, diurno opere, curaq́; cōponit) niſi eo, quo parentes noſtri munerati ſunt? quo etiam nos quoque munerari ſi fuerit diuinæ pietati complacitum, optamus piiſsimis votis, vt emeritos, atq; exutos mundana cuſtodia, nexibus mortalibus abſolutos, naturæ ſuperioris partis, id eſt diuinæ, puros, ſanctosq; reſtituat ASCLE. Iuſtè, & verè dicis ô Triſmegiſte: hæc enim merces, piè ſub deo, diligēter cū mundo viuētibus. ſecus enim, impieq; qui vixerint, & reditus denegatur in cœlū & cōſtituitur in corpora alia, indigna ſancto animo, & fœda migratio: vt iſte rationis ſermo proceſsit ô Triſmegiſte, futuræ æternitatis ſpe animæ, in mūdana vita periclitantur. ſed aliis incredibile, aliis fabuloſum, aliis forſitan videatur eſſe deridendū. Res enim dulcis eſt, in hac corporali vita, qui capitur de poſſeſsionibus fructus. quare animam ob torto (vt aiunt) detinet collo, vt in parte ſui, quæ mortalis eſt, inhæreat, nec ſinit partem diuinitatis agnoſcere, inuidēs immortalitati malignitas: ego enim tibi quaſi prædiuinās dixero, nullū poſt nos habiturum delectum ſimplicē qui eſt philoſophiæ, quæ ſola eſt in cognoſcenda diuinitate

tate frequens obtutus, & sancta religio: multi etenim eam multifaria ratione confundunt. Quomodo ergo multi incomprehensibilem philosophiam afficiũt, aut quemadmodũ multifaria ratione confundunt? TRIS. O Asclepi, hoc modo in varias disciplinas, nec comprehẽsibiles, eam callida cõmentatione miscẽtes, Arithmeticam, Musicã, Geometriam. Puram autẽ philosophiam, eamq; tantum diuina religione pendentem, tantũ intendere in reliquas oportebit, vt apocatastases astrorũ, stationes præfinitas, cursumq; commutationis, numeris cõstare miretur. Terrę verò dimẽsiones, qualitates, quãtitates, maris profunda, ignis vim, & horum omniũ effectus, naturã cognoscens, miretur, adoret, atq; collaudet artẽ, mentemq; diuinã. Musicen verò nosse, nihil aliud est, nisi cunctarũ rerum ordinẽ scire, quæq; sit diuina ratio sortita. Ordo enim rerũ singularũ, in vnum omniũ artifici ratione collatus, concentũ quendã melo diuino dulcisonum, verissimumq; conficiet. ASCLE. Quid ergo homines post nos erũt? TRIS. Sophistarũ calliditate decepti, à vera, pura, sanctaq; philosophia auertentur. simplici enim mente, & anima, diuinitatẽ colere, eiusq; facta venerari, agere etiam dei

volun

voluntati gratias, quæ eſt bonitatis ſola pleniſſima, hæc eſt nulla animi importuna curioſitate, violata philoſophia. & de his ſit hucuſq; tractatum.

COMMENTARIA.

Sextum cap. diſſerit, deum abſolutè primum eſſe deum: mundum, ſecundum, non abſolute, ſed participatione deum. vt qui ſit prima abſoluti dei imago: hominem, tertium, diuinitatis participatione deum, & ſecundam dei imaginem. deus autem non imago, ſed imaginum omnium veritas. hominem, anima, ſenſu, ſpiritu, ratione, tanquam ſuperioribus elementis, poſſe in cœlum aſcendere. qua verò igne, aëre, aqua, terra coalitus eſt, mortis obnoxium, terræ mundana omnia diuina illa parte viduata relinquere. Menſuram, ad cuius modum viuere debet homo, religionem eſſe, quam ſequitur bonitas, & quæ perfecta tandem eſſe videtur, cum cupiditates omnium alienarum rerum virtute munita deſpicit, poſſeſſiones, corpus, & ea omnia, quæ appetimus, & ipſum denique appetitionis ſenſum. homo enim hactenus eſſe, diciq; debet, vt ſua fert ſententia, quatenus rationis intentio animum ducit: adeoq; vt diuinitatis contemplatione, eam partem, quæ mortalis eſt, ſibi quidem mundi inferioris neceſſitate ſeruandi, adiun-

sta contemnat, atque despiciat. de posteris Aegyptijs diuinat Asclepius, nullum post eos futurum, qui puram, & de cognoscendo deo adipiscatur philosophiam. Mox Hermes redit, ad quid terræ dimensiones, id est geometriam, qualitates, quantitates, maris profunda, & ignis vim, horumq́; omnium naturam, id est vniuersam de numeris, cœlestibus globis, rebusq́; naturalibus philosophiam, discere hominem oporteat, sanè vt admiretur, adoret, collaudet artem, mentemq́; diuinam, horum omnium artificem. hanc enim puram esse philosophiam, atque tantum diuina religione pendentem, hanc musicam, hunc concentum, nosse cunctarum rerum ordinem, quem quæque res, diuina ratione sortita est, atq; in vitium ad omnium artificem rationem collatum, concentum quendam diuino melo dulcissimum, verissimumq́; efficere, & philosophiam nulla animi importuna curiositate vitiatam, simplici mente, & anima, diuinitatem colere, eiusq́; facta venerari, agere etiam dei voluntati gratias, quæ est bonitatis sola plenissima. Confirmatq́; Asclepij vaticinium. Hæc sexta partitio.

CAPVT VII.

DE spiritu verò, & de his similibus, hinc sumatur exordium. fuit deus, & hyle,

hyle, quam græcè credimus mundum, & mundo comitabatur ſpiritus, ſed nõ ſimiliter vt deo. nec deus ſunt hæc, de quibus mundus eſt. icirco non erant, quãdo nata non erant. ſed in eo iam tunc erant, vnde naſci habuerũt. Non enim ea ſola nõ nata dicuntur, quæ necdum nata ſunt, ſed ea, quæ carent fœcunditate generandi, ita vt ex eis nihil naſci poſsit. Quæcunq; ergo ſunt, quibus ineſt natura generãdi, hæc & generabilia ſunt, quę de his naſci poſſunt, tametſi ea ex ſe nata ſunt: neq; enim dubitatur ex iis, quæ ex ſe nata ſunt, facilè naſci poſſe ea, de quibus cuncta naſcũtur. Deus ergo ſempiternus, deus ęternus, nec naſci poteſt, nec potuit: hic eſt, hic fuit, hic erit ſemper: hæc ergo eſt, quæ ex ſe tota eſt, natura dei. Hyle autem, vel mundi natura, & ſpiritus, quamuis nata videantur à principio, tamen in ſe naſcẽdi, procreandiq; vim poſsident, atq; naturam fœcunditatis: etenim initium in qualitate naturæ eſt, quæ & conceptus, & partus in ſe poſsidet vim, atque naturam. Hæc itaque ſine alieno concepto eſt, ſola generabilis: at verò ea, quæ vim ſolĩ concipiendi habent, ex alterius commiſtione naturæ, ita diſcernenda ſunt, vt hic locus mundi cum iis, quæ in ſe ſunt, videatur eſſe non na-

tus, qui vtiq; in se vim totius naturæ habet: locum autẽ dico, in quo sunt omnia: neque enim hæc omnia esse potuissent, si locus deesset, qui omnia sustinere potuisset. Omnibus enim rebus, quæ fuerunt, præcauendũ est loco: nec qualitates enim, nec quantitates, nec positiones, nec effectus dignosci potuissent, earũ rerum, quæ nusquã sunt: sic ergo & mundus quamuis natus non sit, in se tamen omniũ naturam habet, vtpote qui omnibus iis ad concipiendũ sinus præstat fœcundissimos: hoc ergo est totum qualitatis, materiæq;, quæ creabilis est, tametsi creata non est. sicut enim natura materia qualitatis fœcunda est, sic & malignitatis eadẽ est, æque fœcunda. Nec ego dixi ô Asclepi, & Amon (quod à multis dicitur) num poterat deus incidere, atq; auertere à rerum natura malitiam? quibus respõdendum nihil omnino est. Vestri tamen causa & id prosequar, quod cœperam, & rationẽ reddam: dicunt enim ipsi, deum debuisse omnifariã mundum à malitia liberasse: ita enim in mũdo est, vt quasi membrũ ipsius videatur esse: prouisum, cautumq; est (quantum rationabiliter potuisset) à summo deo, tunc cùm sensu, disciplina, intelligentia, mentes hominum est munerare dignatus. his

enim rebus, quib⁹ cæteris anteſtamus animalibus, ſoli poſſumus, malitiæ fraudes, dolos, vitiaque vitare. ea enim qui antè quàm iis implicitus eſt, ex aſpectu vitarit, is homo eſt diuina intelligentia, prudentiaq; munitus: fundamentum enim eſt diſciplinæ, in ſumma bonitate conſiſtens: ſpiritu autem miniſtrantur omnia, & vegetantur in mũdo, & quaſi organum, vel machina ſummi dei voluntati ſubiectus eſt. Itaque hactenus intelligatur à nobis mente ſola intelligibilis ſummus, qui dicitur deus, rector, gubernatorq; ſenſibilis dei eius, qui in ſe complectitur omnẽ locum, omnem rerum ſubſtantiam, totamq; gignentium, creantiumque materiam, & omne quicquid eſt, quantũcunq; eſt, ſpiritu verò agitantur, ſiue gubernantur omnes in mundo ſpecies, vna quæq; ſecundum naturam ſuam à deo diſtributam ſibi. Hyle autem vel mundus omnium eſt receptaculum, omniumque agitatio, atque frequentatio, quorum deus gubernator, diſpenſans omnibus rebus mundanis, quantum vnicuique neceſſarium eſt, ſpiritu verò implet omnia, vt cuiuſque naturæ qualitas eſt. Eſt enim caua mundi rotunditas in modum ſphæræ, ipſa ſibi qualitatis, vel formæ ſuæ cauſa, inuiſibilis

tota:

tota: quippe cùm quencũq; in ea ſummum ſubter deſpiciendi cauſa delegeris locum, ex eo in imo quid ſit videre non poſſis: propter quod multis locis inſtar, qualitatemque habere creditur, per formas enim ſolas ſpecierũ, quarum imaginibus videtur inſculpta, quaſi viſibilis creditur: cùm depicta mõſtratur, re autẽ vera eſt ſibiipſi inuiſibilis ſemper: ex quo eius imum vel pars (ſi locus eſt) in ſphæra græce ἅδης dicitur. ſiquidem ἰδεῖν græcè videre dicitur, quo viſu imũ ſphæræ careat, vnde & ἰδέαι dicuntur ſpecies, quòd ſint inuiſibilis formæ: ab eo itaq; quòd viſu priuãtur, Græcè ἅδης, ab eo, quod in imo ſphæræ ſunt, Latinè inferi nuncupantur. Hæc ergo ſunt principia, & antiquiora, & quaſi initia, vel capita omnium, quæ ſunt, in his, aut per hæc, aut de his. ASCL. Omnia ergo ipſa, vt dicis, quæ ſunt ô Triſmegiſte mũdana (vt ita dixerim) ſpecierum omniũ quæ in ſunt, in vniuſcuiuſq; ſicuti eſt, tota ſubſtãtia. TRIS. Mundus itaq; nutrit corpora, ſpiritus animas. ſenſus autem (quo dono cœleſti ſola felix ſit humanitas) alit mentem: neque enim omnes, ſed pauci, quorum ita mens eſt, vt tanti beneficij capax eſſe poſſit, vt enim ſole mundus, ita mens humana iſto clareſcit lu-

mine, & eo amplius. Nam sol quicquid illuminat, aliquando terræ & lunæ interiectu, interueniente nocte, eius priuatur lumine: sensus autem cùm semel fuerit animæ commistus humanæ, fit vna ex bene coalescente cõmistione natura, ita vt nunquam eiusmodi mentes caliginum impediantur erroribus. vnde iustè sensus, deorum animas esse dixerunt: ego verò nec eorum dico omnium, sed magnorũ quorunq; & principalium.

COMMENTARIA.

Caput septimum continet de genesi mundi, de Hyle, mundiq; materia, de spiritu comitante, & de loco, velatam philosophiam. Omnia mundana in mundo esse: mundum in deo: continens, locum appellat: proinde, locum mundi natum esse non vult: mundum autem natum esse, & non natum: natum quidem, si creaturarum opificium respicis: at non natum, si opificij respicis veritatem. Hyle enim & spiritus, mundus scilicet, & vis quædam diuina per omnia means, atq; diffusa, in mundi opificio non erant quando nata non erant, sed in eo (inquit) iam tunc erant, vnde nasci debuerunt: sed in quonam erant? nisi in diuino illo verbo, per quod omnia facta sunt? & in quo, & quod

factum est, vita erat, & vnde tandem factum prodijt quicquid est factum. Hylen fœcundam esse æquè qualitatis, quæ rationem boni habet, & æquè fœcundam malitiæ, quòd boni, malíq; æquè sit capax, ceu terra eadem, salutarium, & noxiarum herbarum fœcunda est, idq; habet terra, tanquam proprietatis suæ membrum, sic & Hyle. Attamen deum in hominibus prouidisse (quantum rationabiliter oportuit) sensu, licet disciplinam, intelligentiam, aduersus huiusmodi materialem proprietatem, ne malitia nostram hylen occuparet, ceu noxia quædam herba desertam, neglectam, incultamq; terram. Insuper de spiritu in omnia diffuso, de inferis, de sensu, qui est superiorum mentium in humanas mentes illapsio, ceu radiorum lucis in oculos, paucula quædam disceptat. hæc septima particula.

CAPVT VIII.

ASCLE. Quos dicis rerum capita vel initia primordiorum, ô Trismegiste? TRISM. Magna tibi pando & diuina nudo mysteria. cuius rei initium facio, exoptato fauore cœlesti. Deorum genera multa sunt, eorumq; omnium pars intelligibilis, alia verò sensibilis pars. intelligibiles dicuntur, non ideo quòd puten-

tur non ſubiacere ſenſibus noſtris (magis enim ſentimus eos, quàm eos, quos viſibiles nuncupamus) ſicuti diſputatio perdocebit, & tu ſi intendas, poteris peruidere. ſublimis enim ratio, eoq; diuinior vltrà hominum mentes, intentionesq; conſiſtens, ſi non attentiore aurium obſequio, verba loquẽtium acceperis, tranſuolabit, & transfluet, aut magis refluet, ſuiq; fontis liquoribus miſcebit ſe. Sunt ergo omnium ſpecierum principes dij, hos ſequuntur dij, quorum eſt princeps ὀσία. hi ſenſibiles vtriuſque originis ſuæ conſimiles, qui per ſenſibilem naturam cõficiunt omnia. altera per alterũ vnuſquiſq; opus ſuum illuminans. cœli, vel quicquid eſt, quod eo nomine comprehenditur, ὀσιάρχης eſt Iupiter: per cœlum enim, Iupiter omnibus præbet vitam. ſolis ὀσιάρχης eſt lumen. Bonum enim luminis, per orbem ſolis nobis infunditur. XXXVI. (quorũ vocabulum eſt Horoſcopij) in eodem loco ſemper defixorum ſyderum, horum ὀσιάρχης vel princeps eſt, quem Pãtomorphon, vel Omniformem vocant, qui diuerſis ſpeciebus, diuerſas formas facit. ſeptem ſphæræ, quæ vocantur erraticæ, habent ὀσιαρχὰς, id eſt ſuos principes, quam fortunam dicũt, & εἱμαρμένην, quibus immutantur

tantur omnia, lege naturæ stabilitate firmissima, & sempiterna agitatione variata. aër verò organum est, vel machina omnium, per quam omnia fiunt. est autem vsiarches huius secūdus. mortalibus mortalia, & his similia. His ergo ita se habentibus ab imo ad summum se mouētibus, sic sibi connexa sunt omnia pertinentia, ad se naturaliter, vt mortalibus mortalia, sensibiliaq; sensibilibus annexa sint: summa verò gubernationis, summo illi domino paret, vt non multa, at potius vnum. ex vno etenim cuncta pendentia, ex eo potius defluentia, cum distantia videntur, creduntur esse plurima diuisim. adunata verò, vnum vel potius duo, vnde fiunt omnia, & à quo fiunt, id est de materia, de qua fiunt, & ex eius voluntate, cuius nutu efficiuntur alia. ASC. Hæc iterum ratio, quæ est, ô Trismegiste? TRIS. Talis, ô Asclepi. Deus etenim vel pater, vel dominus omnium, vel quocunq; alio nomine ab hominibus sanctius, & religiosius nuncupetur, quod inter nos, intellectus nostri causa, debet esse sacratum, tāti eius numinis contemplatione, nullo ex iis nominibus eum definitè nuncupauimus. si enim vox hæc est ex aëre spiritu percusso sonus, declarans omnem hominis volun-

tatem, vel ſenſum, quem fortè ex ſenſibus mẽte perceperit, cuius nominis tota ſubſtantia paucis compoſita ſyllabis, definita atq; circunſcripta eſt, vt eſſet in homine neceſſarium vocis, auriumq; cõmercium, ſimul & ſenſus, & ſpiritus, & aëris, & omnium in his, & per hæc, an cum his nomen eſt totum dei? non enim ſpero totius maieſtatis effectorum, omniumq; rerum patrem vel dominum, vno poſſe quamuis è multis compoſito nomine nuncupari. hunc verò vno nomine, vel potius omni nomine (ſi quidẽ is ſit vnus, & omnia ſit) neceſſe aut omnia eſſe eius nomen, aut ipſum omnium nominibus nũcupari. hic ergo ſolus, vt omnia, vtriuſque ſexus fœcunditate pleniſſimus, ſemper voluntate ſua prægnans, parit quicquid voluerit procreare. Voluntas eius eſt bonitas omnis. hęc eadem bonitas omnium rerum eſt. ex diuinitate eius, natura nata, vt ſint omnia, ſicut ſunt, & fuerunt, & futuris omnibus dehinc natura ex ſe naſcendi ſufficiat. hæc ergo ratio, ô Aſclepi, tibi ſit reddita, quare, & quomodo fiant omnia vtriuſque ſexus. ASCL. Ergo deum dicis ô Triſmegiſte. TRISM. Non ſolũ deum ô Aſclepi, ſed animalia omnia, & inanimalia. impoſſibile enim eſt aliquid corũ,

quæ ſunt, infœcundum eſſe. fœcunditate enim dempta ex omnibus, quæ ſunt, impoſſibile erit ſemper eſſe, quæ ſunt. Ego enim & naturam, & ſenſum, & mundum dico in ſe continere hanc naturam, & nata omnia in ſe conſeruare. procreatione enim vterq; plenus eſt ſexus, & eius vtriuſq; cõnexio, aut (quod eſt verius) vnitas incomprehenſibilis eſt, quam ſiue Cupidinem, ſiue Venerem, ſiue vtrunque poteris rectè nuncupare. hoc ergo omni vero verius, manifeſtiusq́; mente percepto, quod ex omni illo loco totius naturæ deo, hoc ſit cunctis in æternum procreandi inuentum, tributumq́; miniſterium, cui ſumma charitas, lætitia, hilaritas, & cupiditas, amorq́; diuinus, innatus eſt. & dicendum foret quanta ſit eius miniſterij vis, atque neceſsitas, niſi ex ſui contemplatione vnicuique ex intimo ſenſu nota eſſe potuiſſet. ſi enim illud extremum temporis, quo ex cerebro ad ritũ peruenimus, vt vtraque in vtranq; fundat natura progeniem, animaduertis, vt altera alterius auidè rapiat ſemen, interiusq́; recõdat. deniq; eo tempore ex commiſtione communi, virtutem marium etiam fœminæ adipiſcuntur, & mares fœmineo corpore, lateſcũt. Effectus itaq; huius tã blãdi, neceſſariiq́; miniſterij

in

in occulto perpetratur, ne vulgo irridentibus imperitis, vtriusque naturæ diuinitas ex commistione sexus cogatur erubescere. multò magis etiam, si visibus irreligiosorum hominum subiiciatur. sunt autem non multi, aut admodum pauci, ita vt numerari etiam in mundo possint, religiosi. vnde contingit in multis remanere malitiam, defectu prudentiæ, scientięq; rerum omnium, quæ sunt. ex intellectu enim religionis diuinæ, qua constituta sunt omnia, contemptus, medelaq; nascitur vitiorum totius mundi. perseuerante autem imperitia, atq; inscitia, vitia omnia conualescũt, vulnerantq; animam insanabilibus vitiis, quæ infecta iisdem, atq; viciata, quasi venenis intumescit, nisi eorũ, quorum animarum disciplina, & intellectus, summa curatio est. si ergo solis, & paucis hoc proderit, dignũ est hunc prosequi, atq; expedire tractatum, quare scilicet solis hominibus intelligentiam, & disciplinam suam, diuinitas sit impartiri dignata. audi itaq;. deus pater, & dominus, cùm post deos, & homines efficeret ex parte corruptiore mundi, & ex diuina, pari lance cõponderans, contingit vitia mundi corporibus commista remanere, & alia propter cibos, victumq; quem necessario
habemus

habemus, cùm omnibus animalibus com munem. quibus de rebus necesse est cupiditatum desideria, & reliqua mentis vitia, animis humanis incidere. diis verò vtpote ex parte mundissima naturę effectis, & nullis indigentibus rationis, disciplinæq; adminiculis, quãuis immortalitas, & vnius semper ætatis vigor ipse sit eis prudentia, & disciplina, tamen propter rationis vnitatem, pro disciplina & intellectu ne ab his essent alieni, ordinem necessitatis lege conscriptum, æterna lege constituit. hominem ex animalibus cunctis de sola ratione, disciplinaq; agnoscens, per quæ vitia corporum, homines auertere, atque abalienare potuissent, ipsos ad intentionem,, spemq; immortalitatis prætendit. denique & bonum hominem, qui posset immortalis esse, ex vtraq; natura composuit diuina, atque mortali, & sic compositum per voluntatem dei hominem, etiam constitutum est esse meliorem diis, qui sunt ex sola immortali natura formati, & omnibus mortalibus. propter quod homo diis cognatione coniunctus, ipsos religione, & sancta mente veneratur. diiq; etiam pio affectu, humana omnia respiciunt, atque custodiunt: sed de hominibus paucis istud dictum est, pia mente præ-

ditis

ditis. de vitiosis verò nihil dicendum est, ne sanctissimus sermo, eorum contemplatione violetur.

COMMENTARIA.

Caput octauum hæc complectitur de vsiarchis, substantialibusq; principibus, quos deos appellat: cœli vsiarcham appellat Iouem. vsiarcham solis, lumen. triginta sex ponit horoscopios, id est horarum speculatores, syderum semper in eodem loco defixorum: horum autem principem Pantomorphon, id est omniformem. septem sphærarum erraticarum principes, ponit fortunam & fatum. ponit & aëris vsiarcham. sed hæc dæmonum figmenta esse videntur, & vana quædam inuolucra ad gentilitios errores pertrahentia, & quæ in his diutius immorantes vanescere cogunt potius, quàm perficiunt. Hinc ad summi dei redit contemplationem, ineffabilis, & innominabilis, aut qui omnium nominatur nominibus, fœcunditate plenissimi, à quo omnia id habent, vt nihil esse possit infœcundum. hinc amor ille procreandi, & ingens naturæ studium, nihil prorsus fœdum, nihil dedecorum in se habens, dum religiosè cogitetur, & de eo talis habeatur sermo, tracteturq; non minus religiosè. est enim

enim id indultum, ad diuinæ fœcunditatis æmulationem. verùm quia maxima pars hominum mysteria ignorat, diuinas leges profanat, & belluarum more, insanè, irreuerenter, & quasi furibundi, & amentes illa tractant. idcirco de talibus nunc vix aut cogitari, aut loqui præ verecundia quicquam audendum, quod inordinata illa, & hominum illæ erga venerabundam dei ordinationem irreuerentiæ, sese sensibus, cogitatibusq; ingerunt, non autem illa pulchra, sancta, incontaminataq; dei ordinatio: & quia paucis concessum est, puros habere sensus, censeo paucis de talibus cogitandum esse, atque loquendum. Mox subiungit, deum solis hominibus intelligentiam, disciplinamq; esse impartitum, quo vitia, particula eius immortalis, & diuina deuitare posset. quæ alioqui admistione corporeæ molis incurreret facilè. nam ratione corporis, & dissolubilis particulæ, necesse est hominum animis, cupiditatum desideria, & reliqua mentis vitia incidere. Hæc octaua particula.

CAPVT IX.

ET quoniam de cognatione, & consortio hominum, deorúmque, sermo nobis indicitur, potestatem hominis, ô

Asclepi,

Asclepi, vimq; cognosce. dominus & pater, vel (quod est summum) deus, vt effector est deorum cœlestium, ita homo effector est deorum, qui in templis sunt, humana proximitate contenti, & non solùm illuminantur, verum etiam illuminant. nec solùm ad eum proficit, verum etiam cõfirmat deos. Miraris, ô Asclepi, an nunquid diffidis, vt multi? ASCLE. Confundor, ô Trismegiste, sed tuis verbis libenter assensus, felicissimum hominem iudico, qui sit tantam felicitatem consecutus. TRISM. Nec immeritò miraculo dignus est, qui maximus est omnium deorum. Genus enim omnium sine cõfusione manifestum est, de mundissima parte naturæ propagatum. signaq; eorum, sola pro omnib⁹ esse quasi capita. species verò deorum, quas conformat humanitas, ex natura vtraque conformata est. ex diuina, quæ est prior, multoq; diuinior, & ex ea, quæ intra homines est, id est ex materia, qua fuerunt fabricatæ, & non solùm capitibus solis, sed membris omnibus, totóque corpore configurantur. Ita humanitas, memor naturæ, & originis suæ, in illa diuinitatis imitatione perseuerat. vt sicuti pater, ac dominus, vt sibi similes essent, deos fecit æternos, ita humanitas deos

suos

ſuos ex ſui vultus ſimilitudine figuraret.
ASCL. Statuas dicis ô Triſmegiſte? TR.
Statuas, ô Aſclepi, vidéſne, quatenus tu
ipſe diffidas? ſtatuas animatas, ſenſu, &
ſpiritu plenas, tanta, & talia facientes, ſtatuas futurorum præſcias, easq́; fortè vates omnes ſomniis, multisq́; aliis rebus prędicẽtes, imbecillitates hominibus facientes, easq́; curãtes triſtitiamq́; pro meritis. An ignoras ô Aſclepi, quòd Ægyptus imago ſit cœli, aut, quod eſt verius, tranſlatio, & deſcenſio omnium, quæ gubernantur, atq; exercentur in cœlo? &, ſi dicendũ eſt verius, terra noſtra totius mundi eſt templum: & tamen quoniam pręſcire cuncta prudẽtes decet, iſtud vos ignorare fas non eſt. futurum tempus eſt, cùm appareat Ægyptios incaſſum pia mente diuinitatem ſedula religione ſeruaſſe, & omnis eorum ſancta veneratio in irritum caſura fruſtrabitur. è terris enim ad cœlum eſt recurſura diuinitas. linquetur Ægyptus, terraq́;, quæ fuit diuinitatis ſedes, religione viduata, numinũ præſentia deſtituetur. alienigenis enim regionẽ iſtam, terramq́; complentibus, nõ ſolum neglectus religionũ, ſed (quod eſt durius) quaſi de legibus, à religione, pietate, cultuq́; diuino ſtatuetur. proſcripta pœna, prohibi-

tio erit. tunc terra ista, sanctissima sedes delubrorum, atq; templorũ, sepulcrorum erit, mortuorumq; plenissima. O Ægypte, Ægypte, religionum tuarum solæ supererunt fabulæ, & æque incredibiles posteris suis, solaq; supererunt verba lapidibus incisa, tua pia facta narrantibus. & inhabitabit Ægyptum Scythes aut Indus, aut aliquis talis, id est vicinia barbara. diuinitas enim repetet cœlum, deserti homines toti morientur, atque ita Ægyptus deo, & homine viduata deseretur. Te verò appello sanctissimum flumen, tibiq; futura prædico. torrenti sanguine plenus, ad ripas vsque erumpes. vndæq; diuinæ non solum proluẽtur sanguine, sed totæ rumpentur, & viuis multò maior erit numerus sepultorum. superstes verò qui fuerit, lingua sola cognoscetur Ægyptiis, actibus verò videbitur alienis. Quid fles ô Asclepi? & his amplius, multoq; deterius, ipsa Ægyptus suadebitur, imbueturq; maioribus malis, quæ sancta quondam, & diuinitatis amantissima deorum in terra, religionis suæ merito, sola seductio sanctitatis, & pietatis magistra, erit maximæ crudelitatis exemplum, & tunc tædio hominum, non admirandus videbitur mundus, neq; adorandus. hoc totum bonum,

quo

quo melius nec eſt, nec fuit, nec erit, quod videri poſſit, periclitabitur, eritq; graue hominibus, ac per hoc contemnetur, nec diligetur totus hic mundus dei opus immutabile, glorioſa conſtructio, bonum multiformi imaginum varietate compoſitũ, machina voluntatis dei, in ſuo opere ſine inuidia ſuffragantis in vnum omnia, quæ venerari, laudari, amari deniq; à videntibus poſſunt, multiformis adunata congeſtio. Nam & tenebræ præponentur lumini, & mors vita vtilior iudicabitur. nemo ſuſpiciet cœlum, religioſus pro inſano, irreligioſus putabitur prudẽs, furioſus fortis, pro bono habebitur peſſimus. anima enim & omnia circum eam, quibus aut mortalis nata eſt, aut immortalitatem ſe conſecuturam eſſe præſumit, ſecundum quod vobis expoſui, non ſolum riſus, ſed etiam putabitur vanitas. ſed mihi credite, etiam periculum capitale cõſtituetur in eum, qui ſe mentis religioni dederit. noua conſtituentur iura, lex noua. nihil ſanctum, nihil religioſum, nec cœlo, nec cœleſtibus dignũ audietur, aut mente credetur. fit deorum ab hominibus dolenda ſeceſſio, ſoli nocentes angeli remanent, qui humanitati commiſti, ad omnia audaciæ mala miſeros (manu iniecta) cõ-

pellent in bella, in rapinas, in fraudes, & in omnia, quæ ſunt animarũ naturæ contraria. tunc nec terra conſtabit, nec nauigabitur mare nec cœlum aſtrorum curſibus, nec ſyderum curſus conſtabit in cœlo. omnis vox diuina, neceſſaria taciturnitate muteſcet. fructus terræ corrumpentur, nec fœcunda erit tellus: & aër ipſe, mœſto torpore langueſcet. hæc, & talis ſenectus veniet, mundi irreligio, & inordinatio, & irrationabilitas bonorum omnium. cùm hæc cuncta contigerint ô Aſclepi, tunc ille dominus, & pater Deus primipotens, & vnius gubernator mundi, intuens in mores, factaq; voluntaria, voluntate ſua, quæ eſt dei benignitas, vitiis reſiſtens, & corruptelæ omnium errorem reuocans malignitatem omnem vel alluuione diluens, vel igne conſumens, vel morbis peſtilentibus vbique per diuerſa loca diſperſis, finiens, ad antiquam faciem mundũ reuocabit, vt & mundus ipſe adorandus videatur, atque mirandus. & tanti operis effector, & reſtitutor Deus, ab omnibus, qui tunc erunt, frequentibus laudum præconiis, benedictionibusq; celebretur. hæc enim mũdi genitura, cunctarum reformatio rerum bonarum, & naturæ ipſius ſanctiſſima, & religioſiſsima re-

ſtitutio peracto temporis curſu, quæ eſt & fuit ſine initio ſempiterna. voluntas etenim dei caret initio, quę eadẽ eſt, & vbiq; eſt ſempiterna. ASCL. Dei enim natura conſilium eſt voluntatis, bonitas ſumma, conſilium ô Triſmegiſte. TR. O Aſclepi, voluntas cõſilio naſcitur, & ipſum velle eſt ex voluntate. neque enim impenſè aliquid vult, qui eſt omnium pleniſsimus: & ea, quæ vult, habet. vult autem omnia bona, & habet omnia, quæ vult. omnia autem bona & cogitat, & vult. hoc eſt autẽ deus, eius boni imago mundus. ASCL. Bonus ô Triſmegiſte. TR. Bonus ô Aſclepi, vt ego te docebo. ſicuti enim Deus omnibus ſpeciebus, vel generibus, quæ in mundo ſunt, diſtributor, diſpenſatorq́; eſt bonorum, id eſt ſenſus animæ, & vitæ, ſic & mundus præſtitor eſt, & tributor omnium, quæ mortalibus videntur bona, id eſt alternationis partium, temporalium fructuum, natiuitatis, augmentorum, & maturitatis, & horum ſimilium: ac per hoc Deus ſupra verticem ſummi cœli conſiſtens, vbique eſt, omniaq́; circunſpicit. ſic eſt enim vltra cœlum locus ſine ſtellis, ab omnibus rebus corpulẽtis alienus. diſpenſator, qui eſt inter cœlum, & terrã locum obtinet, quem Iouẽ vocamus. terræ verò,

& mari dominatur Iupiter Plutonius, & hic nutritor eſt animantium mortalium, & fructiferarum. horum omnium viribus, fructus, arbuſta, & terra vegetantur: aliorum verò vires & effectus, per omnia quæ ſunt, diſtribuuntur. Diſtribuentur verò qui terræ dominentur, & collocabuntur in ciuitate in ſummo initio Ægypti, quæ à parte ſolis occidentis condetur. ad quam terra, mariq; feſtinabit omne mortale genus. ASCL. Modo tamen hoc in tempore, vbi iſti ſunt ô Triſmegiſte? TR. Collocati ſunt in maxima ciuitate in monte Libyco. & hæc eouſque narrata ſint.

COMMENTARIA.

Caput nonum hoc vniuerſum, profanum eſt, quod & rectè coarguit Auguſtinus in libro de Ciuitate Dei. idololatriam probat, miris laudibus effert, prædicat, caſum eius deplorat. deum quendam ſupra cæli verticem ponit cuncta circunſpicientem, intra verò eum locum, qui cælo, & terra continetur, Iouem ponit diſpenſatorem. Plutonicum autem Iouem, terræ, mariſq; diſpenſatorem, quaſi alius Deus ſit in cælo, alius in aëre, alius in terra, atque mari: quæ vniuerſa ingentem continent errorum impietatem,

nam ex diuinis eloquijs, castè, purè, & sanctè sumus edocti, quòd Dominus ipse est deus, in cœlo sursum, & in terra deorsum, & quòd non sit alius. aduersus verò idola, & idolorum latriam sapientia, & diuiniloqui prophetæ nos cautè præmonent, ne tanta impietatis macula inquinemur, ne tanto fœdemur errore. nam idolum ipsum quidem maledictum est, & qui fecit illud. & rursus: Infandorum idolorum cultura omnis mali causa est, & initium, & finis. similiq; modo, odio sunt Deo impius, & impietas eius. nam quod factum est, cum illo, qui fecit, tormenta patientur. hæc, & pleraque alia de idolis, & idololatria ex Sapientia. Et in Leuitico Deus ipse ex se præcipit: Ego Dominus Deus vester, non facietis vobis idolum, & sculptile: nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum. Et de idolis Aegypti, præcipit in Ezechiele: In idolis Aegypti nolite pollui. ego Dominus Deus vester. Et de cessatione, per eundem dicit: Disperdam simulacra, & cessare faciam idola de Memphi, & dux non erit amplius de terra Aegypti. Quas autem Mercurius dicit idolorum, statuarumq; animas, sensumq;, & spiritum, imbecillitates hominibus facientes, eaq; curantes, malos proculdubio cognoscimus esse spiritus, & indubitata fide eos esse, de quibus

Propheta ore veridico dicit: Omnes dij gentium, dæmonia. Hæc pauca aduersus Mercurij, & huius nonæ particulæ impuritatem satis sint. nam ad eos habemus sermonem, qui veri dei cognitione sunt imbuti, quem (vt sapiens dicit) nosse consummata iustitia est, & eius iustitiam, & virtutem scire, radix immortalitatis. Lazarelus hunc locum ad Analogiam trahit, quasi idola apostoli sint, fictor homo, Christus: virtus desuper indita, spiritus sanctus: Aegyptus tenebræ gentium, & persecutio discipulorum, apostolorum, & martyrum. lapides inscripti pia facta narrantes, posteritatis corda, non opera, sed sola verba fidei retinentia. hæc excogitata piè, sed ad literam fortè violenta. lapsum Hermetis cum Augustino & in hoc, & in tertiodecimo capite sentio. Id enim Gentium vates (vt Balaam, vt Sibyllæ) videntur habere: vt lucem patiantur, & tenebras, & lucida, & opaca vaticiniorum interualla, puraq; interdum & nonnunquam impura. Hæc pro capite nono.

CAPVT X.

DE immortali verò, & mortali, modò differendum est. multos enim spes, timorq; mortis veræ rationis ignaros, excruciat. mors enim efficitur, dissolutione

lutione corporis labore defessi, & numeri completi, quo corporis membra in vnam machinam ad vsus vitales aptantur. moritur enim corpus, quando hominis vitalia ferre posse destiterit. hæc ergo est mors, corporis dissolutio, & corporalis sensus interitus. de qua solicitudo superuacua est. Sed & alia necessaria, quam aut ignorantia, aut incredulitas contemnit humana. ASCLE. Quid est ô Trismegiste, quod aut ignorant, aut esse posse diffidunt? TR. Audi ergo ô Asclepi, cùm fuerit animæ à corpore facta discessio, tunc arbitrium, examenq; meriti eius transiliet in summi dæmonis potestatem: isq; eam, cùm piam iustamq; præuiderit, in suis competentibus locis manere permittet. Sinautem delictorum illitam maculis, vitiisq; oblitam viderit, desuper ad ima deturbans, procellis, turbinibusq; aëris, ignis & aquæ sæpe discordantibus tradet. atque inter cœlum & terram mundanis fluctibus, in diuersa semper æternis pœnis agitata, raptabitur, vt in hoc obsit animæ æternitas, quod sit immortali sententia, æterno iudicio subiugata. Ergo ne his implicemur, verendum, timendum, cauendumq; esse cognosce. incredibiles enim post delicta cogentur

credere,non verbis,ſed exemplis:nec mi-nis, ſed ipſa paſſione pœnarum. ASCL. Non ergo Triſmegiſte, hominum delicta, ſola humana lege puniuntur. TR. Primo enim ô Aſclepi,terrena omnia quę ſunt, mortalia ſunt. tunc ea etiam, quæ ſunt ratione corporali viuentia, & à viuendo eadem corporali lege deficientia, ea omnia pro vitæ meritis, aut delictis, pœnis obnoxia,tantò poſt mortem ſæuioribus ſubiiciuntur, quantò inulta forſitan fuerint zelata,dum viuerent.prę ſcia enim rerum omnium diuinitate, reddentur, perinde (vt ſunt) pro delictorum qualitatibus pœnæ. ASCL. Qui ſunt digni maioribus pœnis, ô Triſmegiſte? TR. Qui damnati humanis legibus vitam violenter amittunt, vt non naturæ animam debitam, ſed pœnam pro meritis reddidiſſe videantur. contrà, iuſto homini in dei religione, & in ſumma pietate præſidium eſt. Deus enim tales, ab omnibus tutatur malis. pater enim omnium, & Dominus, qui ſolus eſt omnia, omnibus ſe libenter oſtēdit.Non vbi ſit loco,nec qualis ſit qualitate, nec quantus quantitate, ſed hominem ſola intelligentia mentis illuminans.qui diſcuſſis ab animo errorum tenebris,& veritatis claritate percepta,to-

to se sensu intelligentiæ diuinæ commiscet: cuius amore, à parte naturæ, qua mortalis est, liberatus immortalitatis futuræ concipit fiduciã. hoc ergo inter bonos, malosque distabit. vnusquisque enim pietate, religione, prudentia, cultu, & veneratione dei clarescit, quasi oculus vera ratione perspecta, & fiducia credulitatis suæ in tantũ inter homines præstat, quantum sol cæteris astris lumine suo antestat. ipse enim Sol, non tam magnitudine numinis, quàm diuinitate, & sanctitate, cæteras stellas illuminat. secundũ enim deũ hunc crede ô Asclepi, cætera omnia gubernantem, omniaq; mundana illustrantem animalia, siue animantia, siue inanimantia. Si enim animal mundus, viuensq; semper & fuit, & est, & erit, nihil in mundo mortale est. viuentis etenim semper, vniuscuiusq; partis, quæ est in ipso mũdo, sicuti in vno, eodemq; animali semper viuente, nullus est mortalitatis locus. ergo vitæ, æternitatisq; ipse esse debet plenissimus, si semper eum necesse est viuere. Sol ergo, sicuti mundus, sempiternus est, sic & ipse semper gubernator vitaliũ, vel totius viuacitatis, eorumq; frequentator, & dispensator est. Deus ergo viuentiũ, vel vitaliũ, quæ sunt in mũdo, sempiternus guber-

nator

nator eſt, ipſiusq́; vitæ diſpẽſator æternus, ſemel autem diſpenſauit æterna lege cunctis vitalibus vitam præſtans, hoc more, quo dicam. In ipſa enim viuacitate æternitatis, mundus agitatur: & in ipſa vitali æternitate, locus eſt mundi. propter quod, nec ſtabit aliquando, nec corrumpetur aliquando, ſempiternitate viuendi circũuallatus, & quaſi conſtrictus ipſe mũdus. Eſt igitur diſpenſator vitæ, omnibus, quæ in ſe ſunt, & eſt locus omnium, quæ ſub ſole gubernantur, cuius mundi commotio, ex duplici conſtat effectu: viuificatur enim ipſe extrinſecus ab æternitate, viuificatq́; ea, quæ intra ſe ſunt omnia, differens numeris, & temporibus ſtatutis, atq; præfixis. cuncta per ſolis effectum, ſtellarumq́; diſcurſum. omnia temporalia, ratione, diuinaque lege conſcripta. terrenum autem tempus aëris qualitate, æſtuũ, frigorisque varietate dignoſcitur, cæleſte verò reuerſionibus ſyderum ad eadem loca, temporali conuerſione recurrentium: & mundus eſt receptaculum temporis, cuius curſu, & agitatione vegetatur. tempus autem ordine ſeruatur. ordo & tempus innouationem omnium rerum, quæ in mundo ſunt, per alternationem faciunt.

COMMENTARIA.

Decimum de morte, de examine animæ, cùm corpus excesserit, quòd magis puniantur post mortem, quibus iustè legibus humanis, præ scelerum magnitudine, vita adempta est. quòd iustis deus sit præsidio. de solis, & mundi diuinitate. ponit mundum primum sensibilem deum, solem secũdum mundum nunquam quieturum, nunquam corruptum iri. nos autem nomen dei incommunicabile, neque soli, neque mundo tribuimus, mundumq; credimus aliquando soluendum. intellecta igitur hæc (vt simplicia sonant Hermetis dicta) errorem gentilium præ se ferunt. participatione tamen illis ceu excellentibus operibus dei, diuinitatem tribuimus. Hæc partitio decima.

CAPVT XI.

CVnctis ergo ita se habentibus nihil stabile, nihil fixum, nihil immobile, nec nascentiũ, nec cœlestiũ, nec terrenorum. solus enim deus, & meritò solus, in se, & à se, & circum se totus est plenus, atq; perfectus, isq; sua firma stabilitas est, nec alicuius impulsu, nec loco moueri potest, cùm in eo sint omnia, & in omnibus ipse est solus. nisi aliquis audeat dicere, sui commotionem in æternitate esse. sed magis

magis etiã & ipſa immobilis æternitas, in quam omniũ temporum agitatio remeat, & ex qua omnium temporum agitatio ſumit exordiũ. Deus igitur ſtabilis fuit, ſemperq́; cum eo ſimiliter æternitas cõſtitit, mundũ non natum, quem rectè ſenſibilẽ dicimus, intra ſe habens, huius dei imago. hinc mundus effectus eſt æternitatis imitator. habet autem tempus ſtabilitatis ſuæ vim, atq; naturã, quãuis ſemper agitetur, ea ipſa in ſe reuertendi neceſſitate: itaque quamuis ſit æternitas ſtabilis, immobilis, atq; fixa, tamẽ quoniã mobilitate tẽporis, in æternitatẽ ſemper reuocatur, agitatio, eaq́; mobilitas ratione temporis vertitur, efficitur, vt & ipſa æternitas immobilis quidẽ, ſola per tẽpus, in quo ipſa eſt, & eſt in eo omnis agitatio, videatur agitari. ſic efficitur, vt & æternitas, ſtabilitas moueatur, & temporis mobilitas ſtabilis fiat fixa lege currẽdi. ſic & deum agitari credibile eſt, in ſe ipſum eadẽ immobilitate: ſtabilitatis enim ipſius in magnitudine eſt immobilis agitatio. ipſius enim magnitudinis immobilis lex eſt. Hoc ergo, quod eſt tale, quod non ſubiicitur ſenſibus, infinitum, incomprehenſibile, inæſtimabile eſt. nec ſuſtineri, nec ferri, nec indagari poteſt. vnde enim, & quo, & vbi, aut quomodo,

modo, aut quale ſit, incertum eſt. fertur enim in ſumma ſtabilitate, & in ipſo ſtabilitas ſua, ſeu deus, ſeu æternitas, ſeu vterque, ſeu alter in altero, ſiue vterque in vtroque ſint. propter quod æternitas, ſine definitione eſt tẽporis: tempus autẽ, quod definiri poteſt, vel numero, vel alternatione, vel per alterius ambitudinẽ rediẽs, æternum eſt. vtrũq; ergo infinitum, vtrũq; videtur æternũ. ſtabilitas enim vtpote defixa, quòd ſuſtinere, quæ agitabilia ſunt, poſſit, beneficio firmitatis meritò obtinet principatũ: omnium enim, quæ ſunt, primordia, deus eſt & æternitas, mũdus autẽ quòd ſit mobilis, non habet principatum. præuenit enim mobilitas eius ſtabilitatẽ ſuã in lege agitationis ſempiternæ, habẽdo immobilẽ firmitatẽ. Omnis ergo ſenſus diuinitatis, ſimilis, immobilis, ipſe in ſtabilitate ſua ſe commouet, ſanctus, & incorruptus, & ſempiternus eſt, & ſi quid melius poteſt nuncupari. in ipſa dei ſummi veritate cõſiſtẽs æternitas pleniſſimus omniũ ſenſibiliũ, & totius diſciplinę, conſiſtens (vt ita dixerim) cũ deo. ſenſus verò mundanus, receptaculũ eſt omniũ ſenſibilium & ſpecierũ, & diſciplinarũ: humanus verò ex memoriæ tenacitate, quòd memor ſit omniũ, quas geſſerit rerũ. vſq; ad

huma

humanum enim animal ſenſus diuinitatis deſcendẽdo peruenit. Deus enim ſenſum ſummum, diuinumq́; cunctis cõfundi noluit, ne erubeſceret aliorum commiſtione animantium. Intelligẽtia enim ſenſus humani, qualis, aut quanta ſit, tota in memoria eſt præteritorũ. per eam enim memoriæ tenacitatem, gubernator effectus eſt terræ. Intellectus autem naturæ, & qualitatis, & ſenſus mundi, ex omnibus, quæ in mundo ſenſibilia ſunt poterit peruideri. æternitas, quæ ſecunda eſt, ex ſenſibili mundo, ſenſus datus, qualitasq́ue dignoſcitur. at intellectus qualitatis, qualitasq́; ſenſus ſummi dei, ſola veritas eſt. cuius veritatis in mundo ne quidẽ extrema linea vmbra dignoſcitur. vbi enim quid temporum dimenſione cognoſcitur, vbi ſunt mẽdacia, vbi genituræ, vbi errores videntur? Vides ergo ô Aſclepi in quibus conſtituti, quæ tractemus, aut quæ audeamus attingere: ſed tibi deus ſumme gratias ago, qui me videndæ diuinitatis tuæ, illuminaſti lumine. & vos ô Tati, & Aſclepi, & Amnon, intra ſecreta pectoris, diuina myſteria ſilentio tegite, & taciturnitate celate. hoc autem differt intellectus à ſenſu, quòd intellectus noſter, ad qualitatem ſenſus mundi intelligendam, & dignoſcen-

ſcendam mentis peruenit intentione. Intellectus autem mundi peruenit ad æternitatem, & deos noſcendos, qui ſupra ſe ſunt:& ſic contingit nobis hominibus, vt quaſi per caliginem ea, quæ in cœlo ſunt, videamus, quantum poſſibile eſt per conditionem ſenſus humani. hæc autem intentio peruidendis tantis bonis anguſtiſſima eſt, latiſſima verò cùm viderit felicitate conſcientiæ.

COMMENTARIA.

Vndecimum cap. pandit, quòd ſolus deus immobilis ſit, & ſtabilis, cætera autem mutabilia. deus infinitus, incomprehenſibilis, inæſtimabilis, & qualis ſit ignotus, de ſenſu dei ſancto, incorrupto, & ſempiterno: de ſenſu mundi: de ſenſu hominis: de differentia intellectus à ſenſu. Hæc vndecimæ particulæ ſumma.

CAPVT XII.

DE inani verò, quodq; etiã magnum videtur eſſe quam plurimis, ſic ſentio, inane nec eſſe aliquid, nec eſſe potuiſſe, nec futurũ vnquã. omnia enim mũdi ſunt membra pleniſſima, vt ipſe mũdus plenus ſit, atq; perfectus corporibus, qualitate, formaq; diuerſis, & ſpeciẽ ſuam habentibus, & magnitudinem, quorũ vnum

est alio maius, aut alio minus, & validitate, & tenuitate diuersa. Nã & quædã eorũ validiora facilius videntur, sicuti & maiora: minora verò, & tenuiora, aut vix videri, aut omnino non possunt. quas solum res esse, attrectatione cognoscimus. vnde cõtingit multis credere hæc non esse corpora, sed esse inanes locos, quod est impossibile. sicuti enim quod dicitur extra mundũ, si tamẽ est aliquid (nec istud enim credo:) sic ab eo plenũ esse intelligibiliũ rerum, id est, diuinitatis suæ similiũ. vt hic etiã, qui dicitur sensibilis mũdus, plenissimus sit corporũ, & animaliũ, naturæ suæ, & qualitati conueniẽtium. quorum facies non omnes videmus, sed quasdã vltra modum grãdes, quasdã breuissimas, aut propter spatij interiecti longitudinem, aut quòd acie sumus obtusi, tales nobis esse videantur, aut omnino propter nimiam breuitatem, à multis non esse credantur. dico nunc dęmonas, quos credo commorari nobiscum, & heroas, quos inter aëris purissimam partem supra nos, & terram, vbi nec nebulis locus, nec ex signorũ aliquorũ agitatione cõmotio. propter quod ô Asclepi, inane nihil esse dixeris, nisi cuius rei inane sit hoc, quod dicis inane, prædixeris: vt inane ab ignis, & ab aqua,

& ab iis ſimilibus. quod etſi cõtigerit videri, quòd inane poſsit eſſe à rebus huiuſmodi, quãuis breue ſit, vel magnum, quod inane videtur, ſpiritu tamen, & aëre vacuũ eſſe non poſsit. Similiter verò de loco dicẽdum eſt. quod vocabulũ ſolum intellectu caret. Locus enim ex eo, cuius eſt, quid ſit apparet. Principali etenim nomine dempto, ſignificatio mutilatur. Quare aquæ locus, ignis locus, aut his ſimiliũ, rectè dicimus. ſicuti enim inane eſſe aliquid impoſsibile eſt, ſic & locus ſolus, quid ſit, dignoſci non poteſt. Nam ſi poſueris locum ſine eo, cuius eſt, inanis videbitur locus, quem in mundo eſſe non credo: quòd ſi inane nihil eſt, nec per ſe quid ſit locus apparet, niſi ei aut longitudines, aut latitudines, aut altitudines addideris, vt corporibus hominum ſigna. His verò ſic ſe habentibus ô Aſclepi, & vos, qui adeſtis, ſcitote intelligibilé mũdum, id eſt, deum, qui mentis ſolo obtuitu dignoſcitur, eſſe incorporalẽ, nec eius naturæ miſceri poſſe aliquid corporale, id eſt, quod poſsit qualitate, quantitate, numeriſq; dignoſci. in ipſo enim nihil tale conſiſtit. hic ergo mundus, qui dicitur ſenſibilis, receptaculum omnium ſenſibilium ſpecierum, qualitatum, vel corporum, quæ omnia ſine

deo vegetari non poſſunt. Omnia enim deus, & ab eo omnia, & eius voluntate omnia, quod totum eſt bonum, decens, & prudens, inimitabile, & ipſi ſoli ſenſibile, atq; intelligibile: & ſine hoc nec fuit aliquid, nec eſt: nec erit. omnia enim ab eo, & in ipſo, & per ipſum, & multiformes qualitates, & magnæ quantitates, & omnẽ menſuram excedentes magnitudines, & omniformes ſpecies, quas ſi intellexeris ô Aſclepi, gratias acturus es deo: ſin totum animaduertes, vera ratione perdiſces mundum ipſum ſenſibilem, & quæ in eo ſunt omnia, à ſuperiore illo mundo, quaſi ex veſtimento eſſe contecta. Vnũquodq; enim genus animalium ô Aſclepi cuiuſcũq;, vel mortalis, vel immortalis, vel rationalis, ſiue ſit animans, ſiue nõ ſit, prout cuiuſq; eſt genus, ſic ſingula generis ſui imagines habẽt: & quãuis vnũquodq; animalis genus, omnem ſui generis poſsideat formam, in eadem tamen ſui forma ſingula diſsimilia ſunt: vt hominum genus quãuis ſit vniforme, vt homo dignoſci ex affectu poſsit: ſinguli tamen in eadem forma ſibi diſsimiles ſunt. ſpecies enim quæ diuina eſt, incorporalis eſt, & quidquid mente comprehenditur. Cùm itaq; hæc duo, ex quibus conſtat forma,
&

& corpora, & incorporalia ſint, impoſſibile eſt vnamquanq; formam alteri ſimillimam naſci, horarum, & climatum diſtantibus punctis, ſed immutãtur toties, quot hora momenta habet circuli circũcurrentis, in quo eſt ille omniformis (quẽ diximus) deus. ſpecies ergo permanet, ex ſe toties pariens imagines tantas, tamq; diuerſas, quanta habet conuerſio mundi momenta, qui mundus in cõuerſione mutatur, ſpecies verò nec mutatur, nec conuertitur. ſic generũ ſingulorum formæ ſunt permanentes, in eadem forma, ſibi diſsimiles. ASCLE. Et mundus ſpeciem mutat, ô Triſmegiſte. TRIS. Vides ergo, ô Aſclepi, tibi omnia quaſi dormienti eſſe narrata? Quid eſt enim mũdus, aut ex quibus conſtat, niſi ex omnibus natis? ASCL. Ergo vis dicere de cœlo, terra, & elementis. TRIS. Nanq; alia magis frequẽter mutantur in ſpecies, cœlũ humeſcens, vel areſcens, vel frigeſcens, vel igneſcens, vel clareſcens, vel ſordeſcens, in vna cœli ſpecie hæ ſunt, quę ſpecie alternãtur ſpecies. terra verò ſuæ ſpeciei multas immutationes ſemper habet, & cùm parturit fruges, & cùm eadem partus nutricat ſuos, cùm reddit omnium fructuum varias, diuerſasq; qualitates, & quãtitates, ac ſtationes, & cur

ſus ad omnes arborum, florũm, baccarum qualitates, odores, ſapores, ſpecies. Ignis etiam facit cõuerſiones plurimas, atq; diuinas. Solis enim & Lunæ omniformes imagines. ſunt enim quaſi ſpeculorũ noſtrorum, ſimiles imaginum ſimilitudines, æmulo ſplendore reddentium: ſed iam de talibus ſint ſatis dicta talia.

COMMENTARIA.

Duodecimum diſſerit, inane, vacuumq́; in rebus locum nullum habere, dæmones nobiſcum circa terram diuerſari, at propter nimiam ſubtilitatem, à nobis imperceptibiles. Heroas puriorem obtinere aëris portionem. Loci nomen ſolitarium inane eſſe, quod ad aliquid ſit, ſine cuius intelligentia, quid ſit locus intelligi non poßit, & id omnibus relatiuis, commune eſt. Intelligibilem aſtruit mundum, quo ſenſibilis mundus, & quæ in eo ſunt omnia, quaſi veſtimento contegitur, vtpote qui in mundo contineatur intelligibili, vniformium generum ſingulorum quorumque, dißimiles eſſe formas, vt hominum, & id ſecundum momenta, & horas circuli, cui præſidet Pantomorphus, quem horoſcopiorum dixit ſuperius eſſe deum. nos autem deum illum ignoramus, & ſtultitiæ relinqui

linquimus gentilium, si qui adhuc vsqueadeo manifestò desipiunt, ac delirant. at nobis iuxta beatißimi Pauli sententiam, Vnus deus est pater, ex quo omnia, & nos in illo, & vnus dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum, species & formas, id est ideas, de quibus apud Platonem, & Platonicos, tot & tanta, immutabiles quidem, & inuariabiles collocat in Pantomorpho, hinc nomen habente, quasi omniformi, & omni ideali, à quibus singulis horis, & momentis, singula, eadem quidem forma, sed variè format. cætera verò mutabilia esse, & mundum, & cælum, & terram. verùm sint, qui Pantomorphon Mercurij, & ideam Platonis, inter figmenta reponant. Hæc cap. duodecimi summa.

CAPVT XIII.

ITerum ad hominẽ, rationemq; redeamus, ex quo diuino dono, homo animal dictum est rationale. minus enim miranda, etsi miranda sunt, quæ de homine dicta sunt. sed omnium mirabilium vincit admirationem, quòd homo diuinam potuit inuenire naturam, eamq; efficere. quoniam ergo proaui nostri multum errabant, circa deorum rationem increduli, & non animaduertentes ad cultum, religion

gionemq́; diuinam, inuenerũt artem, qua deos efficerent. cui inuentæ adiunxerunt virtutem de mundi natura conueniẽtem, eamq́; miſcentes: & quoniã animas facere non poterant, euocantes animas dæmonum, vel angelorum, eas indiderunt imaginibus ſanctis, diuiniſq́; myſteriis, per quas ſolas idola & benefaciendi, & malefaciendi vires habere potuiſſent. Auus enim tuus, ô Aſclepi, medicinæ primus inuentor, cui templum conſecratum eſt in monte Libyæ circa litus crocodilorum, in quo eius iacet mundanus homo, id eſt corpus (reliquus enim, vel potius totus, ſi eſt homo totus in ſenſu vitæ, melior remeauit in cœlum) omnia etiam nunc adiumenta hominibus præſtans infirmis numine nunc ſuo, quę antè ſolebat medicinæ arte præbere. Hermes, cuius auitum mihi nomen eſt, nónne in ſibi cognomini patria conſiſtens, omnes mortales vndique venientes adiuuat, atque conſeruat? Iſin verò vxorem Oſiris, quàm multa bona præſtare propitiam, quantis obeſſe ſcimus iratã? terrenis etenim diis, atque mundanis, facile eſt iraſci, vtpote qui ſunt ab hominibus, extraq́; naturam facti, atq; compoſiti. vnde cõtingit ab Ægyptiis, hęc ſancta animalia nũcupari, coliq́;

liq́; per singulas ciuitates eorum animas, qui ea consecrauere viuẽtes, ita vt eorum legibus incolantur, & eorum nominibus nuncupentur, per hanc causam, ô Asclepi, quòd aliis, quæ colenda videntur, atq; veneranda, apud alios dissimiliter habentur, ac propterea bellis se lacessere Ægyptiorum ciuitates solent. ASCLEP. Et horum ô Trismegiste deorum, qui terreni habentur, cuiusmodi est qualitas? TRIS. Constat, ô Asclepi, de herbis, de lapidibus, de aromatibus vim diuinitatis naturalem in se habentibus, & propter hanc causam, sacrificiis frequentibus oblectantur hymnis, & laudib9, dulcissimis sonis in modum cœlestis harmoniæ concinentibus, vt illud, quod cœleste est, cœlesti vsu, & frequentatione illectum in idola possit lætum, humanitatis patiens, longa durare per tempora. sic deorum fictor est homo, &, ne putes fortuitos effectus esse terrenorum deorum, ô Asclepi, dij cœlestes inhabitant summa cœlestia, vnusquisque ordinem, quem accepit, complens, atq; custodiens. Hi verò nostri, sigillatim quædam curantes, quædam sortibus, & diuinatione prædicentes, quædam prouidentes, hisq́; pro modo subuenientes, humanis quasi amica cognatione, auxiliantur.

COMMENTARIA.

Tertiumdecimum caput hoc cum capite nono simili impuritate laborat, & in quo vult Mercurius hominem esse diuinissimum, & maximè admirandum, in hoc certè homo maximè impius est, atque profanus, quòd scilicet idololatriam inuenerit, quòd dæmonicos spiritus euocatos imaginibus indiderit, ritusq́; , & sacrificia addiderit. de Aesculapio, Mercurio, Iside, Osiride, qui ab Aegyptijs colebantur, de animalibus, quæ Aegyptij sancta habebant, de herbis, lapidibus, & aromatibus, concentibus, & hymnis, quibus propitiarent spiritibus illos statuis, imaginibusq́; inditos. quod adhuc facere solent nonnulli phythonici (ô seculum infelix) qui aut in annulis, aut vasculis se spiritus clausos habere putant, genus hominum impurissimum, deo, hominibusq́; infensum, ac ex aduerso constitutum inimicum, & contra hunc profanum impietatis errorem, agit beatus Augustinus, & iure quidem agit, in libro de Ciuitate Dei, & pro veritate conuincit. Hæc pro capite tertiodecimo.

CAPVT XIIII.

ASCLE. Quam ergo partem rationis εἱμαρμένη vel fata incolunt, ô Trismegiste,

megiſte, ſi cœleſtes dij vniuerſim dominantur, terreni incolunt ſingula, quam εἱμαρμένην nuncupamus? TRIS. O Aſclepi, ea eſt neceſſitas omnium, quæ geruntur, ſemper ſibi catenatis nexibus iuncta. hæc itaq; eſt aut effectrix rerum, aut deus ſummus, aut ab ipſo deo, qui ſecundus effectus eſt deus, aut omniũ cœleſtium, terrenarumq; rerum firmata diuinis legibus diſciplina. Hæc itaque εἱμαρμένη & neceſſitas, ambæ ſibi inuicem indiuiduo connexæ ſunt glutino, quarum prior εἱμαρμένη rerum omnium parit initia, neceſſitas verò cogit ad effectum, quæ ex illius primordiis pendent. has ordo conſequitur, id eſt contextus, & diſpoſitio temporis, rerum perficiendarum. nihil eſt enim ſine ordinis compoſitione. In omnibus iſtis, mundus iſte perfectus eſt. Ipſe enim mundus ordine geſtatur, vel totus conſtat ex ordine. Hæc ergo tria, εἱμαρμένη, id eſt fatum, neceſſitas, ordo, vel maximè dei nutu ſunt effecta, qui mũdum gubernat ſua lege, & ratione diuina. Ab his ergo omne velle, & nolle diuinitus auerſum eſt totũ: nec ira etenim cõmouentur, nec flectuntur gratia, ſed ſeruiunt neceſſitati rationis æternæ. quæ æternitas, inauerſibilis, immobilis, inſolubilis eſt. Prima ergo

εἱμαρμένη eſt, quæ velut iacto ſemine futurorum omnium ſuſcipit prolem. ſequitur neceſſitas, qua ad effectum vi coguntur omnia. Tertius ordo, textum ſeruans earum rerum, quas εἱμαρμένη neceſſitasq́; diſponit. hæc eſt ergo æternitas, quæ nec capit eſſe, nec deſinet, quæ fixa immutabili lege currendi, ſempiterna commotione ſeruatur: oriturq́;, & óccidit alterna ſæpe per membra, ita vt variatis tēporibus, iiſdem, quibus occiderat, membris, oriatur. ſic eſt enim rotunditas volubilis ratio, vt ita ſibi coarctata ſint cuncta, vt quid ſit volubilitatis initium ignores, cùm omnia ſe ſemper & præcedere, & ſequi videantur. Euentus autem & fors, inſunt omnibus permiſta mundanis.

COMMENTARIA.

Caput XIIII. *de fatis, quæ vocat εἱμαρμένην, neceßitatem, ordinem, alij Clotho, Lachesin, Atropon. circa quæ non minus solebant ethnici ineptire, quàm circa reliquos, quos sibi finxerunt, deos, noua & miripotentia fingentes numina. velocius autem de his Mercurius & parcius, & quasi ambiguè, veluti tria hæc essent, præfinitio, prædestinatioq́; mentis diuinæ, quam neceßitas rerum, vt sint, sequitur, quas demum*

demum exiſtentes, ordo conſeruat, quemadmodum diuina, æternaq́; lege ſancitum eſt, ita vt primum fatum, ſit diuina præfinitio: ſecundum, rerum conſecutio: tertium, conſeruatio. & hæc tria aut diuina lex, aut ſeriem diuinæ legis comitantia, & definitarum, ac ſecundum naturam cauſarum, ordinem continent. atqui & fatum, in contingentibus rebus, indefinitas, præter naturam, indeterminataſq́; cauſas etiam permittit: verùm de his alij iudicent. Et hæc pro præſenti partitione.

CAPVT XV.

DIctum eſt nobis de ſingulis, vt humanitas potuit, vt voluit, permiſitq́; diuinitas: reſtat hoc ſolum nobis, vt benedicentes deum, orantesq́; ad curam corporis redeamus. ſatis enim de diuinis rebus tractantes, mẽtem velut animi pabulis ſaturauimus. de adyto verò egreſsi, cùm deum orare cœpiſſent, in auſtrum reſpicientes erant. ſole etenim occidente, cùm quis deum orare voluerit, illuc debet intendere: ſicut & ſole oriente, in eum, qui ſubſolanus dicitur. Iam ergo dicentibus, precationem, Aſclepius ait ſubmiſſa voce, ô Tati, ſuggeramus patri, iuſſerit vt thure àddito, & pigmentis precem dicamus deo. Triſmegiſtus audiens, atq; commotus,

motus, ait, melius, melius ominare, ô Asclepi. hoc enim ſacrilegiis ſimile eſt, cùm deum roges, thus, atq; cætera incendere. nihil enim deeſt ei, qui ipſe eſt omnia, aut in eo ſunt omnia: ſed nos agentes gratias, adoremus. hæc enim ſunt ſummæ incenſiones dei, cùm aguntur gratiæ à mortalibus. Gratias tibi agimus, ô ſumme, & exuperantiſſime. tua enim gratia, tantum ſumus cognationis tuæ lumen cõſecuti: nomen ſanctum, & honorandum: nomen vnum, quo ſolus deus eſt benedicẽdus religione paterna. quoniam omnibus paternam pietatem, & religionem, & amorem, & quæcunque eſt dulcior efficacia, præbere dignaris, cùm donas nos ſenſu, ratione, intelligentia. ſenſu, vt te cognoſcamus: ratione, vt te ſuſpicionibus indagemus: intelligentia, vt te cognitione cognoſcẽtes gaudeamus, ac numine ſaluati tuo gaudeamus, quòd nobis te oſtenderis totum. gaudeamus, quòd nos in corporibus ſitos, æternitati fueris conſecrare dignatus. Hæc eſt enim ſola humana gratulatio, cognitio maieſtatis tuæ. Cognouimus te, & lumen maximum, ſolo intellectu ſenſibile intelleximus te, ô vitæ vera via! ô naturarum omnium fœcũda prægnatio! cognouimus te, totius naturæ,

tuo

tuo conceptu plenissimè.cognouimus te, æterna perseueratio: in omni enim ista oratione,adorãtes bonum bonitatis tuæ, hoc tantum deprecamur, vt nos velis seruare,perseuerantes in amore cognitionis tuæ,& nunquam ab hoc vitæ separari genere. hæc optantes, conuertimus nos ad puram,& sine animalibus cœnam.

COMMENTARIA.

Quintumdecimum caput dialogum religiosè finit, in gratiarum actionibus: adoratione autem finita, & gratijs deo persolutis, Mercurius, Asclepius, Amnon, & Tatius quatuor viri, qui sacrum adytum impleuerant, secundum religiosum Ægyptiorum ritum se conuertunt ad puram, & sine animalibus cœnam. & hic Hermetis de voluntate dei libelli

FINIS.

NESCIT LABI VIRTUS.

Sacrifice a primo
patre 31

